

PELERINUL RUS

Mărturisirile sincere către duhovnicul său ale unui pelerin
rus cu privire la rugăciunea lui Iisus

Traducere din limba rusă: Arhimandrit PAULIN LECCA

Ediția a II-a

Tipărită cu binecuvântarea

Prea Sfințitului Părinte GALACTION,

Episcopul Alexandriei și Teleormanului

București, 2002

Redactor: Elena Marinescu Coperta: Mihaela Voicu

Traducerea a fost efectuată din limba rusă, după originalul din

Svesto-Troițko-Serghievici Lavri.

ISBN 973-8207-41-X

CUPRINS

<u>CUVÂNT ÎNAINTE</u>	<u>3</u>
<u>POVESTIREA INTAI</u>	<u>5</u>
<u>POVESTIREA A DOUA</u>	<u>15</u>
<u>POVESTIREA A TREIA</u>	<u>40</u>
<u>POVESTIREA A PATRA</u>	<u>43</u>
<u>POVESTIREA A CINCEA</u>	<u>71</u>
<u>POVESTIREA A ȘASEA</u>	<u>101</u>
<u>POVESTIREA A ȘAPTEA</u>	<u>122</u>

CUVÂNT ÎNAINTE

Cu ajutorul lui Dumnezeu prezentăm iubitorilor de literatură duhovnicească într-o nouă ediție traducerea *Mărturisirilor sincere către duhovnicul său ale unui pelerin rus cu privire la rugăciunea lui Iisus* făcută de Arhimandritul Paulin Lecca, trecut de curând la cele veșnice.

Pelerinul rus este istoria exemplară a unui creștin care începe prin a se întreba, plin de uimire, cum poate omul să se roage „neîncetat”, potrivit îndemnului Apostolului, și care, pornind în căutarea răspunsului, ajunge, din marea milostivire a lui Dumnezeu, să dobândească lucrarea plină de har a rugăciunii lui Iisus și să descopere astfel că, într-adevăr, *împărăția lui Dumnezeu se află înăuntrul nostru* (Lc. 17, 21).

Într-o formă directă și convingătoare i se propune creștinului doritor de desăvârșire o cale de urmat, care, deși simplă, se bazează pe adânci adevăruri dogmatice. Această carte este, de altfel, citată în tratatul de *Teologie morală ortodoxă* al Părintelui Stăniloae, arătându-se că: „După cărticica aceasta, toată dezvoltarea vieții duhovnicești, de la începuturile ei până pe cele mai înalte trepte, se face pe firul rugăciunii lui Iisus. Viața duhovnicească începe cu rostirea orală în scurte răstimpuri a acestei rugăciuni, adâncindu-se și purificându-se pe măsură ce rugăciunea lui Iisus se rostește mai des, mai interiorizat și mai de la sine” (*Teologia morală ortodoxă*, vol. 3, p. 233).

Pelerinul rus, ca și *Calea asceților*, de pildă, face parte din acele „mici” cărți mari care, pornite din inimă, merg la inima omului, spunându-i răspicat și limpede: „De voiești să-ți mantuiiești sufletul și să câștigi viața veșnică, ieși din toropeală, fă-ți semnul crucii și spune: Invrednicește-mă, Doamne, să pun bun început, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin!”

1998

Editorul

POVESTIREA INTAI

Din mila lui Dumnezeu sunt creștin, după fapte, un mare păcătos, iar după starea socială, un pelerin fără adăpost, care umblă din loc în loc. Toată averea mea este o traistă cu posmagi, iar în sân am *Sfânta Biblie*. Asta-i tot ce am.

În săptămâna a 32-a după Rusalii, am ajuns la biserică, să mă rog. Se citea Apostolul, din Epistola către Te-saloniceni, în care se spune: „Rugați-vă neîncetat!” (I Tes. 5, 17). Aceste cuvinte s-au întipărit în chip deosebit în mintea mea și am început să mă gândesc cum s-ar putea să te rogi neîncetat, când fiecare om are neapărat nevoie să se îndeletnicească și cu alte treburi pentru a se putea întreține. Am cercetat *Biblia* și am văzut acolo cu ochii mei cuvintele pe care le-am auzit, și anume că trebuie să ne rugăm neîncetat, să ne rugăm în orice vreme în Duhul (Efes. 6, 18), să ridicăm mâinile la rugăciune în orice loc (I Tim. 2, 8). M-am tot gândit, dar n-am putut înțelege.

Ce-aș putea face? mă gândeam. Unde să găesc explicația? Cine ar putea să-mi tâlcuiască aceste texte? Voi umbla pe la biserici, acolo unde marii predicatori vestesc cuvântul Domnului, poate voi auzi cuvinte de înțelepciune. Și am plecat... Am auzit frumoase predici despre rugăciune. Dar nu erau decât învățături despre rugăciune în general: ce este rugăciunea, cât este de necesar să ne rugăm, care sunt roadele rugăciunii; însă despre felul cum se poate propăși în rugăciune nu vorbea

nimeni. Am auzit și o predică despre rugăciunea făcută în Duh și despre rugăciunea neîncetată, dar cum se poate ajunge la o asemenea rugăciune nu se spunea. Astfel, ascultarea predicilor nu m-a luminat după cum doream. Rămânând nelămurit despre felul în care te poți ruga neîncetat, am renunțat la predicile de obște, hotărându-mă să caut cu ajutorul lui Dumnezeu un povățuitor încercat și cunoscător, care să-mi tâlcuiască ce înseamnă rugăciunea neîncetată.

Am rătăcit multă vreme prin felurite locuri. Citeam mereu *Biblia* și mă întrebam cum să fac să găesc vreun povățuitor duhovnicesc sau un îndrumător cu evlavie și experiență. Mi s-a spus că în cutare sat trăiește de multă vreme un moșier care își caută mântuirea; are chiar în casa lui o biserică, nu pleacă niciodată de pe moșie, se roagă mereu lui Dumnezeu și citește neîncetat cărți mântuitoare de suflet.

Auzind aceasta, n-am plecat mai departe, ci am alergat în satul în care mi s-a spus. Am ajuns și l-am întâlnit pe moșier.

- Ce te aduce la mine? m-a întrebat el.

- Am auzit că sunteți un om înțelept, rugător lui Dumnezeu. De aceea, am venit

să-mi tâlcuiți cele spuse de Apostolul: „Rugați-vă neîncetat.” Aș dori să-mi arătați cum aș putea să mă rog și eu neîncetat. Nu pot înțelege deloc.

Stăpânul tăcu un timp, mă privi stăruitor și-mi zise:

- Rugăciunea lăuntrică neîncetată este o năzuință necurmată a duhului către Dumnezeu. Pentru ca să izbutești în această dulce îndeletnicire, trebuie să-L rogi mai des pe Domnul, ca El să te învețe cum să te rogi neîncetat. Roagă-te mai mult și mai stăruitor, iar rugăciunea îți va descoperi singură în ce chip poate ajunge neîncetată, însă pentru aceasta este nevoie de timp.

Spunându-mi aceste cuvinte, el porunci să mi se dea de mâncare, apoi îmi dădu bani de drum și mă conduse, nespunându-mi nimic altceva.

Am pornit din nou la drum. M-am tot gândit, am tot citit, am tot cugetat la ceea ce mi-a spus boierul și, cu toate acestea, n-am putut pricepe; aveam însă o mare dorință să înțeleg, încât nici noaptea nu mai dormeam.

După ce am străbătut vreo două sute de verste, am intrat într-un mare oraș, unde am văzut o mănăstire. Oprindu-mă la un han, am auzit că starețul acelei mănăstiri e om de rugăciune și primitor de străini. M-am dus la el. M-a primit cu bucurie, m-a poftit să șed și a început să mă ospăteze.

- Sfințite Părinte, spusei, nu duc lipsă de nimic. Aș vrea numai să-mi dați un sfat: cum să mă mântuiesc.

- Ei, cum să te mântuiești! Trăiește după porunci, roagă-te lui Dumnezeu și așa te vei mântui.

- Am auzit că trebuie să te rogi neîncetat, dar nu știu cum se poate aceasta și nici nu pot pricepe ce înseamnă „rugăciune neîncetată”. Vă rog, părinte, explicați-mi!

- Nu știu, iubite frate, să-ți explic. Însă am o cărticică, poate acolo se arată.

Și a scos *Învățătura duhovnicească despre omul lăuntric* a Sfântului Dimitrie.

- Uite, citește această pagină!

Am început să citesc: „Cuvintele Apostolului - *rugăți-vă neîncetat* - trebuie înțelese în sensul unei rugăciuni făcute cu mintea, căci mintea poate fi întotdeauna adâncită în Dumnezeu, rugându-I-se neîncetat.”

- Tâlcuiți-mi acest lucru, cum poate fi mintea întotdeauna „adâncită în Dumnezeu”, fără să se risipească, „rugându-se neîncetat”?

- Aceasta se descoperă numai aceluia căruia vrea Dumnezeu.

Și nu mi-a tâlcuit.

A doua zi dimineața, mulțumindu-i pentru călduroasa lui primire, am pornit mai departe la drum, fără să știu încotro. Mă necăjeam că nu înțeleg și, ca mângâiere, citeam din Sfânta Scriptură. Am mers așa vreo cinci zile pe drumul mare.

În sfârșit, într-o seară, m-a ajuns din urmă un bătrân, care, după înfățișare, părea să fie duhovnic. La întrebarea mea, mi-a spus că e schimonah într-o sihăstrie ce se afla la vreo zece verste distanță și m-a invitat la schitul lor.

- La noi, zise, îi primim pe pelerini, îi odihnim și îi hrănim dimpreună cu închinătorii, în casa de oaspeți.

Mie nu-mi venea să mă duc și i-am răspuns că nu odihnă caut, ci îndrumări duhovnicești.

- Dar ce fel de îndrumări cauți? Vino oricum la noi. Avem duhovnici încercați, care îți vor da hrană duhovnicească și te pot îndruma pe calea adevărului, în lumina cuvântului lui Dumnezeu și a învățăturilor Sfinților Părinți.

- Părinte, cu aproape un an în urmă, fiind la Liturghie, am auzit citindu-se din *Apostol* următoarea poruncă: „Rugați-vă neîncetat.” Neînțelegând aceste cuvinte, am început să citesc Sfânta Scriptură și, în multe locuri, am găsit porunca lui Dumnezeu de a ne ruga neîncetat, în orice vreme, în orice loc, nu numai în timpul oricărei îndeletniciri, nu numai în stare de veghe, ci chiar și în somn. „De dormit dormeam, dar inima-mi veghea” (Cânt. Cânt. 5, 2). Toate acestea m-au mirat foarte mult și n-am putut înțelege cum se pot împlini. În mine s-au trezit o mare dorință și curiozitate. Nici zi, nici noapte, nu-mi ieșeau din minte aceste cuvinte și am început să umblu pe la biserici, să ascult predici despre rugăciune. N-am găsit nicăieri vreo îndrumare, cum trebuie să te rogi neîncetat. În toate nu se vorbea decât despre pregătirea pentru rugăciune sau despre roadele ei și cele asemenea, fără să mă învețe cum să mă rog neîncetat și ce înseamnă o asemenea rugăciune. Adeseori citeam *Biblia* și, cu ajutorul ei, verificam cele auzite. Totuși, nu aflam cele ce doream să le cunosc și astfel am rămas până acum nedumerit și neliniștit..

Bătrânul își făcu cruce și începu să vorbească astfel:

- Mulțumește lui Dumnezeu, iubite frate, pentru descoperirea ce ți s-a dat, împreună cu dorul de neînfrânt spre cunoașterea neîncetatei rugăciuni lăuntrice. Cunoaște în această descoperire chemarea lui Dumnezeu și liniștește-te, incredințându-te că până acum s-a făcut o încercare a voii tale, ca să cunoști glasul lui Dumnezeu și să înțelegi că înțelepciunea acestei lumi și cunoștințele din afară nu-ți pot aduce lumina cerească, rugăciunea neîncetată lăuntrică. Dimpotrivă, din sărăcia duhului și prin experiența lucrătoare se dobândește aceasta, în simplitatea inimii. De aceea, nu este de mirare că n-ai putut să auzi ceva în legătură cu lucrarea esențială a rugăciunii și

nici să cunoști cum poți ajunge la această neîncetată lucrare. Căci, deși se predică mult despre rugăciune și se găsesc multe învățături privitoare la ea în cărțile unor feluriți autori, pentru că toate aceste cugetări sunt întemeiate în cea mai mare parte pe vederile minții, pe închipuirile rațiunii naturale, iar nu pe experiențe lucrătoare, acești scriitori învață mai mult despre cele ce însoțesc rugăciunea, iar nu despre esența însăși a rugăciunii. Unul vorbește foarte frumos despre necesitatea rugăciunii, altul despre puterea și binefacerile ei, altul despre mijloacele ce duc la desăvârșirea rugăciunii, absolut necesare pentru rugăciune, cum sunt: osârdia, luarea-aminte, căldura inimii, curăția gândului, împăcarea cu vrăjmașii, smerenia și celelalte. Dar cu privire la ce este rugăciunea și cum trebuie să te rogi, deși sunt cele mai necesare de aflat, se găsesc foarte rar lămuririle la predicatorii de azi. Ele cu adevărat sunt mai greu de înțeles și cer o cunoștință tainică, alta decât învățătura care se predă în școli. Iar lucrul cel mai grav este că deșartă înțelepciune a acestei lumi se silește să măsoare cele dumnezeiești cu măsură omenească. Mulți judecă pe deplin greșit crezând că mijloacele pregătitoare și nevoițele înlesnesc rugăciunea. Rugăciunea este aceea care naște nevoițele și toate virtuțile. Aceștia iau drept mijloace și ajutoare în lucrarea rugăciunii roadele sau urmările rugăciunii, și prin aceasta înjosesc pe nedrept puterea rugăciunii. Aceasta este cu desăvârșire potrivit Sfintei Scripturi. Căci Apostolul Pavel învață despre rugăciune astfel: „Vă îndemn deci, înainte de toate, să faceți rugăciuni” (I Tim. 2, 1). Aici, prima învățătură din cuvintele Apostolului este că el pune lucrarea rugăciunii înaintea tuturor celorlalte. Sunt multe lucruri bune care se cer unui creștin, dar *lucrarea rugăciunii trebuie să fie înaintea tuturor*, pentru că fără aceasta nu se poate săvârși nici un alt lucru bun. Fără rugăciune nu se poate găsi calea spre Domnul, nici nu poți înțelege adevărul, nici să-ți răstignești trupul cu patimile și cu poftetele, nici să-ți luminezi inima cu lumina lui Hristos și să te unești cu El. Atât desăvârșirea, cât și dreapta săvârșire a rugăciunii depășesc puterile noastre, precum spune și Sfântul Apostol Pavel: „căci noi nu știm să ne rugăm cum trebuie” (Rom. 8, 26). Ca urmare, numai deasa repetare a rugăciunii este lăsată la propriile noastre puteri, ca un mijloc pentru a dobândi rugăciunea curată, care este maica tuturor bunătăților duhovnicești. „Dobândește-o pe maică, și ea îți va aduce copiii”, spune Sfântul Isaac Sirul. Învață-te să agonisești mai întâi rugăciunea, și vei împlini ușor faptele bune. Tocmai despre aceasta nu se vorbește, căci sunt prea puțini cei ce cunosc învățăturile tainice ale Sfinților Părinți și le practică îndeajuns.

Cu această convorbire, am ajuns aproape de schit. Ca să nu-l pierd pe bătrânul înțelept și ca să capăt mai repede răspunsul dorit, m-am grăbit să-i spun:

- Fii bun, cinstite părinte, lămurește-mă ce înseamnă rugăciunea lăuntrică neîncetată și cum aş putea s-o învăț. Văd că sfinția ta o cunoști în mod amănunțit, din proprie experiență.

Bătrânul mi-a ascultat rugămintea cu dragoste și m-a chemat la el.

- Intră! îți voi da cartea Sfinților Părinți, din care vei înțelege limpede și amănunțit cum poți să înveți rugăciunea, cu ajutorul lui Dumnezeu.

Am intrat în chilie și bătrânul a început să-mi spună următoarele:

- Rugăciunea lăuntrică neîncetată este chemarea continuă și neîntreruptă a Numelui lui Iisus Hristos cu gura, cu mintea și cu inima, închipuindu-ne totdeauna în prezența Lui și cerând milostivirea Lui, în timpul oricărei îndeletniciri, în orice loc, în orice vreme, chiar și în vremea somnului. Ea se rostește cu următoarele cuvinte:

Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă!

Și, când cineva se va deprinde cu această chemare, atunci va simți o mare mângâiere în a rosti totdeauna această rugăciune, încât nu va mai putea trăi fără ea, iar rugăciunea se va revărsa singură într-însul. Acum înțelegeți ce este rugăciunea neîncetată?

Da, părintele meu. Învață-mă, te rog, cum s-o dobândesc! am exclamat eu cu bucurie.

Cum se poate învăța rugăciunea, vom citi chiar în această carte. Se numește *Filocalia*¹. Ea conține descrierea completă și amănunțită a rugăciunii lăuntrice neîncetate, descriere făcută de douăzeci și cinci de Sfinți Părinți. Este atât de înaltă și folositoare, încât este socotită drept cel mai de seamă îndrumar în viața duhovnicească și contemplativă. Precum arată cuviosul Nichifor, ea „te conduce la mântuire fără osteneală și sudoare”.

Dar este ea mai înaltă decât *Biblia*? am întrebat eu.

Nu, ea nu este mai înaltă și nici mai sfântă decât *Biblia*, dar conține lămuriri care luminează înțelesul celor cuprinse în chip tainic în *Biblie*, locurile greu de înțeles. Îți dau o pildă: soarele este luminătorul cel mai mare, cel mai strălucitor și cel mai frumos, dar nu-l poți privi sau contempla cu ochiul liber, fără nici o apărare. Îți trebuie o anumită sticlă artificială, prin care, deși de milioane de ori mai mică și mai întunecată decât soarele, să poți privi acest minunat luminător, să te încânți și să-i primești razele înflăcărate. Tot așa și Sfânta Scriptură este un soare strălucitor, iar *Filocalia* - acea sticlă necesară.

Acum ascultă, căci îți voi citi în ce fel trebuie învățată rugăciunea lăuntrică neîncetată.

Bătrânul a deschis *Filocalia*, a căutat îndrumările Sfântului Simeon Noul Teolog și a început: „Așază-te liniștit în singurătate, apleacă-ți capul, închide ochii, respiră mai încet, coboară-ți închipuirea în lăuntru inimii, adâncește-ți mintea, adică gândul, din cap în inimă. În timpul respirației spune: ***Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă.***

¹ Menționăm că toate referirile la *Filocalie* privesc ediția în limba rusă. Creștinului dornic să afle mai multe despre rugăciunea inimii îi putem indica, în principal, volumul al 8-lea al *Filocaliei* române, fără a exclude, bineînțeles, celelalte volume.

Încet, cu gura sau numai cu mintea. Silește-te să alungi toate gândurile, fii liniștit, fii răbdător și repetă cât mai des această lucrare!"

Bătrânul mi-a tâlcuit toate acestea, mi-a dat el însuși pildă de cum se poate realiza și am mai citit împreună din *Filocalie* pe Sfântul Grigorie Sinaitul și pe prea cuviosii Calist și Ignatie. Bătrânul mi-a tâlcuit tot ceea ce am citit din *Filocalie*. Ascultând toate aceste învățături plin de încântare și de luare-aminte, le memoram cu sete, încercând să țin minte totul, cât mai amănunțit. Așa am stat mai toată noaptea și, fără să dormim deloc, ne-am dus la utrenie.

Slobozindu-mă, bătrânul m-a binecuvântat și mi-a zis ca din vreme în vreme să vin la el să mă mărturisesc cu sinceritate, căci fără cercetarea povățuitorului nu e bine să te îndeletnicești cu lucrarea lăuntrică și nicidecum nu poți spori.

Stând în biserică, am simțit în mine un dor înflăcărat de a mă îndeletnici cât mai stăruiitor cu rugăciunea lăuntrică neîncetată și mă rugam ca Dumnezeu să mă ajute. Mă gândeam cum mă voi putea mărturisi și sfătui cu duhovnicul, căci mai mult de trei zile nimeni nu stătea la casa de oaspeți a mănăstirii, iar prin împrejurimi nu era nici o locuință... În sfârșit, am aflat că la vreo patru verste se afla un sat.

M-am dus într-acolo să-mi caut un adăpost și, spre norocul meu, Dumnezeu mi-a arătat un loc bun. Un țăran m-a angajat pentru toată vara să-i păzesc grădina, cu condiția să locuiesc într-o colibă din grădină. Astfel am început o nouă viață, învățând, după sfaturile bătrânului, rugăciunea lăuntrică și mergând din când în când la acesta, pentru povățuire.

O săptămână întreagă am stărui, în singurătatea mea, la învățarea rugăciunii neîncetate, întocmai așa cum îmi explicase bătrânul meu. La început, lucrurile au mers parcă ușor. Mai târziu însă am simțit o mare greutate, lene, plictiseală, o somnolență care mă biruia și felurite gânduri care năvăleau ca un nor asupra mea. M-am dus cu durere la bătrân și i-am mărturisit starea mea. El, întâmpinându-mă cu dragoste, mi-a spus:

- Aceasta este, iubite frate, războiul lumii întunericului pornit asupra ta, lume pe care nimic n-o înspăimântă așa de mult ca rugăciunea inimii și de aceea caută cu orice chip să te împiedice și să te întoarcă de la învățarea rugăciunii. De altfel, nici vrăjmașul nu lucrează fără voia și îngăduința lui Dumnezeu, și doar atât cât ne este de folos. Mai ai încă nevoie de încercări pentru smerire și de aceea e prea devreme să te apropii cu nemăsurată râvnă de poarta tainică a inimii, altfel o să cazi în lăcomia duhovnicească. Iată, îți voi citi în legătură cu aceasta o învățătură din *Filocalie*.

Bătrânul a căutat cuvântul cuviosului Nichifor Monahul, apoi mi-a citit: „Iar dacă ostenindu-te mult, o frate, nu poți totuși intra în părțile inimii, precum ți-am arătat, fă ceea ce-ți spun și cu ajutorul lui Dumnezeu vei afla ce cauți. Știi că partea cugetătoare a fiecărui om este în piept, căci înlăuntrul pieptului, tăcând noi cu buzele, vorbim, ne

sfătuim cu noi înșine, dăm rând rugăciunilor, psalmilor și altora. Dă-i deci acestei cugetări, depărtând de la ea orice gând - și aceasta o poți dacă vrei -, dă-i deci pe «**Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă!**» și silește-te ca în loc de orice alt gând să strigi pururea înlauntru aceste cuvinte. Iar ținând aceasta mai multă vreme, ți se va deschide prin aceasta intrarea inimii, precum ți-am scris, fără nici o îndoială, cum am cunoscut și noi prin cercare." (voi. 7, *Filocalia*, p. 32)

- Vezi cum ne povățuiesc Sfinții Părinți? De aceea trebuie să primești cu încredere această poruncă, adică să rostești cât mai mult rugăciunea lui Iisus cu gura. Uite, îți dau niște metanii, cu care să faci măcar câte trei mii de rugăciuni în fiecare zi. Ori de stai în picioare, ori de șezi, ori de umbli, ori de stai culcat, spune neîncetat „**Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă!**”, nu tare și fără grabă, de trei mii de ori pe zi, fără să adaugi ori să scazi de la tine. Dumnezeu îți va ajuta ca prin aceasta să ajungi și la lucrarea neîncetată a inimii.

Am primit cu bucurie porunca și m-am întors în sat. Am început să împlinesc cele trei mii de rugăciuni, așa cum mă învățase bătrânul. Primele două zile mi-a fost greu, mai târziu însă această îndeletnicire mi-a devenit atât de ușoară și dorită, încât apăruse un fel de nevoie să rostesc rugăciunea lui Iisus. I-am spus acest lucru bătrânului, iar el mi-a poruncit să fac câte șase mii de rugăciuni, spunându-mi:

- Fii liniștit și silește-te să îplinești numărul de rugăciuni întocmai, după poruncă. Dumnezeu te va milui.

O săptămână întreagă, în coliba mea singuratică, am rostit câte șase mii de rugăciuni în Numele lui Iisus, fără să mă îngrijesc de altceva și fără să iau în seamă gândurile, oricât m-ar fi războit.

Mă deprinsesem așa de bine cu rugăciunea, încât, dacă o întrerupeam, simțeam că îmi lipsea ceva, parcă pierdeam ceva. Când începeam să spun rugăciunea, mi se umplea sufletul de bucurie și deveneam mai ușor. Când mă întâlneam cu cineva, nici nu-mi venea să vorbesc; doream mereu să fiu singur, ca să pot spune rugăciunea.

Bătrânul, nevăzându-mă vreo zece zile, a venit el la mine. I-am arătat starea în care mă găseam. El, ascultându-mă, a zis:

- Iată, acum te-ai deprins cu rugăciunea. Menține-o și sporește această deprindere la douăsprezece mii pe zi, fără să pierzi timpul. Stai în singurătate, scoală-te mai devreme și culcă-te mai târziu, iar după două săptămâni să vii la mine pentru sfat.

Am început să fac așa cum mi-a poruncit bătrânul și în prima zi am reușit să termin, seara târziu, pravila mea de douăsprezece mii de rugăciuni. A doua zi am săvârșit-o ușor și cu plăcere. La început, simțeam o oboseală, sau parcă o înțepenire a limbii și un fel de amortire a maxilarelor, plăcute de altfel, apoi o ușoară și delicată durere în cerul gurii; mai târziu am simțit o slabă durere în degetul cel mare de la mâna stângă,

cu care numărăm metaniile, și o aprindere în toată palma, întinzându-se până la cot, ce-mi producea o foarte plăcută senzație. Pe deasupra, toate acestea parcă mă sileau și mă trezeau spre o și mai stăruitoare aplecare la rugăciune. Și așa, vreo cinci zile, am împlinit credincios câte douăsprezece mii de rugăciuni, căpătând, o dată cu deprinderea, o mare și plăcută bucurie.

Odată, dis-de-dimineată, parcă m-a deșteptat rugăciunea. Am început să citesc rugăciunile de dimineată, dar limba nu le rostea ușor și toată dorința mea tindea de la sine să zic rugăciunea lui Iisus. Când am început-o, câtă ușurință, câtă bucurie am simțit, iar limba și gura parcă o rosteau fără să le silesc! Am petrecut ziua în bucurie, de parcă lepădasem toate celelalte, parcă nu eram pe pământ; am terminat cu ușurință cele douăsprezece mii de rugăciuni, seara devreme. Aș fi dorit mult să mai repet rugăciunea, însă n-am îndrăznit să fac mai mult decât cele poruncite de bătrân. În felul acesta am continuat și în celelalte zile să chem Numele lui Iisus Hristos cu ușurință, simțind o dorință puternică spre aceasta.

Apoi m-am dus iar la bătrân ca să-i descopăr gândurile mele și i-am povestit totul cu de-amănuntul. După ce m-a ascultat, mi-a vorbit astfel:

- Dă slavă Domnului că ți-a dăruit dorința și ușurința rugăciunii. Aceasta e lucrarea firească ce vine din deasa repetare și din nevoință, asemenea unei mașini care, după ce-i întorci roata principală, merge multă vreme singură. Vezi cu ce puteri superioare l-a înzestrat Dumnezeu pe om chiar în natura lui simțitoare, ce simțiri pot apărea chiar și într-un suflet păcătos, necuprins încă de Har? Și cât este de măreț, cât este de încântător și desfătător când Domnul binevoiește să-i descopere cuiva darul rugăciunii duhovnicești și să-i curețe sufletul de patimi! Această stare este de nedescris și descoperirea acestei taine a rugăciunii este o mai-înainte gustare a desfătării cerești aici, pe pământ. De această stare se învrednicește cel care-L caută pe Domnul în simplitatea unei inimi pline de dragoste. Acum te dezleg: săvârșește rugăciunea cât voiești, cât se poate de mult, consacră rugăciunii tot timpul cât ești treaz și silește-te să chemi Numele Domnului Iisus Hristos fără să mai numeri rugăciunile, lăsându-te smerit în voia lui Dumnezeu și așteptând ajutorul Lui. Cred că El nu te va lăsa și îți va îndrepta calea.

Primind aceste îndrumări, am petrecut toată vara rostind rugăciunea lui Iisus neîncetat, cu gura; am fost foarte liniștit. În somn, adesea, visam că rostesc rugăciunea. Iar ziua, dacă mi se întâmpla să mă întâlnesc cu cineva, îmi era atât de drag, ca și când mi-ar fi fost rudă. Gândurile mi s-au liniștit cu totul, de la sine, și nu mă mai gândeam la nimic altceva în afară de rugăciune, spre care mintea începea să se plece ascultând-o; inima începea din când în când, tot de la sine, să simtă un fel de plăcere și o anumită căldură. Când se întâmpla să merg la biserică, slujbele lungi din mănăstiri mi se păreau scurte, nemaifiind, ca înainte, obositoare, peste puterile mele. Singuraticul meu bordei mi se înfățișa ca un preafrumos palat și nu știam cum să-i mulțumesc lui Dumnezeu că a trimis unui ticălos păcătos ca mine un atât de vrednic „stareț” povățuitor.

Însă nu m-am folosit multă vreme de îndrumările iubitului meu duhovnic, plin de înțelepciune, căci spre sfârșitul verii a murit. Înainte de a muri, cu lacrimi în ochi, luându-mi rămas bun și mulțumindu-i pentru învățătura părintească ce mi-a dat-o mie, ticălosului, i-am cerut să-mi lase de blagoslovenie metaniile cu care se ruga el întotdeauna.

Astfel, am rămas singur. În sfârșit, a trecut și vara și s-a cules grădina. Eu nu mai aveam unde locui. Țăranul mi-a dat ca plată două ruble, mi-a pus în traistă posmagi pentru drum și din nou am început să pribegesc prin diferite locuri. De data aceasta nu mai mergeam ca mai înainte, cu greutate, căci chemarea Numelui lui Iisus Hristos mă veselea pe cale și mi se părea că toți oamenii au devenit mai buni cu mine, parcă toți începuseră să mă iubească.

Am început să mă gândesc ce aș putea face cu banii primiți pentru paza grădinii; oare îmi trebuiau? Da, îmi trebuiau! Starețul meu nu mai era, nu mai aveam povătuitor, așa că îmi trebuia *Filocalia*, să învăț din ea rugăciunea lăuntrică. Mi-am făcut cruce și am pornit la drum, cu rugăciunea.

Am ajuns într-un oraș de gubernie și am început să întreb de carte prin prăvălii. Am găsit-o într-un loc, dar costa trei ruble, iar eu nu aveam decât două. M-am tocmit, dar negustorul n-a vrut să lase din preț. În sfârșit, îmi spuse:

- Du-te la biserica de colo și întreabă de episcopul bisericii. La el se găsește o asemenea carte, dar veche, poate că ți-o lasă cu două ruble.

M-am dus și într-adevăr am cumpărat *Filocalia* cu două ruble. Era tocită și veche. M-am bucurat nespus. Am reparat-o cât m-am priceput, am cusut-o cu pânză și am pus-o în traistă lângă *Biblie*.

De atunci călătoresc săvârșind neîncetat rugăciunea lui Iisus, lucrul cel mai de preț și mai mângâietor din tot ceea ce am pe lume. Uneori merg până la șaptezeci de verste pe zi, dar nu simt că merg, ci simt numai rugăciunea. Când mă pătrunde frigul puternic, spun mai cu stăruință rugăciunea și degrabă mă încălzesc. Dacă mă biruie foamea, chem mai des Numele lui Iisus Hristos și nu mai am nevoie să mănânc. Când mă îmbolnăvesc sau mă dor picioarele sau spatele, iau aminte la rugăciune și nu mai simt durerea. Dacă mă supără cineva, e destul să-mi aduc aminte de mângâierea rugăciunii lui Iisus, pentru ca jignirea și supărarea să treacă și toate să fie uitate. Am devenit parcă un alt om, nu mă îngrijesc de nimic, nu mă preocupă nimic, n-aș privi la nimic din cele lumești și aș vrea să fiu mereu singur.

Am o singură dorință, căpătată prin deprindere, să spun mereu rugăciunea și, când încep să mă ocup cu aceasta, devin foarte vesel. Dumnezeu știe ce se petrece cu mine. Desigur, acestea sunt numai impresii sau, precum spunea duhovnicul meu, efectul naturii și al deprinderii; dar nu îndrăznesc încă să mă ocup de rugăciunea duhovnicească, cea din lăuntrul inimii, din pricina nevredniciei și neștiinței mele.

Aștept ceasul voii lui Dumnezeu, nădăjduind în rugăciunile răposatului meu duhovnic. N-am ajuns încă la rugăciunea duhovnicească, cea de sine lucrătoare în inimă; dar, slavă Domnului, acum înțeleg limpede ce înseamnă cuvintele Apostolului, pe care le auzisem odinioară: „Rugați-vă neîncetat!”

POVESTIREA A DOUA

Multă vreme am călătorit prin diferite locuri, însoțit de rugăciunea lui Iisus, care mă îmbărbăta și mă mângâia în toate drumurile, în toate întâmplările și necazurile, în sfârșit, am înțeles că ar fi mai bine să mă opresc undeva, atât pentru o mai bună însingurare, cât și pentru a studia *Filocalia*. Aveam o mare dorință de a mă cufunda în ea și de a scoate din ea adevărata învățătură despre rugăciunea inimii pentru mântuirea sufletului.

Deoarece nu mă puteam angaja nicăieri din cauza mâinii mele infirme, neavând deci posibilitatea unui adăpost permanent, m-am dus în părțile Siberiei, la mormântul Sfântului Inochentie de Irkuțk, cu gândul că în pădurile și stepele Siberiei călătoria îmi va fi mai liniștită și, ca urmare, îndeletnicirea cu rugăciunea și cu cititul, mai lesnicioasă.

Așa am și făcut, săvârșind neîncetat rugăciunea orală. La un moment dat am simțit că rugăciunea începe singură să treacă, nu știu cum, în inimă, adică inima, în timpul bătăilor ei obișnuite, parcă a început să rostească înăuntrul ei cuvintele rugăciunii. De pildă, zicea: la o bătaie, *Doamne*, la a doua, *Iisuse*, la a treia, *Hristoase* ș.a.m.d. Am încetat să spun rugăciunea cu gura și am început să ascult cu stăruință cum grăiește inima, aducându-mi aminte cum îmi explica acest lucru răposatul duhovnic. Cât era de plăcut! Apoi am început să simt o ușoară durere în inimă, iar în suflet o asemenea dragoste pentru Iisus Hristos, încât mi se părea că, dacă L-aș vedea, m-aș arunca la picioarele Lui și, fără să le las din mâini, le-aș săruta cu dulceață, mulțumindu-i cu șiroaie de lacrimi că mi-a dat o astfel de mângâiere, mie, netrebnicului și păcătosului.

Mai târziu a început să apară o oarecare căldură binefăcătoare în inimă, iar această căldură se împrăștia în tot pieptul. Acest lucru m-a îndemnat la o stăruitoare citire a *Filocaliei*, atât pentru a-mi verifica cele simțite, cât și pentru a studia mai departe îndeletnicirea cu rugăciunea lăuntrică a inimii. Mi-era teamă ca altfel să nu cad în înșelare sau să primesc lucrările firești ca pe lucrări ale harului și ca nu cumva să mă mândresc că am dobândit atât de curând rugăciunea neîncetată - după cum mă avertizase răposatul părinte.

Umblam acum îndeosebi noaptea, iar ziua o petreceam mai mult citind, stând în pădure, sub copaci. Ah! Câte lucruri noi, necunoscute, câtă înțelepciune mi-a descoperit această lectură! Gustam o dulceață așa de mare, cum nici nu-mi putusem închipui. Cu toate că unele lucruri erau greu de înțeles pentru mintea mea proastă, urmările ce izvorau din rugăciunea inimii îmi lămuriau totul. Apoi, din când în când, vedeam în vis și pe răposatul meu părinte, care-mi explica multe și mereu îndemna sufletul meu nepriceput spre smerenie.

Mai mult de două luni de vară le-am petrecut într-o astfel de fericire. Călătoream mai ales prin pădure și pe drumuri lăturalnice. Dacă ajungeam într-un sat, ceream o

traistă de posmagi, o mână de sare, îmi umpleam ulciorul cu apă și astfel mai făceam o sută de verste. Fie din pricina păcatelor de care era plin sufletul meu, fie din pricina unor tainice cerințe ale vieții duhovnicești, fie pentru o mai bună îndrumare și experiență, către sfârșitul verii au început să apară ispitele:

Într-o zi m-au ajuns din urmă doi oameni care păreau a fi soldați. Ei au început să-mi ceară bani. Când le-am spus că nu am nici o copeică, ei nu m-au crezut, strigând cu nerușinare: „Minți, pelerinii adună mulți bani.” Unul dintre ei a zis: „Ce să mai întindem vorba”, și îndată m-a lovit cu o bătă așa de rău în cap, încât am căzut în nesimțire. Nu știu dacă am zăcut multă vreme leșinat, însă când mi-am revenit mă aflam la marginea pădurii, aproape de drum. Am scotocit peste tot după traista care îmi lipsea. Nu-mi rămăseseră decât băierile. Slavă Domnului că nu mi-au luat buletinul de identitate, pe care îl țineam în căciulă, ca să-l pot arăta mai repede în cazul când mi l-ar fi cerut cineva. Sculându-mă de jos, am plâns amarnic, nu atât din cauza durerilor de cap, cât pentru faptul că jefuitorii m-au lăsat fără cărțile mele, fără *Biblie* și fără *Filocalie*, care se aflau în traistă. Nu încetam să plâng. Unde era acum *Biblia* mea, pe care o citeam din copilărie și pe care o avusesem întotdeauna la mine? Unde era *Filocalia* mea, din care scoteam și îndrumări, și mângâieri? M-am lipsit, nenorocitul de mine, și de ultima comoară a vieții mele, fără să mă fi întărit destul. Era mai bine să mă fi omorât, decât să trăiesc fără această hrană duhovnicească! Nu le voi mai putea acum dobândi!

Vreo două zile abia îmi mai mișcăm picioarele, fiind slăbit de amărăciune. A treia zi, sleit cu totul de puteri, am căzut sub o tufă și am adormit. Și iată, am visat că mă aflam la mănăstire, în chilia părintelui meu, plângându-mi amarul. Părintele, mângâindu-mă, îmi spunea:

- Aceasta să-ți fie învățătură, ca să nu te împătumești cu lucruri pământești, ca să mergi mai lesne spre cer. S-a îngăduit această ispită ca să nu cazi în iubirea de plăceri duhovnicești. Dumnezeu vrea ca, într-adevăr, creștinul să se lepede cu totul de voia sa, de dorințele sale și de orice împătımire pentru ele și să se predea cu totul în voia lui Dumnezeu. El rânduiește toate întâmplările spre folosul și mântuirea omului, căci El „voiește ca toți oamenii să se mântuiască” (I Tim. 2, 4). De aceea, îmbărbătează-te și crede că „o dată cu ispita va aduce și scăparea din ea” (I Cor. 10, 13). În curând vei fi mângâiat mai mult decât ești întristat acum.

La aceste cuvinte m-am trezit și am simțit că mi se întăresc puterile, că parcă mi se luminează și mi se liniștește sufletul. „Fie voia Domnului”, spusei și, făcându-mi cruce, m-am ridicat și am pornit la drum. Rugăciunea a început să lucreze din nou în inimă, ca și mai înainte, și timp de trei zile am călătorit liniștit.

La un moment dat am ajuns din urmă un convoi de deținuți. Când am trecut prin dreptul lor, i-am văzut pe cei doi oameni care m-au jefuit mergând în marginea convoiului. Am căzut la picioarele lor și i-am rugat stăruitor să-mi spună unde sunt cărțile mele. La început ei nu mi-au dat nici o atenție, apoi unul dintre ei mi-a zis:

- Dacă ne dai ceva, îți vom spune unde se află cărțile tale. Dă-ne o rublă!

Eu m-am jurat că le voi da negreșit, chiar dacă ar trebui să o cerșesc.

- Iată, dacă vreți, luați-mi ca zălog buletinul.

Ei mi-au spus că amândouă cărțile mele se află în căruța convoiului, împreună cu alte lucruri furate sau găsite de ei.

- Dar cum le pot căpăta?

- Roagă-l pe căpitanul care ne conduce.

Am alergat la căpitan și i-am explicat toate, cu de-amănuntul. Printre altele, m-a întrebat:

- Știi să citești *Biblia*?

- Nu numai că știu să citesc orice, i-am răspuns, ci știu și să scriu. Veți vedea pe *Biblie* semnătura mea, dovadă că-mi aparține. Uitați-vă că și în buletinul meu este semnat același nume.

Căpitanul îmi spuse:

- Acești oameni sunt soldați dezertori. Trăiau într-un bordei și îi jefuiau pe mulți, dar i-a prins un vizitiu dibaci, căruia voiau să-i fure troica. Îți dau cărțile dacă le găsec, însă nu aici. Peste patru verste facem popas. Nu pot opri acum convoiul pentru tine.

Am mers cu bucurie alături de căpitan și am intrat în vorbă cu el. Era un om în vârstă, bun și cinstit. M-a întrebat cine sunt și încotro merg. În timp ce-i răspundeam, am ajuns la casa de odihnă.

El a găsit cărțile, mi le-a dat și mi-a zis:

- Unde să te duci acum, noaptea, dormi aici, în tindă. Astfel am rămas la el. Primind cărțile, am fost așa de bucuros, încât nu știam cum să-I mulțumesc lui Dumnezeu. Le-am strâns la piept și le-am ținut așa până când mi-au amorțit mâinile; de bucurie îmi curgeau lacrimi din ochi și de atâta încântare inima îmi bătea năvalnic. Căpitanul, uitându-se mirat, m-a întrebat:

- Așa de mult îți iubești *Biblia*?

De bucurie, nu eram în stare să răspund nimic, numai plângeam. El continuă:

- Și eu, frate, citesc în fiecare zi Evanghelia.

Zicând aceasta, și-a desfăcut mantaua și a scos o mică Evanghelie, tipărită la Kiev, îmbrăcată în argint.

- Șezi, și am să-ți povestesc ce m-a făcut să citesc Evanghelia. Să ni se aducă cina aici! ceru el.

Ne-am așezat la masă, și căpitanul a început să povestească:

- Din tinerețe am intrat în armată, dar nu în garnizoană, îmi cunoșteam slujba și eram iubit de șefii mei, fiind un locotenent corect. Dar eu eram tânăr, prietenii, deasemenea. Spre nenorocirea mea m-am deprins să beau, până am căpătat patima beției. Când nu eram beat, eram un ofițer corect, dar când începeam să beau, câte șase săptămâni nu mă trezeam. Multă vreme comandantii mei m-au răbdat, însă, pentru o insultă adusă șefului, am fost degradat pentru trei ani și transferat ca soldat în altă garnizoană. Dacă nu mă îndreptam și nu mă lăsam de băut, mă așteptau cele mai aspre pedepse.

Oricât mă sileam să mă înfrânez și oricât căutam să mă tămăduiesc, nu puteam să mă las deloc de patima mea și de aceea șefii mei căutau să mă transfere într-un batalion disciplinar. Auzind aceasta, nu mai știam ce să fac. Într-o zi ședeam pe gânduri în cazarmă. La un moment dat intră la noi un călugăr, care aduna bani pentru construirea unei biserici. Dădea fiecare cât putea. Monahul, apropiindu-se de mine, m-a întrebat: „De ce ești atât de mâhnit?” Iar eu, intrând în vorbă cu el, i-am istorisit necazul meu. Monahul, înțelegând situația mea, mi-a zis: „Același lucru s-a întâmplat cu fratele meu și iată ce l-a ajutat: duhovnicul i-a dat o Evanghelie, poruncindu-i cu strășnicie ca, atunci când îi va veni pofta de băutură, să citească de îndată un capitol din Evanghelie. Dacă din nou îi va veni pofta, să citească, mai departe, capitolul următor.

Astfel, într-un timp destul de scurt, patima a dispărut și, iată, sunt cincisprezece ani de când nu ia în gură nici o picătură de băutură. Fă și tu așa! Eu am o Evanghelie, dacă vrei, ți-o aduc.”

Ascultând toate acestea, i-am zis: „Cum poate să-mi aiute Evanghelia ta, când nici una din străduințele mele, nici medicamentele n-au putut să mă oprească de la băutură?” I-am vorbit astfel pentru că nu citisem niciodată Evanghelia.

- „Nu vorbi așa, mi-a răspuns monahul, te încredințez că-ți va folosi.”

A doua zi, monahul mi-a adus într-adevăr Evanghelia. Eu am deschis-o, m-am uitat, am citit și i-am zis: „Nu pricep nimic din ea. Nici nu sunt deprins să citesc litera bisericască.”

Monahul a încercat din nou să mă convingă că înseși cuvintele Evangheliei au o putere harică, fiindcă în ea se află scris ceea ce a grăit însuși Dumnezeu. „Citește-o

numai cu stăruință, chiar fără să înțelegi. Un sfânt părinte a zis: «Dacă tu nu înțelegi cuvântul lui Dumnezeu, totuși demonii înțeleg ceea ce citești și se cutremură.» Iar patima beției se naște din imboldul demonilor. Și iată ce-ți mai spun: Sfântul Ioan Gură de Aur scrie că însăși camera în care se găsește o Evanghelie înspăimântă duhurile întunericului și ele nu se mai apropie de ea."

Nu mi-aduc aminte ce bani i-am dat monahului, dar am luat Evanghelia, am așezat-o în cufăr împreună cu celelalte lucruri și am uitat-o acolo. După câțeva vreme mi-a venit o poftă nebună să beau. Atunci am deschis repede cufărul, ca să scot banii și să fug la cârciumă. Cel dintâi lucru ce mi-a ieșit înaintea ochilor a fost Evanghelia, care mi-a adus aminte în chip viu de toate cele spuse de monah.

Am deschis cartea și am început să citesc capitolul I de la Matei. Citindu-l până la capăt nu am înțeles nimic, dar din nou mi-am adus aminte de ceea ce mi-a spus monahul: „Nu-i nimic că nu înțelegi, citește-o numai cu stăruință”. Am mai citit un capitol și l-am înțeles mai bine. Am citit până la ora stingerii, când nimeni nu mai avea voie să iasă; astfel, în seara aceea n-am mers la băutură.

Sculându-mă dimineața și pregătindu-mă să mă duc la cârciumă, mă gândii: „Ce-ar fi dacă aș mai citi un capitol din Evanghelie?”

Îl citii și nu m-am mai dus. Când îmi veni pofta de băutură, iar am început să citesc și m-am ușurat. Acest lucru m-a îmbărbătat și ori de câte ori eram îndemnat să beau, citeam câte un capitol din Evanghelie. Cu cât citeam, cu atât mă ușuram și, în sfârșit, îndată ce am terminat cele patru Evanghelii, patima beției mi-a dispărut cu totul, încât m-am dezgustat de băutură. Sunt douăzeci de ani de când nu mai beau.

Toată lumea s-a mirat de o asemenea schimbare petrecută cu mine. După trei ani am fost din nou avansat în gradul de ofițer, mai târziu, în gradele următoare și, în sfârșit, am fost numit comandant. M-am căsătorit, am nimerit o femeie bună, am adunat ceva avere și acum, slavă Domnului, trăim bine și, pe măsura puterilor, îi ajutăm pe săraci și îi primim pe străini. Am și un fiu, ofițer; e băiat bun.

De când m-am vindecat de beție, am făcut o făgăduință, ca în fiecare zi, în toată viața mea, să citesc Evanghelia, anume câte un evanghelist pe zi, fără să țin seama de vreo piedică. Așa fac acum. Dacă se întâmplă să am prea multe treburi în legătură cu serviciul și mă obolesc prea tare, atunci seara, la culcare, o rog pe soția mea sau pe fiul meu să-mi citească o Evanghelie și astfel îmi împlinesc această regulă fără întrerupere. Drept recunoștință și spre slava lui Dumnezeu am îmbrăcat această Evanghelie în argint curat și o port întotdeauna la pieptul meu.

Am ascultat cu bucurie cuvintele căpitanului și i-am zis:

- Un caz asemănător am văzut și eu. În satul nostru, la fabrică, era un meșter foarte iscusit; era un lucrător bun și câștiga bine. Din nenorocire, se îmbăta și încă destul de

des. Un om cu frica lui Dumnezeu l-a sfătuit ca, atunci când îi va veni pofta să bea, să rostească câte 33 de rugăciuni în numele lui Iisus, în cinstea Prea Sfintei Treimi, după numărul celor 33 de ani de viață pământească ai lui Iisus Hristos. Meșterul ascultă, începu să împlinească această pravilă și, în curând, se lăsă cu totul de băutură. Iar peste trei ani s-a dus la mănăstire.

- Dar, întrebă căpitanul, ce este mai presus, rugăciunea lui Iisus sau *Evanghelia*?

- Amândouă sunt la fel, căci Numele dumnezeiesc al Lui Iisus Hristos cuprinde în sine toate adevărurile evanghelice. Sfinții Părinți zic că rugăciunea lui Iisus este prescurtarea întregii *Evangelii*.

În cele din urmă, ne-am rugat împreună. Căpitanul a început să citească *Evanghelia după Marcu* de la început, iar eu ascultam, zicând în gând rugăciunea lui Iisus. La orele două după miezul nopții căpitanul a terminat de citit și ne-am despărțit ca să ne odihnim. După obiceiul meu, m-am sculat dis-de-diminează. Toți dormeau și îndată ce începu să se lumineze m-am repezit la iubita mea *Filocalie*. Cu ce bucurie am deschis-o! Parcă m-aș fi întâlnit cu tatăl meu întors dintr-o țară îndepărtată sau cu un prieten înviat din morți. O sărutam și-i mulțumeam lui Dumnezeu, Care mi-o înapoiase.

Am început să citesc pe Teolipt din Filadelfia, în partea a II-a a *Filocaliei*.

M-a mirat învățătura lui, în care el propune, în aceeași vreme și pentru același om, trei lucruri diferite: „Șezând la masă, spune el, dă-i trupului hrană, auzului ceea ce se citește, iar minții rugăciune.” Dar amintirea celor petrecute în seara cea plină de bucurie mi-a dezlegat această taină, anume că mintea și inima nu sunt același lucru.

Când s-a sculat căpitanul, am ieșit să-i mulțumesc că m-a miluit și să-mi iau rămas bun. El mi-a dat un ceai, o rublă și mi-a urat drum bun. Astfel, m-am dus în drumul meu, bucurându-mă.

După o verstă, mi-am adus aminte că le-am făgăduit soldaților o rublă. Să le-o dau sau nu? Un gând îmi spunea: Ei te-au bătut și te-au jefuit, ba nici nu se pot folosi de bani, căci sunt sub pază. Iar un alt gând îmi zicea altceva: Adu-ți aminte că *în Biblie* este scris: „Dacă vrăjmașul tău este flămând, dă-i de mâncare” (Rom. 12, 20). Și însuși Hristos zice: „Iubiți pe vrăjmașii voștri” (Mt. 5, 44). Și iarăși: „Celui ce voiește să se judece cu tine și să-ți ia haina, lasă-i și cămașa” (Mt. 5, 40). Încredinându-mă de acest adevăr, m-am întors; tocmai când mă apropiam de convoi, deținuții erau încolonați spre stația următoare. Am alergat repede, i-am pus în mână unuia dintre soldați rubla pe care o aveam și i-am zis: „Pocăiți-vă și rugați-vă! Iisus Hristos este iubitor de oameni. El nu vă va părăsi.” Cu aceste cuvinte m-am îndepărtat de ei și am mers în drumul meu.

Străbătând vreo 50 de verste pe drumul mare, m-am gândit să ocolesc satele, ca să fiu mai singur și să pot citi în liniște. Multă vreme am mers prin păduri și arareori nimeream vreun sătuc, Uneori ședeam zile întregi în pădure citind cu sârguință *Filocalia*. Scoteam din ea o mare și minunată învățătură. Inima se înfierbânta spre unirea cu Dumnezeu, prin mijlocirea rugăciunii lăuntrice. Eram necăjit că nu găseam un adăpost, unde să mă pot îndeletnici liniștit, fără întrerupere, cu cititul.

În această vreme citeam de asemenea și din *Biblia* mea și simțeam că încep s-o înțeleg mai lămurit acum. Cu dreptate spun Sfinții Părinți că *Filocalia* este cheia care ne deschide tainele Sfintei Scripturi. Prin povățuirea ei, am început să înțeleg în parte sensul tainic al cuvântului lui Dumnezeu, a început să mi se descopere ce este omul lăuntric, omul tainic, al inimii, ce înseamnă adevărata rugăciune, ce este închinarea în duh, ce înseamnă „împărăția lui Dumnezeu este înăuntrul vostru”, ce este negrăita mijlocire a Duhului Sfânt care suspină împreună cu noi, ce înseamnă „fiți întru Mine”, ce înseamnă „dă-Mi inima ta”, ce înseamnă „să te îmbraci în Hristos”, ce înseamnă logodna Duhului în inima noastră, ce înseamnă cuvântul pornit din inimă: „Avva, Părinte” și-altele, și altele.

Când am început să mă rog cu inima, tot ce mă înconjură mi se arăta într-un chip fermecător: pomii, pământul, văzduhul, lumina, toate parcă îmi vorbeau, zicând că ele pentru om există, mărturisind dragostea lui Dumnezeu față de om; am înțeles că toate se roagă, că toate dau slavă lui Dumnezeu. Am înțeles din toate acestea ceea ce *Filocalia* numește „cunoașterea graiurilor făpturii” și am văzut mijlocul prin care se poate vorbi cu făpturile lui Dumnezeu.

Multă vreme am călătorit astfel. Într-un târziu am intrat într-un loc atât de sălbatic, încât trei zile nu am nimerit nici un sat. Posmagii mi se terminaseră și eu m-am întristat grozav, ca nu cumva să mor de foame. De îndată ce am început să mă rog cu inima, mâhnirea mi-a trecut. M-am lăsat cu totul în voia lui Dumnezeu, devenind vesel și liniștit. După încă o bucată de drum, am văzut în fața mea, pe când treceam pe lângă o pădure mare, un câine. L-am ademenit, și câinele, apropiindu-se, a început să se gudure pe lângă mine. M-am bucurat și m-am gândit: Iată și mila lui Dumnezeu. Negreșit că în această pădure crește o turmă de oi și, desigur, acest câine aparține ciobanului sau poate unui vânător. Pot cere măcar puțină pâine, căci sunt peste 24 de ore de când n-am mâncat, sau pot să întreb unde se află un sat în apropiere. Învârtindu-se pe lângă mine și văzând că nu primește nimic, câinele alergă din nou în pădure, pe aceeași potecuță îngustă pe care ieșise în drum. L-am urmat. Trecând vreo două sute de stânjeni, am zărit printre copaci câinele intrând într-o vizuină, din care începu să latre.

La un moment dat, de după un copac gros ieși un țăran slab, palid, de vârstă mijlocie. M-a întrebat cum am nimerit acolo. Iar eu l-am întrebat cum de se găsește acolo. Astfel am intrat în vorbă. M-a poftit în bordeiul său și mi-a mărturisit că e pădurar și că păzește această pădure, care a fost vândută pentru tăiere. Mi-a pus înainte pâine cu sare.

Te fericesc, i-am spus eu, că poți trăi așa de liniștit, izolat de oameni, nu ca mine, care rătăcesc din loc în loc și mă ciocnesc de tot felul de oameni.

Dacă vrei, spuse el, stai și tu aici. Nu departe este un bordei vechi, dărăpănat, al fostului paznic, dar în care se mai poate locui. Pâine vom avea, căci ni se aduce în fiecare săptămână din sat. Iată și pârâiașul care niciodată nu seacă. Eu însumi, frate, mănânc de vreo zece ani, numai pâine goală cu apă. Niciodată altceva. Dar la toamnă, după ce țăranii termină lucrul, vor veni aici vreo două sute de muncitori și vor tăia această pădure. Atunci eu nu voi mai avea nici un rost și nici pe tine nu te vor mai lăsa să trăiești aici.

Ascultând toate acestea, m-am bucurat atât de mult, încât eram gata să-i cad la picioare. Nu știam cum să-i mulțumesc lui Dumnezeu pentru o asemenea milă față de mine. Ceea ce își dorise atât de mult sufletul meu venise acum pe neașteptate. De-acum, mai mult de patru luni, puteam să mă folosesc de liniște și de tihnă pentru a studia cu luare-aminte *Filocalia* și pentru a introduce rugăciunea neîncetată în inimă.

Astfel, am primit cu bucurie să trăiesc până la vremea hotărâtă în bordeiul de care fusese vorba. Am intrat mai mult în vorbă cu acest frate simplu care m-a adăpostit. Mi-a istorisit viața lui și mi-a destăinuit gândurile sale.

- În satul meu, zicea el, eu n-am fost dintre oamenii cei mai din urmă. Aveam o meserie. Vopseam stambă și aibăstream pânză, trăind în îndestulare, deși nu fără de păcat. Înșelam clienții, înjuram de mamă, mă îmbătăm și băteam. În satul nostru era un bătrân cântăreț, care avea o cârtică veche, veche de tot, în care era scris despre înfricoșata Judecată. El umbla pe la casele creștinilor și le citea din această carte, lucru pentru care primea bani. Venea și pe la mine. Se întâmpla uneori să-i dau zece copeici, iar el îmi citea până la cântatul cocoșilor. Astfel, eu ascultam lucrând, iar el citea despre chinurile pe care le vom avea în iad, cum se vor schimba cei vii și morții vor învia, cum se va pogori Dumnezeu la Judecată, cum vor suna îngerii la Judecată din trâmbițe și ce foc, ce smoală vor fi acolo și cum îi va mânca viermele pe păcătoși.

Într-o bună zi, când ascultam toate acestea, m-a cuprins spaima și m-am gândit: Cum voi scăpa de munci? Cum să-mi mântuiesc sufletul, cum să-mi răscumpăr păcatele? După ce m-am gândit o vreme, mi-am lepădat uneltele meseriei, mi-am vândut căsuța și, cum eram singur, m-am făcut pădurar, cu condiția ca oamenii să-mi dea pâine, îmbrăcăminte și lumânări de ceară pentru rugăciunile mele.

Așa trăiesc de mai bine de zece ani. Mănânc doar o dată pe zi, numai pâine cu apă. În fiecare zi mă scol la primul cântat al cocoșilor și până la ziuă bat metanii cu fruntea la pământ. Când mă rog, aprind câte șapte lumânări în fața icoanelor, iar ziuă, când dau ocol pădurii, port pe trupul gol niște lanțuri în greutate de 10 kg. Nu mai înjur, nu beau rachiu sau bere, nu mă bat cu nimeni, femei nu cunosc de când sunt.

La început, o asemenea viață mi-a fost plăcută, dar în ultima vreme au năvălit peste mine niște gânduri de care nu mai pot scăpa. „Dumnezeu știe, îmi zic ele, dacă ți se vor ierta păcatele, iar viața aici e grea. Este oare adevărat ce scrie în cârticica aceea? Cum mai poate învia omul? Unul a murit acum o sută de ani, n-a mai rămas nici praful din el. Și apoi, cine știe, este oare iad sau nu? Se vede că, de îndată ce moare, omul putrezește, așa încât îi piere și urma. Poate că preoții au scris această cârticică ca să ne sperie, ca pe niște proști, ca să trăim mai modest. Și astfel, aici pe pământ trăiești în ostenele, fără nici o mângâiere, și pe lumea cealaltă nu va mai fi nimic, așa încât ce folos avem din toate acestea? Oare nu-i mai bine să trăiești măcar aici, pe pământ, în voie, mai cu veselie?” Acestea-s gândurile care mă muncesc pe mine, continuă el, și mi-e teamă că iar am să mă întorc la meseria mea de altădată!

Ascultând toate acestea, îl compăttimeam și gândeam în sinea mea: Se spune că numai învățații și cei deștepți sunt liber-cugetători și nu cred în nimic, dar iată că și frații noștri, țărani simpli, nutresc necredința în mintea lor! Precum se vede, lumea întunericului are îngăduiala să se strecoare în mintea oricui, iar în cei simpli poate că năvălește chiar mai ușor. Trebuie să ne înțelepțim și să ne întărim, pe cât ne stă în putință, împotriva vrăjmașului sufletesc, cu ajutorul cuvântului lui Dumnezeu.

Ca să-l ajut pe cât se putea și pentru a întări credința acestui frate, am scos din traistă *Filocalia* și am căutat capitolul 109 din cuviosul Isihie. I l-am citit și apoi am început să-i lămuresc că înfrânarea de la păcate de frica chinurilor nu este nici rodnică, nici spornică, și că nu este cu putință ca sufletul să se elibereze de păcatele făcute cu gândul prin nimic altceva decât prin paza minții și prin curăția inimii, și că toate acestea se dobândesc prin rugăciunea launtrică. Și chiar de își va săvârși cineva nevoințele mântuitoare de suflet nu doar de teama muncilor iadului, ci din dorința de a moșteni împărăția cerurilor, chiar și aceste nevoințe le numesc Sfinții Părinți lucru de năimit. Ei zic că frica de munci este calea robului, iar dorința unei răsplătiri în împărăție este calea năimitului (a slugii plătite). Dumnezeu însă voiește ca noi să mergem către El pe calea fiilor, adică din dragoste și din osârdie pentru El să ne purtăm cinstit și să ne desfătăm cu unirea cea mântuitoare cu El, în suflet și în inima. Oricât te-ai istovi, dacă nu-L vei avea întotdeauna pe Dumnezeu în minte și rugăciunea lui Iisus în inimă, tot nu te vei liniști niciodată din partea gândurilor și totdeauna vei fi lesne înclinat spre păcat.

- Apucă-te, așadar, frate să săvârșești neîncetat rugăciunea lui Iisus, că doar îți este cu putință și lesne s-o faci în acesta singurătate; vei vedea un grabnic folos. Nu-ți vor veni nici gândurile cele lipsite de Dumnezeu și ți se vor descoperi credința și dragostea pentru Iisus Hristos. Vei înțelege cum învie morții și înfricoșata Judecată îți va părea așa cum va fi cu adevărat. Iar în inimă vor împărați o bucurie și o ușurință atât de mare în urma rugăciunii, încât te vei mira și nu te vei mai plictisi, nici nu te vei mai tulbura pentru mântuire.

Apoi i-am explicat, pe cât am putut, cum să înceapă și cum să continue rugăciunea neîncetată a lui Iisus, cum poruncește în această privință Cuvântul lui Dumnezeu,

cum ne învață Sfinții Părinți. După cât se părea, era de acord cu propunerile mele și s-a mai liniștit. După aceasta, despărțindu-mă de el, m-am închis în vechiul bordei pe care mi-l arătase.

Dumnezeu meu! Câtă bucurie și încântare am simțit de îndată ce-am trecut pragul acestei grote sau, mai bine zis, al acestui mormânt. El mi se înfățișa ca un prea frumos palat împărătesc, plin de toată mângâierea și veselia. Cu lacrimi de bucurie îi mulțumeam lui Dumnezeu și mă gândeam că acum, într-o asemenea tihnă și liniște, pot să-mi împlinesc cu stăruință lucrarea mea și să cer de la Domnul înțelepciune. Și astfel am început mai întâi să citesc *Filocalia* toată, pe rând, de la început până la sfârșit, cu mare atenție.

Într-un timp destul de scurt am citit tot și am văzut câtă înțelepciune, sfințenie și adâncime se cuprind în ea. Dar cum în ea se scrie despre multe și felurite subiecte și se arată diferite învățături ale Sfinților Părinți, eu n-am putut să le înțeleg pe toate și să le adun la un loc pe cele privitoare la rugăciunea lăuntrică, pentru ca să scot de acolo un mijloc pentru învățarea rugăciunii neîncetate, care se lucrează singură în inimă. De aceea am dorit foarte mult să am această lucrare, potrivit poruncii lui Dumnezeu dată prin Apostol: „Răvniți însă la darurile cele mai bune” (I Cor. 12, 31) și iarăși, „Duhul să nu-l stingeți” (I Tes. 5, 19).

M-am tot gândit cum să fac; nu pot înțelege cu mintea mea, nici nu știu cine o să mă povățuiască. Voi începe să-L rog stăruitor pe Dumnezeu, poate că Domnul mă va înțelepți cumva. După aceasta, zile și nopți întregi n-am făcut nimic decât să mă rog neîncetat, fără să întrerup deloc rugăciunea. Gândurile s-au mai liniștit și curând am visat că mă aflu în chilia răposatului meu duhovnic și că el îmi tâlcuiește *Filocalia*, zicându-mi: „Această sfântă carte e plină de o mare înțelepciune. Ea este o tainică vistierie de înțelegere ascunsă a înțelepciunii lui Dumnezeu. Nu oriunde, nu oricine o poate pricepe. Totuși, pe măsura fiecăruia dintre cei ce caută să o înțeleagă, conține toate cele potrivite: pentru cei înțelepți învățături înțelepte, pentru cei simpli, învățături simple. De aceea, voi cei simpli trebuie s-o citiți nu în ordinea în care sunt așezate în ea cărțile Sfinților Părinți, una după alta. Acolo, această ordine este o ordine teologică, dar cineva care vrea să învețe rugăciunea lăuntrică, din *Filocalie*, trebuie să citească în ordinea următoare:

Scrisoarea lui Nichifor Monahul (în două părți);

Cartea Sfântului Grigorie Sinaitul, afară de unele capitole scurte;

Sfântul Simeon Noul Teolog, despre cele trei chipuri ale rugăciunii și cuvântul despre credință;

Cartea Sfinților Calist și Ignatie.

La acești Părinți se găsesc îndrumări și învățături complete despre rugăciunea lăuntrică a inimii, pe înțelesul oricui.

De voiești povețe și mai lămurite, atunci caută în partea a patra, chipul rugăciunii pe scurt, scrisă de Sfântul Calist, Patriarhul Constantinopolului."

În vis eu țineam în mâinile mele *Filocalia* și am început să caut îndrumarea dată, dar nu puteam s-o găsesc defel, fiind agitat. Părintele, întorcând câteva file, mi-a zis: „Uite-o, am să ți-o însemnez" și ridicând un cărbune de pe pământ a făcut un semn pe marginea cărții, în dreptul textului. Ascultam cu luare-aminte tot ceea ce-mi spunea starețul și căutam să memorez cât mai amănunțit.

M-am deșteptat și, cum nu se luminase încă de ziuă, stăteam culcat și repetam în mintea mea toate cele văzute în vis, gândindu-mă la cele spuse de duhovnic. În sfârșit, am început să cuget: Dumnezeu știe, oare mi s-a arătat sufletul răposatului părinte sau mi s-au întocmit astfel propriile gânduri, fiindcă mă gândeam adesea și mult la *Filocalie* și la duhovnicul meu?

Cu această nedumerire m-am sculat pe când începea să se lumineze și ce să vezi? Pe piatra care în bordeiul meu ținea loc de masă, era deschisă *Filocalia* chiar în acel loc pe care mi-l arătase părintele și care era însemnat cu cărbunele, întocmai cum am văzut în vis. Chiar și cărbunele se afla lângă carte; acest lucru m-a uimit, căci mi-aduceam aminte precis că de cu seară cartea mea se afla închisă, lângă căpătâi, și tot așa de bine știam că mai înainte nu se afla nici o însemnare pe locul arătat. Această întâmplare m-a incredințat de realitatea visului meu și de viața plăcută lui Dumnezeu pe care a avut-o fericitul părinte.

M-am apucat să citesc *Filocalia* după rânduiala exactă ne care mi-o arătase.

Am citit-o o dată, am citit-o și a doua oară. Îmi încălzeam sufletul întru bucuria și osârdia de a încerca prin lucrare tot ceea ce citeam. Mi s-a descoperit pe înțeles și limpede ce înseamnă rugăciunea lăuntrică ce mijloace trebuie folosite pentru dobândirea ce decurge din ea, cum îndulcește ea sufletul și inima, cum putem cunoaște dacă această îndulcire vine de la Dumnezeu, ori de la fire, ori din înșelarea diavolilor.

Mai întâi de toate m-am apucat să caut locul inimii, după învățătura Sfântului Simeon Noul Teolog. Închizând ochii, mă uitam cu mintea, adică cu închipuirea, în inimă, voind să-mi înfățișez cum se află ea în partea stângă a pieptului și ascultam bătăile ei cu luare-aminte. Făceam aceasta timp de o jumătate de oră, de câteva ori pe zi. La început nu observam nimic, în afară de întuneric. Apoi, nu mult după aceasta, a început să mi se înfățișeze inima, să mi se arate mișcările din ea. Mai departe, am început să introduc și să scot rugăciunea lui Iisus, o dată cu răsufierea, în inimă, după învățătura Sfinților Grigorie Sinaitul, Calist și Ignatie, adică, trăgând în mine

aerul cu privirea minții în inimă, ziceam „Doamne Iisuse Hristoase”, iar slobozind aerul ziceam „miluiește-mă”.

Cu cât înaintam, cu atât repetam mai des, ajungând să petrec în această îndeletnicire aproape o zi întreagă. Când mă apăsa vreo greutate, lenea sau îndoiala, începeam să citesc imediat *Filocalia* în locurile despre lucrarea inimii și din nou apăreau bucuria și osârdia de a spune rugăciunea.

Peste vreo trei săptămâni, am început să simt o durere-n inimă, apoi o oarecare căldură foarte plăcută, apoi o bucurie și o mare liniște. Aceasta mă îndemna să lucrez cu stăruință, din ce în ce mai mult, rugăciunea, așa încât toate gândurile erau ocupate cu ea. Simțeam o mare bucurie, în acest timp am început să am anumite stări sufletești, care din vreme în vreme îmi veneau în inimă și în minte.

Se întâmpla uneori că simțeam în inimă ceva care parcă fierbea și care mă desfăta; găseam în aceasta atâta ușurință, libertate și mângâiere, încât mă schimbam cu totul și cădeam în extaz. Simțeam o dragoste înflăcărată pentru Iisus Hristos și pentru toată zidirea lui Dumnezeu. Uneori mi se revărsau lacrimi dulci de recunoștință față de Domnul, Care m-a miluit pe mine, un păcătos. Alteori, judecata mea cea slabă de mai înainte mi se lumina atât de bine, încât înțelegeam ușor și cugetam cu ușurință cele ce mai înainte nici nu le puteam gândi măcar. Uneori căldura dulce din inimă mi se revărsa în toate mădulele și simțeam cu adâncă smerenie înăuntrul meu prezența lui Dumnezeu. Alteori simțeam înăuntrul meu cea mai mare bucurie, care venea din chemarea numelui lui Iisus Hristos și înțelegeam cele spuse de El: „împărăția lui Dumnezeu este înăuntrul vostru” (Le. 17, 21).

Trăind astfel de mângâieri desfătătoare, am observat că urmările rugăciunii inimii se descoperă în trei chipuri: în duh, în simțuri și în minte. În duh, de pildă, dulceața dragostei lui Dumnezeu, liniștea lăuntrică, răpirea minții, curățenia gândurilor, desfătătoarea aducere-aminte de Dumnezeu. În simțuri, o plăcută încălzire a inimii, umplerea tuturor mădulelor de o dulce căldură plină de bucurie în inimă, o ușurință și o bărbăție, plăcere de viață, nesimțirea bolilor și a necazurilor. În minte, limpezirea gândurilor, înțelegerea Sfintei Scripturi, cunoașterea graiului fapturilor, dezlegarea de grijile deșarte și cunoașterea bucuriei vieții lăuntrice, încredințarea de dragostea și apropierea lui Dumnezeu.

Petrecând vreo cinci luni singur, în această stare, în rugăciune și în simțăminte duhovnicești, m-am obișnuit atât de bine cu rugăciunea inimii, încât neconținut mă ocupam cu lucrarea ei și, în sfârșit, am simțit că rugăciunea este vie și că se rostește de la sine în mintea și în inima mea, fără nici o sfortare. Aceasta nu numai în stare de veghe, ci chiar și în somn, neîncetând nici o clipă. Sufletul meu îi mulțumea lui Dumnezeu și se topea într-o bucurie neconținută.

Sosi vremea să fie tăiată pădurea. Începuse să se adune lume și am fost nevoit să-mi părăsesc locuința liniștită. Mulțumindu-i pădurarului, m-am rugat lui Dumnezeu, am

sărutat acel petec de pământ în care mă învrednicise Dumnezeu pe mine, nevrednicul, de mila Sa. Mi-am luat traista cu cărți și am plecat la drum. Am rătăcit mult, prin diferite locuri până ce am ajuns la Irkuțk.

Rugăciunea inimii, de sine lucrătoare, a fost mângâierea și bucuria mea în toate întâmplările. Ea nu a încetat niciodată să mă desfăteze, deși nu întotdeauna mă îndulcea în aceeași măsură. Oriunde m-aș fi aflat, orice aș fi făcut, cu orice m-aș fi ocupat, ea nu mă stingherea și nimic nu o micșora. Dacă lucrăm ceva, rugăciunea mergea de la sine în inimă și lucrul sporea; dacă ascultam sau citeam ceva cu luare-aminte, rugăciunea nu înceta nicidecum și simțeam în același timp și una, și cealaltă, ca și cum m-aș fi dedublat sau ca și cum aș fi avut două suflete într-un singur trup.

Doamne, Dumnezeule, cât de tainic este omul! „Cât s-au mărit lucrurile Tale, Doamne, toate cu înțelepciune le-ai făcut!" (Ps. 103, 25).

Mi se întâmplau, de asemenea, multe fapte minunate în viața mea, pe drum. Dacă ar fi să le istorisesc pe toate, nu le-aș termina în câteva zile.

Odată, într-o iarnă, mergeam pe înserate, singur, printr-o pădurice, ca să ajung într-un sat care era la vreo două verste depărtare. La un moment dat, a apărut și s-a aruncat asupra mea un lup mare. Eu țineam în mâinile mele metaniile de lână ale duhovnicului (le aveam întotdeauna la mine). Și tocmai cu aceste metanii am lovit lupul. Ce credeți că s-a întâmplat? Metaniile au scăpat din mâna mea și s-au agățat, nu știu cum, drept de gâtul lupului, care, făcând un salt într-o parte, sărind peste o tufă de mărăcini, s-a încurcat cu labelle din spate în mărăciniș și s-a agățat cu metaniile de ciotul unui copac uscat și a început să se zbată. Dar nu putea să scape, căci metaniile îi strânseseră gâtul. Eu mi-am făcut cruce cu credință și m-am dus să-l eliberez pe lup, dar făceam aceasta mai mult pentru a nu-mi pierde scumpele mele metanii. De îndată ce m-am apropiat și am pus mâna pe ele, lupul le-a rupt și a fugit. Mulțumindu-i lui Dumnezeu și pomenind pe fericitul meu părinte, am ajuns cu bine în sat.

M-am dus la han și am cerut să fiu găzduit peste noapte. Am intrat în casă. În colțul din față ședeau la masă două persoane: un bătrân și un om gras, de vârstă mijlocie, amândoi părând, după înfățișare, oameni cu carte. L-am întrebat pe țăranul care le păzea caii cine sunt. El mi-a spus că bătrânul este învățător, iar cel de vârstă mijlocie, grefier; amândoi, de neam bun. Își duceau caii la iarmaroc, la vreo 20 de verste de locul acela.

După ce am stat câtva timp, am cerut un ac cu ață, m-am apropiat de lumânare și am început să-mi cos metaniile rupte. Grefierul se uită la mine și-mi zise:

- Se vede că ai bătut metanii cu multă râvnă, că le-ai și rupt.

- Nu le-am rupt eu, ci lupul.

- Cum, nu cumva și lupul se roagă?

Eu le-am povestit amănunțit cum s-au petrecut lucrurile și cât de prețioase sunt pentru mine aceste metanii. Grefierul răsese din nou și vorbi:

- Voi, cei pierde-vară, vedeți întotdeauna minuni! Ce lucru sfânt mai e și ăsta? Pur și simplu lupul s-a speriat și a plecat, căci și câinii, și lupii se tem de lovituri. Câte se mai întâmplă, și-acum înseamnă să credem că toate sunt minuni?

Auzind acestea, învățătorul începu să discute cu dânsul:

- Nu te pripiti! Dumneata nu poți pricepe. Eu însă văd în istorisirea acestui țăran o dublă taină, a naturii simțite și a celei duhovnicești.

- Cum așa? întrebă grefierul.

- Păi, să vezi. Deși nu ai studii înalte, totuși ai binevoit să înveți măcar istoria sfântă a Noului și Vechiului Testament pentru uzul școlărilor. Îți aduci aminte că, pe când Adam, primul om, se afla într-o sfântă stare de nevinovăție, toate animalele și fiarele îi erau supuse. Ele se apropiau cu frică de Adam și el le pune nume. Părintele căruia i-au aparținut aceste metanii a fost cu siguranță sfânt; dar ce înseamnă sfințenia? Nimic altceva decât o întoarcere, prin nevoia, la starea de nevinovăție a primului om, întoarcere ce se petrece în sufletul omului păcătos. Când se sfințește sufletul, se sfințește și trupul. Metaniile s-au aflat întotdeauna în mâini sfinte. Ca urmare, prin atingerea mâinilor lui și printr-o emanație de sfințenie, li s-a altoit o putere sfântă, ca puterea stării de nevinovăție a primului om. Iată taina naturii duhovnicești... Toate animalele simt această putere prin mijlocirea mirosului, căci nasul tuturor fiarelor este cea mai de seamă unealtă a simțurilor. Iată care este taina naturii simțite.

- Voi cei învățați vorbiți numai de putere și înțelepciune; cu noi, cei simpli, e mult mai clar: torni un pahar de votcă și-l dai pe gât, vine și puterea, spuse grefierul în timp ce se îndreptă spre teighea.

- Asta-i treaba dumitale, spuse dascălul, cât despre cunoștințele științifice, lasă-le celor învățați.

Mi-a plăcut cum a vorbit învățătorul. Apropiindu-mă de el, i-am povestit cum mi s-a arătat în vis duhovnicul, cum m-a învățat și cum mi-a însemnat cu cărbunele pe *Filocalie*. Învățătorul a ascultat toate acestea cu luare-aminte, în timp ce grefierul, întins pe bancă, mormăia:

- Adevărat e că cine citește prea mult *Biblia* se scrântește. Așa este! Unde s-a văzut ca o nălucă să facă noaptea semne prin cărți? Ornul ăsta pur și simplu a trântit cartea pe podele pe când dormea și a murdărit-o cu funingine. Și, iată, minunea-i gata! Ei, frate, am mai văzut eu ca alde tine!

Mormăind aceste cuvinte, s-a întors spre perete și a adormit.

M-am adresat învățătorului, zicând:

- Dacă vreți, vă arăt chiar cartea pe care se află semnul adevărat, și nu o murdărie de funingine.

Am scos din traistă *Filocalia* și i-am arătat-o, spunându-i:

- Mă minunez cum un suflet fără trup a putut să ia cărbunele și să scrie.

Învățătorul, uitându-se la semn, a zis:

- Este o taină a duhurilor. Îți voi explica acest lucru. Uite, vezi? Când duhurile apar cu chip trupesc în fața unui om viu, ele își alcătuiesc trupul din materie luminoasă și când dispar întorc din nou cele împrumutate de la stihii pentru alcătuirea trupului. Și cum aerul are o elasticitate a lui, se strânge și se întinde, sufletul îmbrăcat în el poate lua orice formă, poate acționa și scrie. Dar ce fel de carte ai tu? Dă-mi voie să mă uit prin ea. El a luat-o și a deschis-o la Simeon Noul Teolog.

- Trebuie să fie o carte teologică. Eu n-am văzut-o.

- Această carte este aproape toată alcătuită din învățături privitoare la rugăciunea lăuntrică a inimii, ce se face în numele lui Iisus Hristos. Ea se descoperă aici în toate amănuntele, din mărturia a douăzeci și cinci de Sfinți Părinți.

- A! rugăciunea lăuntrică o știu, spuse învățătorul...

Închinându-mă, l-am rugat să-mi spună câte ceva despre rugăciunea lăuntrică.

- Iată ce se spune în Noul Testament: omul și toată făptura nu se supun deșertăciunilor de bună voie și toată firea suspină năzuind și dorind să intre în libertatea fiilor lui Dumnezeu. Și *acest tainic suspin al făpturilor și năzuința innăscută a sufletelor constituie rugăciunea lăuntrică*. N-ai nevoie s-o înveți, ea există în toți și în toate...

- Dar cum poți s-o dobândești, s-o descoperi și s-o simți în inimă, să-ți dai seama de ea și s-o primești cu voința ta, pentru ca ea să lucreze deschis, să desfăteze, să lumineze și să mântuiască?

- Nu-mi aduc aminte dacă e scris despre aceasta undeva, în tratatele teologice, răspunse învățătorul.

- Uite aici, aici sunt scrise toate, i-am arătat eu.

Învățătorul a luat un creion, și-a notat numele cărții și mi-a zis:

- Voi comanda negreșit această carte în Tobolsk și o voi cerceta.

Apoi ne-am despărțit.

La plecare i-am mulțumit lui Dumnezeu pentru convorbirea avută cu învățătorul, m-am rugat ca Domnul să rânduiască astfel, încât să citească măcar o dată *Filocalia* și să-l înțelească spre mântuire.

În primăvară, într-un sat, s-a întâmplat să mă opresc la un preot. Acesta era un om bun, fără familie. Am stat la el trei zile. Cercetându-mă în această vreme, la urmă mi-a zis:

- Rămâi la mine, te plătesc, căci am nevoie de un om conștiincios. Ai văzut că la noi se construiește lângă vechea biserică de lemn una nouă, de piatră. Nu găsec un om de încredere care să vadă de lucrători și să stea în biserică, unde se adună banii pentru construcție. Cred că tu ai fi în stare de așa ceva și ai putea trăi și tu bine, potrivit cu starea ta. Ai sta singur în paraclis și te-ai ruga lui Dumnezeu. Acolo este și o mică odaie retrasă. Rămâi, te rog, măcar până ce se termină biserica.

Cu toate că întâi am refuzat, totuși, la rugămintea convingătoare a preotului, am consimțit. Astfel am rămas până toamna. La început eram liniștit. Mă îndeletniceam cu rugăciunea, deși venea mult norod la biserică, mai ales în zilele de sărbătoare. Unii ca să se roage, alții ca să caște gura, iar alții ca să mai șterpelească ceva din tava în care se adunau banii. Și cum eu între timp citeam, uneori *Biblia*, alteori *Filocalia*, unii dintre ei intrau în vorbă cu mine, iar alții mă rugau să le citesc ceva.

De la un timp am observat că o fată de țăran venea adesea la biserică și se ruga îndelung lui Dumnezeu.

-Trăgând cu urechea la murmurele ei, mi-am dat seama că citea niște rugăciuni ciudate, uneori cu totul schimonisite Am întrebat-o ce fel de rugăciuni spune. Mi-a zis că mama ei ține de Biserică, însă tatăl ei făcea parte dintre rascolnicii care nu-i recunosc pe preoți. Am sfătuit-o să rostească rugăciunile așa cum trebuie, după tradiția Bisericii și am învățat-o „Tatăl Nostru” și „Născătoare de Dumnezeu”. Către sfârșit i-am spus:

- Să zici cât mai des și cât mai mult rugăciunea lui Iisus. Ea ajunge mai repede decât toate rugăciunile la Dumnezeu și prin ea îți vei dobândi mântuirea sufletului.

Fata mi-a primit sfatul cu luare-aminte și a început să facă astfel, cu toată simplitatea. Și ce credeți? După o vreme destul de scurtă, mi-a mărturisit că s-a deprins cu rugăciunea lui Iisus, că simte o neîncetată bucurie de a se îndeletnici cu aceasta - dacă i-ar fi cu puțință, chiar neconținut -, căci atunci când se roagă simte o mare plăcere, iar după ce sfârșește, de asemenea, bucurie și dorința de a reîncepe

rugăciunea. M-am bucurat de acest lucru și am sfătuit-o să continue și mai mult rugăciunea în numele lui Iisus Hristos.

Se apropia sfârșitul verii. Mulți dintre cei ce veneau la biserică începuseră să vină la mine nu numai ca să le citesc câte ceva, ci și ca să le dau sfaturi pentru diferitele necazuri ale vieții și chiar ca să prezic pierderile și pagubele lor. Se vede că unii mă socoteau vrăjitor. În sfârșit, și fata despre care v-am vorbit a venit tristă la mine, ca să ceară un sfat:

Nu știa ce să facă, căci tatăl ei se gândise s-o mărite împotriva dorinței ei cu un rascolnic dintre cei ce nu au preoți și că nu-i va cununa un preot, ci un țăran.

- Ce fel de cununie legiuită va mai fi, se jeluia ea, căci asta e totuna cu desfrânarea. Aș vrea să fug unde-oi vedea cu ochii.

Eu i-am zis:

- Dar unde-ai să fugi, căci or să te găsească? În vremea de acum nu te poți ascunde nicăieri, fără acte. Te vor găsi oriunde. Mai bine roagă-te cu mai multă stăruință lui Dumnezeu, pentru ca El, cu judecățile Sale, să nimicească gândul tatălui tău și să-ți păzească sufletul de păcat și de eres. Acest lucru va fi mai de nădejde decât fuga ta.

Vremea trecea, iar gălăgia, precum și smintelile lor îmi deveniseră de nesuferit. În sfârșit, terminându-se și vara, m-am hotărât să las biserica și să-mi continuu, ca mai înainte, calea. Preotul a încercat să mă oprească, spunându-mi că aceasta e viața care mi se potrivește cel mai bine, că le sunt folositor, însă fără sorți de izbândă.

După ce am străbătut vreo zece verste, m-am oprit într-un sat ca să dorm. În casa în care am poposit, era un țăran tare bolnav și i-am sfătuit pe cei ce-l îngrijeau să-l împărtășească cu Sfintele Taine ale lui Hristos. Ei au primit sfatul meu și spre dimineață au trimis după preotul din sat. Am rămas să-i aștept și să mă rog. Am ieșit afară, în drum, m-am așezat pe o prispă și am așteptat să-l întâmpin pe preot. La un moment dat, a ieșit pe ne-așteptate, dintr-o curte, acea fată care se ruga în biserica „mea”, alergând către mine.

- Cum ai nimerit aici? o întrebai.

- Au făcut tocmeala ca să mă dea după rascolnic și eu am fugit, zise, închinându-se la picioarele mele. Ai milă de mine, ia-mă cu tine și du-mă într-o mănăstire de maici. Eu nu vreau să mă mărit. Voi trăi în mănăstire și acolo voi rosti rugăciunea lui Iisus. Pe tine te vor asculta și mă vor primi acolo.

- Unde vrei să te duc? Prin părțile acestea eu nu cunosc nici o mănăstire de maici și, apoi, cum să merg cu tine, când tu n-ai nici buletin? În primul rând nu te vor primi nicăieri și apoi nici n-ai să te poți ascunde în vremurile astea undeva, căci or să te

prindă de îndată. Or să te trimită din post în post până la tine în sat, ba chiar or să te pedepsească pentru vagabondaj. Du-te mai bine acasă și te roagă lui Dumnezeu. Iar dacă nu vrei să te măriți, atunci prefă-te că ai o neputință. Aceasta se numește prefăcătorie mântuitoare. Așa s-au prefăcut mama Sfântului Clement și cuvioasa Marina, care s-au mântuit în mănăstire de călugări, precum și mulți alții.

În timp ce noi ședeam de vorbă, am văzut o căruță cu doi cai, având în ea patru țărani, oprindu-se deodată în fața noastră; fata a fost înhățată și aruncată în telegă, pornind mai departe cu unul dintre ei. Ceilalți trei mi-au legat mâinile și m-au mânăat înapoi în satul în care îmi petrecusem vara. În ciuda cuvintelor mele de apărare, ei strigau mereu:

- O să-ți arătăm noi, sfințișorule, cum sunt pedepsiți cei ce ademenesc fetele!

Spre seară am fost dus la arest. Aici oamenii legii mi-au băgat picioarele în lanțuri și m-au închis până dimineața, când urmau să se adune să mă judece. Preotul, aflând că mă aflu la închisoare, a venit să mă cerceteze. Mi-a adus de mâncare, m-a mângâiat și mi-a făgăduit că îmi va lua apărarea și că va spune ca un părinte duhovnicesc că nu am apucăturile de care mă învinuiesc ei.

Judecătorul a ajuns abia a doua zi seara și s-a oprit la deputat. I s-au raportat cele întâmplare. Ei porunci ca să se strângă adunarea de judecată, iar pe mine să mă ducă la judecătorie. Am intrat. Stăteam și așteptam. Judecătorul se așeză cu autoritate la masă, cu pălăria pe cap și răcni:

- Epifanie! Fiică-ta, când a plecat de-acasă, a șterpelit ceva?

- Nimic!

- Și nici n-a făcut vreun rău cu nătărăul ăsta?

- Nu!

- Atunci iată cum vom judeca și vom încheia afacerea: tu cu fiică-ta puteți pleca, iar noi îl vom învăța minte pe acest voinic, îl vom pedepsi zdravăn, ca să nu se mai arate pe aici multă vreme. Asta-i tot!

Zicând acestea, judecătorul se ridică de pe scaun și se duse să se culce, în timp ce eu am fost trimis din nou la închisoare.

Dis-de-dimineață au venit doi jandarmi, care, după ce m-au bătut, mi-au dat drumul. Eu m-am dus, mulțumindu-i lui Dumnezeu că m-a învrednicit să sufăr pentru numele Lui. Asta m-a mângâiat și mi-a încălzit și mai mult rugăciunea neîncetată a inimii. Toate aceste întâmplări nu m-au supărat deloc, ca și cum s-ar fi

întâmplat altcuiva, iar eu numai le-aș fi văzut. Chiar când mă băteau, eram în stare să rabd. Rugăciunea îmi îndulcea inima, nu mă lăsa să iau aminte la nimic.

După ce am umblat patru verste, am întâlnit-o pe mama fetei, care venea de la târg cu diferite cumpărături.

Văzându-mă, mi-a zis:

- Mirele nostru a refuzat-o pe fată. Vezi, s-a supărat pe Aculina că a fugit de el.

Mi-a dat apoi pâine și turtă dulce, iar eu m-am dus mai departe. Timpul fiind frumos, nu am vrut să dorm noaptea în sat, ci, găsind în pădure două claie de fân, mi-am făcut loc sub ele. Am visat că mergeam pe drum și citeam capetele lui Antonie cel Mare din *Filocalie*. Deodată m-a ajuns din urmă duhovnicul, care îmi spuse:

- Nu citești unde trebuie. Uite unde trebuie să citești! Și mi-a arătat capitolul 35 al lui Ioan Carpatul, în care sunt scrise următoarele: „Uneori cel ce învață e dat spre necinstire și rabdă ispite pentru cei ce se folosesc duhovnicește de el.” Și mi-a mai arătat și capitolul 41, al aceluiași, unde se spune: „Cei ce folosesc rugăciunea cu mai multă râvnă riscă ispite mai înfricoșate și mai sălbatice.”

Apoi mi-a mai zis:

- Îmbărbătează-te cu duhul și nu deznădăjdui! Ține minte ce a spus Apostolul: „mare este Cel ce este întru voi decât cel ce este în lume” (I In. 4,4). Tu ai aflat din experiență că nu este îngăduită nici o ispită mai presus de puterile omului, căci „o dată cu ispita va aduce și scăparea din ea, ca să puteți răbda” (I Cor. 10, 13). Nădejdea în acest ajutor dumnezeiesc îi întărea și-i conducea spre râvnă pe sfinții rugători, care nu numai viața lor și-au petrecut-o în rugăciune, ci din dragoste învățau și descopereau și altora această lucrare, atunci când erau prilejul și vremea potrivită. Despre aceasta vorbește Sfântul Simeon al Tesalonicului astfel: „Se cuvine să ne rugăm neîncetat, după porunca lui Dumnezeu, nu numai noi înșine în numele lui Hristos, ci se cuvine să învățăm și să descoperim această rugăciune și celorlalți, tuturor în general: monahilor, celor înțelepți, celor simpli, bărbaților, femeilor și copiilor, ca să trezim în toți râvna pentru rugăciunea neîncetată.” Tot astfel vorbește și cuviosul Calist, că nici lucrarea minții întru Domnul - adică rugăciunea lăuntrică -, nici cunoașterea contemplativă și nici mijloacele de ridicare a sufletului spre înălțimi nu trebuie păstrate doar în mintea noastră, ci trebuie puse pe hârtie și arătate spre folosul tuturor, pentru dragostea aproapelui. Chiar și cuvântul lui Dumnezeu grăiește despre aceasta: „Frate ajutat de frate este ca o cetate tare și înaltă” (Pilde 18, 19). Să avem numai grijă, în acest caz, să fugim de slava deșartă pe cât ne stă în putință și să ne păzim ca sămânța învățăturilor dumnezeiești să nu fie semănată în vânt.

Deșteptându-mă, am simțit în inima mea o mare bucurie și, întărit sufletește, m-am dus mai departe, în drumul meu.

După o bucată de vreme, anume pe 24 martie, am simțit o dorință nespusă ca a doua zi, în ziua Bunei-Vestiri a Prea Curatei Maici a Domnului, să mă împărtășesc cu Sfintele Taine ale lui Hristos. Am întrebat dacă e departe biserica. Mi s-a răspuns: 30 de verste. Așa că în tot restul zilei și toată noaptea următoare am mers întins, ca să apuc utrenia. Timpul era cât se poate de urât; când ninge, când plouă și, pe deasupra, sufla un vânt puternic și rece. În drumul meu trebuia să trec peste un mic râu înghețat și, în momentul în care am ajuns la jumătatea lui, gheața de sub picioare spărgându-se, m-am cufundat în apă până la brâu.

Am mers așa ud la utrenie, am stat și la Liturghie, iar Dumnezeu m-a învrednicit să mă împărtășesc. Ca să petrec ziua aceasta în liniște, fără să mi se tulbure bucuria duhovnicească, l-am rugat pe paznicul bisericii să-mi îngăduie să rămân până a doua zi în casa lui. Toată ziua aceea am petrecut-o într-o negrăită bucurie și dulceață duhovnicească a inimii. Stăm culcat pe scândurile acestei căsuțe fără foc, de parcă m-aș fi odihnit în sânul lui Avraam.

Rugăciunea lucra în mine cu putere. Dragostea pentru Iisus Hristos și pentru Maica Domnului se ridica în inima mea în dulci valuri și părea că-mi ridică sufletul într-un extaz mângâietor.

Noaptea târziu, am simțit la un moment dat o puternică durere în picioare și atunci mi-am adus aminte că sunt ude. Nu am dat importanță acestui lucru și am început să iau aminte mai stăruitor la rugăciunea din lăuntru inimii și nu am mai simțit durerea. Dimineața, când am vrut să mă scol, am văzut că nici nu puteam să-mi mișc picioarele. Îmi amortiseră cu totul și mi se albiseră. Am stat astfel nemișcat două zile. A treia zi, paznicul m-a izgonit din casă, zicându-mi:

- Dacă ai să mori aici, am să am multă bătaie de cap cu tine.

De-abia m-am putut târi până la biserică, unde m-am culcat pe treptele pridvorului. Astfel am zăcut și aici vreo două zile. Oamenii care treceau pe lângă mine nu-mi dădeau nici cea mai mică atenție, cu toate rugămințile mele.

În cele din urmă, un țăran s-a apropiat de mine, s-a așezat jos și a intrat în vorbă cu mine. Printre altele mi-a zis:

- Am să te tămăduiesc eu. Și mie mi s-a întâmplat tot așa, cunosc un leac pentru boala asta. Ce-mi dai?

- N-am ce-ți da, i-am răspuns.

- Dar în traistă ce ai?

- Niște posmagi și niște cărți.

- Ei, atunci ai să-mi lucrezi măcar o vară, dacă te-oi vindeca?

- Nici să lucrez nu pot. N-am decât o mână sănătoasă, cealaltă mi s-a uscat aproape de tot.

- Atunci ce poți să faci?

- Nimic altceva decât să scriu și să citesc.

- Aha, să scii? Ei bine, o să-mi înveți băiatul să scrie. Copilul meu citește puțin, dar vreau să și scrie. Cei ce cunosc meșteșugul ăsta îmi cer 20 de ruble ca să-l învețe să scrie. E prea scump pentru mine.

Am căzut la învoială și țăranul împreună cu paznicul m-au dus târâș și m-au așezat în curtea din dos, într-o baie veche, goală, care aparținea acestui om.

Țăranul a adunat de pe câmp, de prin curți și din gropile de gunoaie, un braț de felurite oase putrede - de animale și de păsări de tot felul -, pe care le-a spălat, le-a tocat mărunț cu o piatră și le-a pus într-un cazan mare. A acoperit cazanul cu un capac găurit, apoi l-a răsturnat peste o oală băgată în pământ, iar partea de sus a cazanului a lipit-o cu un strat gros de lut și, înconjurându-l cu o grămadă de lemne, le-a dat foc și ele au ars așa mai bine de 24 de ore. A doua zi a scos din pământ oala, în care cursese prin găurile din cazan cam o jumătate de kilogram de lichid gros, roșiatic, unsuros și puternic mirositor, ca de carne vie, crudă; oasele erau albe, curate, străvezii, parcă ar fi fost de sidex sau de mărgăritar. Cu alifia aceea mi-a fricționat puternic picioarele de cinci ori pe zi. Și ce credeți? Peste două zile am simțit că pot mișca degetele. A treia zi puteam îndoi și dezdoi picioarele, iar a cincea zi m-am ridicat pe picioare și m-am plimbat, sprijinindu-mă într-un băț, prin curte. Într-un cuvânt, peste o săptămână picioarele mele s-au întărit definitiv, ca și mai înainte.

I-am mulțumit pentru aceasta lui Dumnezeu și mă gândeam în sinea mea: Ce înțelepciune dumnezeiască se află în făpturi! Niște oase uscate, putrede, prefăcute aproape cu totul în pământ, conțin o astfel de putere dătătoare de viață! Aceasta este ca o arvună a viitoarei învieri a trupurilor. Iată, aceasta ar trebui să i-o spun aceluia pădurar la care am trăit și care se îndoia de învierea de obște.

Refăcându-mi astfel sănătatea, am început să-l învăț pe băiat. I-am scris, ca model, rugăciunea lui Iisus. L-am pus să o copieze, arătându-i cum să rostească binișor cuvintele. Pentru mine era destul de ușor să-l învăț, pentru că ziua el slujea la vechil și venea la mine doar atunci când vechilul dormea, adică dis-de-dimineată, până la vremea Liturghiei.

Băiatul era priceput și a început să scrie destul de bine. Văzând vechilul că știe scrie, l-a întrebat cine l-a învățat. „Un pelerin ciung, care trăiește la noi, în baia cea veche”,

i-a zis băiatul. Vechilul - polonez de neam - a venit să mă vadă și m-a găsit citind *Filocalia*. El a intrat în vorbă cu mine și m-a întrebat:

- Ce citești? I-am arătat cartea.

- Asta-i *Filocalia*, spuse el. Am văzut această carte la preotul nostru catolic, când trăiam la Vilna. Totuși eu am auzit despre ea că ar conține niște scamatorii și meșteșuguri ciudate privitoare la rugăciune, scrise de monahii greci. Tot așa cum în India și la Buchara fanaticii stau jos și se umflă, căutând să capete o gădilitură la inimă, și - în prostia lor - socotesc că acest simțământ natural este rugăciunea ce li se dă, chipurile, de Dumnezeu. Noi trebuie să ne rugăm pur și simplu, cu scopul de a ne împlini datoria față de Dumnezeu. Te-ai sculat și ai rostit „Tatăl nostru”, așa cum ne-a învățat Hristos, iată că pentru toată ziua ești un om drept, dar nu să o ții mereu, una și bună.

S-ar putea întâmpla să-ți ieși din minți, ba să-ți îmbolnăvești și inima.

- Să nu crezi astfel de lucruri despre această carte sfântă. Aceasta n-a fost scrisă de niște simpli călugări greci, ci de cei mai mari și de cei mai sfinți oameni din vechime, pe care îi cinstește și Biserica voastră, cum sunt Antonie cel Mare, Macarie cel Mare, Marcu Ascetul, Ioan Gură de Aur și alții. Ba și călugării din Italia și cei din Buchara au luat de la ei mijlocirea inimii, care duce la rugăciunea cea curată lăuntrică. Numai că ei au stricat și au schimonosit aceasta, după cum îmi povestea duhovnicul meu. Iar în *Filocalie*, toate învățăturile privitoare la lucrarea rugăciunii inimii sunt scoase din cuvântul Domnului, din Sfânta Scriptură, în care același Hristos care a poruncit să zici Tatăl Nostru, a poruncit să săvârșim și rugăciunea inimii sau neîncetată, zicând: „Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău, cu toată inima ta, cu tot sufletul tău și cu tot cugetul tău” (Mt. 22, 37), „Privegheați și vă rugați” (Mc. 13, 33), „Rămâneți în Mine și Eu în voi” (In. 15, 4). Iar Sfinții Părinți, aducând mărturia Sfântului împărat David, din Psalmi: „Gustați și vedeți că bun este Domnul” (Ps. 33, 8), tâlcuiesc aceste cuvinte astfel: Un creștin trebuie să caute să dobândească prin toate mijloacele dulceața rugăciunii și să caute în ea neîncetat mângâierile, iar aceasta nu numai o dată pe zi, zicând „Tatăl nostru”.

Iată, eu o să-ți citesc că acești sfinți osândesc pe cei ce nu se silesc să caute și să învețe rugăciunea cea dulce a inimii. Ei scriu că asemenea oameni greșesc din următoarele motive:

1. Contrazic Scriptura inspirată de Dumnezeu.

Nu pot prețui o stare mai înaltă și desăvârșită a sufletului, căci, mulțumindu-se cu faptele bune din afară, nu pot cunoaște foamea și setea de neprihănire și, de aceea, se lipsesc de fericirea și de bucuria întru Domnul. Închipuindu-și despre sine multe lucruri, potrivit cu virtuțile din afară, nu arareori cad în înșelare sau în mândrie, și prin acestea se pierd.

- Ceea ce-mi spui tu e ceva prea înalt. Noi, mireunii, nu putem ajunge până acolo.

- Uite, o să-ți citesc ceva mai simplu, ca să vezi cum și în viața mirenească oamenii buni au învățat rugăciunea neîncetată.

Am găsit în *Filocalie* cuvântul lui Simeon Noul Teolog despre tânărul Gheorghe și am început să-l citesc. Acest cuvânt i-a plăcut vechilului, care mi-a spus:

- Dă-mi, te rog, să citesc această carte în timpul liber.

- Ți-o dau pentru 24 de ore, pentru mai multă vreme nu ți-o pot da, căci citesc în fiecare zi câte ceva din ea și fără ea nu pot.

- Cel puțin scrie pentru mine cuvântul pe care l-ai citit acum și o să-ți plătesc.

- Nu-mi trebuie plată, o să-ți copiez cuvântul așa, din dragoste, numai să-ți dea Dumnezeu râvnă pentru rugăciune.

Am transcris îndată cu plăcere cuvântul pe care i l-am citit. Vechilul i l-a citit soției sale și le-a plăcut amândurora. După aceea, mă chemau uneori la ei acasă. Mă duceam cu *Filocalia* și le citeam, iar ei, șezând lângă un pahar de ceai, ascultau. Odată m-au oprit să prânzesc cu ei. Soția vechilului, o bătrânică prietenoasă, ședea cu noi și mânca pește fript. Din nebăgare de seamă, s-a înecat cu un os. Cu toate ajutoarele care i s-au dat, osul n-a putut fi scos nicidecum. Ea simțea o durere puternică în gât, iar peste două ceasuri a căzut la pat. Vechilul a chemat doctorul, care se afla la 30 de verste, iar eu m-am dus acasă trist din cauza acestei întâmplări.

Noaptea, într-un somn ușor, am auzit glasul duhovnicului meu, fără a-l vedea. Glasul lui îmi spuse:

- Stăpânul tău te-a vindecat, iar tu n-o ajuți pe soția vechilului? Dumnezeu ne-a poruncit să fim părtași la durerea aproapelui.

- Aș ajuta-o cu bucurie, dar cum? Nu cunosc nici un mijloc.

- Uite ce să faci: de când era mică ea are un adevărat dezgust, o mare scârbă față de untdelemn. Nu numai că nu-l folosește, dar nu poate să-i sufere nici măcar mirosul, căci îi vine greață. De aceea să-i dai să bea o linguriță de untdelemn. Ea o să înceapă să verse și va arunca osul afară, iar untdelemnul va unge rana din gât, pe care a făcut-o zgârietura osului și astfel se va vindeca.

- Dar cum o să-i dau untdelemnul, dacă ea se îngreșează de el? N-o să-l bea!

- Tu spune-i vechilului să o țină de cap și să-i toarne deodată în gură, chiar cu forța.

Deșteptându-mă, m-am dus imediat la vechil și i-am povestit toate cu de-amănuntul. El mi-a spus:

- Ce-o să faci untdelemnul tău? Uite că horcăie și aiurează, ba i s-a umflat și gâtul. Dar, hai să încercăm! Untdelemnul tău este un leac nevătămător, chiar dacă n-o să ajute.

El turnă într-un păhăruț puțin untdelemn și silirăm bolnava să-l înghită. Îndată a început să verse cu putere, și osul a fost aruncat afară amestecat cu sânge. Bolnava s-a ușurat și a adormit îndată, cuprinsă de un somn greu.

Dimineața am venit s-o cercetez și am văzut-o stând liniștită lângă un pahar cu ceai, mirându-se împreună cu bărbatul ei de vindecare, de cum mi s-a spus în vis că ei nu-i place untdelemnul, lucru pe care nu-l știa nimeni, în afară de ei doi. Între timp sosi și doctorul. Nevasta vechilului i-a povestit tot ce s-a întâmplat cu ea, iar eu i-am povestit cum țăranul mi-a tămăduit picioarele. Ascultându-mă, doctorul a zis:

- Nici primul, nici al doilea caz nu sunt de mirare. În amândouă cazurile a lucrat puterea naturii înseși. Totuși, ca să nu uit, le voi nota.

Doctorul a scos creionul și a însemnat în carnetul său de note.

Curând după aceasta s-a răspândit vestea prin toate părțile că sunt înainte văzător, doctor și vrăjitor. Din toate părțile au venit la mine să mă cerceteze tot felul de oameni, cu diferitele lor treburi și întâmplări. Îmi aduceau daruri, începând să mă cinstească și să mă ferească. Timp de o săptămână am răbdat toate acestea, însă m-a cuprins teama să nu cad în slavă deșartă, așa încât am plecat de acolo noaptea, în taină.

Am pornit din nou pe drumul meu singuratic, simțind o mare ușurare, de parcă mi se luase un munte de pe umeri. Rugăciunea mă mângâia din ce în ce mai mult, iar uneori inima mea parcă fierbea de nesăturata dragoste pentru Iisus Hristos; din acest clocot dulce parcă mi se revărsa putere în toate încheieturile mele, ca niște pârâiașe mângâietoare. Pomenirea lui Iisus Hristos mi s-a întipărit atât de puternic în minte, încât, cugetând la întâmplările evanghelice, parcă le vedeam înaintea ochilor. Și plângeam de bucurie. Uneori simțeam în inimă o bucurie așa de mare, încât nu o pot spune în cuvinte.

Se întâmpla să nu intru în nici o locuință omenească câte trei zile și trei nopți și, în extazul meu, simțeam că parcă sunt singur pe pământ, un ticălos păcătos singur în fața milostivului și iubitorului de oameni Dumnezeu. Această singurătate mă mângâia și dulceața rugăciunii era de data aceasta atât de viu simțită, încât lucra mai cu putere decât atunci când eram între oameni.

În sfârșit, am ajuns la Irkuțk. Închinându-mă la Sfintele Moaște ale Sfântului Inochentie, mă gândeam în sinea mea: unde mă voi duce acum? Aici nu aș fi dorit să trăiesc multă vreme, fiindcă orașul era prea plin de oameni. Tot gândindu-mă astfel, am pornit pe o stradă unde m-am întâlnit cu un negustor dintre localnici, care m-a oprit și m-a întrebat:

- Ești oare pelerin? Vino la mine!

Am intrat cu el într-o casă bogată. Negustorul m-a întrebat ce fel de om sunt, iar eu i-am povestit călătoriile mele. După ce m-a ascultat mi-a zis:

- Ar fi bine să mergi să vizitezi Ierusalimul. Acolo e loc sfânt, cum nu mai găsești în altă parte.

- M-aș duce bucuros, îi spusei, dar n-am mijloacele necesare să călătoresc decât pe uscat. Mă pot duce până la mare, dar nu am cu ce plăti transportul pe apă. Îmi trebuie mulți bani.

- Dacă dorești - îmi spuse negustorul -, îți procur eu mijloacele. Acum un an am trimis acolo un moșneag dintre târgoveții noștri. O să-ți dau o scrisoare pentru băiatul meu din Odessa. El locuiește acolo și are legături comerciale cu Constantinopolul. La el vin corăbii și el te va duce cu bucurie până la Constantinopol. Iar acolo va porunci funcționarilor lui să-ți închirieze un loc în corabie până la Ierusalim și va plăti el banii, că doar nu costă prea mult.

Auzind acestea m-am bucurat, i-am mulțumit mult binefăcătorului meu pentru bunătatea lui, dar mai mult i-am mulțumit lui Dumnezeu pentru că are așa o dragoste părintească și o asemenea grijă pentru mine, un ticălos care nu face nici un bine, nici lui, nici oamenilor, și care mănâncă pâine străină.

Am fost astfel oaspetele acestui binefăcător negustor timp de trei zile. Potrivit făgăduinței făcute, i-a scris fiului său o scrisoare despre mine.

Și, iată, acum merg spre Odessa, cu gândul să ajung și până la Orașul Sfânt, la Ierusalim, dar nu știu de va îngădui Domnul să ajung să mă închin Mormântului Său purtător de viață.

POVESTIREA A TREIA

Înainte de a ieși din Irkuțk, am mai trecut o dată pe la binefăcătorul meu, cu care adesea am stat de vorbă, și i-am zis:

- Iată, acum sunt hotărât să merg la Ierusalim. Am venit ca să-mi iau rămas-bun și să vă mulțumesc pentru dragostea creștinească pe care mi-ați arătat-o mie, un nevrednic pelerin.

El mi-a zis:

- Dumnezeu să-ți blagoslovească drumul. Dar tu nu mi-ai zis până acum nici cine ești, nici de unde vii. Eu am auzit de la tine multe cu privire la călătoriile tale. Aș fi curios să aflu câte ceva despre viața ta dinainte de a fi pelerin.

- Bine, vă voi povesti și aceasta cu plăcere. Căci nu-i o poveste lungă. M-am născut într-un sat din gubernia Orlov. După ce ne-au murit părinții, am rămas doi frați, eu și fratele meu mai mare; el avea zece ani, iar eu doi sau trei ani. Bunicul ne-a luat la el acasă, să ne crească. Era un bătrân înstărit și cinstit. Avea un han la drumul mare și pentru că era un om bun se opreau mulți drumeți la el. Noi trăiam acolo, la el. Fratele meu era isteț și alerga mereu prin curte, iar eu mă învățeam mai mult pe lângă bunicul. În zilele de sărbătoare, mergeam cu el la biserică, iar acasă el ne citea adesea din *Biblie*, chiar din aceasta pe care o am acum la mine. Fratele meu, când a crescut, s-a stricat, s-a deprins să bea. Pe atunci aveam șapte ani. Odată, stând culcat cu fratele meu pe cuptor, m-a îmbrâncit și mi-a vătămat mâna stângă. De atunci am rămas beteag, mâna mi s-a uscat cu totul.

Bunicul, văzând că n-am să fiu în stare să muncesc la câmp, a început să mă învețe să scriu și să citesc și deoarece nu aveam abecedar, mă învăța chiar după această *Biblie*, astfel: îmi arăta care este litera „a”, mă pune să alcătuiesc cuvintele și să însemnez literele. În acest fel, nici eu nu știu cum, tot repetând după el, am învățat după oarecare vreme să citesc. Și, în sfârșit, când bunicul n-a mai văzut bine, adesea mă pune să-i citesc din *Biblie*, iar el asculta și mă îndrepta. Nu arareori se oprea la noi secretarul comunei, care avea un scris foarte frumos. Mă uitam la el și-mi plăcea cum scria. Tot uitându-mă după el, am început să rotunjesc literele, iar el îmi arăta cum să scriu, îmi dădea cerneală și hârtie, îmi ascuțea penele. Astfel am învățat și să scriu. Bunicul era bucuros de acest lucru și mă povățuia în acest fel:

- Iată cum Dumnezeu ți-a descoperit cititul și scrisul. Mulțumește-i Domnului pentru aceasta și roagă-te mai des.

Astfel noi mergeam la toate slujbele bisericii, iar în casă ne rugam foarte des. Mă pune să zic: „Miluiește-mă, Dumnezeule”, iar el cu bunica băteau metanii sau

stăteau în genunchi. În sfârșit, când am împlinit 17 ani, bunica a murit. Bunicul mi-a zis:

- Noi am rămas fără gospodină în casă și nu putem să ne gospodărim fără o muiere. Fratele tău mai mare a luat-o razna. Aș vrea să te însor.

Eu am refuzat pentru că mă știam infirm, dar bunicul a insistat și m-a însurat. Mi-a ales o fată serioasă și bună, de 20 de ani. A trecut un an și bunicul s-a îmbolnăvit de moarte. Chemându-mă, și-a luat rămas bun și mi-a zis:

- Îți dau casa mea și toată moștenirea. Trăiește cinstit, nu înșela pe nimeni și, mai presus de toate, roagă-te lui Dumnezeu, căci toate sunt de la El. Nu-ți pune nădejdea în nimic în afară de Dumnezeu! Mergi la biserică, citește *Biblia* și ne pomenește pe noi, pe mine și pe bunică-ta! Uite, îți dau și bani, o mie de ruble; păstrează-i, nu-i cheltui fără rost, dar nici zgârcit să nu fii, dă săracilor și bisericilor lui Dumnezeu.

Astfel a murit și el, și eu l-am înmormântat. Fratele meu mă invidia pentru că bătrânul îmi lăsase mie averea și curtea. Se mânia pe mine și atât de mult l-a întărâtat vrăjmașul, încât gândea să mă omoare. Într-o noapte, pe când dormeam și nu era nici un călător, a spart camera unde se păstrau banii, i-a scos din ladă și a incendiat magazia. Noi ne-am trezit doar când toată casa și curtea erau cuprinse de flăcări, reușind cu greu să scăpăm pe fereastră, numai cu ceea ce era pe noi. *Biblia* se afla sub cap și am luat-o. Uitându-ne cum ardea casa, vorbeam între noi: „Slavă Domnului, bine că am salvat *Biblia*”. Aveam cu ce să ne mângâiem în amărăciunea noastră. Astfel ne-a ars toată averea. Fratele meu a plecat de la noi, fără să știm încotro. De-abia mai târziu am aflat, când a început să cheltuiască și să se laude că a furat banii și a dat foc casei.

Noi am rămas goi și desculți, adevărați cerșetori. Am împrumutat cu chiu, cu vai niște bani și ne-am făcut o colibă, unde trăiam ca niște oameni săraci lipiți pământului. Soția mea se pricepea bine la lucrul de mână: țesea, toarcea, cosea, lua de lucru de la oameni, se ostenea zi și noapte, hrănindu-mă pe mine, iar eu, din pricina infirmității mele, nu eram în stare măcar să împletesc o opincă din coajă de tei. Ea torcea, țesea, iar eu ședeam lângă dânsa și citeam din *Biblie*.

Ea asculta și uneori plângea. Eu o întrebam: De ce plângi, să-i dăm slavă lui Dumnezeu că trăim! Atunci ea îmi răspundea: „În *Biblie* sunt toate așa bine scrise, încât te smeresc până la lacrimi.”

Ne aduceam aminte de porunca bunicului și o urmam: posteam adeseori, în fiecare dimineață citeam Acatistul Maicii Domnului și noaptea băteam câte o mie de metanii, ca să nu fim ispitiți. Și astfel am trăit liniștiți doi ani. Dar ceea ce este surprinzător e că, deși nu aveam idee de rugăciunea lăuntrică care se săvârșește în inimă, deși nu auzisem niciodată de lucrarea ei, ci ne rugam simplu, doar cu gura, și băteam la metanii fără nici un tâlc, ca niște bușteni, totuși exista o plăcere de a face rugăciunea,

iar rugăciunea, chiar lungă, exterioară și fără sens, nu ni se părea grea, ci o făceam cu bucurie.

Se vede că e adevărat ceea ce mi-a spus un duhovnic, că există înăuntrul omului o rugăciune tainică, despre care nici el însuși nu știe cum se produce singură, de la sine, în suflet, într-un chip necunoscut și trezește către rugăciune, pe care fiecare o face cum poate și cum știe.

După doi ani de viață trăită în acest fel, deodată soția mea s-a îmbolnăvit, fiind cuprinsă de o puternică febră, iar, după ce s-a împărtășit, a doua zi a murit. Am rămas singur, singurel. De lucrat, nu puteam lucra nimic. Eram nevoit să umblu prin lume, dar mi-era rușine să cer de pomană. Pe deasupra, m-a năpădit o tristețe atât de mare, pricinuită de moartea soției mele, încât nu știam încotro s-o apuc. De se întâmpla să intru în colibă și să văd îmbrăcămintea ei sau vreun lucru oarecare, începeam să plâng în hohote, până cădeam jos leșinat. Din pricina mâhnirii, n-am mai putut suporta să locuiesc în colibă și de aceea am vândut-o cu douăzeci de ruble, iar îmbrăcămintea mea și a soției am împărțit-o săracilor.

Datorită infirmității mele, am căpătat un buletin de dispensă pe termen nelimitat și, luându-mi îndată iubita mea *Biblie*, am pornit unde-am văzut cu ochii. Ieșind în drum, mă gândeam încotro s-o apuc. „Mă voi duce mai întâi de toate la Kiev, să mă închin plăcuților lui Dumnezeu și să cer ajutorul lor în necazul meu.” De îndată ce am luat această hotărâre, am simțit o ușurare și am ajuns la Kiev cu bucurie. Sunt treisprezece ani de când călătoresc neîncetat prin diferite locuri. Am umblat pe la multe biserici și mănăstiri, iar acum rătăcesc mereu, îndeosebi pe întinsele stepe și câmpii. Nu știu dacă va binevoi Domnul să ajung îa Ierusalim. Acolo ar fi timpul, dacă va fi voia lui Dumnezeu, să mi se înmormânteze oasele cele păcătoase.

- Dar câți ani ai?

- Treizeci și trei de ani...

- Iubite frate, ai împlinit vârsta Domnului nostru Iisus Hristos...

POVESTIREA A PATRA

„Iar mie a mă lipi de Dumnezeu bine este, a pune în Domnul nădejdea mea”

(Ps. 72, 27)

- „Omul propune, iar Dumnezeu dispune.”

Cu aceste cuvinte am venit încă o dată la binefăcătorul meu.

- Credeam că astăzi voi merge întins spre Sfânta Cetate a Ierusalimului, dar iată că s-a întâmplat altfel. Un lucru cu totul neprevăzut m-a oprit pentru încă trei zile în loc. Eu n-am avut răbdare să nu vin din nou la dumneavoastră ca să vă spun acest lucru și să vă cer un sfat.

După ce mi-am luat rămas bun de la toată lumea, am pornit cu ajutorul lui Dumnezeu pe calea mea și, în momentul în care voiam să trec bariera, am văzut că la poarta ultimei case stătea un cunoscut, care era pelerin ca și mine și pe care nu-l mai văzusem de vreo trei ani. După ce ne-am salutat, el m-a întrebat încotro plec. I-am răspuns:

- Eu aș dori, dacă e după voia lui Dumnezeu, să mă duc la vechiul Ierusalim.

- Slavă Domnului, mi-a răspuns el, iată că aici ai un bun tovarăș de drum.

- Dumnezeu să fie cu tine, am spus'eu, dar nu știi că am obiceiul și să călătoresc întotdeauna singur?

- Ascultă-mă, eu știu că acest însoțitor are să-ți placă. Și ție, și lui vă va fi bine împreună. Uite, vezi? Tatăl stăpânului acestei case la care lucrez merge, așa cum s-a făgăduit, tot spre vechiul Ierusalim și are să-ți fie pe plac. El e un bătrân negustor din orașul acesta, om bun și surd cu desăvârșire, așa că oricât ai striga nu te poate auzi. Dacă vrei să-l întrebi ceva, trebuie să-i scrii pe hârtie și atunci îți răspunde. El și în casă e mereu tăcut, iar tu îi vei fi lui de folos pe drum. Băiatul lui îi dă un cal și teleguța până la Odessa, ca să le vândă acolo. Deși bătrânul dorește să meargă pe jos, din pricina bagajului și a darurilor pentru Mormântul Domnului, va merge cu calul. Și tu ai să-ți poți pune traista tot aici. Ia gândește-te acum, cum ai să poți lăsa un om bătrân și surd să pornească la drum cu teleguța, pe o cale atât de lungă? Am tot căutat o călăuză, dar toți cer o sumă prea mare, ba chiar e periculos să-l lași să plece cu un om necunoscut, căci are cu dânsul și bani, și lucruri. Frate, primește propunerea mea, și cu adevărat va fi bine. Hotărăște-te, pentru slava lui Dumnezeu și pentru dragostea de aproapele! Eu, la rândul meu, am să-i încredințez pe stăpânii mei că ești un om de nădejde și ei or să fie nespuse de bucuroși. Sunt niște oameni buni și țin foarte mult la mine. Sunt doi ani de când lucrez la ei.

După ce am vorbit astfel la poartă, m-a condus în casă, la stăpân; văzând că este o familie cinstită, am primit propunerea lor. Și, acum m-am și hotărât ca a treia zi de Crăciun, dacă o să vrea Dumnezeu, după Sfânta Liturghie să pornim la drum.

Iată ce întâmplări neprevăzute se întâlnesc pe calea vieții, dar numai Dumnezeu și Sfânta Lui Pronie conduc faptele și gândurile noastre, precum este scris: „Căci Dumnezeu este Cel ce lucrează în voi și ca să voiți și ca să săvârșiți, după a Lui bunăvoință.” (Filip. 2, 13). Ascultând acestea, binefăcătorul meu mi-a zis:

- Mă bucur din toată inima, prea iubite frate, că Domnul a rânduit, așa, pe neașteptate, să te mai văd o dată într-un timp atât de scurt. Și fiindcă acum ești liber, eu te voi găzdui mai multă vreme cu dragoste, iar tu îmi vei povesti mai multe din întâmplările tale pline de învățătură, pe care le-ai întâmpinat în lunga ta cale de pelerin, căci ți-am ascultat cu plăcere și cu luare-aminte și celelalte povestiri de mai înainte.

- Sunt gata să fac cu bucurie ceea ce-mi cereți. Au fost multe, de tot felul, și bune, și rele; nu va dura mult ca să le povestesc pe toate, căci multe dintre ele le-am uitat; nu m-am silit să țin minte în mod special decât pe acelea care erau povață și îndemn spre rugăciune pentru sufletul meu trândav, iar pe celelalte, arareori le țineam minte sau, mai bine zis, căutam să uit cele trecute, potrivit cu învățătura Sfântului Pavel, care zice: „Uitând cele ce sunt în urma mea și tinzând către cele dinainte, alerg la țintă, la răsplata chemării de sus a lui Dumnezeu, întru Hristos Iisus” (Filip. 3,14). Ba chiar și răposatul, fericitul meu duhovnic, îmi spunea că piedicile rugăciunii inimii năpădesc din două părți, din dreapta și din stânga; adică, de nu va izbuti vrăjmașul să ne întoarcă de la rugăciune prin gândurile deșarte și prin cugetele păcătoase, atunci aduce în amintire gânduri pline de învățătură sau insuflă idei frumoase, numai ca să ne abată cât de puțin de la rugăciune, pe care el nu o poate suferi. Și aceasta se numește răpire din partea dreaptă, în vremea când sufletul, disprețuind vorbirea cu Dumnezeu, se întoarce către plăcuta vorbire cu el însuși sau cu fapăturile.

De aceea el m-a învățat ca în timpul rugăciunii să nu primesc nici cea mai frumoasă gândire duhovnicească, ba chiar, după trecerea zilei, dacă ți se va întâmpla să vezi că ți-ai petrecut vremea mai mult în gânduri și vorbiri ziditoare decât în rugăciunea inimii - care se face fără închipuire și care este adevărata rugăciune -, atunci să socotești că și aceasta e ceva care întrece măsura sau care dezvoltă o lăcomie duhovnicească, îndeosebi la începători, care au nevoie să cumpănească vremea petrecută în rugăciune mai mult decât vremea petrecută în ocupațiile cu alte fapte de dreptate. Totuși e cu neputință să le uiți pe toate. Unele întâmplări s-au întipărit atât de adânc în memorie, încât, chiar dacă multă vreme nu-ți aduci aminte de ele, sunt totuși vii în amintire, ca, de pildă, acea familie evlavioasă la care Dumnezeu m-a învrednicit să rămân câteva zile.

În timpul călătoriei mele prin gubernia Tobolsk, mi s-a întâmplat să trec printr-un oraș. Îmi rămăseseră foarte puțini posmagi și de aceea am intrat într-o casă pentru a cere pâine de drum. Stăpânul mi-a zis:

- Slavă Domnului! Ai venit la timp, nevastă-mea a scos chiar acum pâinea proaspătă din cuptor. Ține aici o pâine caldă și roagă-te lui Dumnezeu și pentru noi.

După ce le-am mulțumit, am început să-mi rânduiesc pâinea în traistă, iar gospodina, văzându-mi, traista mi-a zis:

- Ce sac rupt! S-a tocit de tot. O să ți-l schimb.

Și mi-a dat un sac tare.

Le-am mulțumit din suflet și am plecat mai departe. Am intrat într-o băcănie de mărunțișuri, unde am cerut puțină sare, iar negustorul mi-a umplut un sac mic. Ma bucuram cu duhul și îi mulțumeam lui Dumnezeu pentru ca imi scotea în cale mie, nevrednicului, niște oameni atât de buni. Iată, mă gândeam eu, acum n-am nici o grijă de hrană pe timp de o săptămână; voi dormi și voi fi mulțumit; binecuvântează, suflete al meu, pe Domnul!

Trecând vreo cinci verste dincolo de oraș, am intrat într-un sat sărac așezat chiar lângă drum, cu o bisericuță de lemn, însă bine împodobită pe dinafară. Trecând pe lângă ea, am dorit să mă închin și intrând în pridvor m-am rugat. Nu departe de sfântul locaș, lângă o băltoacă, se jucau doi copilași de vreo cinci sau șase ani. Mă gândeam că sunt copiii preotului, cu toate că erau mult prea bine îmbrăcați. Rugându-mă, m-am dus mai departe. Nu am făcut decât vreo zece pași de la biserică și deodată aud în urma mea un strigăt:

- Sărăcuțule! Sărăcuțule! Mai stai puțin!

Cei ce strigau și alergau spre mine erau copilașii pe care-i văzusem, un băiețuș și o fetiță. M-am oprit locului, iar ei, apropiindu-se, m-au apucat de mână.

- Vino cu noi la mămica! Ea îi iubește pe cerșetori.

- Eu nu sunt cerșetor, le-am spus. Eu sunt pelerin.

- Dar ce ai în sac?

- Aici țin pâinea mea pentru drum.

- Ba nu, să mergem negreșit la maica, să-ți dea bani de drum.

- Dar unde este maica voastră? am întrebat eu.

- Uite, în dosul bisericii, dincolo de boschet. Copilașii m-au condus într-o grădină foarte frumoasă, în mijlocul căreia se afla o casă mare, boierească. Am intrat în sală. Ce curățenie și ce de podoabe se aflau acolo! Și iată că ne ieși în întâmpinare, în grabă, stăpâna casei.

- Te rog frumos, poștește înăuntru! De unde te-a trimis Dumnezeu la noi? Stai jos, stai jos, iubite frate!

Mi-a luat sacul din spate, mi l-a pus pe masă, iar pe mine m-a așezat într-un scaun foarte moale.

- N-ai vrea să mănânci ceva? Sau poate vrei mai bine să bei un ceai? Sau ai nevoie de altceva?

- Vă mulțumesc din adâncul sufletului, am răspuns eu, sacul mi-e plin de mâncare. Râvna și purtarea dumneavoastră plină de dragoste mi-e mai scumpă decât gustarea. O să mă rog lui Dumnezeu să vă blagoslovească pentru dragostea evanghelică față de străini.

Spunând aceasta, am simțit un puternic imbold către o întoarcere înăuntru. Rugăciunea clocotea în mine, în inima mea, și aveam nevoie de tihnă și liniște ca să-i dau lărgime acestei flăcări rugătoare, care singură a izbucnit, și ca să ascund din fața oamenilor semnele exterioare ale rugăciunii, care sunt lacrimile, suspinele și mișcările deosebite ale feței și buzelor.

M-am ridicat, de aceea, și am zis:

- Vă rog să mă iertați, e timpul să plec. Domnul Iisus Hristos să fie cu dumneavoastră și cu copilașii dumneavoastră dragi!

- Ah, nu! Să ferească Dumnezeu! Nu pleca! Nu-ți dau drumul! Iată că spre seară va sosi din oraș soțul meu. El are serviciul la tribunalul județean și s-a dus acum cu prilejul alegerilor judecătorești. Cum o să se mai bucure dansul dacă o să te vadă! El socotește pe fiecare pelerin ca pe un trimis al lui Dumnezeu. Iar dacă o să pleci, el o să se întristeze foarte tare că nu te-a văzut. Și apoi, mâine e duminică. O să te rogi împreună cu noi la Liturghie și-ai să mănânci cu noi ce ne va trimite Dumnezeu. În fiecare sărbătoare se adună la noi cam vreo treizeci de oameni, frați întru Hristos, săraci. Dar tu, cum de nu mi-ai spus nimic despre tine? De unde ești și încotro călătorești? Hai, vorbește-mi! Mie îmi place să aud cuvinte duhovnicești de la oamenii plăcuți lui Dumnezeu. Copii! Luați traista pelerinului și-l duceți în odaia cu icoane; acolo o să doarmă la noapte.

Auzind aceste cuvinte ale ei, mă minunam și mă gândeam: stau de vorbă cu un om sau cu un duh?

Așa că am rămas să-l aștept pe boier. Am povestit pe scurt călătoria mea, spunându-i că merg la Irkuțk.

- Vei trece negreșit prin Tobolsk, iar eu am acolo pe mama mea, care e călugăriță într-o mănăstire de maici, iar acum e schimnică. Noi îți vom da o recomandare, și dânsa te va primi. Multă lume merge la ea pentru sfaturi duhovnicești. O să-i duci cu acest prilej o carte a Sfântului Ioan Scărarul, pe care i-am cumpărat-o din Moscova. Ce bine ar fi!

În sfârșit, s-a apropiat vremea prânzului și ne-am așezat la masă. Au mai venit patru femei, care au luat masa cu noi. După ce s-a sfârșit felul întâi, una dintre ele s-a sculat, a făcut o închinăciune la icoană, apoi s-a închinat către noi, s-a dus și a adus felul al doilea și din nou s-a așezat. Apoi alta s-a dus, întocmai, după al treilea fel de mâncare. Văzând acestea, i-am zis stăpânei:

- Îndrăznesc să întreb: aceste femei sunt rudele dumneavoastră?

Da, sunt surorile mele întru Hristos: aceasta e bucătăreasa, aceasta e soția vizitiului, aceasta e fata în casă, iar aceasta e camerista mea, și toate sunt măritate.

Auzind și văzând acestea, m-am mirat și mai mult. I-am mulțumit lui Dumnezeu care mi-a arătat oameni atât de plăcuți Lui și în inimă simțeam o puternică lucrare a rugăciunii. Și pentru ca să fiu mai repede singur și să nu stingheresc rugăciunea, sculându-mă de la masă, i-am zis cucoanei:

- Aveți nevoie să vă odihniți după masa, iar eu mă voi duce să mă plimb prin grădină.

- Nu, eu nu mă odihnesc, spuse doamna. Merg și eu cu tine în grădină, iar tu îmi vei povesti ceva folositor pentru suflet. Dar dacă te vei duce singur, copiii nu-ți vor da pace. Îndată ce or să te vadă, n-or să te mai lase singur nici un minut, așa de mult îi iubesc ei pe săraci, pe frații lui Hristos, pe pelerini.

N-am avut ce face și ne-am dus în grădină împreună. Când am intrat în grădină, pentru ca să-mi pot păstra mai bine liniștea, m-am închinat în fața cucoanei până la pământ și i-am zis:

- Vă rog în numele lui Dumnezeu, spuneți-mi: de mult duceți această viață plăcută lui Dumnezeu? Și în ce chip ați dobândit această evlavie?

- Îți voi povesti totul. Mama mea este strănepoata Sfântului Iosafat, cel ale cărui moaște odihnesc, deschise, la Bolgorod. Noi am avut în oraș o casă mare. O aripă a casei era locuită de un nobil, care nu era bogat. În cele din urmă el a murit, iar soția lui, care era însărcinată, a născut un copil și a murit în urma nașterii. Copilul ce s-a născut a rămas un orfan cu totul sărac. Maica mea l-a luat din milă ca să-l crească,

iar după un an m-am născut și eu. Noi am crescut împreună și am învățat cu aceiași profesori și ne înțelegeam atât de bine, de parcă am fi fost frate și soră.

După oarecare vreme a murit și tatăl meu, iar maica mea, părăsind orașul, s-a mutat cu noi chiar în satul acesta, pe moșia ei. Ne-a dăruit acest sat al ei, iar ea, zidindu-și o chilie, s-a mutat la mănăstire. Ne-a lăsat ca testament, dându-ne binecuvântarea ei părintească, să trăim creștinește, să ne rugăm cu osârdie lui Dumnezeu și, mai mult decât orice, să ne silim a împlini porunca de căpetenie, adică dragostea de aproapele, să-i hrănim și să-i ajutăm pe săraci, frații lui Hristos, în simplitate și smerenie, să-i creștem pe copii în frica lui Dumnezeu și să ne purtăm cu robii noștri ca și cu frații.

Iată, așa trăim aici însingurați de zece ani, căutând pe cât putem să împlinim testamentul maicii noastre. Avem și o casă pentru cerșetori, în care și acum trăiesc mai mult de zece oameni infirmi și bolnavi. Dacă vrei, mâine îi vizităm.

După ce a sfârșit această poveste, am întrebat:

- Dar unde e cartea lui Ioan Scărarul, pe care doriți s-o trimiteți mamei dumneavoastră?

- Să mergem în casă și am să ți-o arăt.

De-abia ne așezasem să citim, când sosi și boierul. Când m-a văzut, m-a îmbrățișat cu dragoste și ne-am sărutat frățeste, creștinește, apoi m-a condus în camera lui și mi-a zis:

- Să mergem, iubite frate, în cabinetul meu, ca să-mi blagoslovești chilia. Cred că soția mea te-a obosit. Cum vede un pelerin, sau o pelerină, sau vreun bolnav, e bucuroasă să stea lângă ei și ziua, și noaptea. În tot neamul ei a fost acest obicei, moștenit din bătrâni.

Am intrat în cabinet. Ce de cărți! Ce icoane frumoase! Crucea făcătoare de viață era în mărime naturală, și lângă ea era așezată o Evanghelie.

După ce m-am rugat i-am zis:

- La dumneavoastră e raiul pe pământ. Iată pe însuși Domnul Iisus Hristos, Prea Curata Lui Maică și Sfinții plăcuți Lui, iar aceste cărți sunt cuvintele și îndrumările lor dumnezeiești, cele vii și netăcute! Eu cred că dumneavoastră vă desfățați adesea cu convorbirea lor cerească.

- Da, recunosc, îmi place să citesc.

- Dar ce fel de cărți aveți aici?

- Am multe și toate sunt cu conținut duhovnicesc, răspunse boierul. Iată Viețile Sfinților pe tot anul, scrierile Sfântului Ioan Gură de Aur, ale Sfântului Vasile cel Mare. Multe cărți au conținut teologic și filosofic, precum sunt și multe cărți de predici, scrise de predicatori renumiți, dintre cele mai noi. Biblioteca mea costă cam vreo cinci mii de ruble.

- Nu se găsește, oare, la dumneavoastră vreo scriere despre rugăciune? Mie îmi place tare mult să citesc despre rugăciune.

- Am una dintre cele mai noi cărți despre rugăciune. E scrisă de un preot din Petersburg.

Boierul scoase din raft o carte care cuprindea tâlcuirea rugăciunii domnești „Tatăl Nostru” și am început s-o citim împreună cu plăcere. Puțin mai târziu veni și soția sa, care ne aduse câte un ceai, iar copilașii ne aduseră un coșuleț de argint frumos lucrat, în întregime umplut cu niște prăjituri uscate, cum n-am mai mâncat niciodată în viața mea. Boierul mi-a luat cartea, a dat-o cucoanei și mi-a zis:

- Noi o s-o rugăm pe ea să ne citească, deoarece citește foarte frumos, iar noi ne vom întări.

Cucoana a început să citească, iar noi ascultam. Pe când ascultam cele ce se citeau, eu vegheam și la rugăciunea care se înfiripa înăuntrul inimii mele. Cu cât ascultam mai mult, cu atât rugăciunea creștea mai tare și mă îndulcea. La un moment dat, am văzut că cineva a trecut ca un fulger pe dinaintea ochilor mei, ca și cum ar fi zburat prin aer. Era chipul răposatului meu duhovnic. Eu m-am cutremurat, dar, ca să nu se observe aceasta, am zis: „Iertați-mă, am ațipit puțin.” În momentul acela, am simțit ca și cum duhul duhovnicului meu ar fi pătruns în duhul meu sau ca și cum l-ar fi luminat. Am simțit în mine o lumină și o mulțime de gânduri cu privire la rugăciune. Doamna terminase de citit. Boierul întrebă:

- Ți-a plăcut această scriere?

- Mi-a plăcut foarte mult, căci rugăciunea domnească „Tatăl Nostru” este mai presus și mai de preț decât toate rugăciunile scrise pe care le avem noi creștinii, pentru că ea ne este dată de însuși Domnul Iisus Hristos, iar tâlcuirea pe care ne-ați citit-o este foarte bună. Doar că se referă în cea mai mare parte la lucrarea exterioară creștină, iar mie mi-a fost dat să citesc la Sfinții Părinți și o lămurire contemplativă, tainică.

- Pe care dintre Părinți i-ai citit?

- De pildă, pe Maxim Mărturisitorul și pe Petre Damaschinul.

- Te rog, spune-mi ce-ți amintești de la ei.

- Cu plăcere. Cuvintele „**Tatăl Nostru carele ești în ceruri**” se tâlcuiesc în cartea pe care am citit-o acum ca o însuflare a dragostei frățești pentru oameni, ca unii ce suntem copiii unui singur Tată. Este foarte drept acest cuvânt, dar la Sfinții Părinți cuvintele acestea se explică mai adânc și mai duhovnicește. Ei spun că acest text ne îndeamnă să ne ridicăm mintea la cer, la Tatăl ceresc, și să ne aducem aminte de datoria noastră de a ne așeza în fiecare clipă în prezența lui Dumnezeu și de a umbla ca înaintea lui Dumnezeu.

Cuvintele „**sfînțească-se numele Tău**” sunt lămurite aici în sensul că trebuie să avem grija să nu rostim numele lui Dumnezeu fără evlavie sau să facem vreun jurământ nedrept, cu cuvântul, pentru ca, astfel, numele lui Dumnezeu să fie rostit cu sfințenie și să nu fie folosit în deșert. Însă tâlcuitorii de taină văd în aceasta o cerere directă pentru rugăciunea lăuntrică a inimii și, prin rugăciunea inimii, de sine lucrătoare, să se sfînțească și să se lumineze toate simțirile și puterile sufletești.

Cuvintele „**vie împărăția Ta**” înseamnă: să vie în inimile noastre pacea lăuntrică, liniștea și bucuria duhovnicească, în carte se tâlcuiește că prin cuvintele: „**Pâinea noastră cea spre ființă dă-ne-o nouă astăzi**” trebuie să înțelegem cererea privitoare la trebuințele vieții trupești care nu sunt de prisos, ci numai necesare și suficiente pentru ajutorul oamenilor. Însă Maxim Mărturisitorul, prin cuvântul privitor la „pâinea cea spre ființă”, *înțelege hrănirea sufletului cu pâinea cea cerească*, adică hrănirea cu cuvântul lui Dumnezeu și unirea sufletului cu Dumnezeu, prin cugetarea la Dumnezeu și prin rugăciunea lăuntrică neîncetată a inimii.

- Acesta e un lucru mare și este aproape cu neputință, pentru cei ce trăiesc în lume, să dobândească rugăciunea lăuntrică, exclamă boierul, chiar dacă Domnul ar ajuta să ți-o faci pe cea din afară fără lenevire.

- Să nu gândeți în acest fel! Dacă ar fi cu neputință acest lucru și ar însemna o greutate de neînvins, atunci Dumnezeu n-ar fi poruncit-o tuturor. Puterea Lui se săvârșește și în neputință, iar Sfinții Părinți cei plini de experiență ne dau în acest scop mijloacele care ușurează calea spre dobândirea rugăciunii inimii. Desigur, pentru cei ce s-au lepădat de lume, se arată mijloace mai deosebite și mai înaintate, dar și pentru mireni ei dau, de asemenea, anumite mijloace potrivite, care duc cu siguranță la dobândirea rugăciunii lăuntrice.

- N-am avut prilejul să citesc nicăieri ceva asemănător, spuse boierul.

- Dați-mi voie, dacă binevoiți, să vă citesc din *Filocalie*.

Mi-am adus *Filocalia*, am căutat cuvântul lui Petru Damaschinul, alcătuit din trei părți, și am început să citesc următoarele:

„Trebuie să ne învățăm a chema numele lui Dumnezeu mai mult decât a respira, în toată vremea și în tot locul și la tot lucrul. Apostolul zice: «Rugați-vă neîncetat», adică

ne învață să avem aducere-aminte de Dumnezeu în orice vreme, în orice loc și în timpul oricărui lucru. Dacă faci ceva, trebuie să ai în minte pe Creatorul lucrurilor; dacă vezi lumina, adu-ți aminte de Cel ce ți-a dat-o; dacă vezi cerul, pământul, marea și tot ce se află într-însa, minunează-te și proslăvește pe Cel ce le-a zidit; dacă te îmbraci cu hainele tale, adu-ți aminte cine ți le-a dat pe acestea și mulțumește-I Celui care are grijă de viața ta. Ca să spun pe scurt, orice mișcare să-ți fie pricină de aducere-aminte și de proslăvire a lui Dumnezeu. Și, iată, în acest fel tu te vei ruga neîncetat, iar sufletul tău se va bucura totdeauna de aceasta."

- Binevoii să vedeți cum acest mijloc, care duce la rugăciune neîncetată, este potrivit, ușor și la îndemâna fiecăruia dintre cei ce au măcar cât de puțin simțăminte omenești.

Boierului i-a plăcut aceasta nespus de mult și, încântat, m-a îmbrățișat, mi-a mulțumit, s-a uitat la *Filocalia* mea și mi-a zis:

- Negreșit voi cumpăra această carte. Am s-o procur de la Petersburg. Iar acum, ca să nu-l uit, voi copia acest cuvânt pe care mi l-ai citit. Dictează-mi-l!

Și el l-a transcris pe loc, repede și frumos. Apoi a exclamat:

- Doamne, Dumnezeule! Eu am icoana Sfântului Damaschin (era probabil icoana Sfântului Ioan Damaschin).

El a luat o ramă, a pus foaia scrisă sub sticlă și a atârnat-o sub icoană, zicând:

- Iată cuvântul viu al plăcutului lui Dumnezeu, de sub chipul lui. Îmi va aduce aminte mai des să împlinesc cu fapta acest sfat mântuitor.

După aceasta ne-am dus să luăm cina. La masă ședeau cu noi, ca și la prânz, toți oamenii casei, bărbații și femeile. Ce tăcere și liniște pioasă domneau în tot timpul mesei! După ce am cinat cu toții, oamenii mari și copiii s-au rugat multă vreme. Pe mine m-au pus să le citesc acatistul Prea Dulcelui Iisus.

După ce s-au terminat toate, cei ce au servit s-au dus să se odihnească, iar noi trei am rămas în cameră. Stăpâna casei mi-a adus o cămașă albă și ciorapi, eu m-am închinat până la pământ și i-am zis:

- Nu voi lua ciorapii, căci n-am purtat ciorapi de când sunt. Noi ne-am obișnuit să purtăm întotdeauna obiele.

Ea alergă din nou și-și aduse caftanul ei vechi din postav subțire și galben și îl tăie în două pentru obiele, iar boierul spuse: „Uite, i s-a rupt încălțăminte aproape cu totul!", și își aduse ghetetele sale noi, mari, pe care le încălța pe deasupra cizmelor, apoi îmi spuse: „Du-te în camera de alături, acolo nu este nimeni, și schimbă-te!" Eu m-am

dus, m-am schimbat și apoi am venit din nou în camera lor. Ei m-au așezat pe un scaun și au început să mă încălze. Boierul îmi înfășură picioarele cu obiele, iar soția sa mă încălze cu ghetete. La început nu i-am lăsat, dar ei mi-au poruncit să stau jos, zicând: „Șezi și taci! și Hristos a spălat picioarele ucenicilor.”

N-am avut ce face și am început să plâng. Plângeau și ei.

După aceasta, doamna a rămas să doarmă în camera copiilor, iar eu cu boierul ne-am dus în grădină, în pavilion. Multă vreme nu ne venea somnul. Stăteam culcați și vorbeam între noi. La un moment dat, el a început să insiste:

- Pentru Dumnezeu, spune-mi tot adevărul și cu conștiința deschisă, cine ești tu? Tu trebuie să fii de neam bun și te prefaci, ca un nebun pentru Hristos. Tu citești, tu scrii bine, vorbești și cugeti drept. Calitățile acestea nu le poate avea cineva cu creștere țărănească.

- Eu v-am povestit tot adevărul, cu inimă curată, atât dumneavoastră cât și doamnei, atunci când am vorbit despre originea mea și nu m-am gândit nici o clipă să vă mint sau să vă înșel. La ce bun aș face-o? Iar ceea ce vorbesc nu vorbesc de la mine, ci ceea ce am auzit de la răposatul meu duhovnic cel plin de înțelepciune dumnezeiască și ceea ce am citit la Sfinții Părinți. Mai mult decât orice, conștiința mea este luminată de rugăciunea lăuntrică, pe care n-am dobândit-o singur, ci mi-au sădit-o în inima mea mila lui Dumnezeu și învățătura duhovnicului. Acest lucru este cu putință pentru fiecare om; e destul să se cufunde cu mai multă liniște în inima sa și să cheme mai mult Numele lui Iisus Hristos care luminează și atunci va simți îndată o lumină lăuntrică și totul îi va fi lămurit, chiar va vedea unele taine ale împărăției lui Dumnezeu în această lumină. Ba chiar și aceasta este o taină adâncă și care luminează, ca omul să afle puterea de a se adânci în el însuși, de a se vedea pe sine, de a se desfăta întru conștiința de sine, de a se smeri și de a plânge cu dulceață pentru căderea noastră și pentru voința noastră stricată.

A cugeta cu chibzuință și a vorbi cu oamenii nu-i un lucru prea greu și cu neputință de împlinit, căci mintea și inima au apărut mai înainte de învățătura și de înțelepciunea lumească.

Dacă există minte, atunci ea poate fi lucrată, fie prin știință, fie prin experiență. Dar dacă lipsește, atunci nici un fel de educație nu-ți poate ajuta. Tocmai în aceasta stă toată nenorocirea, fiindcă dacă noi suntem departe de noi înșine, ba chiar nici nu prea dorim să ne apropiem de noi înșine, ci fugim neîncetat de întâlnirea cu noi înșine, și dacă schimbăm adevărul pe nimicuri și numai gândim să ne ocupăm cu lucruri duhovnicești sau cu rugăciunea, dar nu avem timp, bătaia de cap sau grijile vieții neîngăduindu-ne să ne ocupăm cu acestea, atunci pierdem ce este mai important.

Căci ce este mai de seamă sau mai necesar, viața veșnică a sufletului, mântuirea lui, sau viața trecătoare a trupului, așa degrabă trecătoare, și pentru care punem toată

silința noastră? Iacă aceasta este ceea ce îi aduce pe oameni ori la înțelepciune, ori la prostie.

- Să mă ierți, frate drag, te-am întrebat nu doar dintr-o simplă curiozitate, ci din dragostea sufletului și dintr-o creștinească luare-aminte la suferința aproapelui, precum și pentru faptul că acum doi ani am văzut un caz care m-a făcut să-ți pun întrebarea de mai dinainte.

Așadar, precum îți spuneam, a venit la mine un cerșetor, cu un buletin de soldat în retragere, bătrân, slab și așa de sărac, încât era aproape gol și desculț. Vorbea puțin și foarte simplu, ca un țăran din stepă. Noi l-am primit și l-am dus la casa săracilor. Peste câteva zile s-a îmbolnăvit foarte tare și de aceea l-am transportat în acest pavilion. L-am liniștit și am început să-l îngrijim și să-l tratăm noi singuri, eu și soția mea. În sfârșit, se apropia în mod vădit de moarte. Noi i-am făcut pregătirile, am chemat și preotul nostru să-l spovedească, să-l împărtășească și să-i facă Sfântul Maslu. În ajunul morții sale s-a ridicat, ne-a cerut o foaie de hârtie și o pană, m-a rugat să închid ușa, să nu las pe nimeni să intre până ce nu-și va scrie testamentul pentru fiul său, rugându-ne să trimitem acest testament, după moartea lui, la Petersburg, la adresa pe care ne-a indicat-o.

Am rămas uimit când i-am văzut scrisul, care nu era numai foarte frumos, dar arăta că era un om cult, iar compunerea era admirabilă, dreaptă și foarte delicată. Măine am să-ți citesc testamentul lui, am păstrat o copie.

Acestea toate m-au mirat și mi-au trezit curiozitatea să-l întreb despre originea și viața lui. El m-a obligat prin jurământ să nu destăinuiesc nimănui nimic, înainte de moartea sa, și mi-a povestit, spre slava lui Dumnezeu, viața sa:

- Eu am fost prinț. Am avut o avere foarte mare și am dus cea mai elegantă, cea mai luxoasă și mai risipitoare viață. Soția mi-a murit și eu trăiam fericit cu fiul meu, care avea serviciul de căpitan în garda regală. Odată, pregătindu-mă să plec la un bal, la o persoană foarte de seamă, am fost foarte supărat pe valetul meu. În plină furie, neputându-mă stăpâni, l-am lovit fără milă în cap și am dat ordin să fie trimis la el în sat. Acestea s-au întâmplat seara; a doua zi, valetul a murit de congestie cerebrală.

Acestea toate s-au mușamalizat, iar eu, după ce pe moment mi-a părut rău de imprudențianea, am uitat repede, cu totul, această întâmplare. După șase săptămâni, valetul care murise a început să mi se arate, mai întâi în vis, în fiecare noapte, tulburându-mă și muștrându-mă mereu, cu aceste cuvinte, pentru fapta mea: „Om fără conștiință, tu ești ucigașul meu!” Mai târziu am început să-l văd aievea, în stare de veghe. Cu cât trecea timpul, cu atât mai des mi se arăta, sfârșind prin a mă supăra aproape neconținut.

În cele din urmă, împreună cu acesta vedeam și pe alți bărbați răposați pe care îi jignisem prin asprimea mea și pe femeile pe care le dusesem în ispită. Toți aceștia mă

muștrău neîncetat și nu-mi dădeau pace, astfel că nu mai puteam nici să dorm, nici să mănânc, nici să mă ocup cu ceva.

Puterile mi se sleiseră cu desăvârșire și mi se lipise pielea de oase, de slăbiciune. Toată silința medicilor celor mai iscusiți nu mi-a putut ajuta cu nimic. Am plecat în țări străine ca să mă tratez și, după un tratament de jumătate de an, nu m-am simțit cu nimic mai bine, iar vedeniile care mă chinuiau se înmulțeau mereu, fără milă. Am fost adus de acolo abia viu. Am încercat astfel grozăviile infernale ale chinurilor sufletești, mai înainte de despărțirea sufletului de trup. Atunci m-am încredințat că există iadul și am aflat ce înseamnă acesta.

Fiind într-o astfel de stare chinuitoare, mi-am recunoscut fărâdelegile, m-am spovedit, am slobozit pe toți oamenii care-mi slujeau și m-am jurat ca să mă chinuiesc toată viața cu tot felul de osteneli și să mă ascund în chip de cerșetor, pentru ca, pentru fărâdelegile mele, să fiu cel mai de pe urmă slujitor al oamenilor din clasa cea mai de jos. De-abia mă hotărâsem cu tărie să încep această viață, că vedeniile care mă supărau s-au sfârșit îndată. Simțeam o bucurie și o desfătare atât de mari, care-mi veneau din împăcarea cu Dumnezeu, încât nu le pot descrie pe deplin.

Iată, așa am aflat, tot din experiență, ce este raiul și în ce fel se deschide împărăția lui Dumnezeu înăuntrul inimilor noastre. Sunt cincisprezece ani de când rătăcesc prin această Siberie. Uneori mă angajam la munci grele, la țărani, alteori îmi procuram hrana cerșind în numele lui Iisus.

Ah! ce fericire, ce mulțumire și ce conștiință liniștită am avut eu în toate aceste privațiuni ale mele. Asemenea bucurii le poate simți pe deplin numai cel care este mutat, prin mila Mântuitorului, dintr-un iad chinuitor în raiul lui Dumnezeu.

Povestind aceasta, el mi-a înmănat testamentul său, ca să-l expediem fiului său, iar a doua zi a murit. Și o copie a testamentului o păstrez în *Biblia* mea. Dacă dorești și-o citești.

Eu am deschis-o și am început să citesc:

În numele lui Dumnezeu Celui în Treime preaslăvit, al Tatălui, și al Fiului, și al Sfântului Duh.

Prea iubitul meu fiu,

Sunt 15 ani de când tu nu l-ai mai văzut pe tatăl tău, dar el, în anonimatul său, se informa uneori despre tine, nutrea față de tine o dragoste părintească care-l obligă să-ți trimită aceste rânduri, pe care le-am scris înainte de a muri, ca să-ți fie o lecție folositoare în viață.

Știi cât am suferit din pricina vieții mele imprudente și fără de grijă. Dar nu știi cât de fericit am fost în neștiuta mea viață de pelerin, atunci când mă desfățam de roadele pocăinței.

Eu mor liniștit la binefăcătorul meu și totodată al tău, căci binefacerile revărsate asupra tatălui trebuie să-l atingă pe un fiu simțitor. Tu să-i arăți recunoștință, așa cum vei putea.

Lăsându-ți binecuvântarea mea părintească, te conjur să-ți aduci aminte de Dumnezeu, să-ți păzești conștiința, să fii cu grijă, cu bunătate și cu chibzuială. Cu subalternii tăi să te porți cu cât mai multă bunăvoință, cu dragoste; pe săraci și pe pelerini să nu-i disprețuiești, ținând seama că tatăl tău muribund și-a căpătat liniștea și pacea sufletului său chinuit în viața de pelerin.

Chemând harul lui Dumnezeu asupra ta, îmi închid ochii liniștit, cu nădejdea vieții veșnice, din mila lui Iisus Hristos, Mântuitorul oamenilor.

Al tău tată...

Așa am stat culcați, boierul acesta bun și cu mine, vorbind împreună. La un moment dat l-am întrebat:

- Socot, taică, desigur că aveți multa bătaie de cap și tulburare cu casa pentru străini. Căci printre frații noștri pelerini sunt și unii care umblă fie că n-au nici o treabă, fie că le e lene să lucreze, făcând diferite șarlatanii pe drum, cum mi s-a întâmplat să văd chiar mie însumi.

- N-am avut multe cazuri din acestea. S-au nimerit să fie mai mult pelerini adevărați, îmi răspunse boierul, însă când vin asemenea vagabonzi, noi mai mult îi mângâiem și îi ținem să trăiască la noi timp mai îndelungat. Trăind ei printre cerșetorii noștri cei buni, frați ai lui Hristos, se îndreaptă adeseori și apoi ies din casa săracilor ca oameni smeriți și blânzi.

Iată, nu de mult am avut un exemplu de acest fel:

Un târgoveț din acest oraș s-a stricat atât de rău, încât toți îl izgoneau pur și simplu cu bătele de la porțile lor.

Nimeni nu-i dădea măcar o bucată de pâine. El era bețiv, scandalagiu, bătăuș și pe deasupra și hoț. Într-o astfel de stare a venit el la noi, rupt de foame. Cerea pâine și rachiu, pentru care avea o patimă grozavă. Noi l-am primit cu dragoste și i-am zis: „Trăiește la noi, îți vom da rachiu cât vrei, dar numai cu condiția ca, de îndată ce te vei îmbăta, să te culci imediat. Însă dacă vei face un cât de mic scandal sau gălăgie, atunci nu numai că te vom alunga și nu te vom mai primi niciodată, dar vom face și un raport către judecător sau către polițai, ca să te trimită în surghiun, ca pe un vagabond suspect.”

El a fost de acord și a rămas la noi. O săptămână și mai bine a băut într-adevăr mult, cât a vrut, dar, potrivit cu făgăduința dată și ca să nu fie lipsit de rachiou, se culca sau ieșea din casă în grădină, unde se culca în tăcere. Când se trezea, frații din casa săracilor căutau să-l convingă și-i dădeau sfaturi ca să se înfrâneze măcar câte puțin, la început. Astfel, treptat-treptat, el a început să bea mai puțin și, în cele din urmă, peste vreo trei luni a devenit un om cumpătat și acum lucrează undeva și nu mănâncă pâine străină. Iată, acum trei zile a fost pe la mine ca să-mi mulțumească.

„Ce înțelepciune, săvârșită și călăuzită de dragoste!”, m-am gândit eu și am exclamat:

- Binecuvântat este Dumnezeu care-și arată mila Sa în casa ocrotită de dumnezeavoastră!

După aceste convorbiri, boierul și cu mine, după ce am dormit un ceas sau două, auzind clopotul de utrenie, ne-am îmbrăcat și am plecat de-acasă. Când am intrat în biserică, am găsit-o pe soția sa stând acolo de mult, împreună cu copilașii ei. Am ascultat utrenia, după care a urmat dumnezeiasca Liturghie. Boierul, eu și unul dintre copilași am intrat în altar, iar doamnă cu fetița au stat la fereastra altarului, ca să vadă ridicarea Sfintelor Daruri.

Doamne Dumnezeule! Cum se mai rugau ei în genunchi, plângând cu lacrimi de bucurie! Fețele lor deveniseră atât de luminoase, încât, privind la ele, am plâns și eu.

După ce s-a terminat slujba, stăpânul, preotul, slugile și toți cerșetorii au intrat împreună în sala de mese. Numărul săracilor se ridica până la 40 de oameni. Aici se aflau și ologi, și bolnavi; erau chiar și copii. Cu toții s-au așezat la aceeași masă. Ce liniște și tăcere erau acolo! Eu, luându-mi îndrăzneala, i-am șoptit boierului:

- Pe la mănăstiri se citește în vremea mesei din Viețile Sfinților. Ce bine ar fi dacă s-ar citi și la dumnezeavoastră, mai ales că aveți volumele pentru tot anul.

Boierul adresându-se doamnei, îi zise:

- De bună seamă, Masa, ar fi bine să introducem și noi această rânduială. Va fi foarte ziditoare de suflet. Iată, la prima masă voi citi eu, apoi tu, pe urmă părintele, iar după aceea, pe rând, frații.

Preotul, pe când mâncam, zise:

- Îmi place să ascult, dar pentru citit vă rog să mă iertați, nu am deloc timp liber. Cum ajung acasă, nu știu de ce să mă apuc. Numai bătaie de cap și grijă; trebuie ba una, ba alta. Am o grămadă de copii și vite câte vrei. Alerg toată ziua de colo până colo. Nici nu-mi arde de citit sau de învățat. Am uitat și ceea ce am învățat în seminar.

Când am auzit aceasta, am tresărit, dar doamna care ședea lângă mine m-a apucat de mână și mi-a zis:

- Părintele din smerenie zice aceasta. El întotdeauna se umilește astfel, în vreme ce duce o viață cum se cuvine și plăcută lui Dumnezeu; iată, sunt 20 de ani de când este văduv și crește o întreagă familie de nepoți și pe lângă aceasta slujește des la biserică.

La aceste cuvinte mi-am adus aminte de cuvântul lui Nichita Stithatul din *Filocalie*. „**Firea lucrurilor se măsoară după dispoziția lăuntrică a sufletului, adică, așa cum este fiecare, așa îl judecă și pe celălalt.**” Și mai departe zice: „**Cel ce a ajuns la adevărata rugăciune și dragoste, acela nu deosebește lucrurile. Nu-l deosebește pe cel drept de cel păcătos, ci îi iubește pe toți la fel și nu-i osândește, tot așa cum face Dumnezeu, Care face să răsară soarele și să plouă și peste cei dreپți, și peste cei nedreپți.**”

Din nou s-a așternut tăcerea. În fața mea ședea un cerșetor orb, din casa săracilor. Boierul îl hrănea, îi îmbucătățea peștele, îi dădea lingura, îi turna supa. Fixându-l cu privirea, am observat că acest cerșetor își ținea gura mereu deschisă, iar limba se mișca neîncetat și parcă se cutremura. M-am gândit: nu cumva se roagă? După ce s-a terminat masa, unei bătrâne i-a venit rău. Fiind cuprinsă de un acces puternic, ea începu să scâncească. Boierul și cucoana au dus-o în dormitorul lor și au așezat-o în pat. Cucoana a rămas să aibă grijă de ea. Preotul, pentru orice eventualitate, se duse să aducă Sfintele Taine, iar boierul a poruncit să se pună caii la șaretă și a plecat după doctor la oraș. Toți s-au împrăștiat.

Am simțit parcă o foame de rugăciune. Era o dorință puternică de rugăciune, cu revărsările ei de plinătate, iar singurătatea și tăcerea îmi lipseau de două zile. Simțeam în inimă ca un fel de inundare care tindea să irumpă și să se reverse în toate mădularele, dar deoarece am reținut această nevoie, am simțit o durere puternică, de altfel o durere plină de bucurie, care cerea o liniște plăcută și dorința de a mă sătura de rugăciune. Aici mi s-a descoperit de ce adevărații lucrători ai rugăciunii ce se săvârșește singură fugeau de oameni și se ascundeau în anonim, după cum am mai înțeles pentru ce prea cuviosul Isihie numește grăire deșartă până și convorbirea cea mai duhovnicească și mai folositoare, precum zice și Sfântul Efrem Șirul: „Vorba bună este de argint, dar tăcerea, de aur curat.” Gândindu-mă la toate acestea, m-am dus în casa săracilor. Acolo toți se odihneau după masă. M-am urcat pe cerdac, m-am liniștit, m-am odihnit, m-am rugat. Când s-au trezit săracii, l-am găsit pe orb și l-am condus spre grădină. Ne-am așezat într-un loc singuratic și am început să vorbim.

- Pentru Dumnezeu, spune-mi, spre folosul meu sufletesc, săvârșești rugăciunea lui Iisus?

- Da, de multă vreme, neîncetat.

- Dar ce simți când o faci?

- Atâta doar, că nu pot trăi fără rugăciune nici ziua, nici noaptea.

- În ce chip ți-a descoperit Dumnezeu această îndeletnicire? Povestește-mi, frate drag, cu de-amănuntul.

- În viața mea am fost meseriaș, în această localitate, îmi câștigam pâinea cu croitoria. Mă duceam prin alte gubernii, prin sate, și coseam haine țărănești. Într-un sat mi s-a întâmplat să trăiesc mai multă vreme la un țăran, ca să-i cos haine pentru toată familia. Într-o zi de sârbătoare, am zărit pe măsuța din colțul cu icoane trei cărți și am întrebat: „Cine citește la voi?”; „Nimeni, mi-a răspuns. Aceste cărți ne-au rămas de la un unchi. El știa carte.”

Luând una dintre cărți, am deschis-o la întâmplare și am citit, mi-aduc aminte, ca și cum ar fi acum, următoarele cuvinte: „Rugăciune neîncetată înseamnă chemarea numelui lui Dumnezeu întotdeauna, ori de șezi, ori de mergi, ori de lucrezi, ori de mănânci, ori de faci orice alt lucru; în orice loc și în orice vreme se cuvine să chemi numele lui Dumnezeu.”

Citind eu aceste cuvinte, m-am gândit că pentru mine ar fi foarte ușor și am început să fac rugăciunea în șoaptă, în timp ce coseam, și mi-a plăcut mult. Cei ce trăiau cu mine în casă au observat acest lucru și au început să râdă de mine: „Ce tot șoptești întruna, de parcă ai fi un vrăjitor? Ori poate descânți ceva?”

Ca să ascund acest lucru, am încetat să mișc buzele și am început să fac rugăciunea numai cu limba. În cele din urmă, m-am obișnuit atât de bine cu rugăciunea, încât limba o rostea singură și ziua, și noaptea. Și mie îmi era plăcută această îndeletnicire. Am umblat astfel multă vreme, apoi, la un moment dat, am orbit cu desăvârșire, în neamul nostru, aproape toți au avut apă neagră la ochi. Comuna noastră m-a înscris, din pricina sărăciei mele, la azilul care se găsește în gubernia noastră, în orașul Tobolsk. Acum, într-acolo mă și duc. Stăpânii m-au oprit, pentru că vor să-mi dea trăsura până la Tobolsk.

- Cum se numește cartea aceea din care ai citit, nu cumva *Filocalia*?

- Drept să-ți spun, nu știu. Nici nu m-am uitat la titlul ei.

Am adus *Filocalia* mea, am căutat în partea a patra la Calist Patriarhul acele cuvinte pe care mi le spusese el pe de rost și am început să i le citesc.

- Acestea sunt! strigă orbul. Citește, frate! Ce frumos scrie acolo!

Când am ajuns la rândul unde scria „trebuie să ne rugăm cu inima”, el m-a întrebat:

- Ce înseamnă aceasta? Cum se face aceasta?

I-am răspuns că toată învățătura privitoare la rugăciunea inimii este arătată în această carte, în *Filocalie*; atunci el m-a rugat stăruitor să-i citesc tot textul.

- Iată cum vom face, am spus eu. Când ai de gând să pornești către Tobolsk?

- Chiar și acum, mi-a răspuns el.

- Atunci, uite ce: mâine am de gând să plec și eu. Vom merge împreună și eu am să-ți citesc cele ce privesc rugăciunea inimii și am să-ți arăt mijlocul ca să afli locul inimii, ca să intri într-însa.

- Dar cu trăsura cum rămâne?

- Ei, ce-ți mai trebuie trăsură? Parcă nu știi cât e până la Tobolsk? Numai 50 de verste. O să mergem încet. Știi ce bine va fi să fim numai noi doi, singuri! O să stăm de vorbă mergând pe jos, vom citi mai lesne.

În felul acesta ne-am înțeles. Spre seară a venit boierul în persoană, ca să ne cheme pe toți la cină, iar după masa de seară l-am anunțat că pornesc la drum cu orbul și că nu ne trebuie trăsură, ca să citim mai lesne *Filocalia*. La aceasta boierul ne-a zis:

- Și mie mi-a plăcut foarte mult *Filocalia*. Am și alcătuit scrisoarea și am pregătit banii ca mâine, când voi pleca la tribunal, să-i expediez la Petersburg, ca să-mi trimită *Filocalia* cu prima poștă.

Dimineața am pornit la drum. Am mulțumit mult acestor stăpâni pentru dragostea lor pilduitoare și pentru milosârdia lor. Amândoi ne-au condus aproape o verstă departe de locuința lor. Acolo ne-am luat rămas bun.

Mergeam câte puțin și încet, câte vreo 10-15 verste pe zi, iar tot timpul care ne rămânea poposeam prin locuri singuratice și citeam *Filocalia*. I-am citit tot ce era în legătură cu rugăciunea inimii, în ordinea pe care mi-a arătat-o răposatul meu duhovnic. Am început adică de la cartea lui Nichifor Monahul, apoi Grigorie Sinaitul și așa mai departe. Cu câtă sete și luare-aminte asculta el cuvintele acestea! Ce mult îi plăceau și cum îl mai desfătau! După aceea, a început să-mi pună asemenea întrebări cu privire la rugăciune, încât nu eram în stare să-i dau răspunsul potrivit.

După ce am citit cele ce erau necesare din *Filocalie*, el s-a rugat cu stăruință să-i arăt în mod practic cum se poate afla inima cu mintea și cum se poate vâri într-însa numele dumnezeiesc al lui Iisus Hristos și cum se poate ruga în chip lăuntric cu dulceață în inimă.

Am început să-i povestesc:

- Iacă, tu nu vezi nimic, dar cu toate acestea poți să-ți închipui și să-ți înfățișezi cu mintea ceea ce ai văzut mai înainte, adică vreun om sau vreun lucru oarecare, ori de pildă vreun mădular de-al tău, o mână sau un picior. Ți le poți închipui atât de viu, încât să fie ca și cum te-ai uita la ele, și poți să-ți fixezi asupra lor ochii tăi, chiar orb fiind?

- Pot, îmi răspunse orbul.

- Atunci, închipuie-ți inima. Intoarce-ți ochii ca și cum te-ai uita la ea prin piept și imaginează-ți-o cât mai viu cu putință, iar cu urechile ascultă cu atenție cum palpită și cum bate ea, lovitură după lovitură. Atunci când te vei obișnui cu aceste bătăi, începe să-ți potrivești cuvintele rugăciunii cu fiecare bătaie de inimă, uitându-te la ea. În acest fel, la prima bătaie să zici sau să gândești: „Doamne”, la a doua: „Iisuse”, la a treia: „Hristoase”, la a patra: „miluiește-mă” și repetă aceasta de mai multe ori. Pentru tine e ușor, căci ai făcut începutul și pregătirea pentru rugăciunea inimii. Apoi, îndată ce o să te obișnuiești cu aceasta, o să poți intra înăuntrul inimii și ieși de acolo, unind rugăciunea lui Iisus cu respirația, precum învață Părinții. Adică, atunci când tragi înăuntru aerul, soarbe și pe „Doamne Iisuse Hristoase”, iar cândi slobozești aerul din tine, șoptește „miluiește-mă”.

Ocupă-te cât mai mult și cât mai des cu această lucrare și în puțină vreme vei simți o durere ușoară și plăcută în inimă, apoi vor apărea înăuntrul ei o bucurie și o treptată încălzire. Astfel, cu ajutorul lui Dumnezeu, vei dobândi rugăciunea cea dinăuntrul inimii, de sine lucrătoare și îndulcitoare.

O dată cu aceasta însă ferește-te pe cât îți stă în putere să primești închipuiri în minte, neprimind chipurile care ți se vor arăta. Cu nici un preț să nu primești nici un fel de închipuiri, căci Sfinții Părinți ne poruncesc cu putere să ne păzim în timpul rugăciunii mintea fără închipuiri, ca să nu cădem în înșelăciune.

Orbul, ascultând cu luare-aminte toate acestea, a început să lucreze cu stăruință, după metoda arătată, iar noaptea, când ne opream să dormim, se îndeletnicea în mod special cu această rugăciune, vreme mai îndelungată. După vreo cinci zile, a început să simtă o căldură puternică și o bucurie nespusă în inimă și pe deasupra o mare dorință să se ocupe neîncetat cu această rugăciune, care a deschis într-însul dragostea pentru Iisus Hristos.

Din când în când a început să vadă câte o lumină, dar nu vedea în ea nici un fel de chipuri sau lucruri. Uneori i se arăta, când intra în inimă, ca o flacără de lumânare puternică, care izburca desfătător înăuntrul inimii, izbucnind afară prin gâtlej și luminându-l. Iar în vremea acestei înflăcărări, putea vedea și lucrurile care se petreceau în depărtare, ceea ce chiar s-a întâmplat odată.

Mergeam atunci printr-o pădure. El era adâncit în rugăciunea lui, în tăcere. La un moment dat mi-a zis:

- Ce rău îmi pare! Arde biserica. Iată s-a prăbușit și clopotnița.

Eu i-am zis:

- Nu-ți mai închipui lucruri deșarte! Asta-i o ispită. Trebuie respinse cât mai degrabă toate închipuirile. Cum poți vedea ce se petrece în oraș? Până acolo mai avem 12 verste.

El m-a ascultat, a continuat să se roage și tăcea. Spre seară am ajuns în oraș și am văzut, într-adevăr, câteva case arse și o clopotniță, construită pe niște pari de lemn, căzută. Erau acolo oameni care se îmbulzeau și se mirau cum de clopotnița n-a strivit pe nimeni în cădere. După părerea mea, nenorocirea s-a întâmplat tocmai în vremea în care orbul îmi vorbea despre ea.

El mi-a zis:

- Tu ai spus că vedenia mea este deșartă, dar uite că e chiar așa. Cum să nu-L mulțumesc și cum să nu-L iubesc pe Domnul Iisus Hristos, care-și descoperă harul Său și păcătoșilor și orbilor și neînțelepților. Și ție îți mulțumesc că m-ai învățat lucrarea inimii.

Eu i-am răspuns:

- De iubit, să-L iubești pe Iisus Hristos și de mulțumit, Lui să-I mulțumești, dar ferește-te să primești felurite vedenii drept nemijlocite descoperiri ale harului, căci aceasta se poate întâmpla după ordinea firească a lucrurilor. Sufletul omenesc, în mod relativ, nu este legat de loc și de materie. El poate să vadă și în întuneric, și pe cele foarte depărtate ca și cum s-ar petrece aproape. Nu știai că noi nu-i dăm acestei însușiri sufletești puterea și libertatea necesară și o strivim, ori prin ideile noastre încurcate ori prin gândurile noastre risipite. Dar când ne concentrăm în noi înșine, atunci ne retragem de la tot ce se petrece în jurul nostru și mintea se subțiază. Atunci sufletul nostru intră în rostul său și lucrează în cel mai înalt grad. Astfel că aceasta este o lucrare firească. Am auzit de la răposatul meu duhovnic că și oameni care nu lucrează rugăciunea, ori pentru că nu au această capacitate, ori pentru că sunt bolnăvicioși, văd lumină chiar în cea mai întunecoasă cameră. Văd cum aceasta iese din toate lucrurile, disting obiectele și simt natura lor dublă (firească și suprafirească) și pătrund gândurile celorlalți. Cu atât mai mult, cele ce se petrec în vremea rugăciunii inimii direct din harul lui Dumnezeu sunt atât de desfătătoare, încât nici o limbă nu le poate spune și nici nu pot fi asemănată cu nimic din cele materiale. Toate cele simțite sunt mult mai prejos față de simțirea plină de dulceață a harului care lucrează în inimă.

Orbul meu a ascultat acestea cu multă luare-aminte și s-a făcut și mai smerit. Rugăciunea creștea în inima lui din ce în ce mai puternic și îi dădea o nespusă desfătare. Iar eu mă bucuram de aceasta din tot sufletul și-i mulțumeam lui

Dumnezeu cu osârdie pentru că m-a învrednicit să văd un rob al Său atât de binecuvântat.

În cele din urmă am ajuns la Tobolsk. L-am condus pe orb la azil, l-am lăsat acolo și, după ce mi-am luat rămas bun cu dragoste de la el, m-am dus mai departe, în drumul meu.

Am mers cam vreo lună, încet, și simțeam în adânc cât de ziditoare și încurajatoare sunt buneleilde, cele vii. Adesea citeam *Filocalia* și repetam tot ce-i spusese orbului care făcea rugăciunea. Pilda lui îmi înflăcăra inima, dăruirea și dragostea față de Domnul. Rugăciunea inimii mă îndulcea atât de mult, încât nu credeam să fie cineva mai fericit decât mine și nu știam cum putea fi o fericire mai mare, mai deplină, în împărăția cerurilor. Nu numai că simțeam acest lucru înăuntrul sufletului meu, dar și toate cele din afară mi se înfățișau într-o formă încântătoare și toate mă îndemnau să-L iubesc și să-I mulțumesc lui Dumnezeu. Oamenii, arborii, plantele, animalele, toate mi se păreau înrudite, în toate găseam icoana numelui lui Iisus Hristos.

Mă simțeam uneori atât de ușor, încât mi se părea că nu am trup și parcă nu umblam, ci pluteam plin de bucurie prin văzduh. Uneori intram cu totul în mine însumi și vedeam limpede toate cele din lăuntru meu, minunându-mă de alcătuirea prea înțeleaptă a trupului omenesc. Alteori simțeam o bucurie atât de mare, parcă eram împărat și, în vremea tuturor mângâierilor de felul acesta, doream ca să dea Dumnezeu să mor mai repede, ca să-mi revărs recunoștința la picioarele Lui, în lumea duhurilor.

Se vede că ori mă îndulceam peste măsură de aceste simțiri, ori poate așa a îngăduit voia lui Dumnezeu, dar din timp în timp simțeam în inima mea un fel de cutremurare și teamă. Mă gândeam să nu mi se întâmple cumva din nou vreo nenorocire sau năpastă, asemănătoare cu aceea care mi s-a întâmplat din cauza fetei pe care am învățat-o rugăciunea lui Iisus în paraclis. Gândurile năvăleau asupra mea ca un nor și, cu acest prilej, mi-am adus aminte de cuvintele cuviosului Ioan Carpatul, care zice adesea că cel ce învață pe alții este dat spre necinste și rabdă năpaste și ispite pentru cei ce s-au folosit de la el în chip duhovnicesc. După ce m-am luptat cu gândurile acestea, mi-am întetit rugăciunea, cu care le-am alungat cu desăvârșire și, îmbărbătându-mă, mi-am zis: Facă-se voia lui Dumnezeu!

Sunt gata să rabd tot ce-mi va trimite Iisus Hristos pentru firea mea cea mândră și ticăloasă. Căci cei cărora le-am descoperit taina intrării în inimă a rugăciunii lăuntrice erau, mai înainte de a se întâlni cu mine, pregătiți pentru nemijlocita învățătură tainică dată de Dumnezeu.

Liniștindu-mă cu această înțelegere, am pornit din nou, rugăciunea și mângâierea bucurându-mă și mai mult decât înainte. Vreo două zile timpul a fost foarte ploios și drumul s-a umplut de atâta noroi, încât abia puteam să-mi scot picioarele din nămol.

Mergeam prin stepă și, pe o distanță de 15 verste, n-am întâlnit nici un sat. În sfârșit, către seară, am văzut o casă chiar lângă drum. M-am bucurat și m-am gândit: uite aici am să cer să mă odihnesc, iar mâine dimineață voi vedea ce va da Dumnezeu! Poate că se va îndrepta și vremea!

Când m-am apropiat, am văzut un bătrân beat, îmbrăcat într-o manta militară, care ședea pe o prispă, lângă casa aceea. M-am închinat și i-am zis:

- Nu s-ar putea să rog pe cineva ca să dorm aici?

- Cine ar putea să-ți dea voie în afară de mine? răspunse bătrânul, eu sunt cel mai mare aici! Aceasta este o stație poștală, iar eu sunt supraveghetorul.

- Atunci, rogu-te, dă-mi voie să dorm la dumneata.

- Ai buletin? Arată-mi actele.

Eu i-am dat buletinul, dar el, ținându-l în mâini, mă întrebă din nou:

- Dar unde-i buletinul?

- În mâinile dumitale, am răspuns. Supraveghetorul își puse ochelarii, citi și spuse:

- E un act legal, poți să dormi aici, că doar sunt un om bun. Uite, îți dau și un păhărel de rachiu.

- N-am băut rachiu de când sunt, am răspuns eu.

- Ei, puțin îmi pasă, cel puțin să iei cina cu noi.

Ne-am așezat la masă, el, bucătăreasa, o femeie tânără destul de amețită și ea, și cu mine. În tot timpul cinei ei s-au certat, învinuindu-se unul pe altul, iar la sfârșit s-au și bătut. Supraveghetorul se duse în tindă, ca să se culce, iar bucătăreasa a început să strângă masa, să spele cămile și lingurile, ocărându-i mai departe pe bătrân.

După ce am stat puțin, gândind că nu se va potoli curând, i-am zis:

- Eu unde aș putea să mă culc? Sunt foarte obosit din pricina drumului.

- Uite, taică, am să-ți aștern.

Și, punând un scaun lângă banca de la fereastră, care era în față, a așternut o pătură și a pus un căpătâi.

M-am culcat și am închis ochii, ca și cum aș fi adormit. Multă vreme a mai forfotit bucătăreasa. În cele din urmă a terminat toate, a stins lumina și s-a apropiat de mine.

La un moment dat, întreaga ferestruică din colțul din față, atât rama, cât și sticla și pervazul s-au sfărâmat în mici bucăți, risipindu-se cu o groaznică pârâitură. Toată casa s-a zguduit, iar în dosul ferestrei s-au auzit un geamăt de durere, un strigăt și o zvârcolire. De spaimă, femeia sări în mijlocul camerei și se prăbuși pe podea. Eu am sărit involuntar, crezând că s-a deschis pământul sub mine. Am văzut cum doi vizitii au adus în casă un om plin de sânge, așa că nu i se vedea nici fața. Acest lucru mai tare m-a înspăimântat. Omul era un curier, care se oprise să-și schimbe caii aici. Vizitiul lui, neputând să cârmească bine, în clipa când voia să întoarcă spre poartă, a spart fereastra cu oiștea și, cum în fața casei se afla un șanț, brișca s-a răsturnat, și curierul, căzând, și-a zgâriat adânc capul, lovindu-se de un par ascuțit, cu care era întărită prispa. Curierul a cerut apă, ca să-și spele rana, și rachiul. Și-a spălat-o, a dat un pahar peste cap, apoi a strigat să i se aducă caii. Eu m-am apropiat de el și i-am zis:

- Cum se poate să pleci cu o durere așa de mare?

- Un curier nu are vreme să fie bolnav, răspunse el și plecă în galop.

Vizitii au târât muierea, care era în nesimțire, spre sobă, într-un colț, acoperind-o cu o rogojină, și au spus:

- Povestea asta i s-a întâmplat dintr-o prea mare spaimă. O să se dezmeticească.

Iar supraveghetorul s-a mai dres nițel și s-a dus să se culce din nou. Eu am rămas singur.

Muierea se sculă curând și începu să umble din colț în colț ca o bezmetică și, în cele din urmă, a ieșit din casă; iar eu, după ce m-am rugat, simțind că mi-au slăbit puterile, mai înainte de a se lumina de ziuă am adormit puțin. Dimineața, luându-mi rămas bun de la supraveghetor, am pornit la drum. Mergeam și înălțam rugăciunea mea cu credință, cu nădejde și cu mulțumire către Tatăl îndurărilor și a toată mângâierea, care m-a izbăvit dintr-o nenorocire atât de apropiată.

După șase ani de la această întâmplare, trecând pe la o mănăstire de maici, am intrat în biserică, să mă rog. Stareța, fiind iubitoare de străini, după Liturghie m-a luat la ea acasă și a poruncit să mi se dea un ceai. Deodată sosiră la ea pe neașteptate niște musafiri. Stareța a ieșit în întâmpinarea lor, iar pe mine m-a lăsat cu călugărițele care îngrijeau de chilia ei. O maică smerită care-mi turna ceaiul a trezit în mine curiozitatea de a o întreba:

- Maică, ești de mult în această mănăstire?

De cinci ani, răspunse ea. Am fost adusă aici nebună și Dumnezeu și-a făcut milă cu mine în această mănăstire. Maica stareță m-a lăsat să viețuiesc pe lângă ea și m-a tuns în monahism.

Dar din ce pricină ai înnebunit? o întrebai.

Lucram la o stație de poștă și noaptea, pe când dormeam, niște cai au spart fereastra, iar eu, sperându-mă, mi-am ieșit din minți. Rudele mele m-au purtat un an întreg pe la locurile sfinte, dar nu m-am vindecat decât aici.

Auzind aceasta, m-am bucurat în sufletul meu și l-am proslăvit pe Dumnezeu, Care pe toate le întocmește cu înțelepciune pentru mântuirea sufletului nostru.

Au mai fost multe întâmplări felurite, am spus eu, adresându-mă binefăcătorului meu. Dacă ar fi să le povestesc pe rând, nu-mi vor ajunge nici trei zile și trei nopți, ca să le spun pe toate. Vă voi mai istorisi doar una singură.

Într-o zi senină de vară, am zărit un cimitir lângă drum și o așa-numită capelă, adică o biserică mică, și câteva case care aparțineau sfințiților slujitori. Sunase de Liturghie și m-am dus și eu acolo. Tot într-acolo se îndreptau și oamenii din împrejurimi, iar unii, până să ajungă la biserică, s-au așezat pe iarbă și, văzându-mă pe mine că vin grăbit, mi-au zis:

- Nu te grăbi, o să mai stai destul până începe slujba. Aici se slujește foarte încet, preotul e bolnăvicios și slujește târăgănat.

Într-adevăr, slujba a durat foarte mult. Preotul care era tânăr, dar foarte slab și palid, se mișca foarte încet, dar de altfel sluja cu multă evlavie și simțire, iar către sfârșitul Liturghiei a rostit o predică foarte frumoasă, destul de lămurită, cu privire la cum se dobândește dragostea față de Dumnezeu.

Văzând că sunt străin, preotul m-a chemat la el acasă și m-a oprit la masă. În timpul mesei i-am zis:

- Cu câtă evlavie și cât de fără grabă slujiți, părinte!

- Da, mi-a răspuns părintele, deși aceasta nu le e pe plac parohienilor, care cârtesc. Dar eu nu am ce face, căci mie îmi place ca orice cuvânt al rugăciunii să-l cuget mai întâi și să mă îndulcesc de el și abia după aceea să-l rostesc cu glas tare, căci fără simțire și participare lăuntrică, orice cuvânt rostit va fi fără de rod, atât pentru mine, cât și pentru ceilalți. Toată lucrarea stă în viața lăuntrică și în rugăciunea făcută cu luare-aminte. Și cât de puțini se ocupă de lucrarea lăuntrică! Asta vine din faptul că nu vor, nu se îngrijesc de cele duhovnicești, de luminarea lăuntrică, mai zise preotul.

L-am întrebat din nou:

- Dar cum se poate dobândi aceasta? Se pare că un astfel de lucru este tare greu de înțeles.

Cătuși de puțin; ca să te luminezi duhovnicește și ca să fii cu luare-aminte, om lăuntric, trebuie să iei un text oarecare din Sfânta Scriptură și să ții toată luarea-aminte și cugetarea cât se poate mai mult asupra lui, și așa ți se descoperă lumina înțelegerii. Tot așa trebuie să procedăm și în timpul rugăciunii; dacă vrei ca ea să fie curată, dreaptă și desfătătoare, trebuie să-ți alegi o rugăciune scurtă, care constă în puține cuvinte, dar care să fie puternică și s-o repeți de mai multe ori și timp mai îndelungat, și atunci vei simți gustul pentru rugăciune.

Mi-a plăcut foarte mult această îndrumare a preotului, cât era ea de simplă, dar totodată adâncă și înțeleaptă.

I-am mulțumit în gândul meu lui Dumnezeu pentru că mi-a arătat un astfel de păstor adevărat al Bisericii Sale. După terminarea mesei, preotul mi-a zis:

- Tu culcă-te puțin după masă, iar eu mă voi îndeletnici cu citirea cuvântului lui Dumnezeu, ca să mă pregătesc pentru predica de mâine.

Astfel m-am dus la bucătărie. Acolo nu era decât o femeie bătrână, care ședea ghemuită în colț și tot tușea. Eu m-am așezat sub ferestruică, am scos din traistă *Filocalia* mea și am început să citesc încet, numai pentru mine însumi. În cele din urmă, am auzit că bătrâna spunea în șoaptă neîncetat rugăciunea lui Iisus. Eu m-am bucurat când am auzit rostirea deasă a numelui Domnului, Cel Prea Sfânt, și i-am zis:

- Ce bine e, maică, să săvârșești mereu rugăciunea! Aceasta este cel mai mântuitor lucru creștinesc.

- Da, taică! răspunse ea, la bătrânețele mele nu am altă bucurie decât să zic: Doamne, miluiește-mă!

- Dar de când te-ai obișnuit să te rogi așa?

- Din copilărie! Nici nu pot să trăiesc fără asta, căci rugăciunea lui Iisus m-a izbăvit de pieire și de moarte.

- Cum? Ia povestește-mi te rog, pentru slava lui Dumnezeu și pentru slava puterii harice de care e pătrunsă rugăciunea lui Iisus.

Eu mi-am băgat *Filocalia* în traistă, m-am așezat mai aproape de ea și dânsa a început să-mi povestească:

- Eram tânără și frumoasă. Părinții mei m-au sfătuit să mă mărit. Nunta urma să fie a doua zi. Mirele venea spre casa noastră și, la un moment dat, când era cam la zece pași depărtare de noi, a căzut și a murit. Eu m-am speriat așa de tare, încât am refuzat să mă mai căsătoresc și m-am hotărât să trăiesc în feciorie și să călătoresc pe

la locurile sfinte, ca să mă rog lui Dumnezeu. Totuși mi-era teamă să pornesc la drum singură, ca nu cumva oamenii răi să-și bată joc de tinerețea mea.

Atunci, o pelerină bătrână, pe care o cunoșteam, m-a învățat ca, ori încotro m-aș duce în drumul meu, să săvârșesc neîncetat rugăciunea lui Iisus. Și ea m-a încredințat cu tărie că în timpul acestei rugăciuni nu mi se poate întâmpla nici o nenorocire pe drum. Eu am crezut toate acestea și într-adevăr am umblat fără să mi se întâmple nici un rău pe drum, întocmai cum mi-a spus bătrâna pelerină, chiar în cele mai îndepărtate locuri sfinte. Părinții mei îmi dădeau bani pentru aceasta. La bătrânețe însă m-am îmbolnăvit și preotul acesta mă ține și mă hrănește din milă.

Am ascultat cu plăcere povestirea și nu știam cum să-I mulțumesc lui Dumnezeu pentru ziua aceasta care mi-a descoperit niște pilde atât de ziditoare. Apoi, cerând blagoslovenie de la preotul cel evlavios, m-am dus în drumul meu, bucurându-mă.

De curând, când veneam înapoi prin gubernia Kazan, mi s-a întâmplat să aflu cum se descoperă în mod lămurit și viu puterea rugăciunii făcute în numele lui Iisus Hristos până și în sufletele celor ce se ocupă cu aceasta în mod inconștient și cum, totodată, o repetare deasă și îndelungată a rugăciunii este cea mai scurtă și mai sigură cale care duce la dobândirea bunelor roade ale rugăciunii.

Mi s-a întâmplat odată să dorm într-un sat de tătari. Când am intrat în sat, am văzut sub fereastra unei case o căruță și un vizitiu rus. Caii mâncau lângă căruță. M-am bucurat de aceasta și mă gândeam să rog pe cineva să îmi îngăduie să dorm aici, sperând că, cel puțin, voi dormi împreună cu creștini. M-am apropiat și am întrebat pe vizitiu cine este călătorul. El mi-a răspuns că e un boier care merge de la Kazan în Crimeea. În vremea când vorbeam cu vizitiul, boierul, dând la o parte pielea care acoperea căruța, și-a scos capul, s-a uitat la mine și m-a întrebat.

- Eu dorm aici, dar dumneata? Eu n-am intrat în casă pentru că la tătari e foarte murdar. M-am hotărât să rămân noaptea în căruță.

Boierul a ieșit apoi la plimbare, seara era frumoasă și am început să stăm de vorbă. Printre multe altele, el mi-a povestit din propria sa viață următoarele:

- Până la vârsta de 65 de ani am făcut serviciul la marină, cu gradul de căpitan de rangul întâi. La bătrânețe m-am îmbolnăvit de o boală de nevindecat, de gută. Așa că, ieșind la pensie, m-am dus în Crimeea, la moșioara soției mele, fiind aproape în permanență bolnav. Soția mea era cam zănică. Avea o fire distrată și era o mare jucătoare de cărți. S-a plictisit să trăiască lângă mine, bolnav cum eram. Părăsindu-mă, a plecat la Kazan, la o fiică a noastră, măritată cu un funcționar care-și avea serviciul acolo. Mi-a luat toate lucrurile, ducând cu ea și pe servitorii de la curte și nu mi-a lăsat pe lângă mine decât un băiețuș de opt ani, care-mi era fin.

Așa am trăit singur vreme de trei ani. Copilul care-mi slujea avea însușiri deosebite și-mi făcea toate treburile casnice, făcea curățenie în cameră, făcea focul în sobă, îmi fierbea casa, încălzea samovarul, dar, cu toate acestea, era foarte zburdalnic, un ștregar care nu tăcea niciodată. Mereu alerga, era gălăgios, striga, se juca, făcea tot felul de năzbătii și din această pricină mă deranja foarte mult. Iar eu, din pricina bolii și din plictiselă, am început să citesc cărți duhovnicești. Aveam la mine o carte admirabilă despre rugăciunea lui Iisus, scrisă de Sfântul Grigorie Palama. O citeam aproape mereu și, câte puțin, am început să zic rugăciunea. Băiatul mă stingherea și nici o amenințare nu-l putea înfrâna de la ștregăriile lui.

Atunci m-am gândit la următorul mijloc: i-am poruncit să se așeze în camera mea pe un scăunel și să rostească rugăciunea lui Iisus. La început nu i-a plăcut deloc și căuta pe toate căile să scape de acest canon sau tăcea.

Ca să-l oblig să îndeplinească porunca, puneam lângă mine varga. Când spunea rugăciunea, eu citeam liniștit cartea sau ascultam cum rostește rugăciunea. Dar îndată ce tăcea, îi arătam varga, și el, sperându-se, se apuca din nou de rugăciune. Acest lucru mă bucura foarte mult, căci în locuința mea începea să se facă liniște. Am observat că nu mai era nevoie de nuiă și că băiatul începea să îndeplinească porunca bucuros și cu osârdie. Am observat, de asemenea, o totală schimbare în firea lui zburdalnică. El a devenit tăcut și liniștit, iar treburile casnice le îndeplinea cu mai mult spor. Fapt ce m-a bucurat și am început să-i dau mai multă libertate.

În sfârșit, ce crezi că a ieșit din toate acestea? El s-a obișnuit așa de bine cu rugăciunea, încât o făcea aproape mereu și în vremea oricărui lucru, fără să fie silit de mine. Când îl întrebam ceva în legătură cu această schimbare, el îmi răspundea că simte o dorință de neînvins de a rosti întotdeauna rugăciunea.

- Dar ce simți când o faci?

- Nimic, numai că mă simt bine când fac rugăciunea.

- Dar în ce constă binele acesta?

- Nu știu cum să vă spun.

- Simți oare o veselie?

- Da, o veselie.

Băiatul împlinise 12 ani atunci când începu războiul din Crimeea. Eu am plecat la fiica mea, în Kazan, iar pe el l-am luat cu mine. Aici i-am făcut loc în bucătărie împreună cu alți servitori; din această pricină, tânjea foarte tare și mi se plângea că oamenii, glumind și făcând diferite năzbătii între ei, s-au agățat și de ei, luându-l în

bătaie de joc, și că îl împiedică să facă rugăciunea. În sfârșit, după vreo trei luni a venit la mine și mi-a spus:

- O să plec acasă, aici nu mai pot să sufăr plictiseala și gălăgia.

Eu i-am răspuns:

- Cum poți să te duci, pe vreme de iarnă, la așa o distanță mare? Mai așteaptă până ce voi pleca eu, atunci te voi lua și pe tine.

A doua zi băiatul a dispărut. L-am căutat peste tot, dar nu l-am găsit nicăieri. În cele din urmă, primesc o scrisoare de la oamenii din Crimeea care îmi păzeau moșia, în care se spunea că acel băiat a fost găsit în casa mea pustie, la 4 aprilie, a doua zi de Paști. Zăcea mort pe podele în odaia mea, cu mâinile așezate pe piept, cu pioșenie, cu căciula sub cap și îmbrăcat cu același surtuc cu care fusese îmbrăcat la mine și cu care și plecase. L-au înmormântat în grădina mea. Când am primit această știre, am fost foarte mirat cum de a putut ajunge atât de repede băiatul până la moșie. El a plecat pe 26 februarie, iar la 4 aprilie a fost găsit. Ca să faci într-o lună de zile aproape 3000 de verste trebuia să-ți ajute Dumnezeu ca să-i poți face, chiar cu căruța, căci ar veni câte o sută de verste pe zi; iar el era, pe deasupra, îmbrăcat în haine de vară și fără o copeică în buzunar. Să admitem că l-o fi luat cineva cu căruța, dar nici așa nu ar fi putut ajunge fără Pronia deosebită a lui Dumnezeu pentru el. Iată cum băiatul meu, spuse în sfârșit boierul, a gustat rodul rugăciunii, iar eu nici la bătrânețe n-am ajuns la măsura lui. Mai apoi i-am zis boierului:

- E foarte frumoasă cartea Prea Cuviosului Grigorie Palama pe care ați binevoit s-o citiți. Și eu o știu. Dar în ea se vorbește mai mult despre rugăciunea lui Iisus orală; citiți cartea care se numește *Filocalia*. Acolo veți găsi o cunoaștere deplină și desăvârșită, care ne arată cum se poate dobândi rugăciunea lui Iisus duhovnicească, ce se face în minte și în inimă, și cum se gustă rodul ei cel prea dulce.

Cu prilejul acesta i-am arătat și *Filocalia* mea. Am văzut că el a primit cu plăcere sfatul meu și a făgăduit să-și facă rost de o astfel de carte.

Doamne Dumnezeule, mă gândeam în sinea mea, ce minunate arătări ale puterii dumnezeiești se vădesc din această rugăciune. Atât de înțeleaptă și atât de pilduitoare este întâmplarea aceasta! Pe băiat nuiua l-a învățat rugăciunea, ba i-a servit și ca mijloc de mângâiere! Oare necazurile și năpastele întâlnite pe calea rugăciunii nu sunt tot niște nuielușe ale lui Dumnezeu? Și dacă e așa, de ce ne temem și ne tulburăm când ni le arată mâna Domnului Dumnezeu, Tatăl Nostru cel ceresc, Cel ce e plin de nemărginită dragoste, și când această nuielușă ne învață să ne deprindem mai stăruitor cu rugăciunea și ne conduce spre o negrăită mângâiere?

Când am terminat cu aceste istorisiri, i-am spus binefăcătorului meu:

- Iertați-mă, pentru numele lui Dumnezeu, am trăncănit prea multe, iar Sfinții Părinți numesc convorbirile fără măsură, chiar și pe cele duhovnicești, grăiri deșarte.

- E timpul să-l văd pe tovarășul meu de drum, cu care voi pleca la Ierusalim. Rugați-vă pentru mine, păcătosul, ca Domnul, cu mila Lui cea mare, să-mi întocmească drumul meu în cele bune.

- Îți doresc, iubitul meu frate în Domnul, răspunse el, ca harul lui Dumnezeu, Cel plin de dragoste, să-ți lumineze drumul tău și să te însoțească, așa cum îngerul Rafael l-a însoțit pe Tobie.

POVESTIREA A CINCEA

Ultima întâlnire cu starețul fusese în urmă cu un an. Acum, iată, o ușoară bătaie în ușă și un glas care rostea rugăciunea, îi vestiră sosirea acestui frate binecuvântat de care starețul se bucură.

Vino, iubite frate! Să-i mulțumim împreună lui Dumnezeu că a binecuvântat calea întoarcerii tale!

Slavă și mulțumită Tatălui ceresc pentru mila cu care pe toate le rânduiește cu a Sa înțelepciune întotdeauna spre folosul nostru, al pelerinilor aflați în „pământ străin”! Iată că și eu, păcătosul, după un an de despărțire, am fost, din mila lui Dumnezeu, învrednicit să te văd și să-ți aud cuvintele pline de dragoste. Fără îndoială, Sfinția Ta așteptai să-ți povestesc despre sfântul oraș Ierusalim, spre care năzuiau neîncetat sufletul și gândul meu. Dar nu întotdeauna ni se împlinește dorința. Așa mi s-a întâmplat și mie. Și nu e de mirare, căci pentru mine, un biet păcătos, era prea mult să fiu învrednicit să calc pe acel pământ sfințit, pe care s-au întipărit dumnezeieștii pași ai Domnului Iisus Hristos.

Te rog să-ți amintești, Prea Cuvioase, cum, acum un an, am pornit de aici cu un tovarăș de drum, un bătrân surd, având o scrisoare de la un negustor din Irkuțk adresată fiului său din Odessa, în care îl ruga să mă ducă la Ierusalim. Am ajuns bine la Odessa și într-un timp destul de scurt. Prietenul meu s-a imbarcat imediat și s-a îndreptat spre Constantinopol. Eu, rămas singur, m-am dus să-l caut, după adresa de pe scrisoare, pe fiul negustorului din Irkuțk. Am găsit repede gazda lui, însă spre mirarea și durerea mea, nu l-am aflat pe binefăcătorul meu printre cei vii. Murise în urmă cu trei săptămâni, după o scurtă boală. Cu toată tristețea, mi-am pus nădejdea în Domnul. Cei din casă erau cuprinși de durere; văduva răposatului, rămasă cu trei copilași, era atât de îndurerată, încât plângea neîncetat, pierzându-și de multe ori cunoștința. Părea că nu va mai trăi mult după o suferință atât de crâncenă. Totuși, în ciuda acestor triste împrejurări, m-a primit cu dragoste. Neavând putința, în noile condiții, să-mi mijlocească plecarea la Ierusalim, m-a ținut ca musafir în casa ei vreo două săptămâni, până când tatăl celui mort, potrivit făgăduinței sale, urma să sosească la Odessa, ca să pună în orânduială și să așeze treburile familiei rămase orfană. Și așa n-am mai plecat.

Trecu o săptămână, o lună, dar negustorul nu mai sosea; trimise însă o scrisoare în care vestea că, datorită unor împrejurări neprielnice, nu poate veni. Îi sfătuiam să-i concedieze pe lucrători și să vină imediat, cu toții, la el, în Irkuțk. Au început îndată pregătirile și grijile călătoriei. Am înțeles că nu-i mai interesa chestiunea plecării mele; le-am mulțumit pentru primire și, luându-mi rămas bun de la ei, am pornit din nou la drum prin întinsul Rusiei...

Gândeam în sinea mea: „încotro mă voi îndrepta acum?” în cele din urmă, m-am hotărât ca, mai întâi, să merg la Kiev, unde nu mai fusesem de câțiva ani. Am pornit deci într-acolo...

La început, am fost mâhnit că nu mi se împlinise dorința plecării la Ierusalim, însă mai târziu m-am gândit că nimic nu se petrece fără voia lui Dumnezeu. Astfel, m-am liniștit, în nădejdea că Domnul, Iubitor de oameni, va primi năzuința mea ca pe o faptă bine plăcută și nu-mi va lăsa călătoria fără zidire sufletească și folos duhovnicesc...

Chiar așa s-a și întâmplat, căci am întâlnit în calea mea oameni care mi-au descoperit multe lucruri neștiute de mine și mi-au luminat sufletul întunecat, pe calea spre mântuire... Dacă nevoia nu m-ar fi silit să merg spre Kiev, n-aș fi întâlnit acești binefăcători ai sufletului meu.

Peste zi mergeam rugându-mă, iar seara, când mă opream să dorm, citeam *Filocalia*, pentru întărirea și trezirea sufletului meu în lupta cu nevăzuții vrăjmași ai mântuirii.

Când mă depărtasem ca la vreo 70 de verste de Odessa, am fost martorul unei întâmplări minunate. În fața mea călătorea un mare convoi cu mărfuri, compus din vreo treizeci de căruțe, pe care le-am ajuns din urmă. Unul dintre căruțașii din frunte mergea, ca un vătaf, lângă calul său, iar ceilalți veneau grămadă în urmă. Drumul nostru trecea pe lângă o apă în care bucățile de gheață sparte de primăvară se învârtteau cu un zgomot asurzitor. La un moment dat, căruțașul din față, care era tânăr cu vârsta, și-a oprit calul, oprind întreaga caravană. Când ceilalți căruțași se apropiară în goană, văzură că flăcăul începu să se dezbrace. L-au întrebat de ce face asta. El răspunse că are o mare dorință să se scalde în vâltoare. Mirați, unii dintre căruțași începură să râdă, alții să-l ocărăscă, zicând că e nebun; fratele mai mare al tânărului încercă să-l împiedice și-l îmbrâncea să meargă mai departe. Flăcăul se împotriva, nevoind să asculte. Câțiva dintre căruțașii mai tineri, ca să glumească, luară gălețile cu care își adăpau caii, le umplură cu apă luată din râu și începură s-o toarne peste tânărul înfierbântat. Unii îi turnau în cap, alții după gât, zicând: „Uite, te scaldăm noi!” De-abia îi atinse apa trupul și flăcăul strigă: „Ah, cât e de bine!” Apoi se așeză jos, pe pământ, iar tovarășii de drum turnau mereu. Deodată se întinse și, în deplină liniște, muri îndată. Toți s-au înspăimântat, neînțelegând pricina morții lui. Cei mai în vârstă erau îngrijorați, spunând că trebuie anunțate autoritățile; alții socoteau că așa i-a fost scris.

Zăbovind vreo oră pe lângă ei, am plecat mai departe. La vreo cinci verste distanță, am zărit un sat lângă drum și, intrând în el, am întâlnit un preot bătrân, mergând pe uliță. Îmi veni gândul să-i povestesc întâmplarea văzută, ca să aud părerea Sfinției Sale. Preotul m-a luat cu el acasă și, istorisindu-i ceea ce văzusem, l-am rugat să-mi lămurească pricina...

- Nu știu a-ți spune mai mult, iubite frate, decât că în natură se petrec multe lucruri minunate și neînțelese de mintea noastră. Cred că toate acestea se întâmplă doar cu rânduiala lui Dumnezeu, pentru a-i arăta mai limpede omului cărmuirea și pronia cerească în lume, căci în anumite cazuri e vorba chiar de schimbarea legilor ei în chip nefiresc și nemijlocit... Eu însumi am fost martorul unui caz asemănător. În apropierea satului nostru este o râpă adâncă și prăpăstioasă care, nefiind largă, are totuși o adâncime de vreo zece stânjeni sau chiar mai mult. De te uiți în jos, te cuprind florii. Pentru cei ce merg cu piciorul a fost aruncat peste ea un mic pod. Într-o bună zi, un țăran din parohia mea, om cu familie și bunăstare, a simțit, așa din senin, o dorință de nebiruit să se arunce de pe podeț în râpa cea adâncă. O săptămână întreagă s-a luptat cu acest îndemn lăuntric. În cele din urmă, țăranul nostru, nemaiputând îndura chinul, s-a sculat de dimineață și, ieșind grabnic din casă, s-a dus și s-a aruncat în prăpastie. Niște oameni care l-au auzit gemând au alergat repede la fața locului și l-au scos cu mare greutate din râpă. Enoriașul meu avea amândouă picioarele rupte. Când a fost întrebat de ce făcuse aceasta, a răspuns că, deși acum îl încerca o mare durere, sufletul său era liniștit că s-a supus chemării misterioase de nestăvilit care îl muncise o săptămână întreagă. Un an întreg a zăcut într-un spital din oraș. Eu îl vizitam și deseori, văzându-i pe medici în jurul lui, voiam, ca și tine, să aflu de la ei ceva care să-mi deslușească rostul acestei întâmplări. Medicii mi-au răspuns într-un glas că a fost victima unui atac de „furie"... Când i-am rugat să mă lămurească în mod științific asupra acestei boli, care sunt cauzele ce îi dau naștere, n-am aflat nimic altceva decât că aceasta este o taină a firii, pe care știința n-a descoperit-o încă... Eu însă, în ceea ce mă privește, le-am atras atenția că, dacă omul, prins de vârtejul acestei taine a naturii, s-ar îndrepta cu rugăciunea către Dumnezeu și și-ar deschide inima în fața oamenilor buni, atunci „furia" pe care o crede de nebiruit nu și-ar atinge ținta. Fapt sigur este că în viață se petrec multe întâmplări care scapă judecății noastre...

Intre timp, afară se întunecase și eu am rămas să dorm la preot. Dimineața, polițaiul își trimise secretarul pentru autorizația de înmormântare a răposatului. La autopsie, doctorul n-a găsit nici un semn de nebunie. Dimpotrivă, a spus că moartea lui se datorează unui atac neprevăzut.

- Uite, vezi? îmi spuse preotul, medicina nu poate arăta pricinile care îi împing cu o putere nebiruită pe anumiți oameni spre apă.

Luându-mi rămas bun de la preot, am plecat mai departe. După ce am mers câteva zile, obosind rău de tot, am ajuns într-un mare târg, numit „Biserica Albă". Cum se înserase, am început să-mi caut un loc de odihnă. În piață am întâlnit un om care părea și el un călător și care întreba pe la prăvălii de casa unui anume locuitor. Văzându-mă, s-a apropiat de mine și mi-a zis: „După cum văd, și tu ești pelerin. Să mergem împreună, să aflăm unde locuiește târgovețul Evreinov. E un bun creștin. Este proprietarul unui han bogat și primește pelerini în casa lui. Uite, am aici și o notă despre el..." L-am însoțit cu bucurie și îndată am găsit locuința.

Deși nu l-am aflat pe stăpân acasă, soția lui, o bătrânică plină de bunătate, ne-a primit cu dragoste și ne-a condus într-o odaie singuratică de pe cerdac, spre a avea liniște. După ce ne-am spălat și ne-am odihnit puțin, a venit stăpânul și ne-a poftit la cină. La masă a deschis discuția, întrebându-ne cine suntem și de unde venim. Apoi, nu știu cum, a venit vorba despre numele său, Evreinov. Eram curios pentru ce poartă un astfel de nume.

- Vă voi povesti în legătură cu aceasta o întâmplare interesantă, îmi începu el istorisirea. Tatăl meu a fost evreu, născut în orașul Sklov. Dânsul nutrea o mare ură împotriva creștinilor. Din tinerețe se pregătea să se facă rabin și învăța cu osârdie toate minciunile evreiești pentru combaterea creștinismului. Într-o bună zi, întâmplarea făcu să treacă printr-un cimitir creștin. Acolo el văzu un craniu, care fusese scos probabil dintr-un mormânt de curând săpat. Potrivit cruzimii sale, începu să-și bată joc de țeasta: o scuipă, o înjură și o calcă în picioare. Nemulumindu-se cu atât, o ridică de jos și o înfipse într-un par, așa cum grădinarii înfig oase de animale pentru a speria păsările răpitoare. După ce își isprăvi bătaia de joc, se duse acasă. În noaptea următoare, i se înfățișă în vis un om necunoscut care îl învinuia, spunându-i: „Ai îndrăznit să-ți bați joc de rămășițele mele pământești? Eu, care sunt creștin, iară tu, vrăjmașul lui Hristos?!” Vedenia se repeta de câteva ori pe noapte, alungându-i somnul și liniștea. Mai târziu, năluca începu să-i joace înaintea ochilor și în timpul zilei. Auzea și ziua ecoul vocii, plină de învinuiri. Cu cât trecea timpul, cu atât vedenia se repeta mai des. În sfârșit, când mâhnirea și spaima îi slăbiseră puterile și-i stăpâneau sufletul, alergă la rabinii lui, care îndată s-au așezat pe citit rugăciuni și dezlegări. Vedenia, departe de a-l lăsa în pace, revenea mai des și mai năvalnic. Și cum această încercare suflotească ajunsese cunoscută tuturor, un creștin cu care se împrietenise în afacerile lui negustorești îl sfătui să primească credința creștină, incredințându-l că nu se va putea izbăvi prin nimic altceva. Cu toate că tatăl meu nu voia deloc să se boteze, a zis totuși: „Aș fi bucuros să fac orice, numai să scap odată de vedenia aceasta de neîndurat”. Creștinul, bucurându-se la auzul cuvintelor lui, l-a convins să înainteze o cerere episcopului din localitate, în vederea botezului, spre a fi primit fără întârziere în Biserica creștină. Au scris petiția împreună, iar tatăl meu, vrând-nevrând, a iscălit-o. Din clipa în care cererea a fost semnată, vedeniile au încetat, fără să-l mai tulbure vreodată. Dânsul a fost cuprins de o nespusă bucurie și, pe deplin liniștit, simțind o înflăcărată credință în Iisus Hristos, a mers îndată la episcop, i-a povestit cele petrecute și i-a mărturisit din toată inima că vrea să se boteze. După ce învăță dogmele credinței creștine, se boteză cu multă râvnă, apoi plecă acasă, în localitatea aceasta, unde se căsătorii cu mama mea, care era bună creștină și cu care a trăit o viață plăcută lui Dumnezeu și plină de evlavie. A fost milostiv cu săracii, iar pe patul de moarte, după ce îmi dădu frumoase povețe în privința aceasta, mi-a lăsat porunca și binecuvântarea de a-i milui pe cei lipsiți. Iată de ce mă numesc Evreinov!

Am ascultat istorisirea cu evlavie și smerenie, gândindu-mă în sinea mea: „Doamne, Dumnezeul meu! Cât de milostiv este Domnul nostru Iisus Hristos și cât de mare e iubirea Lui! Ce felurite sunt căile pe care El aduce la Sine pe păcătoși și cu câtă

înțelepciune întoarce întâmplările de mică însemnătate în călăuze spre lucruri mari! Cine ar fi putut bănuși că gluma răutăcioasă a unui evreu, săvârșită asupra unui os de mort, îi va sluși drept punte de trecere spre adevărata cunoaștere a lui Iisus Hristos, luminându-l spre viața duhovnicească?"

După cină, am mulțumit lui Dumnezeu și stăpânului casei, apoi ne-am retras în odaia noastră, la odihnă. Pentru că nu ne era somn, am mai stat de vorbă. Printre altele, tovarășul meu de drum îmi spuse că e negustor în Moghilev. Trăise doi ani în Basarabia, într-o mănăstire de acolo, de unde plecase expirându-i termenul buletinului. Acum mergea în satul natal, ca să-și scoată actul trebuincios intrării pentru totdeauna în mănăstire. Lăuda mănăstirile de acolo, tipicul, rânduiala și viața aspră a multor călugări bătrâni îmbunătățiți. Mai mult, mă asigură că mănăstirile din Basarabia, în comparație cu cele rusești, se deosebesc ca cerul de pământ. Mă îndemnă să plec și eu în Basarabia.

În timpul convorbirii fu adus în odaia noastră al treilea oaspete. Era un plutonier suspendat din rândurile armatei pe un anumit timp. Acum pleca acasă în concediu.

Întrucât dânsul era foarte obosit de cale, ne-am rugat cu toții, apoi ne-am culcat. Sculându-ne dis-de-dimineață, ne-am făcut pregătirile de drum. Dar, în clipa în care voiam să ne ducem să-i mulțumim stăpânului, am auzit clopotele care vesteau începutul utreniei. Împreună cu negustorul ne-am zis: „Să plecăm fără să intrăm în biserica lui Dumnezeu, o dată ce am auzit această bunăvestire? Ar fi mai bine să stăm până la sfârșitul utreniei, apoi să călătorim cu mai multă bucurie". Am hotărât așa, ba l-am chemat și pe plutonier cu noi. El însă ne-a răspuns: „Ce putere are rugăciunea unui drumeț? Și-apoi ce-i folosește lui Dumnezeu de vom sta în biserică? E mai bine să ajungem acasă și să ne rugăm acolo. Dacă voiți, duceți-vă, eu însă îmi văd de drum. În timpul cât veți sta la utrenie eu voi face vreo cinci verste, căci tare mi-e dor să ajung mai repede acasă..." La aceste cuvinte, negustorul zise: „Bagă de seamă, frate, nu căuta să ghicești de mai înainte ceea ce va rânduși Dumnezeu!"

Așa că noi am intrat în biserică, iar plutonierul a pornit la drum. Am stat până la sfârșitul utreniei, apoi ne-am înapoiat în odaie și am început să ne pregătim traistele. Când să plecăm, ce să vezi? Gospodina casei aduce samovarul și ne spune: „Încotro? Luați mai întâi câte un pahar de ceai și apoi stați la masă cu noi! Credeți că vă lăsăm să plecați flămânzi?" Și am rămas. Dar nu trecu nici o jumătate de oră și, în timp ce noi stăm lângă samovar, intră deodată în fuga mare, gâfâind, plutonierul.

- M-am întors cu amărăciune dar și cu bucurie.

- Ce s-a întâmplat? îl întrebarăm noi.

- Îndată după despărțire, îmi venise gândul să intru în cârciumă ca să-mi schimb banii și să beau un păhărel de votcă, să pot merge mai ușor la drum. Cum am intrat, mi-am schimbat banii și am zburat ca un vultur pe cale. După ce am făcut vreo trei

verste mi-a venit să număr banii, ca să mă încredințez dacă nu m-a înșelat cârciumarul. M-am așezat alături de drum, am scos portofelul, i-am numărat și am văzut că banii sunt toți. Deodată însă, îmi amintii de buletinul pe care îl purtam în același buzunar. Nicăieri! Dau de notele mele și de bani, dar de buletin deloc. Atunci m-am speriat atât de tare, încât îmi părea că îmi pierdusem capul. În mintea mea străfulgera un gând: „A căzut din buzunar când îmi schimbam banii la cârciumă. Trebuie să dau fuga înapoi.” Fug, fug, însă din nou mă cuprinde mâhnirea: „Dar dacă nu e acolo? Câtă supărare îmi va pricinui lipsa lui!” Ajuns în grabă mare, îl întreb pe cârciumar. El însă îmi răspunse că n-a văzut nimic. Din nou a pus stăpânire pe mine tristețea. Am început să caut și să scormonesc prin locurile prin care am stat. Și ce să vezi? Spre norocul meu, am găsit buletinul, așa cum era învelit, tăvălit pe podele, printre paie și gunoaie, călcat în picioare și murdar de noroi. Slavă Domnului! Deși pentru felul cu care voi prezenta buletinul voi fi bătut, totuși n-are nici o importanță. Cel puțin voi călători spre casă, înapoi, cu obraz curat. Cât despre vizita pe care v-am făcut-o acum, trebuie să vă spun că, în timp ce fugeam cuprins de groază, m-am ros la picior până la carne vie, așa încât mi-e cu neputință să mai merg și, de aceea, am venit să vă cer puțină untură ca să-mi ung și să-mi leg rana.

- Vezi, frate? Asta ți s-a întâmplat pentru că n-ai vrut să ne ascuți și să mergi cu noi ca să te rogi, începu vorba negustorul. Uite, tu ai vrut să te duci departe înaintea noastră și, dimpotrivă, te-ai întors tot la noi, ba încă și Șchiop. Nu ți-am spus să nu cauți să ghicești de mai înainte ceea ce va rându-i Dumnezeu? Vezi în ce fel s-au întors lucrurile? Și nu ți-a fost de ajuns că nu te-ai dus la biserică, ci ai mai spus și vorbe nesocotite, zicând: „Ce va câștiga Dumnezeu dacă noi ne vom ruga?” Asta, frate, nu e bine... Sigur că Dumnezeu nu are nevoie de păcătoasa noastră rugăciune, totuși, din dragostea Lui pentru noi, Se bucură când ne rugăm. Și nu numai rugăciunea sfințită, pe care însuși Duhul Sfânt o mijlocește și o deșteaptă în noi este plăcută Lui - de vreme ce El însuși ne-o cere poruncindu-ne: „Petreceți întru Mine și Eu întru voi” -, ci în fața Lui este de mare preț orice faptă, chiar dacă pare mică, orice intenție, orice îndemn și orice gând ce se săvârșesc pentru El și se îndreaptă spre slava Lui și spre mântuirea noastră. El ne răsplătește din belșug pentru toate acestea, potrivit nemărginitei Sale milostiviri. Iubirea lui Dumnezeu ne răsplătește prin binefacerile Sale de mii de ori mai mult decât merităm. Dacă tu vei face pentru Dumnezeu ceva de valoarea unui bănuț, El te va răsplăti cu un ban de aur. Dacă tu nu vei face nimic altceva decât să-ți pui în gând să mergi la Tatăl, El de îndată îți va ieși în întâmpinare. Tu vei rosti un cuvânt scurt și uscat, zicând: „Primește-mă! Miluiește-mă!”, în timp ce El te va îmbrățișa și te va săruta. Iată câtă dragoste are Tatăl ceresc pentru noi, nevrednicii! Și El se bucură chiar de fiecare mișcare, oricât de mică ar fi, ce are drept țintă mântuirea noastră. Tu îți închipui că nu vei adăuga nimic la slava lui Dumnezeu și la folosul sufletului tău dacă te vei ruga puțin și pe urmă te vei afla iarăși risipit; sau dacă vei săvârși vreo faptă bună, cât de neînsemnată, dacă, de pildă, vei citi o rugăciune, vei face cinci sau zece metanii, vei suspina din adâncul inimii și vei chema Numele lui Iisus Hristos sau vei descoperi în tine un gând bun, sau vei avea plăcerea să citești o carte de suflet folositoare, sau te vei înfrâna de la mâncare, sau vei suferi o mică ocară în tăcere... Tu îți închipui că toate acestea nu sunt de ajuns pentru o

mântuire desăvârșită și că ele ar fi fapte în urma cărora nu culegi nici un rod. Nu! Nici una dintre aceste fapte nu se pierde în zadar. Toate vor fi numărate de ochiul atotvăzător al lui Dumnezeu și vor primi o însutită răsplată, nu numai în viața veșnică, ci chiar în viața de aici. Acest lucru îl întărește și Sfântul Ioan Gură de Aur. „Nici o faptă bună, zice el, oricât de neînsemnată ar fi, nu va fi trecută cu vederea de Dreptul Judecător. Dacă păcatele sunt cercetate într-un chip atât de amănunțit, încât ni se va cere răspuns pentru cuvinte, pentru dorințe și pentru gânduri, atunci cu atât mai mult faptele cele bune, oricât de mărunte ar fi, vor fi numărate cu o deosebită băgare de seamă și vor fi socotite drept un merit al nostru în fața Judecătorului Cel preaplin de dragoste.”

Să-ți povestesc, ca pildă, o întâmplare cunoscută de mine însumi acum un an. Într-o mănăstire din Basarabia, unde am stat o vreme, se afla un călugăr bătrân, cu viață îmbunătățită. Într-o bună zi, îi veni o ispită: pofti un pește uscat. Și, cum în acea vreme nu-l putea găsi în mănăstire, se gândi să se ducă la piață și să cumpere... Mult timp s-a luptat el cu acest gând, cugetând în sinea lui că un călugăr trebuie să se mulțumească cu masa frățească, de obște, și să fugă pe toate căile de iubirea de plăceri. Ba, mai mult, un călugăr săvârșește o grea sminteală și necuviință când merge prin mijlocul mulțimii de oameni ce se află în piață. Războiul vrăjmașului îi birui judecata și el, prizonier al propriei sale dorințe, se duse să-și cumpere pește. Ieșind din chilie și mergând pe străzile orașului, băgă de seamă că din mâinile lui lipsesc metaniile, și atunci începu să se gândească: „Cum mă voi duce asemenea unui ostaș fără sabie? Nu e cuviincios, ba chiar mirenii înșiși mă vor osândi când mă vor întâlni și se vor sminti văzând un călugăr fără metanii!” Voia să se întoarcă, dar, băgând mâna în buzunar, le găsi. Atunci le scoase, își făcu cruce, le prinse de mână și-și continuă calea liniștit. Apropiindu-se de piață, a văzut lângă o tarabă un cal înhămat la un car plin de butoaie mari. Speriindu-se de ceva, calul o rupse la goană din toate puterile, în fuga lui, sări peste călugăr și, lovindu-l la umăr, îl trânti la pământ, fără să-l rănească însă grav. La vreo doi pași distanță, carul se răsturnă și se zdrobi. Sculându-se repede de jos, se miră cum l-a păzit Dumnezeu de nu a căzut carul mai înainte numai cu o singură secundă, căci s-ar fi ales praful de el. Fără să se gândească mai departe la această întâmplare, el cumpără peștele, se întoarse, îl mancă și, după ce-și făcu rugăciunea, se culcă să doarmă... În somnul său ușor i se arătă un bătrân necunoscut, cu înfățișare plăcută, care-i spuse:

„Ascultă, eu sunt apărătorul acestui locaș și vreau să te înțeleptesc, ca să înțelegi și să ții minte pilda ce ți-am dat acum... Privește: lupta slabă pe care ai dus-o cu plăcerile simțurilor și lenea în nevoița ta de a te înțelege cu tine însuți și de a te aduce jertfă pe tine însuți i-au dat prilej vrăjmașului să se apropie de tine și să-ți pregătească această întâmplare pierzătoare, care a explodat înaintea ochilor tăi. Îngerul tău păzitor, prevăzând acest lucru, ți-a dat gândul ca să te rogi și să-ți amintești de metanii. Și pentru că tu ai primit acest gând, l-ai ascultat și l-ai vădit prin faptă, ai scăpat din ghearele morții. Vezi cât de mari sunt iubirea de oameni a lui Dumnezeu și răsplata Lui plină de dărnicie pentru o mică întoarcere la El?”

După ce isprăvi aceste cuvinte, moșul plecă repede din chilie, călugărul îi făcu o închinăciune până la pământ și apoi se trezi, însă nu în pat, ci pe pragul ușii, cu mâinile întinse și în genunchi. A povestit aceasta fără multă zăbavă, spre folosul sufletesc al multora, printre care eram și eu.

Dragostea lui Dumnezeu pentru noi, păcătoșii, nu are margini! Nu e minunat cum pentru un lucru atât de mărunț, că a scos din buzunar metaniile, le-a prins de mână și a chemat o singură dată Numele lui Dumnezeu, pentru o faptă atât de mică i se dă omului în schimb însăși viața?! Iar în balanța soartei omenești, o scurtă clipă în care e chemat Numele lui Iisus Hristos precumpănește multe ceasuri irosite în lenevire...! Vezi, frate, cât e de puternică rugăciunea și cât e de tare Numele lui Iisus Hristos chemat de noi?! În acest caz, cu adevărat, în schimbul unui singur ban, Dumnezeu l-a răsplătit pe călugăr cu un galben... În *Filocalie*, Sfântul Ioan Carpatul spune că atunci când chemăm Numele lui Iisus în rugăciune și zicem: „Miluiește-mă pe mine, păcătosul”, la fiecare cerere răspunde glasul tainic al lui Dumnezeu: „Fiule, iartă-ți-se păcatele tale...!” Și tot el spune în continuare că, atunci când rostim rugăciunea, nu ne deosebim întru nimic de sfinți, de cuvioși și de mucenici, căci, după cum zice Sfântul Ioan Gură de Aur, „rugăciunea, chiar când e rostită de noi, cei plini de păcate, ne curăță numaidecât”. Mare e mila lui Dumnezeu pentru noi, iar noi, păcătoșii și lăsătorii, nu voim să-I dăm nici măcar o jumătate de ceas drept mulțumire și-nlocuim vremea rugăciunii, care e mai însemnată decât orice, cu grijile și interesele vieții, uitând de Dumnezeu și de datoria noastră! Așa că, nu arareori, dau peste noi necazurile și năpastele, pe care le hotărăște Pronia plină de dragoste a lui Dumnezeu spre a ne înțelepți și a ne întoarce spre Tatăl Ceresc.

Când negustorul își termină cuvântul, eu i-am spus:

- Cât de mult mi-ai îndulcit păcătosul suflet! Drept recunoștință, îți fac o închinăciune până la pământ.

Auzind aceste cuvinte, el se întoarse către mine și-mi spuse:

- Îți plac istorioarele duhovnicești! O să-ți citesc în dată ceva asemănător. Am aici, la mine, o carte pe care o socot drept tovarășul meu de drum. Se numește „Agapia” sau „Mântuirea păcătoșilor”. În ea se află descrise multe întâmplări minunate.

O scoase din buzunar și începu să citească o prea frumoasă istorioară, despre un oarecare om evlavios, Agatonie. Acesta fusese învățat încă din copilărie de pioșii săi părinți să rostească în fiecare zi, în fața icoanei Maicii Domnului, rugăciunea: „Născătoare de Dumnezeu, Fecioară, bucură-te...” și celelalte. O spunea zilnic. Mai târziu, ajungând bărbat împlinit, începu să ducă o viață de sine stătătoare și, năpădindu-l grijile și interesele vieții, rostea din ce în ce mai rar rugăciunea învățată de la părinți, iar în cele din urmă o părăsi de tot. Într-o seară, a primit în casa lui un pelerin, care i-a spus că e pustnic în Tebaida și că a avut o vedenie în care i se porunca să meargă la Agatonie ca să-l mustre pentru că a părăsit rugăciunea Maicii

Domnului. Agatonie îi spuse atunci că pricina pentru care a lăsat rugăciunea este că, deși mulți ani a rostit această rugăciune, n-a aflat nici un folos. Atunci pustnicul îi zise:

- „Amintește-ți, orbule și nerecunoscătorule, de câte ori ți-a ajutat această rugăciune scăpându-te de nevoi! Amintește-ți cum, pe când erai încă băiețandru, ai scăpat de la înec într-un chip minunat! Adu-ți aminte cum o boală molipsitoare i-a dus la groapă pe mulți dintre vecinii tăi, iar tu ai rămas nevătămat! Îți amintești cum, călătorind odată cu un prieten, ați căzut amândoi din căruță? El și-a frânt piciorul, iar tu n-ai suferit nimic. Nu știi oare că un tânăr, pe care-l cunoști și care era sănătos, zace acum slăbit de boală, iar tu ești sănătos și nu simți nici o durere?”

Amintindu-i de multe alte fapte minunate, în cele din urmă i-a spus lui Agatonie:

- „Toate aceste nenorociri au fost alungate de la tine prin Acoperământul Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, pentru scurta ta rugăciune zilnică. Continuă dar să te rogi mai departe și nu lăsa această rugăciune ce se face spre slava împărătesei Cerului, atâta timp cât încă nu ești părăsit de Ea.”

Isprăvind cititul, am fost așezați la masă. Apoi, întăriți, i-am mulțumit stăpânului casei și am plecat fiecare pe drumul său.

Timp de cinci zile, mi-am amintit istorioarele pe care le auzisem de la evlaviosul negustor din Biserica Albă. Apropiindu-mă de Kiev, am simțit la un moment dat, așa din senin, un fel de greutate, o slăbiciune și un stol întreg de gânduri negre. Mă rugam greu de tot; mă năpădise un fel de trândăvie. Dorind să mă odihnesc, mi-am îndreptat pașii spre o pădurice și un zăvoi ce se aflau în apropierea drumului. Am căutat un loc potrivit în dosul unui tufiș, unde, liniștit și singur, să pot citi *Filocalia*, pentru a-mi întări slabele puteri duhovnicești și pentru a-mi liniști sufletul răscolit de o teamă fără temeii. Într-un loc netulburat de nimeni, am început să-l citesc pe Cuviosul Casian Romanul, în partea a patra a *Filocaliei*, unde este vorba de cele opt gânduri. Timp de o jumătate de ceas am citit astfel cu multă bucurie. Deodată, aruncându-mi privirea spre inima pădurii, am văzut un om stând nemișcat în genunchi. M-am bucurat, gândindu-mă că se roagă lui Dumnezeu, și am reînceput să citesc. După o oră, sau chiar mai mult, m-am uitat din nou la omul necunoscut. Stătea în aceeași poziție, nemișcat, în genunchi. Aceasta priveliște mi-a umplut inima de umilință. Mă gândeam: cât de evlavioși sunt unii dintre robii lui Dumnezeu! Când cugetam la aceste lucruri, omul care se ruga căzu deodată la pământ, fără să se mai miște. M-am mirat și, deoarece stând cu spatele nu-i văzusem fața, dorind să-l văd, m-am ridicat. Când m-am apropiat, l-am aflat cuprins de un somn ușor. Părea un flăcău de la țară, în vârstă de vreo douăzeci și cinci de ani, cu fața curată și trăsături regulate, puțin palid. Îmbrăcat într-un caftan țărănesc și încins la mijloc cu o frânghie, nu mai avea nimic la el, nici traistă, nici toiag. Auzind zgomotul pașilor mei, se deșteptă și se ridică de jos. Era un țăran care lucrase pe moșia unui boier; era din gubernia Smolensk și venea de la Kiev.

- Și unde te duci acum? îl întrebai.
- Nici eu nu știu, răspuse el, unde mă va duce Dumnezeu.
- Ești plecat de mult de la curtea boierului?
- Da, sunt cinci ani de atunci.
- Și unde ai trăit până acum?
- Am umblat pe la diferite locuri sfinte, pe la mănăstiri și pe la biserici, căci acasă nu mai am cu ce trăi. Sunt orfan de părinți, iar pe deasupra sunt și șchiop. De aceea rătăcesc în lumea largă.
- Te-a învățat vreun om credincios să umbli astfel pe la locuri sfinte, și nu fără de căpătâi prin lume?
- Nu, răspuse el, încă din copilărie, din pricina stării mele de orfan, am fost cioban în satul meu, unde, timp de vreo zece ani, toate lucrurile au mers bine. Dar într-o bună zi, după ce mânasem turma în sat, n-am băgat de seamă că lipsea cea mai bună oaie, a primarului din comună. Acesta era un țăran rău și fără omenie. De îndată ce sosi pe înserate acasă, văzând că îi lipsește oaia, veni în goana mare la mine, începu să mă ocărăscă și să mă amenințe: „Te voi bate, răcnea el, până te voi omorî, îți voi rupe mâinile și picioarele.” Fiindcă îl știam așa de rău, m-am dus să caut oaia prin locurile pe unde păscusem turma în timpul zilei. Am căutat-o până după miezul nopții, dar n-am găsit nici măcar urma ei. Întrucât era toamnă, noaptea era foarte întunecoasă. De îndată ce am intrat în adâncul pădurii de nepătruns, s-a dezlănțuit o furtună atât de puternică, încât se clătinau toți copacii, în depărtare se auzea urletul unor lupi și mi se făcuse părul măciucă. Cu cât mă afundam mai adânc în codrul sălbatic, cu atât toate lucrurile din jur mi se păreau mai înfricoșătoare. Atunci am căzut în genunchi, mi-am făcut cruce și am strigat din toate puterile mele: „**Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă!**” De îndată ce am rostit aceste cuvinte, sufletul mi s-a ușurat în așa măsură, încât ai fi zis că nici o tristețe n-a umbrit vreodată inima mea; acum mă simțeam așa de bine, încât mi se părea că îmi luasem zborul spre înălțimea cerului... De bucurie am început să rostesc neîncetat această rugăciune. Acum nu-mi mai amintesc câtă vreme a ținut furtuna și cum a trecut noaptea; știu însă că atunci când mi-am revenit în simțiri se făcuse ziuă, iar eu stăteam în genunchi, în același loc. M-am sculat, așadar, liniștit și, negăsind oaia, m-am îndreptat spre casă. Inima mea, care tresaltă mereu de bucurie, ardea să spună rugăciunea. Primarul, văzând că mă întorc fără oaie, m-a bătut atât de cumplit, încât m-a lăsat aproape mort. Atunci mi-a scrântit și piciorul. Șase săptămâni am zăcut aproape nemișcat. Știam un singur lucru: că spun rugăciunea, iar ea mă mângâie, încet, încet, m-am refăcut și am început să umblu prin lume. Și, cum mi-era destul de urât să mă tot ciocnesc mereu de oameni și să tot păcătuiesc, am început să călătoresc pe la locurile sfinte și prin păduri. Așa pribegesc de cinci ani.

Mă bucuram cu duhul că Domnul m-a învrednicit să văd un om plin de dar.

Apoi l-am întrebat:

- Acum te ocupi stăruitor cu această rugăciune?

- Nu pot trăi fără ea, răspunse dânsul. Cum îmi amintesc ce bine mă simțeam în pădure, mi se pare că o mână nevăzută mă împinge în genunchi și încep să mă rog. Nu știu dacă e bine primită păcătoasa mea rugăciune, căci, în timpul când mă rog, uneori simt o mare bucurie, care nu știu de unde vine, încerc un simțământ de ușurință și de veselă liniște, iar alteori sunt cuprins de greutate, de plictiseală și de deznădejde. Cu toate acestea, am dorința să mă rog neconținut, până la moarte.

- Nu te întrista, iubite frate! Orice am simți în vremea rugăciunii, fie ușurință, fie greutate, toate sunt bune, toate sunt plăcute lui Dumnezeu și toate duc spre mântuire. Așa învață Sfinții Părinți. Nici o rugăciune, bună sau rea, nu este pierdută înaintea lui Dumnezeu. Ușurința, căldura și dulceața ne arată că Dumnezeu ne rasplătește și ne mângâie pentru această nevoie, iar greutatea, întunecimea, uscăciunea dovedesc că Dumnezeu ne curăță și ne întărește sufletul, iar, prin această folositoare răbdare, îl mântuie, pregătindu-l cu toată smerenia să guste viitoarea dulceață duhovnicească. Ca să-ți dovedesc cele spuse, uite, o să-ți citesc un cuvânt din Sfântul Ioan Scărarul.

Am găsit îndată cuvântul și i l-am citit. El l-a ascultat cu luare-aminte și cu plăcere, apoi mi-a mulțumit frumos pentru cuvânt și, în acest chip, ne-am luat rămas bun. El s-a îndreptat întins spre inima pădurii, iar eu, ieșind la drum, mi-am continuat calea, mulțumind lui Dumnezeu că m-a învrednicit pe mine, păcătosul, să primesc o astfel de zidire duhovnicească.

Cu ajutorul lui Dumnezeu am ajuns în Kiev. Cea dintâi și cea mai însemnată dorință a fost să postesc, să mă spovedesc și să mă împărtășesc cu Sfintele Taine. Am tras lângă Lavră, ca să-mi fie mai lesne a ajunge la biserică. M-a primit un bătrân bun, cazac de neam. Trăia singur și m-am bucurat de multă liniște și tăcere în locuința lui.

M-am pregătit pentru spovedanie, gândindu-mă să-mi mărturisesc păcatele cât se poate de amănunțit. Ca urmare, am început să-mi amintesc toate păcatele mele, săvârșite încă din cea mai fragedă tinerețe. Ca să nu le uit, m-am apucat să le categorisesc și să le scriu pe o coală mare de hârtie.

Am aflat că în pustietatea Kitaev, la șapte verste distanță de Kiev, se nevoiește un duhovnic foarte înțelept și cu dreaptă socoteală. Se mai povestea că oricine se spovedește la el dobândește un duh umilit și se întoarce folosit, plin de o mare pace sufletească. M-am bucurat mult și, fără multă zăbavă, m-am dus la el. După ce am primit câteva sfaturi și după ce am stat puțin de vorbă, i-am dat foaia ca s-o cerceteze. Citind-o, duhovnicul mi-a zis:

- Iubite prieten, ai scris aici multe lucruri de prisos. Iată ce trebuie să știi:

La spovedanie nu trebuie să repeți acele păcate de care te-ai căit mai înainte, de care ai fost dezlegat și pe care nu le-ai mai săvârșit. Altminteri, asta ar însemna o neîncredere în puterea tainei ce se săvârșește la spovedanie.

Nu trebuie să-ți amintești de alte persoane cu care ai venit în atingere în clipa când ai făptuit păcatele, ci să te osândești numai pe tine. Sfinții Părinți opresc pe credincioși să-și spună păcatele în toate amănunțele, ci numai să le recunoască în general, pentru ca nu cumva, luându-le pe fiecare în parte, să dea prilej de sminteală atât sufletului său, cât și duhovnicului.

Tu ai venit să te pocăiești și totuși nu te căiești de păcatele tale, fiindcă nu știi cum trebuie să te pocăiești, adică îți săvârșești pocăința în chip rece și indiferent.

Tu ai înșirat toate mărunțișurile, iar ceea ce este mai însemnat ai scăpat din vedere. Nu ți-ai mărturisit cele mai grele păcate. N-ai recunoscut și n-ai notat că tu nu iubești pe Dumnezeu, că urăști pe aproapele, că nu crezi în cele ce spune cuvântul Domnului și ești plin de mândrie și de slavă deșartă. În aceste patru păcate se cuprinde toată prăpastia de răutăți și toată stricăciunea noastră sufletească. De fapt, ele sunt rădăcinile din care răsar toate vlăstarele căderii noastre în diferite păcate.

Când am auzit aceste cuvinte, am rămas uimit.

- Cuvioase părinte, i-am spus eu, cum s-ar putea oare să nu-L iubim pe Dumnezeu, Făcătorul și Purtătorul nostru de grijă?! În ce mai putem crede, dacă nu în cuvântul Domnului, căci în El se află tot adevărul și toată sfințenia?! Cât despre aproapele, eu nu-i doresc decât binele. Și pentru ce l-aș putea urî? N-am cu ce mă trufi, căci, pe lângă păcatele mele fără de număr, nu am nimic vrednic de laudă. Și cum aș mai putea umbla după plăceri și pofte eu, care sunt atât de sărac și bolnăvicios?! Desigur, dacă aș fi fost învățat sau bogat, atunci, fără îndoială, m-aș fi simțit vinovat de toate câte mi le-ați spus.

- Iartă-mă, iubite, dar ai înțeles atât de puțin din câte ți-am explicat! Cum să te lămuresc mai bine?! Uite, îți dau o scriere după care eu însumi mă spovedesc. Citește-o și vei vedea limpede că tot ceea ce ți-am spus este adevărat.

Duhovnicul mi-a dat hârtia, iar eu am început s-o citesc:

Spovedania omului lăuntric sau Calea care duce la smerenie

Întorcându-mă, cu toată luarea-aminte, înăuntrul sufletului meu și luând seama la mersul omului nevăzut, mă încredințez din experiență că nu-L iubesc pe Dumnezeu, nu am dragoste pentru aproapele, nu cred în nimic din cele ce țin de religie și sunt plin de

mândrie și de iubire de sine. Toate aceste păcate grele le găsesc într-adevăr în mine, atunci când îmi cercetez în chip amănunțit simțurile și faptele mele:

1. *Nu-L iubesc pe Dumnezeu. Căci, dacă L-aș iubi, m-aș gândi mereu la El cu o bucurie pornită din adâncul inimii. Orice gând despre Dumnezeu mi-ar aduce în suflet o plăcere deosebită. Dimpotrivă, eu mă gândesc mult mai des și cu mai multă desfătare la cele pământești, pe câtă vreme cugetarea despre Dumnezeu nu-mi pricinuieste decât greutate și uscăciune. Dacă L-aș iubi, atunci convorbirea cu El, care se săvârșește în vremea rugăciunii, m-ar hrăni, m-ar mulțumi și m-ar duce către o neîntreruptă legătură cu El. Dimpotrivă, eu nu numai că nu mă desfăt în rugăciune, ci simt o greutate tocmai în timpul când mă rog: mă lupt cu plictiseala, slăbesc din pricina trândăviei și sunt gata să mă îndeletnicesc, cu mai multă plăcere, cu orice alt lucru mai mărunț, numai ca să scurtez sau să pun capăt rugăciunii.*

În ocupațiile mele deșarte timpul trece pe neobservate, dar în îndeletnicirile cu lucrurile dumnezeiești, când mă aflu în prezența Lui, orice ceas mi se pare un an. Cel ce iubește pe cineva se gândește neîncetat, în tot cursul zilei, numai la ființa care îi este dragă. Și-o închipuie, își face griji pentru ea și, în orice îndeletnicire, scumpul său prieten nu-i iese din gânduri. Pe câtă vreme eu, în timpul celor douăzeci și patru de ore, de abia dacă găsesc un ceas ca să mă cufund în adâncurile cugetării de Dumnezeu și să mă înflăcărez de dragostea Lui. Iar restul de douăzeci și trei de ceasuri le așez cu plăcere și cu toată râvna pe altarul idolilor patimilor mele!... În vorbirile despre lucrurile nefolositoare, despre chestiunile neînsemnate pentru suflet, eu sunt treaz, simt plăcere, iar în discuțiile despre Dumnezeu sunt uscat, plictisit și trândav. Și chiar atunci când, uneori, sunt atras, ne-vrând, spre convorbirile dumnezeiești, caut să trec mai repede la conversațiile care îmi măgulesc patimile. Sunt stăpânit de o neobosită curiozitate să aflu ceva nou în legătură cu dispozițiile guvernului și cu evenimentele politice. Sunt biruit de dorința să dobândesc cât mai multe cunoștințe în științele lumii, în artă, în economie, în timp ce învățăturile Legii Domnului, cunoștințele despre Dumnezeu, despre religie nu lasă nici o urmă în mine, nu-mi hrănesc sufletul. De aceea socot că toate aceste îndeletniciri, departe de a fi niște ocupații de seamă în viața unui creștin, nu sunt decât niște chestiuni lăaturalnice și de prea mică însemnătate, de care ar trebui să mă ocup numai în timpul liber, când nu am altceva mai bun de făcut.

Apoi, dacă dragostea de Dumnezeu se cunoaște după împlinirea poruncilor Lui - căci El însuși spune: „Dacă Mă iubiți, veți păzi poruncile Mele”, iar eu nu numai că nu păzesc poruncile Lui, ci îmi dau prea puțină silință să le împlinesc -, atunci trebuie să recunosc cu adevărat că eu nu-L iubesc pe Dumnezeu... Aceasta o întărește și Sfântul Vasile cel Mare, când spune: „Dovada că omul nu-L iubește pe Dumnezeu și pe Hristosul Său este faptul că el nu îndeplinește poruncile Lui.”

2. *Nu am dragoste pentru aproapele, căci departe de a mă hotărî, potrivit Evangheliei, să-mi pun sufletul pentru binele aproapelui, eu nu-mi jertfesc nici măcar cinstea, fericirea sau liniștea în folosul fratelui meu. Dacă l-aș iubi ca pe mine însumi, așa cum poruncește Evanghelia, atunci nenorocirea lui m-ar dura și pe mine, iar fericirea lui m-ar umple și*

pe mine de bucurie. Pe câtă vreme eu, după ce ascult cu mult interes povestirile ce privesc nenorocirile aproapelui, nu mă întristez, nu-mi frâng inima de durere, ci stau nepăsător sau, ceea ce e o vină și mai mare, simt parcă o plăcere când aud astfel de istorisiri. Pe deasupra, nu acopăr cu dragoste faptele rele ale aproapelui, ci le răspândesc și le osândesc.

Bunăstarea, cinstea și fericirea lui nu mă înveselesc ca și cum ar fi ale mele proprii, ci, ca orice lucru cu desăvârșire străin de mine, nu trezesc în sufletul meu nici un simțământ de bucurie, ci, dimpotrivă, stârnesc în inima mea un fel de zavistie sau chiar dispreț.

3. Nu cred în nimic din cele propovăduite de religie, nici în nemurire, nici în Evanghelie. Dacă aș fi fost cu adevărat încredințat și aș fi avut o credință tare că, fără nici o îndoială, dincolo de mormânt este o viață veșnică, cu o anumită răsplată pentru faptele săvârșite pe pământ, atunci m-aș fi gândit fără încetare la ceea ce mă așteaptă. Un simplu gând spre nemurire m-ar fi înspăimântat și mi-aș fi trăit viața aceasta ca un pribeag, care e mereu gata să intre în patria cerească. Dimpotrivă, eu nici nu-mi pun problema veșniciei, iar sfârșitul vieții de aici îl socot ca pe capătul existenței mele. Uneori, un gând tainic se cuibărește în mintea mea: cine știe ce poate fi după moarte? Și chiar dacă spun că eu cred în nemurire, o zic numai cu mintea, iar inima rămâne într-o puternică încredințare în cele vremelnice, ceea ce o dovedesc fățiș toate faptele mele și neconținută grijă pentru o mai bună întocmire a vieții mele trupești. Dar dacă Sfânta Evanghelie, care este cuvânt dumnezeiesc, ar fi fost primită în inima mea cu credință, m-aș fi ocupat mereu de ea, m-aș fi desfătat cu citirea ei, ba chiar o simplă privire aruncată asupra ei ar fi deșteptat în mine o adâncă evlavie, înțelepciunea, fericirea și iubirea care sunt cuprinse în paginile ei m-ar fi umplut de bucurie, iar eu m-aș fi desfătat cu învățăturile Legii Domnului zi și noapte, m-aș fi hrănit cu ele cum te hrănești cu pâinea cea de toate zilele și aș fi purces din toată inima la împlinirea pravilelor ei. Nimic din cele pământești n-ar fi fost în stare să mă abată de la această hotărâre. Și, cu toate acestea, chiar dacă mai ascult sau mai citesc din când în când cuvântul Domnului, o fac fie la nevoie, fie dintr-o curiozitate științifică. Și, fiindcă în asemenea împrejurări nu mă pot adânci cu cea mai mare luare-aminte în duhul Evangheliei, simt că mă cuprind o uscăciune, o lipsă de interes și, ca și cum m-aș afla în fața unei cărți obișnuite, rămân fără nici o roadă și sunt gata, ba chiar bucuroși, s-o schimb pe orice carte lumească, pe care o citesc cu mai multă plăcere și în care găsesc mai multe lucruri pline de noutate și de interes.

4. Sunt plin de mândrie și de iubire de sine. Toate faptele mele dovedesc următorul lucru: ori de câte ori găsesc în mine ceva bun, doresc să-l scot la iveală, ca să mă proslăvesc în fața altora sau să mă îndulcesc în lăuntrul meu. Deși, în afară, arăt o oarecare smerenie, totuși în sinea mea îmi pun toate faptele pe seama propriilor mele puteri și mă socot, față de ceilalți, cel mai bun sau, cel puțin, nu mai rău decât ei. Dacă văd la mine un neajuns, caut să mi-l îndreptățesc, să-l acopăr cu o aparentă necesitate sau nevinovăție. Mă supăr pe cei care nu mă respectă și îi socotesc niște nepricepuți, care nu știu să prețuiască oamenii. Mă laud cu binefacerile mele, cârtesc și mă bucur de nenorocirile vrăjmașilor mei, iar înfrângerile suferite în lucrările începute de mine mă necăjesc. Și, chiar atunci când îmi dau silința să fac ceva bun, am în vedere ori lauda, ori

folosul meu trupesc, ori mângâierea ce vine din partea lumii. Într-un cuvânt, eu cioplesc mereu în mine însumi un idol propriu, în fața căruia săvârșesc o neîntreruptă slujbă, căutând în toate faptele mele fie o plăcere pentru simțuri, fie o hrană pentru patimile și poftele mele iubitoare de desfătări.

Din toate cele înșirate până aici, văd că sunt mândru, neînfrânat, lipsit de credință, neiubitor de Dumnezeu și urător de aproapele. Ar putea fi o stare mai păcătoasă decât aceasta? Starea duhurilor întunericului e mai bună decât a mea, căci dracii, chiar dacă nu-L iubesc pe Dumnezeu, îl urăsc pe om, trăiesc și se hrănesc cu mândrie, cel puțin, însă, cred și se cutremură. Dar eu? Poate exista oare o soartă mai grea decât cea care mă așteaptă? Și pentru care alte pricini hotărârea judecății va fi aspră, dacă nu pentru o astfel de viață dezordonată și nechibzuită, pe care o trăiesc eu însumi?!

Isprăvind de citit această spovedanie, m-am îngrozit, gândind în sinea mea: „Doamne, ce păcate grozave se ascund în mine, păcate pe care nici nu le bănuiam până acum!” Dorința de a-mi curați sufletul de ele m-a împins să cer îndrumări de la acest mare părinte duhovnic, ca să știu în ce chip aș putea găsi cele mai potrivite mijloace de îndreptare, acum, când am cunoscut cauzele tuturor răutăților. El mi-a răspuns:

- Cauza lipsei de dragoste față de Dumnezeu este necredința; cauza necredinței este lipsa de convingere, iar cauza lipsei de convingere o constituie lipsa de râvnă în căutarea adevăratelor cunoștințe luminoase, neglijența în lucrarea luminării duhovnicești. Și, ca să spun mai pe scurt: fără credință e cu neputință să iubim; fără convingere e cu neputință să credem. Dar ca să putem căpăta convingere, este nevoie să găsim mai întâi cunoștințele cele mai depline și cuprinzătoare. Este neapărată nevoie să trezim în suflet, prin mijlocirea meditațiilor, prin învățarea cuvântului dumnezeiesc și prin observațiile câștigate din experiență, setea și dorința sau, după cum se exprimă unii, „uimirea”, care dă naștere unui dor nepotolit de a cunoaște lucrurile mai îndeaproape, mai desăvârșit, mai adânc.

„Dragostea, zice un scriitor duhovnicesc, se dezvoltă de obicei prin cunoștință și, în măsura în care cunoștințele sunt adâncite și lărgite, în aceeași măsură va crește dragostea, iar sufletul se va muia mai ușor și se va pregăti mai lesne pentru iubirea lui Dumnezeu, contemplând cu luare-aminte nespusa frumusețe și desăvârșire a ființei lui Dumnezeu, precum și nemărginita Lui dragoste pentru oameni.”

Acum vezi că pricina păcatelor pe care ți le-am dezvăluit este lenea de a ne gândi la lucruri duhovnicești, lenea care ne stinge dorința și nevoia de cele duhovnicești? Dacă vrei să afli și mijloacele prin care se dezrădăcinează acest rău, atunci silește-te să te luminezi pe toate căile în cele duhovnicești, caută să astupi izvorul tuturor păcatelor printr-o stăruitoare îndeletnicire cu cuvântul Domnului, cu învățăturile Sfinților Părinți, cu meditațiile, cu sfatul duhovnicesc și cu feluritele convorbiri întreținute cu oameni înțelepți despre persoana Mântuitorului. Ah, iubite frate, de-ai ști câte nenorociri ni se întâmplă tocmai pentru că ne lenevim să ne luminăm sufletul prin

cuvântul adevărului, pentru că nu învățăm Legea Domnului zi și noapte și fiindcă nu ne rugăm cu stăruință și cu râvnă pentru ca Dumnezeu să ne dea înțelepciune. Iar din această cauză omul nostru lăuntric flămânzește, se răcește și se slăbănogeste, lipsindu-i puterea să pășească pe calea mântuirii și a dreptății cu trezvie. De aceea, iubitul meu, ca să ne putem folosi de aceste mijloace, trebuie să ne hotărâm, în măsura puterilor noastre, să ne umplem cât mai des mintea cu felurite cugetări despre lucrurile cerești, și atunci dragostea ce se revarsă de sus peste inima noastră se va aprinde și va spori în sufletele noastre. Totodată, iarăși, pe cât ne stă în putință, să ne rugăm cât mai des, căci rugăciunea este mijlocul cel mai însemnat și cel mai puternic pentru înnoirea și propășirea noastră. Ne vom ruga și vom cere ajutorul Celui de Sus așa cum învață Sfânta Scriptură: „Doamne, învrednicește-mă acum să te iubesc pe Tine așa cum odinioară am iubit păcatul!”

După ce a sfârșit aceste minunate învățături, l-am rugat cu multă smerenie pe sfântul părinte să mă spovedească și să mă învrednicească de Sfintele Taine ale Domnului Hristos. Dimineața, după ce m-am împărtășit, am vrut să mă întorc la Kiev, însoțit de această binecuvântare cerească, dar bunul meu părinte, voind să meargă pentru câteva zile în Lavră, m-a lăsat în chilia lui pustnicească, spre a mă ruga în tăcere și fără nici o piedică. Și, într-adevăr, aceste zile le-am petrecut ca și cum aș fi fost în cer: pentru rugăciunile bătrânului meu duhovnic eu, nevrednicul, m-am bucurat de o desăvârșită liniște și pace. Rugăciunea se săvârșea așa de ușor și de dulce în inima mea, încât mi se părea că în acest răstimp uitasem de toate, chiar și de mine însumi, și nu mă mai gândeam decât la Iisus Hristos.

Când duhovnicul se întoarse, l-am rugat să-mi dea o îndrumare și un sfat: în ce parte să-mi continuu drumul? El m-a binecuvântat și mi-a zis: „Du-te la Pociaev, ca să te închini acolo minunatei urme lăsate de piciorul Maicii Domnului, iar Ea îți va îndrepta pașii pe drumul păcii.” Am primit sfatul cu credință și, peste trei zile, am purces spre Pociaev.

Vreme de două sute de verste am mers în silă, căci drumul trecea printre târgurile și cârciumile evreiești și arareori întâlneam locuințe de creștini. Într-o fermă am văzut un han rusesc cu ospătărie și, plin de bucurie, am intrat acolo ca să mă odihnesc peste noapte și să cer o bucată de pâine pentru drum, căci posmagii mei se cam isprăviseră. L-am zărit pe stăpân, un bătrân care părea să fie destul de înstărit și despre care auzisem că este de obârșie din aceeași gubernie ca și mine, adică din Orlovsk. De îndată ce intrai în odaie, el mă și întrebă:

- Ce credință ai?

- Sunt creștin ortodox, i-am răspuns.

- Asta e ortodoxie? răspunse el batjocoritor. La voi ortodoxia e numai pe buze, iar în realitate e o superstiție de oameni necredincioși. Cunosc eu destul de bine credința voastră! Și eu am fost dus în ispită și sminteală de un popă învățat, când intrasem în

biserica voastră, dar, după ce am stat o jumătate de an printre voi, m-am întors din nou în obștea noastră. În biserica voastră te smintești, imediat: cântăreții de strană balmăjesc slujba lui Dumnezeu într-un chip de neînțeles și cu sărituri, coriștii, mai ales cei de prin sate, nu cântă mai bine decât bețivii de prin cârciumi, iar norodul stă cum se întâmplă, femeile amestecate laolaltă cu bărbații, vorbesc în vremea dumnezeieștii slujbe, se succesc în toate părțile, își întorc capetele, umblă prin biserică, așa încât nu-ți mai dau puțința să te rogi în liniște. Ce fel de slujbă dumnezeiască o mai fi și asta? Nu faci decât păcate! Pe câtă vreme la noi slujba e pătrunsă de multă evlavie, cântărețul citește cu multă băgare de seamă, fără scăpări, cântările sunt pline de umilință, iar credincioșii stau liniștiți: bărbații de-o parte, femeile de cealaltă parte, iar lumea știe timpul și felul închinăciunilor care trebuie să se facă, potrivit tipicului sfintei biserici. Cum pășești pragul bisericii noastre simți că ai venit să asculți o adevărată slujbă dumnezeiască. Când intri însă în biserica voastră, nici nu-ți poți da seama unde ai nimerit: în biserică sau la piață!

Din cuvintele pe care le-am auzit, am înțeles că bătrânul e un rascolnic. Dar, întrucât vorbele lui păreau adevărate, n-am putut să stau de vorbă cu el și să-l aduc la credința cea adevărată, ci m-am mărginit să mă gândesc în sinea mea că e cu neputință să-i convingi pe rascolnici să treacă în sânul Bisericii noastre atâta timp cât la noi nu se îndreaptă slujba bisericească și nu se dă o pildă vie, îndeosebi de către cinul clerical. Rascolnicul nu știe nimic din cele launtrice, el se sprijină numai pe cele din afară, lucru de care nimeni nu ține seama la noi.

Am ieșit gânditor în tindă și am zărit prin deschizătura unei uși, într-o odăiță singuratică, un om care, după înfățișare, nu părea să fie rus, stând întins în pat și citind o carte. El îmi făcu semn să mă apropii și apoi mă întrebă cine sunt. I-am spus. Atunci îmi vorbi astfel:

- Ascultă, iubitul meu, nu ai vrea să mă ajuți și să mă îngrijești măcar o săptămână? Sunt tare bolnav. Apoi, cu ajutorul lui Dumnezeu, nădăjduiesc să mă fac bine. Eu sunt grec de origine, sunt monah din Sfântul Munte Athos și am o locuință în Rusia, unde adun daniile credincioșilor. Pe când mă întorceam la mănăstirea mea, m-am îmbolnăvit așa de greu, încât, din pricina durerilor de picioare, nu mai pot merge. Am închiriat aici această cameră. Nu mă lăsa, robule al lui Dumnezeu! O să-ți plătesc!

- Nu-mi trebuie nici o plată. Te voi sluji cu osârdie cu tot ce-mi stă în puțință, pentru Numele Domnului.

Și am rămas la el. În răstimpul cât l-am slujit mi-a dăruit multe lucruri folositoare sufletului. Mi-a vorbit de Sfântul Munte Athos, de marii nevoitori de acolo și de mulți pustnici și sihastri. Avea la el *Filocalia* în limba greacă și cartea lui Isaac Șirul. Împreună citeam și comparam traducerea rusă făcută de Paisie Velickovski cu originalul. A recunoscut că e cu neputință să traduci *Filocalia* mai exact și mai adevărat din grecește, decât o făcuse Paisie în limba slavonă.

După cum am băgat de seamă, el se ruga neîncetat și era iscusit în rugăciunea lăuntrică ce se săvârșește în inimă. Vorbea bine rusește, ceea ce mi-a dat puțința să-i pun felurite întrebări în legătură cu această chestiune, îmi povestea cu multă plăcere tot ce era privitor la rugăciune, iar eu ascultam cu luare-aminte, notând chiar multe din cuvintele lui. Iată, de pildă, cum tâlcuia el înălțimea și măreția rugăciunii lui Iisus:

- Măreția rugăciunii lui Iisus se descoperă din însăși forma ei, fiind alcătuită din două părți: prima, care cuprinde cuvintele *Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu*, ne duce cu mintea la istoria vieții lui Iisus Hristos sau, după cum spun Sfinții Părinți, „cuprinde în sine pe scurt întreaga Evanghelie”; partea a doua, adică *miluiește-mă pe mine, păcătosul*, ne pune înainte istoria neputinței și păcătoșeniei noastre. Am băgat astfel de seamă că nu poți rosti într-un chip mai înțelept, mai adânc și mai potrivit dorința și cererea unui biet suflet păcătos și smerit decât prin cuvântul: „miluiește-mă”. Nici un alt cuvânt nu este atât de rotunjit și plin ca acesta. De pildă, dacă am spune: „iartă-mi păcatele”, „slobozește-mi fărâdelegile”, „îndepărtează-mi nelegiuirile”, am scoate la iveală o simplă cerere de izbăvire de pedeapsă, care nu e decât urmarea unei temeri sfioase și a unui suflet delăsător. Pe câtă vreme cuvântul „miluiește-mă” nu exprimă numai simpla dorință de a primi cele cerute sub imboldul fricii, ci înfățișează un strigăt de adevărat fiu al dragostei, care nădăjduiește spre mila lui Dumnezeu și care-și recunoaște cu toată smerenia neputința în ce privește tăierea vocii și vegherea duhovnicească. Este strigătul care cere îndurarea, adică mila, și care vine ca un dar al Duhului puterii lui Dumnezeu, al Duhului care ne întărește ca să stăm împotriva ispitelor și să biruim aplecarea spre păcat. El se poate asemăna cu strigătul unui cerșetor plin de datorii care-l roagă pe milostivul său binefăcător nu numai să-i ierte datoria, ci să-i mai facă și alte binefaceri și să-i fie milă de sărăcia lui cea mai de pe urmă. Această adâncă rostire: „miluiește-mă” parcă ar vrea să spună: „Stăpâne Prea îndurate, iartă-mi păcatele și ajută-mă să-mi îndrept viața, trezește-mi râvna spre împlinirea poruncile Tale fără lenevire, fie-Ți milă de mine, iertându-mi păcatele săvârșite și adunându-mi împrăștiata minte, voința și inima numai în Tine.”

I-am mulțumit pentru înțeleptele lui cuvinte spuse spre zidirea păcătosului meu suflet.

- Îți voi mai povesti, îmi zise dânsul, despre mlădierea vocii în timpul rostirii rugăciunii lui Iisus. (Am înțeles că este un om învățat, care studiasse la Academia din Atena.)

De multe ori mi s-a întâmplat să aud felul cum mulți dintre creștinii cu frica lui Dumnezeu rostesc cu gura rugăciunea lui Iisus, potrivit poruncii cuvântului dumnezeiesc și predaniei Sfintei Biserici și cum o săvârșesc nu numai în rugăciunile de acasă, ci și în biserica Domnului. Dacă ascultăm cu luare-aminte și cu bunăvoință rugăciunea rostită în șoaptă, putem băga de seamă, spre folosul nostru sufletesc, că la cei mai mulți mlădierea glasului în vremea rugăciunii este felurită. Și anume: unii după ce ridică tonul la primul cuvânt al rugăciunii, adică după ce rostesc „Doamne”,

isprăvesc toate celelalte cuvinte cu vocea egală și în coborâre. Alții, începând rugăciunea de la tonul cel mai de jos, îl înalță la mijlocul rugăciunii, adică la cuvântul „Iisuse” și, după ce scapă un strigăt, termină celelalte cuvinte din nou printr-o treptată coborâre a tonului, ca la început. Unii încep și prelungesc cuvintele de la începutul rugăciunii cu un ton neted și scăzut, dar la ultimul cuvânt, adică la „miluiește-mă”, ridică deodată tonul cu multă încântare. Iar alții, când rostesc întreaga rugăciune, adică: **„Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”**, nu ridică vocea decât la „Fiul lui Dumnezeu”. Ia aminte, rugăciunea e una și aceeași! Creștinii pravoslavnici păstrează și împărtășesc aceeași credință. Toată lumea știe că această rugăciune, care e cea mai înaltă și cea mai însemnată dintre toate rugăciunile, cuprinde două părți: „Doamne Iisuse” și cererea milei față de noi. Pentru ce, dar, nu toți rostesc la fel, când e vorba de mlădierea vocii? De ce atunci când sufletul se umilește și se exprimă într-un mod deosebit de ridicat și încordat nu-și înalță vocea în unul și același loc, ci în anumite locuri, potrivite fiecăruia? Poate că mulți vor răspunde la această întrebare arătând că tonul este rezultatul unei deprinderi sau al unui exemplu luat de la alții, sau al unui anumit fel de a înțelege lucrurile sau că, în sfârșit, totul atârnă de ușurința și iscusința cu care orice om este în stare să rostească cuvintele... Eu însă am o părere cu totul deosebită. Mie îmi place să descopăr aici ceva mai înalt, ceva ce rămâne necunoscut nu numai pentru cel ce ascultă, ci chiar celui ce se roagă. Nu este oare aici o tainică mișcare din partea Duhului Sfânt, care „vine în ajutor slăbiciunii noastre” și „Se roagă pentru noi cu suspine negrăite” (Rom. 8, 26), tocmai pentru că noi nu știm cum să ne rugăm și ce să cerem?! Dacă fiecare se roagă în Numele lui Iisus Hristos prin Duhul Sfânt, potrivit vestirii Apostolului, atunci Sfântul Duh, care lucrează în taină, „dând duhul rugăciunii celui ce se roagă”, totodată, după puterea fiecăruia, dă harul Său neprețuit și binefăcător; unuia îi dă o cucernică frică de Dumnezeu, altuia dragoste, altuia credință puternică, altuia umilință și așa mai departe. Din această cauză, cel ce a primit darul binecuvântării și proslăvește stăpânia Atotțiitoru-lui rostește, în rugăciunea lui, cu un deosebit simțământ și cu o mare bucurie cuvântul „Doamne”, prin care el înțelege măreția și puterea Făcătorului lumii. Cel ce a primit în inimă tainica revărsare de dragoste este încântat în mod special și e pătruns de dulceață când rostește „Iisuse Hristoase”, așa cum un oarecare călugăr bătrân simțea, la simpla auzire a numelui lui Iisus, o deosebită căldură și dulceață plină de dragoste, chiar atunci când acest cuvânt era pomenit într-o simplă convorbire. Cel ce crede cu o tărie nezdruncinată în dumnezeirea lui Iisus Hristos, cea de o ființă cu Dumnezeu Tatăl, se înflăcărează și se întărește mai mult în credință când pronunță cuvintele „Fiul lui Dumnezeu”. Cel ce a primit darul smereniei și-și dă seama până în adâncul sufletului de propria sa neputință rostește cuvântul „miluiește-mă” cu inima înfrântă și plină de umilință, iar în timpul când rostește această parte din urmă își revărsă cuvintele și simțămintele cu o deosebită încordare, punându-și nădejdea în mila lui Dumnezeu și scârbindu-se de propriile sale căderi. Eu cred că acestea sunt cauzele feluritelor mlădieri de voce care se observă în vremea rostirii rugăciunii ce se face în Numele Domnului nostru Iisus Hristos!... Iar cu ajutorul acestor mlădieri putem înțelege, spre slava lui Dumnezeu și spre propria noastră întărire, simțămintele de care e pătruns fiecare, precum și darurile

duhovnicești primite de sus.

La cele spuse mai sus, unii mi-au răspuns astfel:

- Pentru ce toate aceste semne ale tainicelor daruri duhovnicești nu se ivesc deodată într-un singur mănunchi? Căci atunci s-ar pătrunde nu numai un singur cuvânt, ci toate laolaltă, de o înaltă și egală mlădiere a vocii celui ce se roagă...

Eu însă le spuneam următoarele:

- Dacă Dumnezeu își împarte darurile cu înțelepciune, dându-i fiecăruia un dar deosebit, potrivit puterilor lui, așa cum se vede în Sfânta Scriptură, atunci cine are dreptul să ispitească și să pătrundă cu mintea sa mărginită în rânduielele harice? Oare lutul nu se află sub stăpânirea olarului, care are puterea să facă din tină orice ar voi?

După vreo cinci zile, bătrânul începu, încet, încet, să se însănătoșească. Timpul mi-a fost atât de folositor, încât nici nu am băgat de seamă cum a trecut. În odaia lui, ca într-o tăcută chilie de sihastru, noi nu ne îndeletniceam cu nimic altceva decât cu rugăciunea săvârșită în taină, când chemam Numele lui Iisus, sau cu convorbiri despre aceeași rugăciune lăuntrică.

Intr-o zi ne-a vizitat un credincios amărât, care se văicărea și ocăra pe evreii de prin satele pe unde trecuse, fiind peste tot înșelat. Era atât de pornit împotriva lor, îi blestema și chiar mărturisea că, din cauza încăpățănării și necredinței lor, nu sunt vrednici să mai facă umbră pământului și că, în sfârșit, încearcă un nebiruit dezgust față de ei. După ce îl ascultă, bătrânul meu îi dădu următoarele sfaturi pline de înțelepciune:

- Îi afurisești și îi ocărăști degeaba pe evrei. Și ei sunt făpturile lui Dumnezeu, așa după cum suntem și noi. Trebuie să-i compătimim și să ne rugăm pentru ei, iar nu să-i blestemăm. Dezgustul față de ei vine de acolo că nu ești întărit în dragostea lui Dumnezeu și nu ai zălogul lăuntric al rugăciunii. Astfel nu ai nici pacea lăuntrică. O să-ți citesc ceva, în această privință, din scrierile Sfinților Părinți. Ascultă ce scrie Marcu Ascetul: „Sufletul care s-a unit cu Dumnezeu în chip lăuntric devine, dintr-o prea mare bucurie, lipsit parcă de orice răutate, se face ca un copil nevinovat și nu mai osândește pe nimeni: nici pe elin, nici pe păgân, nici pe iudeu, nici pe păcătos, ci privește asupra tuturor cu un ochi curat, fără să mai facă vreo deosebire între oameni, și se bucură deopotrivă de toată lumea, dorind ca toți, elinii și chiar evreii și păgânii, să-L proslăvească pe Dumnezeu”. Iar Marele Macarie Egipteanul spune că cei ce au ajuns la contemplarea lăuntrică „se înflăcărează cu atâta putere de focul dragostei, încât, de-ar fi cu putință, i-ar aduna pe toți oamenii din lume și i-ar așeza la sânul lor, fără să facă vreo deosebire între cel rău și cel bun”. Astfel judecă Sfinții Părinți! Privește la tot ce se petrece în lume ca la ceva ce se întâmplă cu purtarea de grijă a lui

Dumnezeu Atotștiutorul. Când te vei lovi de necazuri, învinuiește-te mai ales pe tine însuși, pentru că nu ai destulă răbdare și smerenie.

Bătrânul se însănătoși după o săptămână, iar eu, mulțumindu-i din adâncul sufletului pentru tot, mi-am luat rămas bun de la el. Dânsul a plecat spre Sfântul Munte Athos, iar eu am pornit din nou pe cale.

Pe neobservate, mă apropiam de Pociaev. După vreo sută de verste, m-a ajuns din urmă un soldat. L-am întrebat unde se duce. Mergea acasă, în gubernia Kamenet-Podolsk. După vreo zece verste petrecute în tăcere, am băgat de seamă că ostașul oftează din greu și e foarte întunecat la față, ca și cum ar fi apăsător de o mare tristețe. L-am întrebat:

- Pentru ce ești așa posomorât?

- Jură-te și închină-te că nu mă vei pârî și îți voi povesti tot necazul care pricinuieste mâhnirea mea, căci moartea se apropie cu pași repezi de mine, iar eu nu am pe nimeni care să-mi poată da un sfat în cele ce trebuie să fac.

L-am asigurat că nu voi spune nimănui nimic și că sunt bucuros să-i dau un sfat, dintr-o curată dragoste frățască, potrivit priceperii mele.

- Am fost trimis în rândurile armatei, începu soldatul, ca un simplu țăran de pe moșia unui boier. După cinci ani de serviciu, starea în care mă aflam deveni atât de grea încât a fost cu neputință s-o mai îndur. Pe deasupra eram deseori bătut, când pentru nesupunere, când pentru beție. Atunci îmi veni gândul să fug. Acum se împlinesc cincisprezece ani de când sunt fugar. Vreo șase ani m-am ascuns și m-am dosit pe unde nimeriam. Spărgeam magaziile și hambarele pe care le întâlneam în cale, furam cai, prădam prăvăliile, dând loviturile întotdeauna singur. Cele furate le vindeam haimanalelor de tot felul, iar banii îi beam și îi risipeam în desfrâu. Săvârșeam toate păcatele, dar de ucis, nu ucideam. Multă vreme toate mi-au mers bine. Apoi am nimerit la pușcărie pentru vagabondaj fără buletin, dar, găsind un bun prilej, am scăpat și de acolo. Pe neașteptate, m-am întâlnit cu un soldat care pleca acasă, într-o gubernie depărtată, cu ordin în regulă. Cum însă era bolnav și de abia putea merge, m-a rugat să-l conduc până într-un sat din apropiere, unde și-ar putea găsi mai lesne o gazdă. L-am condus. Stăpânul ne-a lăsat într-o șură cu fân, unde ne-am și culcat. Când m-am trezit dis-de-diminează și m-am uitat la soldat, era mort și înțepenit. Atunci am început să caut repede actele lui, adică ordinul de lăsare la vatră. Și, de îndată ce l-am aflat, dimpreună cu o însemnată sumă de bani, am șters-o iute din șură și, în timp ce toată lumea dormea, am fugit pitulându-mă pe după garduri și prin păduri... În acest chip am plecat mai departe. Am citit raportul și am văzut că atât anii, cât și semnele lui particulare se cam potriveau cu ale mele. M-am bucurat și am mers cu îndrăzneală spre depărtata gubernie a Astrahanului. Acolo m-am făcut om de treabă, muncind ca orice lucrător. M-am alăturat unui bătrân târgoveț care avea casă proprie și cu care făceam comerț cu vite. El trăia singur, iar în casa lui nu

se afla decât o fiică văduvă. Viețuind un an întreg la acest negustor, mai târziu m-am căsătorit cu fiică-sa. Îndată după nuntă, bătrânul muri. Singur, n-am mai putut continua comerțul. M-am așezat pe băut, soția la fel și, într-un an de zile, am irosit tot ce rămăsese în urma bătrânului. În cele din urmă, mi se îmbolnăvi și soția și în scurtă vreme muri. Atunci am vândut tot ce-mi mai rămăsese din avere, mi-am vândut și casa, iar banii s-au spulberat repede în cele patru vânturi. Nu mai aveam cu ce trăi, nu mai aveam ce mânca. Atunci m-am apucat din nou de vechea meserie, adică de furat, negustorind cele furate cu mai multă îndrăzneală, căci de astă dată aveam buletin... În acest fel am mai trăit încă un an de viață stricată. Într-un timp afacerile mele mergeau prost și, ca să îndrept lucrurile, am furat de la un biet moșneag un cal bătrân și alb, pe care l-am vândut cu cincizeci de copeici numai pentru pielea lui. După ce mi-am încasat banii, am intrat într-o cârciumă, m-am îmbătat și m-am gândit să mă duc într-un sat unde era o nuntă, pentru ca, atunci când toată lumea va adormi, să fur orice mi-ar cădea mai lesne în mână. Cum însă soarele nu apusese încă de-a binelea, m-am dus în pădure, unde trebuia să aștept miezul nopții. Ajuns acolo, m-am culcat și, deodată, am căzut într-un somn adânc, în care am avut un vis.

Mă găseam într-o frumoasă și întinsă luncă înverzită. La un moment dat, pe cer apăru un nor negru, care mă umplu de groază. Peste puțin timp se auzi o detunătură atât de puternică, încât se mișcă pământul de sub picioarele mele. În acest timp cineva m-a împlântat parcă în pământ, îmfundându-mă până la umeri, așa încât eram strâns din toate părțile. Afară nu-mi mai rămăseseră decât capul și mâinile. Pe urmă, norul înfricoșător se lăsă parcă la pământ, iar din mijlocul lui ieși bunicul meu, care murise de vreo douăzeci de ani. Fusese un om cucernic și vreme de treizeci de ani slujise ca paracliser în satul nostru. S-a apropiat de mine cu o înfățișare pe care nu se citeau decât supărare și amenințare. Eu m-am cutremurat de frică. Lângă mine am zărit câteva grămezi alcătuite din lucrurile pe care eu le furasem de-a lungul timpului. Frica mi se înteti. Bătrânul, apropiindu-se de mine și arătând la prima grămadă, îmi spuse cu un ton înspăimântător: „Ce este aceasta? îndesați-l bine!” Și deodată, din toate părțile, pământul a început să mă strângă și să mă strivească, încât eu, nemaiputând îndura durerile și groaza, am scâncit și am strigat: „Aveți milă de mine!” Dar chinurile se prelungeau. După aceasta, bătrânul arătă altă grămadă și iarăși mă întrebă: „Dar asta ce e? Strângeți-l mai tare!” Atunci am simțit o durere atât de puternică și o tristețe atât de sfâșietoare, încât nici un chin de pe acest pământ nu poate fi asemănat cu acele crâncene suferințe. În cele din urmă, bătrânul aduse lângă mine tocmai calul pe care îl furasem cu o zi înainte și strigă: „Dar acesta ce mai e? Apăsați-l cât se poate mai tare!” De data aceasta am fost strâns din toate părțile într-un mod atât de dureros, încât e cu neputință să arăt prin cuvinte toată înfricoșarea, grozăvia și munca de iad pe care le simțeam. Mi se părea că cineva îmi scoate vinele din trup. Eram înăbușit atât de groaznic, încât era peste putință să mai îndur. Dacă această încercare s-ar fi prelungit, urma să-mi pierd cunoștința și să leșin. Dar, spre norocul meu, calul ridică un picior și mă lovi cu copita peste față...

În clipa când am primit lovitura, m-am deșteptat ca un om bolnav, plin de groază și de cutremur. Se făcuse ziuă, soarele tocmai răsărea. Duc mâna la falcă, dar dintr-însa

sângele curgea șiroaie... Cât despre părțile trupului care în vis fuseseră îngropate în pământ, toate erau pur și simplu înțepenite și străbătute parcă de furnici. De spaimă, abia am fost în stare să mă scol și să mă duc acasă. Falca m-a durut încă multă vreme; uite, acest semn, pe care nu-l aveam mai înainte, se vede și acum. După aceasta vedenie deseori mă cuprindeau spaima și groaza. De îndată ce-mi aduceam aminte de chinurile din vis, mă copleșeau o mâhnire, o istovire atât de dureroasă, încât nu știam unde să mă mai ascund... Pe măsură ce timpul trecea, vedenia mi se înfățișa mai des, iar în cele din urmă începu să-mi fie frică și rușine de oameni, ca și cum toată lumea ar fi aflat de potlogăriile mele. Mai târziu, din cauza acestei mâhniri, n-am mai putut nici să beau, nici să mănânc, nici să dorm. Mă clătinam ca o umbră. Mă gândeam să mă întorc la regimentul meu, să-mi recunosc toată vina și să primesc orice pedeapsă, pentru ca, în acest chip, să-mi ierte Dumnezeu păcatele. Când mă gândeam însă că mi se va ordona să trec prin fața frontului, copleșit de lovituri și de ocări, mă cuprindeau din nou teama și rușinea. Atunci, ajuns la capătul răbdării, am vrut să mă spânzur. Am cugetat însă că nu mi-a mai rămas mult de trăit și că în curând oricum voi muri. Și, pentru că eram sfârșit de puteri, îmi veni ideea să mă duc în satul meu, unde, luându-mi ultimul rămas bun, să mor. În comuna mea mai este în viață un nepot, spre care merg de o jumătate de an, dar pe drum mă chinuie mereu tristețea și frica... Ce crezi, om bun, ce ar trebui să fac acum? Căci răbdarea mea e pe sfârșite!

Am rămas uimit în sinea mea, proslăvind înțelepciunea și darul lui Dumnezeu, văzând cum Tatăl ceresc îi întoarce pe păcătoși prin mijloace atât de felurite. Atunci i-am vorbit astfel:

- Dacă în timpul când te cuprindea frica și mâhnirea te-ai fi rugat lui Dumnezeu, ai fi primit cel mai bun leac împotriva tuturor necazurilor...

- Nu pot; îmi tot vine în gând că, în clipa în care voi începe să mă rog, Dumnezeu mă va preface numaidecât într-o pocitură.

- Aceste gânduri ți le trimite diavolul. Dumnezeu este nemărginit de milostiv, suferă împreună cu păcătoșii și iartă îndată pe cei ce se pocăiesc. Cunoști rugăciunea lui Iisus, adică: ***Doamne, Iisuse Hristoase, miluiește-mă pe mine păcătosul?*** Rostește-o neîncetat!

- Cum să nu știu această rugăciune! O spuneam chiar atunci când mă duceam să fur, ca să capăt mai mult curaj.

- Dacă Dumnezeu nu te-a pocit atunci când te duceai să faci fărădelegi cu rugăciunea pe buze, nu te va pierde nici acum, când vei începe să te rogi mergând pe drumul pocăinței! Te-ai convins, de astă dată, că gândurile tale sunt semănate de vrăjmașul mântuirii noastre? Crede-mă, iubite, că dacă vei spune această rugăciune, fără să bagi în seamă cele ce-ți vin în minte, vei simți curând o mare bucurie, orice teamă și greutate vor dispărea, iar în cele din urmă te vei liniști cu desăvârșire, vei

deveni un om evlavios și toate patimile păcătoase vor pieri. În viața mea am văzut multe cazuri asemănătoare petrecute sub ochii mei.

I-am povestit câteva întâmplări în care rugăciunea lui Iisus și-a arătat puterea ei făcătoare de minuni. L-am încredințat că, înainte de a merge acasă, ar fi mai bine să vină împreună cu mine la Pociaev, spre a se închina Maicii Domnului, care este scăparea păcătoșilor, spre a se spovedi și a se împărtăși acolo. Soldatul a ascultat toate acestea cu luare-aminte, cu inima curată și cu bucurie. A fost de acord cu toate sfaturile mele. Am purces, prin urmare, la Pociaev, învoindu-ne să nu vorbim nimic unul cu altul, rostind neîncetat rugăciunea lui Iisus. A doua zi ostașul mi-a spus că se simte mai bine. După înfățișare se vedea că e puțin mai liniștit. În trei zile am ajuns la Pociaev, unde i-am spus să nu întrerupă rugăciunea nici noaptea, până când va adormi, încredințându-l că Prea Sfântul Nume al lui Iisus este de nesuferit pentru vrăjmaș și că are puterea să-l mântuiască. O dată cu aceasta, i-am citit din *Filocalie*. Deși suntem datori să săvârșim rugăciunea lui Iisus în orice vreme, atunci când ne pregătim pentru împărtășirea cu Sfintele Taine ale lui Iisus trebuie să stăruim cu mai multă osârdie și băgare de seamă în rostirea ei. Soldatul a făcut așa cum l-am povățuit și, peste puțin timp, s-a spovedit și s-a împărtășit. Din când în când, gândurile năvăleau asupra lui, însă prin rugăciunea lui Iisus puteau fi izgonite foarte ușor. Sâmbătă seara el se culcă mai devreme, spunând neconținut rugăciunea lui Iisus, pentru ca să se poată scula mai ușor la utrenia de duminică. Eu însă am rămas în colțul meu, unde, lângă o lampă mică, îmi citeam *Filocalia*. El adormi de abia peste un ceas, tocmai când eu mă sculasem la rugăciune.

La un moment dat, după vreo douăzeci de minute, soldatul tresări și, deșteptându-se, sări repede din pat, alergă la mine cu ochii plini de lacrimi și cu mare bucurie îmi spuse:

- Ah, frate, ce-am văzut eu acum! Ce ușor mă simt și câtă bucurie mi-a cuprins inima! Acum cred că Dumnezeu nu-i chinuiește, ci îi miruiește pe păcătoși. Slavă Ție, Doamne, slavă Ție!

Mirat și încântat de această veste bună, l-am rugat să-mi spună amănunțit tot ce i s-a întâmplat.

- Îndată ce am adormit, m-am văzut în aceeași luncă unde am fost chinuit. La început m-am înspăimântat, dar când am băgat de seamă că în locul norului negru răsare soarele strălucitor, că o lumină fermecătoare își aruncă razele peste frumoasa luncă, care era plină de iarbă și de flori, m-am liniștit. Atunci s-a apropiat de mine același bunel, dar de data aceasta părea așa de bun, încât nu te saturai să-l privești. Când s-a oprit în fața mea, mi-a spus încet, blând de tot: „Du-te la Jitomir, la biserica Sfântului Gheorghe, purtătorul de biruință. Acolo vei fi primit ca paracliser. Trăiește acolo până la sfârșitul vieții și roagă-te neîncetat. Dumnezeu să te miluiască!” Spunând aceste cuvinte, m-a binecuvântat cu semnul sfintei cruci și în aceeași clipă s-a făcut nevăzut. Eu am simțit o bucurie așa de mare, încât mi-e cu neputință să mi-

o arăt prin cuvinte. Mi se părea că mi s-a ridicat o mare greutate de pe inimă și parcă am zburat la ceruri... În această stare m-am deșteptat. Mă simțeam ușor de tot, iar inima nici nu știa ce să facă de bucurie. Așadar, ce-mi rămâne de făcut? Voi merge acum numaidecât la Jitomir, așa cum mi-a poruncit bătrânul. Cu rugăciunea, călătoria îmi va fi mai ușoară!

- Iubite frate, unde vrei să te duci în miez de noapte? Stai cel puțin la utrenie și, după ce te vei fi rugat, apoi să pleci, cu ajutorul lui Dumnezeu.

N-am mai dormit, ci ne-am dus la biserică. Atât timp cât a ținut utrenia, soldatul s-a rugat cu stăruință și cu lacrimi, îmi spunea că se simte foarte bine și că e plin de bucurie, iar rugăciunea se săvârșește cu multă dulceață. Apoi, după ce se isprăvi Liturghia, s-a mai împărtășit o dată, iar după masă l-am petrecut până la drumul ce duce la Jitomir, unde ne-am despărțit cu lacrimi de bucurie.

Am rămas singur și mă gândeam încotro aș putea să-mi îndrept de data aceasta pașii. În cele din urmă m-am hotărât să mă întorc la Kiev. Mă atrăgeau îndrumările înțelepte ale duhovnicului meu de acolo și, pe deasupra, mai trăgeam nădejdea că, după ce voi trăi la el câțva timp îmi va găsi, poate, niște binefăcători iubitori de Hristos cu ajutorul cărora să pot pleca la Ierusalim sau cel puțin la Muntele Athos. Astfel, după ce am mai stat o săptămână la Pociaev, petrecându-mi timpul cu amintirile întâmplărilor pline de învățătură întâlnite, m-am pregătit de drum, mi-am luat traista și m-am dus la biserică să mă închin Maicii Domnului în vederea călătoriei, să mă rog la Liturghie și apoi să pornesc înainte, la drum.

La un moment dat, pe când stăteam în fundul bisericii, intră pe ușă un om care, cu toate că nu era bine îmbrăcat, totuși, după înfățișare, părea să fie de neam bun. Se apropie de mine și mă întrebă unde se vând lumânările. I-am arătat. Când s-a isprăvit Liturghia, am mai rămas să mă rog lângă urma pașilor Maicii Domnului. După ce m-am rugat, am plecat. Dar n-am mers prea mult pe uliță, când am văzut o casă cu fereastra deschisă, sub care ședea un domn cu o carte în mână. Fiindcă trebuia să trec pe lângă geam, am băgat de seamă că cel care ședea sub fereastră era tocmai cel care mă întrebase în biserică unde se vând lumânările. Mi-am ridicat pălăria, iar el, drept răspuns, mi-a făcut semn să intru în curtea lui, unde mă întrebă:

- Ești pelerin, nu?

După ce mă pofti în casă, m-a întrebat cine sunt și unde merg. Apoi m-a servit cu un ceai și mi-a spus:

- Eu te-aș sfătui să te duci la mănăstirea Soloveț. Acolo se află un schit singuratic și liniștit, care se numește Anzersk. Locul este așa de frumos, încât ți se pare că e un al doilea Athos. Oricine e bine primit acolo; ca ascultare, călugării citesc Psaltirea în biserică, pe rând, vreo patru ceasuri pe zi sau pe noapte. Eu însumi vreau să merg într-acolo și, potrivit făgăduinței date, o să merg pe jos. Aș fi bucuros să mergem

împreună, căci cu tine aş fi mai ferit de primejdii. Drumul este lăturalnic, iar eu am la mine o însemnată sumă de bani. Pe deasupra, în tot timpul călătoriei ți-aş face rost şi de mâncare. Am merge la vreo trei stânjeni depărtare unul de altul, ca să nu ne stingherim unul altuia bunul mers al rugăciunii. Gândeşte-te! Călătoria îţi va folosi şi ție.

Am socotit că această neaşteptată întâmplare nu este decât un răspuns al Maicii Domnului, pe care o rugasem să-mi arate calea şi să mă îndrume pe cărări drepte. Fără a sta pe gânduri, m-am învoit numaidecât.

A doua zi am şi pornit în pelerinaj. Trei zile am mers aşa cum ne învoisem, la o oarecare depărtare unul de altul. El citea fără întrerupere o carte pe care n-o lăsa din mână nici ziua, nici noaptea, iar din când în când mai cugeta la Dumnezeu ştie ce. În sfârşit, ne-am oprit într-un loc potrivit ca să stăm la masă. Când mâncă, cartea stătea deschisă, iar dânsul deseori se uita în ea. Când am văzut că această carte este Evanghelia, i-am spus:

- Îndrăznesc să te întreb: pentru ce dumneata nu laşi niciodată, nici ziua, nici noaptea, Evanghelia din mâini, ci mereu o ții şi o porți cu dumneata?

- Pentru că, îmi răspunse el, aproape neconținut izvorăsc din ea învățături noi pentru mine...

- Ce fel de învățături? îl întrebai.

Ale vieții creștine, care, în cele din urmă, se reduce la rugăciune. Eu socot că rugăciunea este cea mai însemnată și cea mai potrivită unealtă în viața fiecărui creștin. Rugăciunea alcătuiește în sine atât prima treaptă, cât și cununa unei vieți petrecute în duhul evlaviei. Tocmai de aceea, Evanghelia ne poruncește să ne rugăm neîncetat. Căci, în timp ce pentru alte fapte creștinești sunt rânduite anumite ceasuri, zile și luni, pentru rugăciune este potrivită orice vreme. Fără rugăciune nu putem face nimic bun, iar fără Evanghelie nu putem învăța rugăciunea așa cum ni se cere s-o facem, cu toată vrednicia. De aceea, toți cei care au dobândit mântuirea pe calea vieții lăuntrice, cum sunt sfinții propovăduitori ai cuvântului lui Dumnezeu, ca și pustnicii și sihastrii, și chiar toți creștinii cu frica lui Dumnezeu, au socotit adâncirea în cuvintele și învățăturile dumnezeiești drept o îndeletnicire de mare trebuință. Mulți dintre ei purtau Evanghelia cu ei și dădeau următorul sfat tuturor celor care le cereau îndrumări privitoare la mântuire: „Șezi cu tăcere în chilia ta, citind și recitind Evanghelia.”

Mi-a plăcut foarte mult felul cum judeca și râvna lui pentru rugăciune, de aceea l-am mai întrebat:

- Care evanghelist pune în chip deosebit la îndemână învățăturile și îndrumările în legătură cu rugăciunea?

- Toți cei patru evangheliști, răspunse el. Într-un cuvânt, întreg Noul Testament, citit pe rând. Citindu-l timp îndelungat și recitindu-l cu multă luare-aminte, mi s-au descoperit treptele, și legătura dintre ele, ce se găsesc în întreaga Evanghelie cu privire la învățătura despre rugăciune, începând chiar de la primul evanghelist și mergând pe rând într-o rânduială dreaptă și chibzuită. De pildă: dintru început este arătată apropierea sau intrarea ce duce la învățătura despre rugăciune, apoi veșmântul din afară, cum rugăciunea este îmbrăcată în cuvinte; mai departe ți se pune în față condiția care este de trebuință unei rugăciuni adevărate; iar mai pe urmă, mijloacele și pildele prin care o putem învăța. În cele din urmă, este pusă înainte învățătura tainică despre rugăciunea lăuntrică duhovnicească, neîncetată, făcută în Numele lui Iisus Hristos, care este de folos întotdeauna, ca una ce e mai binefăcătoare și mai înaltă decât rugăciunea din afară. Sunt descrise apoi roadele fericite, trebuința ei și altele.

Într-un cuvânt, în Evanghelie este arătată, de la început și până la sfârșit, în toate amănunțele, întreaga cunoștință privitoare la nevoia rugăciunii, într-o rânduială bine încheată, de unde se desprinde însăși calea de urmat.

Auzind toate aceste descoperiri minunate, mi-am pus în gând să-l rog să-mi arate, pe rând, tot ce mi-a spus.

- Întrucât mie îmi place, mai mult decât orice, să ascult și să stau de vorbă despre rugăciune, aș dori să văd această legătură tainică. Vă rog arătați-mi toate acestea chiar din Evanghelie.

Se învoi bucuros și-mi zise:

- Deschide Evanghelia și însemnează cele ce îți voi spune. Fii bun de ia seama la însemnările mele. Să luăm mai întâi capitolul al șaselea din Evanghelia lui Matei și citește acolo de la versetul al cincilea până la versetul al nouălea. Uite, aici se află pregătirea pentru rugăciune, care învață să începem rugăciunea nu pentru slava deșartă și nu într-o lume zgomotoasă, ci într-un loc singuratic și liniștit. Ne mai învață apoi să ne rugăm nu numai pentru iertarea păcatelor, ci și pentru unirea cu Dumnezeu și, prin urmare, să nu născocim multe cereri de prisos, care privesc feluritele nevoi ale vieții, așa cum fac păgânii. Pe urmă citește mai departe, în același capitol, de la versetul al nouălea până la versetul al 14-lea. Aici este înfățișat veșmântul rugăciunii, adică ni se arată ce cuvinte trebuie să rostim atunci când ne rugăm. Aici sunt înmănunchate într-un chip înțelept toate cele ce sunt de trebuință și toate cele ce ni se cer pentru viața noastră. După aceasta mergi în prelungirea capitolului, citind versetele al 14-lea și al 15-lea și vei vedea condiția pe care trebuie s-o păzim pentru ca rugăciunea să fie lucrătoare, căci dacă nu-i iertăm pe cei care ne fac rău, nici Domnul nu ne va ierta păcatele noastre. Trecând la capitolul al șaptelea, vei găsi, de la versetul al șaptelea la versetul al 12-lea, mijlocul care cheazăuiește izbânda în rugăciune și care ne dă o arvună în nădejdea ce-o avem, și anume: *să cerem, să căutăm, să batem*. Această stăruitoare poruncă nu arată decât rostirea deasă

a rugăciunii, iar această practică de căpetenie are drept țintă nu numai folosirea rugăciunii în timpul tuturor îndeletnicirilor noastre, cu care trebuie să mergă mână în mână, ci chiar trebuința de a le depăși în orice vreme. Aceasta este însușirea cea mai de seamă a rugăciunii... Ca pildă, vei vedea în capitolul al 14-lea al evanghelistului Marcu, de la versetul al 32-lea până la versetul al 40-lea, că însuși Iisus Hristos a spus de mai multe ori aceleași cuvinte în timpul unei rugăciuni. Un exemplu asemănător, privitor la deasa rostire a rugăciunii, ne înfățișează și evanghelistul Luca în capitolul al 11-lea, până la versetul al 14-lea, unde e vorba de cererea stăruitoare făcută de un om nevoiaș la ușa prietenului său, ca și acolo unde este vorba de cererea văduvei, săvârșită în fața judecătorului nedrept, care i-a făcut dreptate din pricina rugăciunii ei stăruitoare (Le. 18, 1-14), și care închipuiește porunca lui Iisus Hristos care spune să ne rugăm pururea, în orice vreme și în orice loc, fără să deznădăjduim, adică fără să ne lenevim.

Se mai descoperă, în Evanghelia lui Ioan, învățătura lăuntrică și tainică, adică însuși miezul rugăciunii inimii. Mai întâi, ea ni se pune la îndemână în înțeleaptă istorisire despre convorbirea lui Iisus Hristos cu Samariteanca, unde ni se dezvăluie închinarea lăuntrică făcută în duh și în adevăr, în fața lui Dumnezeu, așa cum voiește Dumnezeu. Această închinare este tocmai rugăciunea neîncetată și adevărată, care curge spre viața veșnică, asemenea unei ape vii (In. 4-14). Mai departe, în capitolul al 15-lea, de la versetul al patrulea până la versetul al optulea, se zugrăvesc mai limpede puterea, înrâurirea și trebuința rugăciunii lăuntrice, adică petrecerea sufletului în Hristos, într-o necurmată amintire de Dumnezeu, în sfârșit, citește în capitolul al 16-lea al aceluiași evanghelist, de la versetul al 23-lea până la versetul al 25-lea. Privește ce taină se descoperă aici! Vezi că rugăciunea făcută în Numele lui Iisus Hristos, sau așa-numita rugăciune a lui Iisus, adică: **Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă**, repetată de multe ori și des, are o foarte mare putere și, cu multă ușurință, deschide și luminează mintea și inima. Asta se poate vedea fără nici o îndoială, dacă vom lua de pildă pe Sfinții Apostoli, cărora, cu toate că nu au fost decât un singur an ucenicii Domnului Iisus și cu toate că învățaseră de la El rugăciunea domnească, adică „Tatăl nostru”, pe care o cunoaștem de la ei, totuși, către sfârșitul vieții Lui pământești, Iisus Hristos le-a descoperit taina prin care le-a arătat cum să-și împlinescă lipsa, pentru ca rugăciunea lor să aibă o hotărâtă izbândă. El le-a spus: „Până acum n-ați cerut nimic în numele Meu; cereți și veți primi”, că „orice veți cere de la Tatăl în numele Meu El vă va da” (In. 16,24 și 23). Acest lucru s-a întâmplat cu ei întocmai, căci mai târziu, când Apostolii au învățat să se roage în numele Domnului Iisus Hristos, câte fapte minunate au făcut ei atunci și cât de mult s-au minunat ei înșiși!... Vezi acum ce unitate strânsă și deplină este în învățătura privitoare la rugăciune, așa cum cu atâta înțelepciune este înfățișată în sfânta Evanghelie? Dar dacă, după toate locurile citate, vei trece la citirea epistolelor apostolice, vei găsi de asemenea și acolo o învățatură despre rugăciune, ce se desfășoară în chip curgător.

Astfel, în Faptele Apostolilor este descrisă partea practică, adică încordarea stăruitoare și neconținută în rugăciune a primilor creștini, care au fost luminați de credința în Iisus Hristos (Fapte 4,31). Se vorbește despre roadele sau urmările acestei

neîncetate petreceri în rugăciune, adică despre revărsarea Sfântului Duh, dimpreună cu darurile Lui, asupra celor ce se roagă. Ceva asemănător vei găsi și în capitolul al 16-lea, versetele 25 și 26. Apoi urmărește, rând pe rând, epistolele apostolilor și vei vedea:

- **cât e de trebuincioasă rugăciunea în toate întâmplările din viața unui om (Iac. 5, 13-16);**
- **cum ne ajută Duhul Sfânt să ne rugăm (Iuda 1, 20 și 21 și Rom. 8, 26);**
- **cum trebuie să ne rugăm totdeauna în Duhul (Efes. 6, 18);**
- **cât de trebuincioasă este liniștea sau pacea lăuntrică în timpul rugăciunii (Filip. 4, 6-8);**
- **cât de necesar este să ne rugăm neîncetat (I Tes. 5, 17) și, în sfârșit,**
- **vom înțelege că trebuie să ne rugăm nu numai pentru noi înșine, ci și pentru toți oamenii (I Tim. 2, 1-5).**

Adâncindu-ne un timp mai îndelungat și cu mai multă luare-aminte, se pot dobândi multe alte descoperiri privitoare la cunoștințele tainice, ascunse în cuvântul Domnului, care scapă unei citiri făcute în fugă și rareori. Ai înțeles, din cele arătate de mine acum, cu câtă înțelepciune și cu câtă orânduială, închegate într-o strânsă legătură, descoperă Noul Testament al Domnului nostru Iisus Hristos îndrumările Sale privitoare la rugăciune? Cât e de luminată și de lină curgerea în care sunt puse textele în cele patru Evanghelii? Iată, de pildă: la Sfântul Matei găsim începutul și pășirea în rugăciune, veșmântul, condițiile și celelalte. Mergând mai departe, la Sfântul Marcu găsim exemplele, la Sfântul Luca, pildele, iar la Sfântul Ioan, practica tainică săvârșită în rugăciunea lăuntrică, deși toate acestea se găsesc, mai pe scurt sau mai pe larg, la toți evangheliștii. În Faptele Sfinților Apostoli se zugrăvesc lucrarea și urmările rugăciunii; în epistolele apostolilor, ca și în Apocalipsă, multe însușiri sunt strâns legate cu lucrarea rugăciunii!... Iată pentru ce eu mă mulțumesc numai cu Evanghelia în învățătura tuturor căilor vieții ce duc spre mântuirea sufletului.

În timp ce el îmi arăta și-mi tâlcuia, eu îmi însemnam în *Biblia* mea toate textele din Noul Testament. Toate aceste locuri păreau să fie de mare preț și ziditoare de suflet, lucru pentru care i-am mulțumit mult.

Apoi am mai mers vreo cinci zile în tăcere. Tovarășul meu de călătorie simți, la un moment dat, o puternică durere în picioare, din care pricină el năimi o căruță cu doi cai, în care mă luă și pe mine. În acest chip, am ajuns până la punctul cel mai înaintat, unde ne-am oprit pentru trei zile, cu scopul ca, după ce ne vom fi odihnit, să pornim imediat spre Anzersk, spre care îl mâna o nestăpânită dorință.

Ajunși acolo, am întâlnit un vechi cunoscut călugăr, care, după ce i-am povestit cele auzite de la profesor, îmi zise:

Ce om vrednic de laudă e tovarășul tău! Se vede că, pe lângă o inimă plină de evlavie, el mai are și o minte plină de lumina învățăturii. Aș vrea să-l văd și eu.

Locuim la aceeași gazdă. Pot să ți-l înfățișez chiar mâine. Acum însă e târziu...
Iartă-mă!

POVESTIREA A ȘASEA

„Frate ajutat de frate este ca o cetate tare și înaltă și are putere ca o împărăție întemeiată.”

(Pilde 18, 19)

Pelerinul: După cuvântul și făgăduința dată ieri, venind la cuvioșia ta, l-am poftit și pe cinstitul meu tovarăș de drum, pe care ai vrut să-l vezi. Este cel care mi-a ușurat calea de pelerin printr-o convorbire mântuitoare de suflet.

Duhovnicul: Suntem foarte bucuroși, atât eu, cât și acești oaspeți ai mei, să vă vedem pe amândoi și să ne folosim din lucrarea și practica voastră. Uite, și eu, la rândul meu, ți-i înfățișez pe musafirii mei: un prea cuvios schimnic și un cucernic preot. Știm că unde sunt doi sau trei adunați întru numele Domnului nostru Iisus Hristos, acolo, potrivit făgăduinței Lui, va veni El însuși, în persoană. Noi însă, până acum, suntem cinci persoane adunate în numele Lui; darul Lui se va revărsa, prin urmare, cu mai multă milă asupra noastră!

Ceea ce am aflat ieri de la tovarășul tău de călătorie, iubite frate, despre înflăcărata-ți alipire de Sfânta Evanghelie, este foarte interesant și plin de învățăminte. Sunt doritor să aud în ce chip ți s-a descoperit această mare taină din câmpul evlaviei?

Profesorul: Dumnezeu Cel prea plin de dragoste, Care voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină, mi-a descoperit, după mila Sa nemăsurată, această cunoștință, în chip minunat, fără mijlocirea vreunui om. Timp de cinci ani am fost profesor de liceu, străbătând cărările vieții prin întunericul desfrăului și înflăcărându-mă de filosofia deșartă după firea lumii, iar nu după Hristos. Și poate că aș fi pierit cu desăvârșire dacă nu m-ar fi reținut întrucâtva faptul că trăiam împreună cu evlavioasa mea mamă și cu o soră care își petrecea viața cu multă luare-aminte, într-o neîntinată feciorie... Într-o bună zi, plimbându-mă pe strada principală, m-am întâlnit și am făcut cunoștință cu un tânăr frumos, care se dădea drept francez, un student cu actele în regulă, venit de curând din Paris, care căuta un loc de pedagog. Învățătura lui plină de finețe mi-a plăcut foarte mult. L-am poftit în casa mea, ca musafir, și ne-am împrietenit. Timp de două luni a venit des la mine. Uneori ne plimbam împreună, hoinăream și tot împreună intram în casele oamenilor din lumea mare. Către sfârșit, veni într-o bună zi la mine, poftindu-mă să mergem într-una din familiile mai sus pomenite și, ca să mă înduplece mai ușor, a început să-mi vorbească de veselia și buna dispoziție care te întâmpină de cum pășești pragul acelei casei. Dar, după ce îmi spuse aceste cuvinte, la un moment dat începu să mă roage stăruitor să ieșim afară din cabinetul în care ne aflam și să stăm în salon. Rugămintea lui mi se păru ciudată și, după ce i-am spus că am băgat de seamă de mai multe ori neplăcerea lui de a sta în odaia mea de lucru, l-am întrebat care e cauza. Apoi l-am mai reținut în cabinetul meu și din altă pricină: salonul se afla lângă camera mamei și

a surorii mele, unde n-ar fi fost frumos să vorbim despre felurite deșertăciuni. El își menținea totuși dorința prin diferite șiretlicuri. În cele din urmă, îmi spuse deschis următoarele:

- Pe raftul din față se află printre cărți o Evanghelie. Eu cinstesc atât de mult această carte, încât îmi vine greu să vorbesc în fața ei despre lucrurile noastre pline de atâtea chestii neserioase... Te rog, du-o de aici, și atunci vom vorbi în toată libertatea.

Ușuratic cum eram, am surâs când am auzit aceste cuvinte, am luat apoi Evanghelia din raft și i-am zis:

- Trebuia să-mi fi spus mai de mult. Și dându-i-o în mâini, am bâiguit:

- Uite, pune-o singur în cealaltă cameră!...

Dar, minune, de abia m-am atins de el cu Evanghelia și, în aceeași clipă, tânărlul se cutremură și se făcu nevăzut, întâmplarea m-a uimit atât de puternic, încât, de spaimă, m-am prăbușit în nesimțire pe podele. Auzind zgomotul, ai casei au dat fuga în cabinet și, timp de o jumătate de oră, s-au chinuit să mă readucă în simțiri. Revenindu-mi, am simțit că mă cuprinseseră o mare frică, un cutremur, o tulburare plină de neliniște și o desăvârșire amuțire. Picioarele și mâinile îmi înțepeniseră așa de tare, încât nu le mai puteam mișca. Doctorul, care fusese chemat între timp, a stabilit că boala se numește paralizie și că nu e decât urmarea unei puternice zguduiri lăuntrice sau a unei spaime. În ciuda tuturor leacurilor pe care le primeam în mod regulat de la mai mulți medici, zăceam în pat și nu simțeam nici cea mai mică ușurare în mersul bolii, care, în cele din urmă, m-a silit să ies la pensie și să mă las de slujba mea de profesor. Între timp, bătrâna mea mamă muri, iar sora mea se hotărî să-și închine viața traiului mănăstiresc, toate acestea îmi adânciră boala, care devenea tot mai grea. În ceea ce mă privește, nu aveam decât o singură bucurie: citirea Evangheliei, care, încă de începutul bolii, se afla mereu în mâinile mele, ca un zălog al minunatei întâmplări ce se petrecuse cu mine.

Într-o zi, pe neașteptate, a sosit un pustnic necunoscut care strângea bani pentru un sfânt locaș. El îmi spunea cu multă credință să nu mă bizui pe leacuri, care, fără ajutorul Domnului, nu sunt în stare să vindece. Să mă rog stăruitor lui Dumnezeu, ca El să mă ajute, căci rugăciunea este cel mai puternic mijloc pentru vindecarea tuturor bolilor.

- Dar cum aș putea să mă rog, în starea în care mă aflu, când nu-mi stă în putință nici să fac metanii, nici să-mi ridic mâna ca să-mi fac cruce? i-am răspuns eu cu mintea risipită.

La aceste vorbe el îmi răspunse:

- Roagă-te măcar așa cum poți!

Dar nu m-a lămurit mai temeinic cum trebuie să mă rog... După plecarea lui, am început să mă gândesc, nu știu cum, fără voia mea, la rugăciune, la puterea și la lucrarea ei, aducându-mi aminte de lecțiile de teologie pe care le audiasem demult, la Academie, pe când eram încă student. Această cugetare era o îndeletnicire plină de bucurii pentru mine, îmi aducea din nou în minte cunoștințele religioase pline de lumină, care îmi încălzeau sufletul, și atunci am simțit o oarecare ușurare în mersul bolii mele. Datorită faptului că se afla mereu la mine Evanghelia, în care aveam mare credință, căpătată în urma întâmplării minunate ce s-a petrecut cu mine, întemeiat, de asemenea, pe faptul că tot eșafodajul lecțiilor de care îmi aduceam aminte se sprijinea pe texte evanghelice, am socotit că cel mai bun lucru este să învăț cele privitoare la rugăciune și la evlavie creștină direct din îndrumările Evangheliei. Citind-o cu multă băgare de seamă, am scos din paginile ei un întreg îndreptar de viață trăită în vederea mântuirii și de adevărată rugăciune lăuntrică, ca dintr-un izvor puternic și bogat. Cu un simțământ pătruns de cucernicie, am însemnat toate locurile și textele care aveau o strânsă legătură cu problemele care mă interesau și de atunci stăruind neconținut în învățarea acestor așezăminte dumnezeiești și, pe cât îmi stă în putință, să le pun în practică printr-o trăire personală, chiar dacă uneori o fac cu multă greutate. În timpul acestei îndeletniciri, boala mea a început, încet, încet, să-mi treacă și, în sfârșit, după cum vedeți, acum sunt cu totul sănătos.

Am hotărât, după pilda surorii mele și din râvna sufletului meu, să-mi închin viața unei trăiri pustnicești, pentru a putea primi și a-mi însuși fără nici o piedică învățăturile atât de dulci ce izvorăsc din viața veșnică, arătată în cuvintele Domnului. Și vreau să fac acest pas în semn de mulțumire adusă lui Dumnezeu pentru mila Lui părintească, pentru vindecare și pentru înțelepțire.

Astăzi sunt în drum spre un schit singuratic, de lângă mănăstirea Soloveț, pe malul Mării Albe, care se numește Anzersk. Am auzit că acest schit este unul dintre cele mai potrivite locuri pentru viața contemplativă. Deși în călătoria mea Sfânta Evanghelie mă mângâie și îmi luminează cu îmbelșugare mintea necoaptă încă, încălzindu-mi totodată și inima rece, o dată cu mărturisirea neputinței mele, vă spun cu toată sinceritatea că toate condițiile ce se cer pentru împlinirea faptelor de evlavie și pentru dobândirea mântuirii, care cer o totală jertfire, nevoițe mai presus de fire, cea mai adânc smerită cugetare, toate aceste condiții, pe care le poruncește Evanghelia, zic, mă înspăimântă prin înălțimea lor și, mai ales, prin neputința inimii mele stricate. Acum mă aflu la mijloc, între nădejde și deznădejde, fără să știu ce se va întâmpla cu mine de aici înainte.

Duhovnicul: în fața unei dovezi care te obligă atât de mult și care vădește o deosebită și minunată milă din partea lui Dumnezeu, precum și în fața minții dumitale luminate în cele ale științei, nu-ți este iertat nu numai să cazi în deznădejde, dar nici măcar să lași să pătrundă în suflet cea mai mică umbră de îndoială privitoare la acoperământul lui Dumnezeu și la ajutorul Lui. Știi ce spune în privința aceasta luminatul de Dumnezeu Ioan Gură de Aur? „Nimeni nu trebuie să deznădăjduiască, învață el, și să-și închipuie că este cu neputință să împlinești poruncile Evangheliei! Când Dumnezeu a hotărât

mântuirea omului, nu i-a dat poruncile cu gândul ca, prin neîmplinirea lor, să-l facă un călcător de lege. Nu! Ci pentru ca prin sfințenia lor și prin buna lor întrebuințare să ne facă fericiți atât în viața de aici, cât și în cea veșnică." Desigur că împlinirea regulată și neabătută a pravilelor dumnezeiești pare, pentru firea noastră, foarte grea, iar ca urmare însăși mântuirea pare de neatins. Totuși, același cuvânt dumnezeiesc, care a dat poruncile din lege, ne arată și mijloacele, nu numai pentru lesnicioasa lor împlinire, ci chiar pentru dobândirea unei mângâieri în vremea împlinirii lor. Dacă la prima vedere toate acestea par acoperite cu o perdea tainică, aceasta desigur că a făcut-o Dumnezeu pentru ca, mai ales, să-l aducă pe nevoitor la smerenie și să-l apropie mai ușor de unirea cu Sine prin arătarea unui mijloc de scăpare fără ocoluri adică prin rugăciune, prin cererea ajutorului Său părintesc.

Tocmai aici se ascunde taina mântuirii, iar nu în nădejdea pe care o avem în puterile noastre.

Pelerinul: Cât de mult aș vrea eu, neputinciosul și slăbănogul, să pătrund această taină, pentru ca, prin ea, să-mi îndrept trândava mea viață spre slava lui Dumnezeu și spre mântuirea mea.

Duhovnicul: Taina îți este cunoscută, iubite frate, o ai descoperită în cartea ta, în *Filocalie*. Ea se ascunde în rugăciunea neîncetată, pe care tu ai învățat-o așa de bine și cu care te-ai ocupat și te-ai mângâiat cu atâta râvnă!...

Pelerinul: Cad la picioarele tale, prea cuvioase părinte! Pentru Dumnezeu, învrednicește-mă să aud din gura ta tot ce este de folos în legătură cu această taină mântuitoare și cu sfințita rugăciune, după care însetez cu o nepotolită dorință și despre care îmi place să ascult și să citesc pentru întărirea și mângâierea mult păcătosului meu suflet.

Duhovnicul: Deși nu-ți pot îndeplini dorința prin propria mea gândire, pentru că eu însumi sunt începător în această lucrare, am la mine un caiet, scris de un părinte duhovnicesc, privitor la chestiunea care te interesează. Dacă toți au plăcerea să asculte, îl voi aduce și îl voi citi îndată în fața voastră.

Toți: Vă rugăm, prea cuvioase părinte! Nu ne lăsați lipsiți de această cunoștință mântuitoare.

Taina mântuirii ce se descoperă prin rugăciunea neîncetată

Cum ne mântuim? Această cuvioasă întrebare se naște în chip firesc în mintea fiecărui creștin, ca urmare o simțământului de slăbănogire și de stricăciune a firii omenești și ca o rămășiță a avântului către adevăr și dreptate sădit în ea dintru început. Orice om care crede cât de cât în nemurire și în răsplata vieții veșnice se întâlnește fără voia lui cu acest gând: cum să te mântuiești? Atunci își ridică privirea spre cer... Întâmpinând greutate în dezlegarea problemei, el întreabă în această privință pe oamenii înțelepți și

pricepuți, apoi citește, după îndrumările lor, cărțile de povățuire duhovnicească cu privire la mântuire, stăruind să împlinească, fără nici o abatere, prin faptă, adevărurile și pravilele pe care le-a auzit și le-a citit. El află mai întâi de condițiile mântuirii, care îi sunt puse în față ca niște lucruri de trebuință, și anume: o viață plină de evlavie, nevoințele și ostenele luate asupra noastră pentru o deplină jertfire de sine, care duc la înfăptuirea virtuților și la o neîntreruptă împlinire a tuturor poruncilor dumnezeiești, care sunt o mărturie a credinței noastre tari și nezdruncinate... Mai departe i se spune că toate aceste condiții de mântuire trebuie împlinite — negreșit — cu cea mai mare smerenie și, mai ales, toate deodată. Căci, așa cum toate faptele bune atârnă una de alta, tot astfel trebuie să se sprijine, să se desăvârșească și să se însuflețească una pe alta, asemenea razelor care numai atunci își revărsă puterea și scot la iveală flacăra, când sunt înmănunchate, printr-o lentilă de sticlă, într-un singur punct. Altminteri, „cel ce e nedrept în foarte puțin, și în mult este nedrept” (Le. 16, 10).

În plus, pentru o mai bună încredințare despre nevoia acestei lucrări înmănunchate și întrunite, el aude frumoase cuvinte de laudă pentru cei ce săvârșesc fapte bune și vorbe de osândă pentru cei ce fac fapte josnice mânați de patimi deșarte. Toate acestea sunt pecetluite cu o făgăduință nemincinoasă, fie a unei mari fericiri și răsplăți, fie a unei pedepse de chinuri și de necazuri în viața veșnică.

Acesta este, de obicei, cuprinsul unei predici din timpurile mai noi!

Creștinul care dorește cu înfocare să-și mântuiască sufletul se apropie astfel, cu toată bucuria, de îndeplinirea îndrumărilor și de punerea în practică a tuturor celor auzite și citite. Dar, vai! Chiar la primul pas făcut în avântul său, el nu găsește puțința să-și ajungă țelul, înțelegând curând, chiar din propria experiență, că firea lui vătămată și slăbită va birui legea minții lui, că voința lui liberă este legată, înclinările sunt stricate, iar duhul este neputincios. Când își dă seama prin experiență personală de neputința lui, el trece în chip firesc la întrebarea dacă nu cumva s-ar găsi unele mijloace care ar putea să ușureze îndeplinirea celor rânduite de legea Domnului pentru cei ce s-au învrednicit să dobândească, mântuirea și sfințenia. Ca urmare, pentru a împăca îndemnul minții și al conștiinței cu neputința puterilor de îndeplinire, el se întoarce din nou către cei ce predică mântuirea și îi întreabă: Cum să fac să mă mântuiesc? Cum mă voi îndreptăți, când voi fi întrebat de ce nu pot îndeplini condițiile de mântuire? Dar oare cei ce predică aceste lucruri sunt ei înșiși în stare să îndeplinească fără nici o abatere tot ce îi învață pe alții? Ei spun: „Cere de la Dumnezeu, roagă-te lui Dumnezeu ca să-ți ajute?” Și atunci n-ar fi oare o lucrare mai rodnică dacă, în primul rând sau, mai bine zis, întotdeauna și în orice stare, am căuta să învățăm rugăciunea ca pe una care este pricinuitoarea tuturor faptelor ce trebuie împlinite pentru dobândirea mântuirii și pe care le cere o viață trăită în duhul evlaviei?

Astfel își încheie cercetarea cel care caută și, în același timp, se apucă să învețe rugăciunea, să citească, să cugete, să judece și să cerceteze învățăturile celor ce au scris ceva în legătură cu această chestiune. Într-adevăr, cel ce caută găsește acolo gânduri luminoase, cunoștințe adânci și cuvinte puternice. Unul, de pildă, vorbește foarte frumos

despre trebuința rugăciunii, altul, despre puterea ei, despre lucrarea ei binefăcătoare, despre datoria de a ne ruga, despre stăruința în rugăciune, despre luarea-aminte, despre căldura duhului, curățenia gândurilor, împăcarea cu vrăjmașii, despre smerenie, înfrângerea inimii și alte stări care trebuie să însoțească rugăciunea.

Dar ce este rugăciunea în ea însăși și cum trebuie, de fapt, să ne rugăm? La aceste întrebări, deși sunt cele dintâi și cele mai trebuincioase, rareori se pot da lămuriri cuprinzătoare și pe înțelesul tuturor. Atunci cel ce dorește rugăciunea cu multă râvnă se trezește din nou în fața unei taine. Din citirea făcută în linii mari i se va înrădăcina în memorie o parte a rugăciunii, care, cu toate că e plină de evlavie, totuși rămâne exterioară, și atunci el poate ajunge la următoarea concluzie: ca să te rogi, trebuie să te duci la biserică, să-ți faci cruce, să te închini, să stai în genunchi, să citești Psaltirea, canoanele, acatistele...

Această părere obștească despre rugăciune o au cei ce nu cunosc scrierile despre rugăciunea lăuntrică și lucrările despre contemplație ale Sfinților Părinți. În cele din urmă, cel ce continuă să caute va afla cartea ce se numește „Filocalia”, în care 25 de Sfinți Părinți au pus la îndemână știința și miezul rugăciunii adevărate, rugăciunea inimii. Aici taina mântuirii și a rugăciunii începe, pentru el, să se descopere, și căutătorul vede că a te ruga cu adevărat înseamnă să-ți îndrepti cugetul spre neîntrerupta aducere-aminte de Dumnezeu, să umbli ca și cum Dumnezeu ar sta de față în orice loc, să-ți îmboldești sufletul spre iubirea Lui prin mijlocirea cugetării la Dumnezeu și să-ți unești respirația și bătăile inimii cu numele Domnului, conducându-te în toate acestea de chemarea, ce se face mai întâi cu gura, a Prea Sfântului Nume al lui Iisus Hristos, sau de rostirea neîncetată a rugăciunii lui Iisus în orice timp și în orice loc, fără să ții seama de îndeletnicirea pe care o ai... Cu toate că aceste adevăruri strălucitoare îl vor convinge pe cel ce caută rugăciunea să treacă imediat la împlinirea înțeleptelor îndrumări, totuși, în timpul practicii, făcută cu întreruperi, el nu va rămâne cu totul lipsit de greutatea atâta vreme cât un povățuitor încercat nu-i va descoperi întreaga taină. Anume că numai repetarea deasă și neîncetată a rugăciunii (oricum s-ar rosti la început) este singurul mijloc puternic, atât pentru săvârșirea rugăciunii lăuntrice, cât și pentru mântuirea sufletului. Deasa repetare a rugăciunii este temelia care ține toată clădirea lucrării de mântuire, așa cum o întărește Sfântul Simeon Noul Teolog: „Acela, zice el, care se roagă neîncetat și-a unit astfel, într-un singur mănunchi, toate faptele bune.”

Și atunci povățuitorul, ca să desfășoare adevărul acestei descoperiri în toată întinderea lui, îl dezvoltă în chipul de mai jos:

Pentru mântuirea sufletului este de trebuință, în primul rând, credință. Sfânta Scriptură spune: „Fără credință, dar, nu este cu putință să fim plăcuți lui Dumnezeu” (Evr. 11, 6). „Cel ce nu va crede se va osândi” (Mc. 16, 16).

Dar tot în Sfântă Scriptură se vede că omul singur nu poate da naștere nici măcar unei credințe de mărimea grăuntelui de muștar, că însăși credința nu vine de la noi, ci este un dar de la Dumnezeu; credința, ca dar duhovnicesc, se dă de către Duhul Sfânt.

În acest caz ce-i de făcut? Cum putem împăca nevoie de credință cu neputința noastră de a o naște în noi? În Evanghelie este descoperit mijlocul de a o dobândi, dimpreună cu câteva pilde. „Cereți și vi se va da” (Le. 11,9). Apostolii n-au fost în stare să trezească în ei înșiși, cu propria lor putere, o credință desăvârșită, dar L-au rugat pe Iisus Hristos: „Doamne, mărește-ne credința!” Iată o pildă în care se arată cum trebuie căutată credința. Credința se dobândește, astfel, prin rugăciune.

Însă, pentru mântuirea sufletului sunt de trebuință, pe lângă o credință adevărată, și faptele bune, căci „credința fără fapte este moartă”. Din fapte este îndreptățit omul, iar nu numai din credință, căci scris este: „de vrei să intri în viață, păzește poruncile: să nu ucizi, să nu săvârșești adulter, să nu furi, să nu mărturisești strâmb; să cinstești pe tatăl tău și pe mama ta și să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși” (Mt. 19, 17-19). Iar aceste porunci trebuiesc împlinite toate deodată. „Că cine va păzi toată legea, dar va greși într-o singură poruncă, s-a făcut vinovat față de toate poruncile” (Iac. 2, 10). Sfântul Apostol Pavel, arătând slăbiciunea omenească, zice că „din faptele Legii nici un om nu se va îndrepta” (Rom. 3, 20). „Știm cu adevărat că Legea e duhovnicească; dar eu sunt trupesc, vândut sub păcat” (Rom. 7,14). În ce chip am putea, prin urmare, să împlinim faptele cerute de Legea Domnului, când omul e slab și nu are puterea să înfăptuiască poruncile?

Nimeni nu are puțința atâta vreme cât nu o cere, cât nu se roagă lui Dumnezeu ca să i-o dea. „Nu aveți, pentru că nu cereți”, ne arată pricina Apostolul (Iac. 4, 2). Dar chiar însuși Iisus Hristos spune: „[...]fără Mine nu puteți face nimic” (In. 15, 5). Cum putem să facem însă ceva cu El, Mântuitorul ne învață astfel: „Rămâneți întru Mine, și Eu întru voi.” Căci „cine rămâne întru Mine și Eu întru el, acela aduce roadă multă”. Iar să rămâi întru El înseamnă să simți neîncetat că Domnul Hristos este de față și să te rogi neîncetat întru numele Lui: „Orice veți cere de la Tatăl întru numele Meu vă va da.” Așadar, puțința de a săvârși fapte bune se dobândește prin rugăciune! Pilda o vedem chiar la Apostolul Pavel, care de trei ori s-a rugat să biruiască ispita, plecându-și genunchii în fața Tatălui ceresc, ca să-i întărească omul lăuntric și, în sfârșit, poruncind fraților săi ca, mai întâi de toate, să se roage și chiar pentru orice să se roage neîncetat.

Din tot ce s-a zis mai sus urmează că întreaga mântuire sufletească atârână de rugăciune și de aceea ea este cea dintâi de trebuință, înaintea oricărei fapte, căci mulțumită ei prinde viață credința și prin ea se împlinesc toate faptele bune. Într-un cuvânt, în vremea rugăciunii tot lucrul bun este încununat de izbândă, iar fără ea nici o faptă creștinească de evlavie nu se poate săvârși.

Așadar, pe când celelalte virtuți își au fiecare timpul lor, rugăciunii i se cere să fie neîntreruptă, neconținută. Când e vorba de rugăciune, Evanghelia ne poruncește să o spunem necurmat: „Rugați-vă neîncetat”. Se cuvine deci să ne rugăm totdeauna, să ne rugăm în orice vreme, în orice loc.

Adevărata rugăciune își are condițiile ei: trebuie adusă în fața lui Dumnezeu cu mintea și cu inima curate, cu o înflăcărată stăruință, cu o puternică luare-aminte, cu o evlavie

plină de cutremur și cu cea mai adâncă smerenie. Dar dacă cineva nu e împăcat în conștiința lui curată și vede că e departe de condițiile adevăratei rugăciuni, înfățișată mai sus, că își face rugăciunea mai mult de nevoie, mai mult în silă decât de bună voie? Cum va fi sufletul atras din plăcere, din dragoste, spre rugăciune? Însăși Sfânta Scriptură mărturisește că omul nu este în stare să se împotrivească și să-și curețe cu desăvârșire mintea de gânduri necuvioase, că „omul este înclinat spre gânduri rele încă din tinerețile lui” și numai Dumnezeu ne dă altă inimă și un duh nou. Iar „ca să voiți și ca să săvârșiți” (Filip. 2, 13), tot de la Dumnezeu este. Însuși Apostolul Pavel a spus: „duhul meu (adică glasul) se roagă, dar mintea mea este neroditoare” (I Cor. 14, 14). „Căci noi nu știm să ne rugăm cum trebuie” (Rom. 8, 26), întărește tot el. Din toate acestea reiese că în rugăciune noi nu putem scoate la iveală însușirile ei, adică miezul ei!

În fața unei astfel de neputințe care pune stăpânire pe orice om, ce mai poate face acesta, din voința și puterea lui, pentru mântuirea sufletului său? El nu-și poate dobândi credința fără rugăciune și nici nu poate face nici o faptă bună fără ea. Ba chiar, la urma urmei, nu este în stare nici măcar să se roage cu adevărat. Ce-i rămâne deci lui de făcut? Ce mai poate face el din propria lui putere și libertate ca să nu piară, ci să se mântuiască?

Așa cum în fiecare lucru este o calitate, Domnul a lăsat această însușire numai în dependență de voința și de darul Său. Și, pentru ca să arate mai limpede dependența omului de voia Sa și ca să-l cufunde mai adânc în smerita cugetare, Domnul n-a lăsat pe seama voii și puterii omenești decât cantitatea rugăciunii, poruncindu-i să se roage neîncetat, în orice vreme și în orice loc, și tocmai prin această înmulțire a rugăciunii se descoperă mijlocul tainic ce duce către dobândirea adevăratei rugăciuni; iar o dată cu rugăciunea, vin și credința, și împlinirea poruncilor și mântuirea. Așadar, partea omului este cantitatea. Deasa rostire a rugăciunii îi e dată și îi este lăsată în voia lui... Asta o învață și Părinții Bisericii. Sfântul Macarie cel Mare spune: „A te ruga (des) atârnă de voia noastră, iar a te ruga cu adevărat este lucrarea Duhului.” Prea cuviosul Isihie spune că rugăciunea deasă aduce deprinderea, care mai târziu se face una cu firea, și că fără deasa chemare a numelui Domnului Iisus Hristos e cu neputință să-ți cureți inima. Prea cuviosii Calist și Ignatie ne dau sfatul ca, înainte de a purcede pe calea nevoițelor și a faptelor bune, să începem rugăciunea în numele lui Iisus Hristos, rostind-o des, neîncetat, căci deasa repetare curăță chiar o rugăciune necurată. Fericitul Diadoh zice iarăși că, dacă omul ar chema numele lui Dumnezeu cât mai des cu putință, adică dacă s-ar ruga neîncetat, n-ar cădea în greșeală. Câtă experiență, câtă înțelepciune și câtă căldură cuprind aceste îndrumări practice ale Părinților! În simplitatea lor plină de experiență ei aruncă o lumină asupra căilor și mijloacelor de desăvârșire duhovnicească. Ce mare deosebire se află între Sfinții Părinți și înțelepții lumii, care vin cu îndrumări scoase dintr-o cugetare seacă! Mintea caută să se îndemne: fă cutare și cutare faptă bună, înarmează-te cu bărbăția, întrebuințează puterea voinței, incredințează-te de bunele urmări ale faptelor bune; curăță mintea și inima de gânduri deșarte, umple locul lor cu cugetări pline de învățătură, fă binele și vei fi cinstit și liniștit; trăiește așa cum o cer mintea și conștiința. Dar vai! În ciuda tuturor străduințelor, toate acestea nu-și ating ținta fără rugăciunea deasă și fără milostivirea lui Dumnezeu pe care ea o atrage.

Să cercetăm apoi învățăturile Părinților și vom vedea ce spun ei despre curățirea sufletului. De pildă, Sfântul Ioan Scărarul scrie: „Când ți se întunecă sufletul de gânduri necurate, biruiește-i pe potrivnici cu numele lui Iisus, chemându-l cât mai des. O armă mai puternică și mai plină de izbândă nu vei găsi nici în cer, nici pe pământ.” Sfântul Grigorie Sinaitul învață: „Să știi că nimeni nu-și poate ține mintea în frâu prin propriile sale puteri și, de aceea, când te năpădesc gânduri necurate, cheamă numele lui Iisus, de mai multe ori, și atunci gândurile se vor liniști de la sine.”

Cât e de simplu și, în același timp, de la îndemână și plin de experiență acest mijloc, care nu se potrivește deloc cu sfatul unei cugetări uscate, care caută să dobândească printr-o înaltă părere de sine și prin lucrare proprie curățenia sufletească! Cumpănind aceste îndrumări întemeiate pe viața practică date de Sfinții Părinți, ajungem la următoarea concluzie, și anume: mijlocul cel mai însemnat, cel mai potrivit pentru dobândirea faptelor de mântuire și de desăvârșire duhovnicească, este repetarea deasă, neîncetată a rugăciunii, oricât ar fi ea de neputincioasă.

Iubite suflet de creștin! Dacă nu găsești în tine puterea de a te închina în duh și în adevăr, dacă inima ta nu simte încă gustul dulce și căldura care se ivesc în timpul rugăciunii minții, atunci jertfește pe altarul rugăciunii ceea ce poți, ceea ce atârână de voința ta, ceea ce este pe măsura puterilor tale. Mai întâi, unește-ți gura cu chemarea deasă, neabătută din calea rugăciunii; dă slobozenie acestui mădular să cheme cât mai des, neîncetat, puternicul Nume al lui Iisus Hristos. Această faptă nu este o muncă grea și stă în puterile fiecăruia. Pe deasupra, aceasta o cere și porunca plină de experiență a Sfinților Apostoli: „Să aducem întotdeauna jertfă lui Dumnezeu rodul gurii care mărturisește Numele Lui.” Repetarea deasă a rugăciunii va aduce negreșit deprinderea și se va face una cu firea, va atrage cu timpul mintea și inima într-o stare cuviincioasă. Dar o dată cu aceasta, să-ți fie clar că dacă omul ar împlini, fără întrerupere, porunca dumnezeiască cu privire la rugăciunea neîncetată, atunci el ar îndeplini toate poruncile printr-una singură. Dacă ar săvârși neîncetat rugăciunea, în orice vreme, în timpul oricărei îndeletniciri sau lucrări, dacă ar chema în chip tainic Numele dumnezeiesc al lui Iisus Hristos, chiar dacă la început o va face fără nici o căldură sufletească și osândire de sine, ci numai de silă, totuși, măcar în acest răstimp, el n-ar mai avea vreme pentru plăcerile simțite și păcătoase. Orice gând rău care vine să se furișeze în minte ar întâlni o piedică; orice faptă păcătoasă săvârșită de cineva n-ar mai putea fi judecată cu atâta grabă, așa cum e judecată de o minte deșartă. S-ar curma sau s-ar nimici cu totul vorba multă și zadarnică, iar fapta necuviincioasă s-ar curați imediat prin puterea plină de har a Numelui lui Dumnezeu, chemat atât de des. Deasa practicare a rugăciunii ar abate sufletul de la faptele păcătoase și l-ar atrage spre miezul cunoașterii de sine, spre unirea cu Dumnezeu! Ți dai seama, acum, cât de însemnată și de trebuincioasă este cantitatea, adică numărul de rugăciuni? Deasa rostire a rugăciunii este singurul mijloc pentru dobândirea unei rugăciuni curate și adevărate, este cea mai bună, cea mai lucrătoare pregătire pentru rugăciune și cea mai dreaptă cale pentru atingerea scopului, cale care duce, prin rugăciune, la mântuire!

Ca să te încredințezi mai bine despre nevoia și vrednicia unei rugăciuni repetate cât mai des și cât mai puternic cu putință, ia seama:

Fiecare îndemn, fiecare gând spre rugăciune nu sunt decât lucrarea Duhului Sfânt și glasul îngerului tău păzitor.

Numele lui Iisus Hristos chemat în rugăciune cuprinde o binecuvântată putere de sine stătătoare și de sine lucrătoare.

Nu te tulbura din pricina necurăției sau a uscăciunii care însoțește rugăciunea ta, ci cu multă răbdare așteaptă roadele pe care cu siguranță le vei culege dintr-o deasă chemare a Numelui lui Dumnezeu. Nu asculta vorbele lipsite de practică și de tâlc ale unei lumi deșarte, care caută să ne încredințeze că simpla chemare a Numelui lui Iisus, chiar atunci când e făcută cu toată stăruința, însă cu răceală, rămâne o poliloghie nefolositoare... Nu! Puterea Numelui lui Dumnezeu și deasa Lui chemare își vor aduce roadele la timpul lor...

Un scriitor duhovnicesc vorbește foarte frumos în această privință: „Știu, spune el, că pentru mulți filosofi - care se închipuie a fi duhovnicești, dar care caută peste tot o mărire înșelătoare - repetarea deasă, dar simplă, singuratică, făcută cu gura, nu are decât o mică însemnătate și nu este decât o îndeletnicire de rând. Dar ei se înșală, nenorociți, și uită cuvântul de îndrumare al lui Iisus Hristos. «De nu vă veți întoarce și nu veți fi precum pruncii, nu veți intra în împărăția cerurilor» (Mt. 18, 3). Ei alcătuiesc un fel de știință în jurul rugăciunii, zidită pe temelii slabe ale înțelepciunii firești. Dar oare e nevoie de multă învățătură, de minte sau de cunoștință ca să spui cu o inimă curată: **Iisuse, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă?** Oare nu astfel de rugăciuni au fost lăudate de însuși dumnezeiescul nostru învățător? Oare nu prin aceste rugăciuni, rostite în scurte cuvinte, dar repetate adesea, au fost dobândite și săvârșite minunile? Ah! Iubite suflet de creștin! Veghează și să nu taci când e vorba de chemarea neîncetată în rugăciune a Domnului! Și chiar dacă strigătul ar ieși dintr-o inimă încă răspândită și plină de cele ale lumii, cu atât mai mult ai nevoie! Trebuie numai s-o spui mereu, să nu taci și poți fi liniștit: rugăciunea se va curăți prin ea însăși de părtășia ei cu cele lumești. Nu uita niciodată că «mai mare este Cel ce e în voi decât cel ce este în lume» (I In. 4, 4). «Dumnezeu este mai mare decât inima noastră și pe toate le știe», zice Apostolul.

După toate aceste încredințări, hotărăște-te și încearcă să petreci măcar o singură zi veghind asupra omului lăuntric, într-o repetare deasă a rugăciunii tale, în așa fel încât, treptat, chemarea lui Iisus Hristos în rugăciune să se facă o cât mai multă vreme. Și această întâietate a rugăciunii față de lucrurile vieții îți va arăta la vremea potrivită că ziua n-a fost pierdută, ci câștigată pentru mântuire și că, în cumpăna dreptei judecăți dumnezeiești, rugăciunea deasă, ca o balanță, ușurează talerul slăbiciunilor și faptelor tale, ștergând păcatele săvârșite în acea zi și sădite în cartea aducerii-aminte, adică în conștiință, așezându-te totodată pe treapta dreptății și dăruindu-ți nădejdea că vei primi o lumină care să se prelungească și în viața veșnică.

Pelerinul: îți mulțumesc din adâncul sufletului, sfinte părinte, pentru că mi-ai îndulcit păcătosul suflet prin citirea acestor cuvinte atât de frumoase. Te rog în Numele Domnului să-mi dai blagoslovenia să copiez pentru mine aceste rânduri, pline de mireasmă duhovnicească. În câteva ceasuri isprăvesc. Tot ce ai citit este atât de frumos și îmbucurător, este atât de limpede și de ușor de înțeles, chiar pentru o minte proastă cum e mintea mea! Sfinții Părinți din *Filocalie* tot așa învață despre rugăciuni. Iată, de pildă, Sfântul Ioan Carpatul, în partea a patra din *Filocalie*, spune la fel, că, dacă nu ai puterea trebuincioasă unei înfrânări și unei nevoințe lucrătoare, atunci să știi că Domnul vrea să te mântuiască prin rugăciune. Și cât de frumos și de lămurit este dezvoltată această problemă în caietul sfinției tale. Îți mulțumesc mai întâi lui Dumnezeu și apoi sfinției tale că m-am învrednicit să aud aceste învățături de mare însemnătate!

Profesorul: Și eu, la rândul meu, am ascultat cu multă luare-aminte și cu multă plăcere lecția sfinției tale! Toate dovezile, adevărate după cea mai dreaptă judecată, sunt pentru mine tot ce poate fi mai frumos. Totuși, mie mi se pare că izbânda unei rugăciuni neîncetate depinde mai ales de împrejurări prielnice și de o singurătate în care trebuie să domnească cea mai desăvârșită liniște. Sunt desigur de aceeași părere, că rugăciunea deasă sau neîncetată este mijlocul cel mai puternic și unic pentru dobândirea tuturor faptelor de evlavie, pentru luminarea sufletului și că este pe măsura puterilor omenești, dar acest mijloc poate fi folosit numai atunci când omul se bucură de singurătate și de liniște, căci numai depărtându-se de feluritele îndeletniciri, de griji și de risipiri el poate să se roage des sau neîncetat. Atunci nu-i rămâne decât o singură luptă, cu lenea sau cu urâtul care vine din năvala gândurilor. Dar, dacă un om care are îndatoririle lui de slujbaș și care se află într-o zgomotoasă adunare de oameni ar dori cu toată osârdia să se roage cât mai des, el n-ar putea s-o facă, din pricina unei risipiri de neînălțurat. Urmează că îndemnul de a te ruga cât mai des se poate împlini numai în anumite împrejurări prielnice. Prin urmare, acest mijloc sigur de mântuire nu este la îndemâna tuturor bunilor râvnitori.

Duhovnicul: Degeaba trageți astfel de concluzii! O inimă învățată cu rugăciunea lăuntrică se poate ruga fără nici o piedică întotdeauna, în tot felul de îndeletniciri, fie ale trupului, fie ale minții, în mijlocul oricărei agitații. Se poate spune cu tărie că nici un fel de risipire nu este în stare să curme rugăciunea în cel ce vrea să se roage, căci gândul tainic al omului nu este deloc legat de cele din afară, ci e cu desăvârșire liber în sine însuși. În orice timp el poate fi simțit și prefăcut în rugăciune, ba chiar însăși limba e slobodă să rostească rugăciunea în mijlocul mulțimilor și în vremea îndeletnicirilor din afară, în chip tainic, fără nici un sunet. Pe deasupra, ocupațiile noastre nu sunt atât de însemnate și nici convorbirile noastre nu sunt atât de atrăgătoare, încât să nu putem găsi momentul prielnic pentru ca, în același timp, să chemăm Numele lui Iisus Hristos, măcar din când în când și cât mai des, chiar dacă mintea nu este încă deprinsă cu rugăciunea neîncetată. Este adevărat că depărtarea de oameni și de lucrurile care risipesc mintea e cea mai însemnată condiție pentru cel ce vrea să se roage cu luare-aminte și neîncetat, dar, cu toate acestea, atunci când nu ne putem retrage în singurătate, nu trebuie să căutăm scuze prin care să ne

îndreptătim rugăciunea făcută rar, căci cantitatea, numărul, deasa rostire stau în puterea fiecăruia, atât a celui sănătos, cât și a celui bolnav și sunt lăsate la libera lui voie. Pildele care adevăresc cele spuse ne sunt oferite de oamenii care, fiind împovărați de îndatoriri, risipiți din pricina feluritelor slujbe, din pricina grijilor, ostenelilor și muncilor de tot felul, nu numai că au chemat întotdeauna Numele dumnezeiesc al lui Iisus Hristos, ci chiar, prin acest mijloc, au învățat și au ajuns la rugăciunea neîncetată, lăuntrică, ce se săvârșește în inimă. Astfel, patriarhul Fotie, care din slujba de senator a trecut la scaunul de patriarh, în tot timpul cât a condus întinsa turmă cuvântătoare ce ținea de Constan-tinopol, și-a petrecut viața chemând neîncetat Numele Domnului, ba chiar a ajuns, prin această chemare, la rugăciunea inimii, care se săvârșește singură. Tot astfel Calist din Muntele Athos a învățat rugăciunea neîncetată trecând printr-o ascultare plină de osteneți și de griji, cum e bucătăria. La fel s-a întâmplat cu Lazăr, cel cu inimă curată, care, fiind însărcinat cu o neconținută muncă în folosul fraților, rostea neîncetat, în toiul tuturor îndeletnicirilor zgomotoase, rugăciunea lui Iisus și astfel se liniștea. De asemenea, au fost și mulți alții care practicau neîncetata chemare a Numelui lui Iisus. Dacă n-ar fi cu puțință să ne rugăm în timpul îndeletnicirilor sau în mijlocul oamenilor care ne risipesc luarea-aminte, atunci fără îndoială că nu s-ar rândui ceea ce trece peste puterile noastre. În cuvântarea sa despre rugăciune, Sfântul Ioan Gură de Aur spune următoarele: „Nimeni nu trebuie să se înfățișeze cu răspunsul că acela ce este ocupat cu grijile vieții nu se poate ruga întotdeauna, așa cum nu se poate ruga nici cel ce n-are puțință să vină la biserică. Pretutindeni, oriunde te-ai afla, poți să ridici un jertfelnic lui Dumnezeu în mintea ta, prin mijlocirea rugăciunii. În acest chip, e potrivit să te rogi și în piață, și în călătorie, și lângă tarabă, și în atelier. Oriunde, în orice loc poți să te rogi.” Și e de la sine înțeles că, dacă omul își va întoarce luarea-aminte în mod stăruitor înlăuntrul său, atunci peste tot va găsi un loc potrivit pentru rugăciune, numai să înțeleagă că rugăciunea trebuie să fie îndeletnicirea cea mai de seamă și că ea stă înaintea tuturor îndatoririlor sale. Atunci, desigur, el ar trebui să-și rânduiască treburile cu mai multă hotărâre, iar în timpul convorbirilor cu oamenii ar trebui să fie cât mai scurt la vorbă, cât mai tăcut și să stea cât mai departe de pălăvrăgeala nefolositoare. Apoi n-ar trebui să se încurce în griji de prisos, încât, cu ajutorul tuturor acestor înfrânări, să câștige cât mai multă vreme pentru rugăciunea lăuntrică. Dacă un astfel de om s-ar afla în asemenea stări sufletești, toate lucrările lui s-ar încununa de izbândă, prin puterea chemării Numelui Domnului. În cele din urmă, s-ar obișnui cu această neîncetată chemare a Numelui lui Iisus Hristos și ar cunoaște din proprie experiență că repetarea deasă a rugăciunii, acest unic mijloc de mântuire, stă în puterea și în voia omului și că în orice vreme, în orice stare și în orice loc este cu puțință și potrivit să te rogi și să treci de la rugăciunea deasă făcută cu gura la rugăciunea făcută cu mintea, iar de la aceasta, la rugăciunea inimii, care deschide împărăția lui Dumnezeu în lăuntrul nostru.

Profesorul: Sunt de aceeași părere, că în timpul tuturor îndeletnicirilor trupești este cu puțință și e potrivit să se săvârșească rugăciunea deasă sau chiar cea neîncetată, căci acestea nu cer o adâncire încordată, nici multă luare-aminte; de aceea mintea mea poate în vremea lucrului să se cufunde în rugăciunea neîncetată, iar gura să o urmeze

în rostirea ei. Dar când trebuie să mă îndeletnicesc cu ceva ce este în legătură numai cu puterea minții, cum e o lectură săvârșită cu luare-aminte, sau o cugetare făcută asupra unei chestiuni adânci, sau scrierea unei lucrări, atunci cum mă mai pot ruga cu mintea și cu gura? Și, fiindcă rugăciunea este o lucrare care ține de minte, atunci cum i-aș putea da, aceleiași minți, două îndeletniciri felurite?

Duhovnicul: Răspunsul este foarte simplu, dacă vom ține seama că cei ce se roagă neîncetat pot fi împărțiți în trei grupe: 1) începători; 2) înaintați și 3) cei ce au dobândit rugăciunea. Pe acest temei, începătorii pot avea, chiar în timpul rugăciunii făcute cu mintea, o deasă îndreptare a minții și a inimii către Dumnezeu și, măcar din când în când, o rostire scurtă cu gura, dar cei înaintați sau cei care au ajuns la starea de rugăciune neconținută pot să se îndeletnicească în mintea lor cu cugetarea sau cu alcătuirea unor cărți, stăruind totuși într-o neîntreruptă simțire a lui Dumnezeu, care este socotită temeiul însuși al rugăciunii. Acest adevăr poate fi zugrăvit prin următoarea pildă. Închipuie-ți că un împărat aspru și neîngăduitor ți-ar porunci să faci o lucrare stând la picioarele tronului său, fiind și el de față. Sunt încredințat că, oricât ai fi tu de adâncit în cugetarea ta, totuși gândul că împăratul e de față, că în mâinile lui se află viața ta și că el te stăpânește întru totul nu-ți va îngădui să uiți, nici pentru o clipă, că judeci și cugeti nu undeva într-o singurătate, ci într-un loc care cere o deosebită cinstită, stimă și bunăvoință. Tocmai acest simțământ viu, de nemijlocită apropiere de împărat, lămurește foarte limpede și cum putem să ne îndeletnicim cu neîncetata rugăciune lăuntrică chiar în timpul când lucrăm cu mintea.

Iar despre cei care, printr-o îndelungată deprindere sau din mila lui Dumnezeu, au dobândit rugăciunea inimii din rugăciunea minții, aceștia nu-și curmă rugăciunea neîncetată, nu numai în vremea unei cugetări adânci, ci nici chiar în timpul somnului, ceea ce o mărturisește înțeleptul: „Eu dorm, dar inima mea veghează"... La cei desăvârșiți, lucrarea inimii capătă o capacitate atât de puternică în ce privește chemarea Numelui Domnului, încât, trezindu-se singuri în rugăciune, mintea și întreg sufletul sunt absorbite într-o necurmată revărsare de rugăciune, fără să țină seama de starea în care se află cel care se roagă și de îndeletnicirea trupească pe care o are.

Preotul: Dă-mi voie, preacuvioase părinte, să-mi spun la rândul meu părerea. În bucata citită de preacuvioșia ta, se află un cuvânt vrednic de băgat în seamă, și anume: singurul mijloc de mântuire și de desăvârșire e repetarea deasă a rugăciunii, „oricum s-ar face ea"... Pentru mine asta e cam greu de înțeles, și de aceea îmi vine următorul gând: ce folos voi avea eu dacă m-aș ruga neîncetat și voi chema numai cu limba Numele lui Dumnezeu, dar nu voi avea luare-aminte și nu voi înțelege cele ce rostesc? Aceasta nu va fi decât o vorbărie deșartă! Urmarea repetărilor mecanice nu va fi decât o trâncăneală de limbă și o vătămare de minte, care va fi oprită din cugetarea ei. Dumnezeu nu ne cere cuvinte, ci minte trează și inimă curată. N-ar fi mai bine oare să-ți faci o rugăciune scurtă, fie chiar din când în când sau într-un anumit timp, dar cu toată luarea-aminte, cu stăruință, cu căldură sufletească și cu o înțelegere cuviincioasă? Altminteri, chiar dacă ai rosti rugăciunea zi și noapte, dar nu ai avea curățenie sufletească și fapte de evlavie, nu vei dobândi nimic din cele ce se cer pentru

mântuire; căci, rămas numai la o bodogăneală exterioară, vei ajunge în cele din urmă la astfel de urmări, încât, obosit și plictisit, ți se va răci cu totul credința în rugăciune și vei lepăda pentru totdeauna această practică fără nici un rod.

Dacă e vorba să mergem mai departe, aș putea spune că o simplă rugăciune făcută numai cu gura nu este de folos, ceea ce se vede din învinuirile pe care ni le înfățișează Sfânta Scriptură, cum sunt, de pildă: „Acești oameni Mă cinstesc cu buzele, dar cu inima sunt departe de Mine.” „Nu oricine îmi zice Doamne, Doamne va intra în împărăția cerurilor.” „Vreau mai bine să rostesc cinci cuvinte cu înțeles decât zece mii de vorbe în limbi” și celelalte... Toate aceste lucruri dau pe față nerodnicia rugăciunii făcute cu gura, exterioară și fără luare-aminte.

Duhovnicul: într-un fel, ceea ce ai spus ar putea avea un oarecare temei dacă, o dată cu sfatul de a rosti rugăciunea cu gura, n-am primi îndemnul repetării neîncetate; dacă rugăciunea făcută în Numele lui Iisus Hristos n-ar avea puteri de sine lucrătoare și dacă nu s-ar dobândi luarea-aminte și osârdia pentru rugăciune ca urmare chiar a practicării rugăciunii. Cum însă aici e vorba de repetarea deasă, de timpul îndelungat și de rostirea neîncetată a rugăciunii (chiar dacă la început ea ar fi însoțită de neatenție sau de uscăciune), tocmai prin aceasta se arată neîntemeiată concluzia sfinției tale.

Să privim lucrurile mai amănunțit. Un scriitor duhovnicesc, vorbind despre folosul cel mare și despre rodnicia rugăciunii săvârșite cât se poate de des și spuse cu aceleași cuvinte, zice: „Mulți dintre oameni, călăuziți de o mincinoasă lumină, socotesc că e nefolositor să te ocupi cu această rugăciune, săvârșită des, cu gura, și mereu cu aceleași cuvinte, numind-o chiar o îndeletnicire mașinală și lipsită de rost, cu care se ocupă oamenii simpli; ei nu cunosc taina care se descoperă într-un sfârșit, tocmai datorită acestei practici «mașinale». Ei nu pot înțelege cum acest strigăt făcut cu gura, dar des, se preface pe nesimțite într-un adevărat strigăt pornit din inimă, cum pătrunde adânc înăuntru, cum devine cel mai plăcut și parcă ceva firesc pentru suflet, îl luminează, îl hrănește și îl duce la unirea cu Dumnezeu. Mi se pare că acești clevetitori sunt asemenea copiilor pe care învățătorii doresc să-i învețe alfabetul și citirea, dar căroră într-o bună zi li se urăște de învățătură și strigă: Ne e de o mie de ori mai bine să mergem să prindem pește, așa cum fac părinții noștri, decât să petrecem ziua repetând neîncetat «A, B, C...» sau zgâriind caietul cu penița. Folosul sau lumina care se capătă prin citit și care ar fi ieșit din această plictisitoare repetare a literelor era pentru copii o taină. Tot astfel este o taină ascunsă și chemarea simplă, dar deasă, a Numelui lui Dumnezeu pentru cei ce nu au cunoștințe și convingeri în privința marelui folos care vine în urma acestei chemări repetate. Acești oameni, măsurând fapta credinței prin puterea minții lor lipsite de experiență și fără perspectivă, uită în același timp că omul e alcătuit din trup și din suflet... Pentru ce, de pildă, voind să-ți cureți sufletul, tu cureți mai întâi trupul: îi rânduiești un post, lipsești trupul de o mâncare hrănitore și ațățătoare? Desigur pentru ca mâncarea să nu împiedice sau, ca să mă exprim mai bine, să înlesnească curățirea sufletului și lumina minții, pentru ca, simțind o necurmată foame trupească, să-ți amintești de

hotărârea ta de a căuta desăvârșirea lăuntrică și îndeletnicirea plăcută lui Dumnezeu, care, altminteri, sunt atât de ușor uitate... Și tu însuși simți din practică cum, prin postul din afară al trupului, dobândești în lăuntrul tău o minte subțire, o inimă liniștită, care sunt arme pentru îmblânzirea patimilor și aducere-aminte de nevoințele duhovnicești. Și, prin urmare, prin mijlocirea unei materii din afară, primești un folos lăuntric și un ajutor sufletesc. Tot astfel trebuie să înțelegi rostul unei rugăciuni făcute cu gura, repetată des și neîncetat, care, printr-o rostire săvârșită vreme îndelungată, sporește rugăciunea lăuntrică a inimii, înclină pe om spre cele cerești și ușurează unirea minții cu Dumnezeu.

Zadarnic își închipuie unii că, printr-o deasă repetare, ne frângem limba și, urându-ni-se de uscata rugăciune pe care n-o înțelegem, ne vom lăsa cu totul de această practică, ce se face în mod exterior. Nu! Experiența ne arată ceva cu totul dimpotrivă: înfăptuitorii practici ai rugăciunii neîncetate ne arată cum stau lucrurile. Cel ce a luat hotărârea să rostească neîncetat rugăciunea lui Iisus, la început simte o greutate și se luptă cu lenea, dar, cu cât o spune mai mult și cu cât merge mai departe pe calea lui, cu atât se obișnuiește pe nesimțite cu această îndeletnicire, în cele din urmă, gura și limba lui capătă o mișcare de sine atât de puternică încât, de la o vreme, încep să spună rugăciunea singure, în chip nestăvilit, fără ajutorul unei deosebite strădanii, rostind rugăciunea fără glas. O dată cu aceasta, mușchii gâtului se potrivesc atât de bine cu mișcarea, încât cel ce se roagă începe să simtă că săvârșirea rugăciunii este o însușire de căpetenie, de totdeauna și personală. Și, ori de câte ori n-o mai rostește, simte că parcă-i lipsește ceva. Și tocmai această deprindere se prefăce într-un fel de temelie, în înțelesul că însăși mintea începe să se coboare și să asculte lucrarea pe care gura o face de la sine, ceea ce o îndeamnă spre luare-aminte, iar ea, la rândul ei, devine, în cele din urmă, un izvor de dulceață și de adevărată rugăciune, făcută în inimă. Iată care este adevărata și binefăcătoarea urmare a rugăciunii neîncetate, repetată des, cu gura, contrar părerilor celor lipsiți de experiență.

Cât despre locurile din Sfânta Scriptură pe care sfinția ta le-ai adus drept mărturie, acestea se lămuresc printr-o cuviincioasă și amănunțită cercetare a lor. Cinstirea fățarnică adusă lui Dumnezeu numai cu buzele, slava deșartă care o însoțea sau vicleana mărire urmărită în chemarea: „Doamne, Doamne!” au fost mustrate și înfierate de Iisus Hristos pentru că fariseii cei mândri aveau o credință în Dumnezeu care se vedea numai din vorbe, fără să și-o îndreptățescă prin vreo faptă și fără s-o mărturisească din inimă. Toate aceste cuvinte sunt rostite către dânșii și nu privesc săvârșirea rugăciunii, căci Iisus Hristos a spus răspicat, fără înconjur și hotărât că „trebuie să se roage totdeauna și să nu-și piardă nădejdea” (Le. 18,1). Potrivit acestei pilde, însuși Sfântul Apostol Pavel dă o mai mare întâietate unui număr de numai cinci cuvinte, lămurit, decât unui număr mare de vorbe spuse fie fără nici un rost, fie într-o limbă necunoscută, aici înțelegându-se învățătura ce se predică îndeobște în adunări, iar nu rugăciunea propriu-zisă, despre care zice cu tărie astfel: „Voiesc ca (creștinii) să facă rugăciuni în orice loc”, sfătuindu-i pe toți cu cuvintele: „neîncetat vă rugați”.

Vedeți, dar, cât de rodnică e rugăciunea deasă, în pofida deplinei sale simplități. Și cât de clară trebuie să fie cugetarea cu privire la adevărata înțelegere a Sfintei Scripturi?!

Pelerinul: Chiar așa, cinstite părinte! Eu am întâlnit mulți oameni care, rostind rugăciunea lui Iisus, cu gura, neîncetat și simplu, singuri, fără să aibă vreo îndrumare care să-i lumineze, fără măcar să știe ce este luarea-aminte, au ajuns totuși la roade așa de frumoase, încât gura și limba lor nu se puteau opri de a spune rugăciunea; asta i-a luminat și i-a îndulcit în cele din urmă atât de mult, încât a făcut din niște ființe slabe și lăsătoare adevărați nevoitori și viteji în săvârșirea faptelor bune...

Duhovnicul: Da! Rugăciunea pare că-l renaște pe om. Puterea ei este atât de mare, încât nimic, nici o putere pătimasă, nu-i poate sta împotriva. Dacă ați binevoi, v-aș citi înainte de despărțire, iubiți frați, un articol scurt dar interesant, pe care l-am dobândit de curând.

Despre puterea rugăciunii

Rugăciunea este atât de tare și de puternică, încât poți să te rogi și să faci ce vrei, căci rugăciunea te va povățui spre adevărata și dreapta lucrare.

Ca să fii plăcut lui Dumnezeu n-ai nevoie de nimic altceva decât să iubești. „Iubește și fă ce vrei”, spune Fericitul Augustin, căci cine iubește cu adevărat, acela nu poate și nu vrea să facă ceva ce nu este plăcut ființei iubite... Cum însă rugăciunea nu este decât revărsarea și lucrarea dragostei, atunci se poate spune cu toată dreptatea despre ea același lucru: pentru mântuire nu e nevoie de nimic altceva decât de rugăciune neîncetată. Roagă-te și fă ce vrei, și vei atinge țelul rugăciunii, vei dobândi iluminarea prin ea...

Spre a înfățișa mai amănunțit înțelesul acestei chestiuni, o vom lămuri prin pilde:

Roagă-te și gândește ce vrei, iar gândurile tale se vor curăți prin rugăciune. Rugăciunea îți va lumina mintea, va izgoni și va liniști toate gândurile necuviincioase. Aceasta o întărește Sfântul Grigorie Sinaitul: „Dacă vrei, ne sfătuiește el, să-ți alungi gândurile și să-ți cureți mintea, atunci izgonește-le cu rugăciunea, căci, în afară de rugăciune, nimic nu le poate opri.” Sfântul Ioan Scărarul spune în această privință același lucru: „Caută să biruiești vrăjmașii ce țin de gânduri prin Numele lui Iisus. Afară de această armă, nu vei găsi alta.”

Roagă-te și fă ce vrei, și faptele tale vor fi plăcute lui Dumnezeu, iar ție-ți vor fi folositoare și mântuitoare. Rugăciunea deasă, chiar atunci când nu iei seamă de cererea pe care o faci, nu va rămâne fără rod (cf. Marcu Ascetul), pentru că în ea însăși se află o putere plină de dar: „Sfânt este Numele Lui, și oricine va chema Numele Domnului se va mântui.” Așa, de pildă, cel ce s-a rugat multă vreme fără să simtă vreo îmbunătățire în viața sa păcătoasă, a primit în cele din urmă înțeleptire și

chemare la pocăință. O fată iubitoare de plăceri se ruga, și rugăciunea i-a arătat calea spre viața feciorelnică și spre ascultarea învățăturilor lui Iisus Hristos.

Roagă-te și nu încerca să birui patimile doar prin propriile puteri. Rugăciunea le va dărâma, în timp: „Căci mai mare este Cel ce e în voi decât cel ce este în lume”, spune Sfânta Scriptură, iar Sfântul Ion Carpatul învață că cel ce nu are darul înfrânării nu trebuie să se întristeze, ci să știe că Dumnezeu cere de la el silința spre rugăciune, iar rugăciunea îl va mântui.

Despre un bătrân scrie în „Pateric” cum, „căzând, a biruit”, adică, poticnindu-se de păcat, nu a deznădăjduit, ci s-a întors cu rugăciunea spre Dumnezeu și Acesta l-a ridicat. Iată o pildă grăitoare!

Roagă-te și nu te teme de nimic, nu te înfricoșa de necazuri, nu te înspăimânta de năpaste, căci rugăciunea te va apăra, înlăturându-le. Adu-ți aminte de puțin credinciosul Petru, care sta să se înece; de Pavel, care se ruga în temniță; de tânărul scăpat de rugăciune din ispita în care căzuse; de fecioara care, în urma rugăciunii, a fost salvată din mâinile unui ostaș ce Venise cu gânduri rele și de alte cazuri asemănătoare. Toate aceste întâmplări arată puterea, tăria și întinderea atotcuprinzătoare a rugăciunii făcute în Numele lui Iisus Hristos.

Roagă-te oricum, însă mereu și nu te neliniști de nimic, fii vesel și liniștit cu duhul, căci rugăciunea va rândui toate și te va înțelepți. Ține minte puterea rugăciunii despre care vorbesc Sfinții Ioan Gură de Aur și Marcu Ascetul; cel dintâi spune că „rugăciunea, chiar atunci când este făcută de noi, care suntem plini de păcate, ne curăță numaidecât”... Iar al doilea vorbește astfel: „Ca să ne rugăm într-un fel oarecare, stă în puterea noastră; dar ca să te rogi curat este un dar de sus!” Prin urmare, jertfește lui Dumnezeu ceea ce îți stă în putere; adu-I la început drept jertfă măcar cantitatea, adică un număr cât mai mare de rugăciuni, și puterea lui Dumnezeu se va revărsa în neputința ta. Rugăciunea va deveni o deprindere și făcându-se una cu firea, va ajunge o rugăciune curată, luminoasă, înflăcărată, așa cum se cuvine.

6. Apoi, în sfârșit, îți mai spun că dacă vremea vegherii tale ar fi însoțită de rugăciune, atunci, în chip firesc, nu ți-ar ajunge timpul nu numai pentru fapte păcătoase, dar nici pentru gânduri necurate.

Vezi câte idei adânci sunt înmănunchate în această înțeleaptă vorbă: „Lubește și fă ce vrei! Roagă-te și fă ce vrei!”... Cât de îmbucurătoare și mângâietoare sunt toate cele zise mai sus pentru un păcătos îngreunat de slăbiciuni, pentru cel care geme apăsător de povara patimilor!

Iată, rugăciunea e totul! Ea ne este dată ca un mijloc atotcuprinzător spre mântuirea și desăvârșirea sufletului... Dar cu indicarea rugăciunii este aici strâns unită și condiția ei: „Neîncetat vă rugați!”, așa cum poruncește cuvântul Domnului. Ca

urmare, rugăciunea își va arăta toată puterea ei lucrătoare și roadele doar atunci când va fi rostită des, neîncetat. Repetarea deasă a rugăciunii ține fără nici o îndoială de voința noastră liberă, pe câtă vreme osârdia, desăvârșirea, ca și curățenia rugăciunii sunt un dar de Sus.

Să ne rugăm, prin urmare, cât mai des cu putință, închinându-ne întreaga viață rugăciunii! Practica deasă ne va învăța să fim cu luare-aminte, cantitatea ne va conduce negreșit la calitate. „Ca să învățăm să facem un lucru bun, trebuie să-l săvârșim cât se poate mai des”, a spus un scriitor duhovnicesc plin de experiență.

Profesorul: Adevărat, mare este lucrarea rugăciunii. Iar râvna pentru repetarea deasă este cheia care deschide comorile ei binefăcătoare... Cu toate acestea, cât de des simt în mine însumi o luptă între râvnă și lene! Cât de mult aș dori să găsesc un mijloc și un ajutor să pot birui și, dobândind râvna statornică, să mă pot dărui rugăciunii neîncetate!...

Duhovnicul: Mulți dintre Părinți ne înfățișează mijloacele pentru deșteptarea sârguinței spre rugăciune; de pildă, ne sfătuiesc:

- să ne adâncim în cugetarea despre trebuința, înălțimea și rodnicia rugăciunii;
- să ne încredințăm că Dumnezeu cere cu tărie de la noi rugăciunea, căci cuvântul Său predică acest lucru peste tot;
- să ținem minte de-a pururi că din pricina trândăviei și delăsării în lucrarea rugăciunii nu putem propăși în dobândirea liniștii. Iar din această pricină, nu vom scăpa nici de pedeapsa de pe pământ și nici de cea din viața de dincolo;
- să ne însuflețim hotărârea prin pildele plăcuților lui Dumnezeu, care au ajuns la iluminare și mântuire pe calea rugăciunii neîncetate.

Toate aceste mijloace își au vrednicia lor și sunt scoase dintr-o judecată adevărată. Sufletul bolnav de trândăvie însă, chiar primindu-le și folosindu-le, numai arareori vede roadele lor, din pricină că aceste leacuri sunt amare pentru gustul lui nestatornic și slabe pentru firea lui adânc vătămată. Căci care dintre creștini nu știe că trebuie să ne rugăm des și stăruitor, că această lucrare e cerută de Dumnezeu, sau că pentru lena în rugăciune vom suferi pedeapsă, sau că toți sfinții s-au rugat cu osârdie și neîncetat? Totuși, toate aceste cunoștințe își dovedesc atât de rar urmările lor binefăcătoare! Orice om care ia aminte la cele ce se petrec în lăuntrul său vede că nu îndeplinește nicidecum prin faptă aceste gânduri care-i vin prin minte și prin cunoștință. Și, chiar dacă le înfăptuiește într-o mică măsură, atunci când își amintește de ele, în general trăiește tot așa de rău și de trândav... Și tocmai de aceea Sfinții Părinți, fiind plini de experiență și înțelepciune dumnezeiască și știind totodată slăbiciunea voii noastre libere, precum și lăncezeala inimii omenești ce înclină mereu spre iubirea de plăceri, stăruie în chip deosebit asupra repetării neîncetate. Ei ne dau sfatul să cugetăm cât mai des cu putință la o astfel de stare sufletească și să citim în această privință, cu luare-aminte, povestirile scrise de Părinți. Vom înțelege din aceste trăiri lăuntrice, pline de dulceață, care se ivesc în vremea rugăciunii, cât de plăcute

sunt pentru sufletul nostru. Iată care sunt aceste simțiri: dulceața care izvorăște din inimă; căldura plăcută și lumina ce se revarsă înăuntru; încântarea negrăită; bucuria, pacea, liniștea adâncă, fericirea cerească, mulțumirea de viață; toate ne sunt insuflete prin lucrarea rugăciunii. Când se adâncește în aceste cugetări, sufletul slab și rece se încălzește, se întărește, prinde curaj și este parcă momit către practicarea rugăciunii, cum spune Sfântul Isaac Șirul: „Momeala pentru suflet este bucuria care vine din nădejde și care înflorește în inimă, iar propășirea inimii stă în cugetarea asupra speranței sale”. Tot el zice mai departe: „De la începutul acestei lucrări și până la sfârșit, însăși nădejdea de desăvârșire se face un fel de mijloc... și tocmai această speranță îmboldește mintea să pună temelia lucrării duhovnicești, și din contemplarea acestui scop ia mintea o arvună, pentru ca să aibă o mângâiere în lucrarea ei.” Prea cuviosul Isihie, de asemenea, descriind trândăvia ca pe o piedică în calea rugăciunii și înțelepțirea ca pe o reîmprospătare a osârdiei în săvârșirea ei, spune răspicat următoarele: „Atunci când ne ridicăm, noi suntem gata și dorim să petrecem multă vreme în tăcerea inimii, nu din altă pricină decât tocmai pentru simțirea dulce și veselă pe care o încercăm în suflet.”

Iată cum acest Părinte învață că „simțirea dulce și veselă” este un imbold spre sporirea râvnei pentru rugăciune... Tot așa învață și marele Macarie. El zice că „noi trebuie să împlinim ostenele noastre duhovnicești (rugăciunea) în nădejdea roadelor, adică să le îndeplinim cu bucurie în inimile noastre”.

În cele mai multe locuri din *Filocalie*, unde sunt descrise bucuriile ce răsar din rugăciune, se află numeroase pilde care lămuresc limpede această cale, privită ca mijloc puternic pentru dobândirea rugăciunii lăuntrice. Aceste capitole trebuie citite mereu de cel ce se află în luptă cu neputința trândăviei sau cu uscăciunea din timpul rugăciunii, cu condiția ca un astfel de nevoitor să se socotescă totuși nevrednic de bucuriile duhovnicești și să se smerească mereu.

Preotul: Dar oare o astfel de cugetare nu-l va duce pe omul lipsit de experiență la iubirea de bucurii duhovnicești sau la lăcomie duhovnicească, cum numesc teologii acea pornire a sufletului care însetează după mângâieri fără măsură și după o anumită bunăvoință din partea darului, fără să se mulțumească cu faptul că el trebuie să-și îndeplinească lucrările ce țin de evlavie mânat de datorie și de obligație, iar nu vizând răsplată?

Profesorul: Eu cred că, în cazul de față, teologii ne previn să nu întrecem măsura în setea noastră după mângâierile duhovnicești și nu înlătură nicidecum dulceața și mângâierea care răsar în vremea săvârșirii faptelor bune. Dacă nu este o desăvârșire să dorești o răsplată, Dumnezeu totuși nu-l oprește pe om să se gândească la răsplată și la mângâiere, ba chiar El însuși se folosește de ideea de răsplată pentru a-l îndemna pe om spre împlinirea poruncii și spre atingerea desăvârșirii. „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta”, iată porunca! Iar în urma ei vine răsplată care îmboldește spre împlinirea ei: „Ca să-ți fie bine”. „Dacă voiești să fii desăvârșit, du-te, vinde averea ta,

dă-o săracilor", iată cerința desăvârșirii; și în chip nemijlocit se ivește și răsplata care îndeamnă către atingerea desăvârșirii: „și vei avea comoară în cer" (Mt. 19, 21).

„Fericiți veți fi când oamenii vă vor urî pe voi [...] și vor lepăda numele vostru ca rău din pricina Fiului Omului" (Le. 6, 22). Ce mare vitejie cere această faptă, pentru îndeplinirea căreia este nevoie de o neobișnuită putere duhovnicească! Dar adaugă: „că plata voastră multă este în ceruri". De aceea eu cred că este nevoie să avem un oarecare avânt spre dulceața care se ivește în vremea rugăciunii inimii și care devine principalul mijloc pentru dobândirea sânguinței și izbânzii. Prin urmare, toate cele ce s-au spus mai sus întăresc fără multă vorbă judecata practică făcută de cuvioșia sa.

Duhovnicul: Unul dintre cei mai mari teologi, Sfântul Macarie Egipteanul, vorbește despre această problemă foarte clar: „Precum în vremea sădirii unei vii se depune stăruință și muncă în scopul adunării roadelor, în lipsa cărora osteneala va fi zadarnică, la fel în vremea rugăciunii, dacă nu vom afla în noi roadele duhovnicești, cum sunt dragostea, pacea, bucuria și altele, atunci deșartă va fi truda noastră. De aceea noi trebuie să îndeplinim nevoițele duhovnicești prin rugăciunea făcută cu un anumit țel sau prin nădejdea roadelor pe care le așteptăm, adică printr-o dulce desfătare revărsată în inimile noastre." Vezi cât de limpede a dezlegat acest Sfânt Părinte chestiunea privitoare la nevoia mângâierii duhovnicești în timpul rugăciunii? Și mi-am amintit de părerea unui duhovnic pe care am citit-o de curând și care spune că simțămintele firești ce însoțesc rugăciunea constituie pentru om principala pregătire pentru revărsarea Duhului; și, de aceea, cercetarea acestor simțăminte firești poate sluji, de asemenea, drept un puternic mijloc pentru deșteptarea stăruinței în rugăciune, mijloace pe care domnul profesor le caută cu atâta râvnă. Acest părinte spune, de pildă, că mintea și firea conduc pe om la cunoașterea lui Dumnezeu. Prima dovedește că nu poate fi în lume o lucrare fără cauză și, ridicându-se de la cele de jos la cele de sus, pe „scara" lucrurilor sensibile, ajunge în cele din urmă până la cauza primordială, care este Dumnezeu. Cea de-a doua, descoperindu-ne la tot pasul o minunată înțelepciune, armonie, rânduială, gradație, fondează „scara" care pornește de la cauzele finite și ajunge la cele infinite. În felul acesta, omul firesc are putința să-L cunoască pe Dumnezeu pe cale firească. Și tocmai de aceea n-a existat și nici nu există nici un neam, nici un popor, fie cât de sălbatic, care să nu aibă o oarecare cunoștință despre Dumnezeu. Ca urmare a acestei cunoștințe, cel mai sălbatic locuitor al unei insule singuratice, fără nici un fel de îndemn venit din afară, își ridică privirea către cer, cade în genunchi, sloboade câte un suspin pe care el însuși nu-l înțelege, dar simte în chip nemijlocit ceva deosebit, ceva ce îl trage către cele de sus, ceva ce îl mână spre o lume necunoscută. Pe această temelie sunt zidite toate religiile. Dar ceea ce este deosebit de interesant e că peste tot, miezul sau sufletul oricărei religii este alcătuit din rugăciunea tainică, ce se vădește într-un fel oarecare, prin mișcări și prin jertfe văzute, mai mult sau mai puțin schimonosite de întunericul unei cunoștințe strâmbe. Și cu cât e mai minunat acest lucru în ochii minții, cu atât cere din partea ei descoperirea cauzei tainice ce stă la temelia unei asemenea lucrări minunate, lucrare ce se arată în imboldul firesc care mână spre rugăciune.

Explicația, din punct de vedere psihologic, cu privire la această taină nu este greu de dat: rădăcina, capul și puterea tuturor patimilor și lucrărilor din om este iubirea de sine, care îi este înăscută. Acest adevăr este întărit cu multă limpezime de ideea autoconservării. Orice dorință, orice întreprindere, orice lucrare omenească are drept țintă satisfacerea iubirii de sine, căutarea propriei fericiri, împlinirea acestei cerințe însoțește toată viața omului firesc. Duhul omenesc nu este însă mulțumit cu nimic din cele simțite și iubirea de sine, înăscută, nu încetează în pornirea ei. De aceea, dorințele se dezvoltă din ce în ce mai mult, avântul spre bine crește mereu, umple închipuirea și, în cele din urmă, înclină înseși simțirile în partea sa. Revărsarea acestui simțământ lăuntric, dorința care se dezvăluie singură, este o firească trezire spre rugăciune, este cerința iubirii de sine, care cu multă greutate își atinge țelurile sale. Cu cât omul propășește mai puțin în ceea ce privește fericirea proprie, cu atât mai mult dorește, cu atât mai puternic își revărsă dorința în rugăciune și se îndreaptă cu cererea celor dorite către cauza necunoscută a tuturor celor ce există. Prin urmare, iubirea de sine înăscută este stihia principală a vieții, este pricina fundamentală care îl îmboldește pe omul firesc spre rugăciune.

Înțeleptul Făcător al firii a sădit în firea omului iubirea de sine întocmai ca pe o momeală, după cuvintele Părinților, momeală care are menirea să atragă și să ridice ființa omenească cea căzută spre o înaltă unire.

O, dacă omul n-ar strica această însușire și ar ține-o pe o treaptă înaltă, în legătură cu firea lui duhovnicească! Atunci el ar avea o puternică încurajare și un minunat mijloc spre desăvârșirea morală. Dar, vai! De câte ori face el din această însușire o josnică patimă, atunci când o preface într-o armă mânărită de firea lui animalică!...

Vă mulțumesc din inimă, prea scumpii mei oaspeți. Convorbirea noastră mântuitoare de suflet m-a îndulcit foarte mult și mi-a insuflat multe gânduri pline de învățătură pentru mine, cel ce sunt puțin experimentat. Dumnezeu să vă răsplătească prin darul Său dragostea voastră, ziditoare de suflet. Toți și-au luat rămas bun.

POVESTIREA A ȘAPTEA

„[...] Și vă rugați unul pentru altul, ca să vă vindecați...”

(Iacov 5, 16)

Pelerinul: Râvnitorul meu tovarăș de călătorie, profesorul, împreună cu mine, am dorit ca înainte de a porni la drum să trecem pe la prea cuvioșia ta, ca să ne luăm rămas bun și să te rugăm să nu ne uiți în rugăciunile sfinției tale...

Profesorul: Da, sinceritatea sfinției tale și convorbirile cele mântuitoare de suflet ne-au îndulcit inimile. Amintirea lor se va păstra în sufletele noastre ca zălog al unei legături și al unei iubiri creștine, oricât de departe ne vor duce pașii.

Duhovnicul: Vă mulțumesc că-mi arătați dragostea voastră. Venirea dumneavoastră este foarte nimerită! La mine s-au oprit doi călători: un călugăr din Moldova și un pustnic care a trăit douăzeci de ani în liniștea unei păduri. Doresc să vă vadă. Iată-i!

Pelerinul: Fericită este viața pustnicilor! Cât de potrivită pentru apropierea sufletului spre unirea cu Dumnezeu. Să te afli în singurătatea unei păduri, unde pomul vieții crește în voie și plin de dulceață în inima iubitoare de rugăciune a trăitorului pustiei! Dacă aș avea unele mijloace, oricât de modeste pentru hrană, atunci cred că nu m-aș despărți de o astfel de viață de sihastru.

Profesorul: Nouă ni se par bune când le privim de departe, dar când ne lovim de realitate, atunci fiecare se poate încredința că orice loc, în ciuda anumitor avantaje, are în același timp și dezavantajele sale. Desigur că, pentru cel care are o fire tristă și o înclinare spre tăcere, o viață de pustnic este plină de bucurie, însă câte primejdii nu sunt presărate pe această cale! Istoria asceților ne pune la îndemână multe pilde din care se vede cum mulți sihaștri și pustnici închiși în peșterile lor, rupând cu totul legătura cu oamenii, au căzut în propria lor înșelare și într-o adâncă amăgire.

Pustnicul: Mă mir cât de adesea îți este dat să auzi în Rusia, nu numai în mănăstirile de călugări, ci chiar de la unii mireni cu frica lui Dumnezeu, că mulți dintre cei care doresc o viață pustnicească sau o practică în lucrarea rugăciunii lăuntrice sunt reținuți de frica înșelărilor pierzătoare. Stăruind asupra cuvintelor lor, ei aduc pilde în sprijinul afirmațiilor lor și, așa cum ei se feresc de o viață lăuntrică, tot astfel îi îndepărtează și pe alții de ea... Eu cred că asta vine din două pricini: una, dintr-o lipsă de înțelegere și dintr-o lipsă de îndrumare duhovnicească, ori din propria trândăvie, care-i împiedică să pună început bun nevoițelor contemplative; iar a doua, din invidie, ca nu cumva să-i întrecă în aceste înalte cunoștințe cei care s-ar afla pe o treaptă mai jos. Îmi pare foarte rău că cei ce împărtășesc această convingere nu pătrund în gândirea Sfinților Părinți, care învață răspicat și hotărât că, atunci când îl chemăm pe Dumnezeu, nu trebuie să ne fie frică sau să ne îndoim. Chiar dacă unii au

căzut în înșelare de sine sau în nebunie, asta s-a întâmplat din pricina mândriei; în lipsa unui îndrumător, au primit vedeniile și visurile ca pe ceva adevărat. Dar, chiar dacă s-ar întâmpla o astfel de ispită, continuă el, asta ar duce la îmbogățirea experienței și spre cunună; căci, în timpul acestei îngăduiri, le vine ajutorul grabnic de la Dumnezeu. „îndrăzniți! Eu sunt cu voi, nu vă temeți, zice Iisus Hristos” (Grigorie Sinaitul). De aici urmează că teama, frica, de o viață lăuntrică din pricina vreunei înșelări este zadarnică, căci smerita recunoaștere a păcatelor, sinceritatea sufletului în fața povățuitorului și îndepărtarea oricărei închipuiri în timpul rugăciunii sunt un reazem tare și fără primejdii, care ne apără de înșelare. Sfântul Filotei Sinaitul spune următoarele: „Mulți dintre călugări nu înțeleg înșelăciunea minții lor, pe care o suferă de la demoni; adică ei se nevoiesc cu stăruință numai într-o singură lucrare (în faptele bune din afară), iar când este vorba de minte, adică de contemplarea lăuntrică, nu se îngrijesc, ca unii ce sunt neluminați și necunoscători.” „Și, chiar de vor auzi despre alții că într-înșii lucrează darul în chip lăuntric, vor socoti acest lucru drept o înșelare, din pricina invidiei”, întărește Sfântul Grigorie Sinaitul.

Profesorul: Desigur că recunoașterea păcatelor proprii este la îndemâna celui ce ia aminte la sine; dar ce ar trebui să faci în cazul când nu ai un îndrumător, care te-ar putea povățui, prin experiența lui, pe calea lăuntrică? Acesta, primind spovedania unui suflet, ar putea să-i arate cunoștința dreaptă și sigură privitoare la viața duhovnicească, în acest caz e mai bine să nu te atingi de contemplație decât să începi lucrarea cu de la sine putere și fără povățuitor... Mai departe: pentru mine este de neînțeles în ce fel, atunci când te așezi la rugăciune știind că Dumnezeu e de față, poți păstra o desăvârșită „nevedere”? Este ceva firesc, căci sufletul nostru, sau mintea, nu-și poate înfățișa nimic fără o formă, într-o deplină nevedere. Și pentru ce nu ne-ar fi îngăduit, în timpul cât ne cufundăm mintea în Dumnezeu, să ne înfățișăm chipul lui Iisus sau Prea Sfânta Treime sau altele?...

Pustnicul: Povățuirea unui duhovnic încercat și priceput în cele sufletești sau sfaturile unui călugăr bătrân, care ne-ar cunoaște gândurile și piedicile întâmpinate, constituie principala condiție pentru cel ce se îndeletnicește cu rugăciunea inimii. Totuși, în cazul în care nu se poate găsi un astfel de povățuitor, atunci aceiași Sfinți Părinți ne pun la îndemână o indicație. Cuviosul Nichifor Monahul învață limpede astfel: „în vremea când te îndeletnicești cu lucrarea lăuntrică a inimii, ai nevoie de un îndrumător adevărat și priceput. Dacă unul ca acesta lipsește, trebuie să-l cauți cu sârguință. Dacă însă tot nu-l găsești, atunci cu inimă înfrântă cheamă-L pe Dumnezeu în ajutor ca să scoți îndrumările și povățuirile din scrierile Sfinților Părinți, călăuzindu-te astfel cuvântul Domnului din Sfânta Scriptură.” De altfel, trebuie să ne dăm seama că cel care caută, cu o dorință adevărată și stăruitoare, poate auzi un cuvânt folositor și povățuitor chiar de la cei simpli. Sfinții Părinți ne încredințează de asemenea că, dacă întrebăm cu credință și cu gând bun, chiar pe un sarazin, atunci și acesta îți poate spune un cuvânt de folos. Dar dacă vei cere sfatul unui prooroc, fără credință și fără scop bun, atunci nici acesta nu va găsi un răspuns mulțumitor... O pildă privitoare la această problemă aflăm la Sfântul Macarie cel Mare, Egipteanul, pe care l-a înțeleptit odată un simplu țăran, punând capăt prin aceasta unei patimi. În ce

privește însă „nevederea”, Sfinții Părinți ne învață să nu ne închipuim și să nu primim nici un fel de apariții în vremea contemplației: nici lumină, nici înger, nici pe Hristos, nici pe vreun sfânt, ci să ne întoarcem fața de la orice vedere. Aceștia sunt mânați desigur de motivul că puterea închipuirii poate ușor întruchipa sau, ca să zic așa, învia o imagine mentală, din această pricină omul neîncercat devenind o pradă ușoară pentru visuri, luându-le drept apariții ale harului, bine știind că, după cum se spune în Sfânta Scriptură, „însuși satana se preface în înger al luminii” (II Cor. 11, 14). Minte se poate afla în chip firesc și ușor în „nevedere” și s-o păstreze chiar în timpul când își amintește că Dumnezeu este de față. Puterea închipuirii își poate înfățișa ceva în chip simțit în însăși starea de „nevedere”, așa cum se întâmplă atunci când ia aminte la anumite lucruri care nu cad sub simțul vederii, neavând un chip sau o formă din afară. Așa, de pildă, sunt închipuirea și simțirea propriei, ce vin în sufletul nostru prin lucrarea aerului, căldurii sau frigului. Găsindu-ne la o temperatură coborâtă ne putem repede închipui în minte căldura, deși aceasta nu are formă, nu e supusă vederii, nici nu poate fi măsurată prin simțurile celui ce se află în frig. În chip asemănător, ne putem închipui în minte prezența lui Dumnezeu și să o recunoaștem în inimă într-o desăvârșită, nevedere.

Pelerinul: Și mie mi s-a întâmplat să aud în peregrinările mele, de la oameni credincioși care căutau mântuirea, că le este frică, din cauza unei înșelăciuni întâmplătoare, să se atingă de lucrarea lăuntrică. Unora le citeam cu mult folos din *Filocalie* îndrumările Sfântului Grigorie Sinaitul, care spune că „lucrarea inimii nu poate fi înșelătoare, așa cum poate fi lucrarea minții, căci, dacă vrăjmașul ar vrea chiar să schimbe căldura inimii în înfocarea lui dezordonată sau să prefacă veselia inimii într-o dulceață plină de umezeală, totuși timpul și simțul vor da jos de la sine masca vicleniei lui”.

Am întâlnit, de asemenea, pe alții care, spre marea noastră părere de rău, deși au cunoscut cărarea tăcerii și rugăciunea inimii, totuși, în cazul unei poticniri sau slăbiciuni păcătoase, au căzut în deznădejde și au părăsit lucrarea lăuntrică a inimii, pe care o cunoșteau bine.

Profesorul: Dar asta e ceva foarte firesc! Chiar eu însumi trăiesc așa ceva, când se întâmplă să mă abat din calea lucrării lăuntrice spre o nenorocită risipire sau să fac o faptă care nu e la locul ei... Dacă rugăciunea lăuntrică a inimii este un lucru sfânt și o unire cu Dumnezeu, nu este oare o îndrăzneală și o necuviință să se lucreze aceasta într-o inimă păcătoasă, fără s-o fi curățit printr-o pocăință smerită? E mai bine să fim muți în fața lui Dumnezeu decât să rostim cuvinte „nebunești”, pornite dintr-o inimă întunecată și împrăștiată!

Călugărul: Îmi pare foarte rău că judeci așa! Tocmai acest gând de deznădejde, mai ucigător decât orice păcat, este arma de căpetenie mânăită de lumea întunericului împotriva noastră... Sfinții noștri Părinți, având o mare experiență, dau în acest caz o îndrumare cu totul deosebită. Cuviosul Nichita Stithatul spune că, dacă s-ar întâmpla să cazi și să ajungi chiar în adâncul răutății iadului, nici atunci să nu

deznădăjduiești, ci să te întorci îndată către Dumnezeu. El va reface repede inima ta căzută în păcat și-ți va da o putere mai mare ca înainte. Prin urmare, după orice cădere și după orice rănire săvârșită în inimă de păcat, trebuie să ne înfățișăm numaidecât în fața lui Dumnezeu, ca să fim vindecați și curățiți. O mare mulțime de dascăli duhovnicești susțin aceasta cu multă tărie. Deși suntem în luptă cu vrăjmașii mântuirii, cu patimile noastre, nu trebuie să dăm înapoi când e vorba de lucrarea purtătoare de viață, adică de chemarea lui Iisus Hristos, care se află în inimile noastre! Faptele noastre rele nu numai că nu trebuie să ne întoarcă de la Dumnezeu, trezind în noi neliniștea, deznădejdea și mâhnirea, ci, dimpotrivă, trebuie să ajute la o grabnică alergare spre Dumnezeu. Copilul dus de mâna mamei, când începe să meargă singur, se întoarce cât mai repede spre ea, iar când se poticnește, se ține cu tărie de poala ei.

Pustnicul: Eu cred că duhul deznădejdii, duhurile și gândurile furtunoase de îndoială sunt stârnite, mai lesne decât orice, de o minte risipită și de o lipsă de pază, tocmai în timpul când e nevoie de o întoarcere spre noi înșine. Părinții din vechime, plini de dumnezeiască înțelepciune, ieșeau biruitori în fața duhului deznădejdii, primeau o iluminare lăuntrică și o întărire a nădejdii în Dumnezeu, rămânând într-o tăcere deplină, în singurătate. Ne-au dat și nouă un sfat folositor și înțelept: „Șezi în chilia ta, și ea te va învăța toate!”

Profesorul: Aș dori foarte mult să cercetezi ideile mele privitoare la tăcerea atât de mult lăudată de sfinția ta și la binefăcătorul folos al sihăstriei, de care se țin pustnicii cu atâta dragoste. Iată care e părerea mea. Toți oamenii, după legea firii lăsată de Dumnezeu, se află în legătură unul cu altul, care le este atât de trebuincioasă, fiind datori să se ajute unul pe altul în viață, să fie folositori unul altuia și să muncească unul pentru altul. Din această legătură se naște bunăstarea neamului omenesc și dragostea pentru aproapele. Pe câtă vreme un sihastru, depărtându-se de legătura cu oamenii, ce folos aduce pentru bunul mers al obștii omenești și prin ce poate sluji aproapelui, când el nu lucrează nimic? El nimicește în ființa lui cu desăvârșire legea Creatorului privitoare la legătura dragostei care-l unește cu aproapele și ia înrăurirea binefăcătoare asupra fraților!...

Pustnicul: Fiindcă punctul dumitale de vedere cu privire la tăcere nu este adevărat, nici concluzia nu este dreaptă. Să le cercetăm cu de-amănuntul:

Un pustnic tăcut și singuratic nu numai că nu se găsește într-o stare nelucrătoare și trândavă, ci, dimpotrivă, lucrează în mod deosebit și chiar mai mult decât cei ce iau parte la viața obștească. El muncește neobosit cu firea lui cea mai înaltă: ia aminte, cugetă, urmărește starea și mersul vieții sale duhovnicești. Aceasta este adevărata țintă a liniștii! Și pe cât este de folositoare pentru propria lui desăvârșire, tot pe atât este de binefăcătoare și pentru frații lui, care sunt lipsiți de puțința de a se cufunda, fără nici o risipire, în ei înșiși, în vederea sporirii vieții morale. Cel ce tace cu băgare de seamă, făcându-și cunoscute experiențele sale lăuntrice, fie prin cuvinte (în cazuri rare), fie lăsându-le prin scris, lucrează în mod simțit spre folosul sufletesc și spre

mântuirea fraților săi, ba chiar îi ajută într-o măsură mai mare și într-un chip mai înalt decât un binefăcător obștesc. Căci binefacerea particulară, simțită, făcută de oamenii lumii, se mărginește întotdeauna la un mic număr de nevoiași, pe câta vreme un om duhovnicesc devine binefăcătorul unor popoare întregi prin oferirea convingerilor și mijloacelor puse în practică în vederea desăvârșirii vieții duhovnicești. Experiențele și povețele lui trec din neam în neam, lucru pe care noi îl vedem și de care ne folosim din vechime până în vremea de acum. Și asta nu se deosebește prin nimic de milostenia ce se dă din toată inima pentru Hristos, care se înfăptuiește de dragostea creștină, ba chiar o întrece în urmările ei.

Înrăurirea binefăcătoare și folositoare asupra aproapelui, înfăptuită de un pustnic ce-și petrece viața în tăcere, nu se arată numai în îndrumările scoase din urmărirea vieții sale lăuntrice, ci însăși pilda vieții lui de lepădare îi folosește mireanului atent, pe care-l aduce la cunoașterea de sine și-l întoarce spre simțul evlaviei... Un om din lume, auzind vorbindu-se despre un evlavios sihastru sau trecând pe lângă coliba lui, simte un îndemn spre o viață plină de evlavie, își aduce aminte de ceea ce poate deveni omul pe pământ și în ce chip are omul puțința de a se întoarce la starea de contemplare de la început. *Un pustnic tăcut învață prin însăși tăcerea lui.* Folosește altora prin însăși viața lui, povățuiește prin pilda vie și-i împinge către slăvirea lui Dumnezeu...

3. Folosul arătat mai sus decurge dintr-o tăcere adevărată, însoțită de multă înțelepciune și luminată de razele harului. Dar și dacă un pustnic ce se nevoiește în tăcere n-ar avea aceste daruri binefăcătoare, prin care ar putea deveni lumina lumii, ci ar păși pe calea liniștii numai ca să se ascundă de obștea semenilor săi, să fugă de ei din pricina trândăviei și delăsării sale unite cu o pildă de viață rea și plină de sminteală, chiar și atunci el ar aduce un mare folos și ar avea o binefăcătoare înrăurire asupra obștei. Ar fi asemenea unui grădinar care taie crengile uscate și neroditoare, aruncând vlăstarele dăunătoare, care ar putea să împiedice creșterea ramurilor mai bune și mai folositoare. Căci fără altă faptă bună, chiar și acest lucru este mare și este de folos obștesc, când un sihastru tăcut înlătură prin retragerea lui sminteala care s-ar fi petrecut într-un chip de neînlăturat din pricina vieții lui trăite fără nici o rânduială în mijlocul oamenilor, prin care ar fi vătămat viața duhovnicească a semenilor săi.

Despre însemnătatea tăcerii Sfântul Isaac Șirul scria astfel: „Dacă vom pune într-o balanță toate faptele vieții de aici, vom vedea atunci că tăcerea precumpănește față de toate celelalte. Să nu-i asemeni pe cei ce fac minuni, semne și puteri în lume cu cei ce-și petrec viața într-o tăcere plină de cunoștință. Trebuie să iubești mai mult tăcerea nelucrătoare decât saturarea celor flămânzi în lume sau decât întoarcerea multor popoare la Dumnezeu. Este mai bine să te descătușezi tu însuși din lanțurile păcatului decât să scoți pe robii din sclavie.”

Chiar înțelepții lumii recunosc folosul tăcerii: școala filosofică neoplatonică, care avea mulți ucenici vestiți, sub conducerea filosofului Plotin, trăia o adâncă viață lăuntrică

de contemplație, care este atinsă mai ales în tăcere... Un scriitor duhovnicesc a spus că dacă un stat ar progresa până la ultima treaptă de cultură și de moralitate, chiar și atunci ar fi necesar să existe oameni pe care să-i poți folosi în scopuri contemplative, în afară de lucrarea obștească și cetățenească, pentru ca să nu se stingă duhul adevărului pe care ei, primindu-l de la înaintași, să-l dea urmașilor.

Pelerinul: Nimeni n-a prețuit frumusețea și înălțimea tăcerii ca Sfântul Ioan Scărarul: „Tăcerea, zice el, este mama rugăciunii, întoarcerea din robia cugetelor, o simțită izbândă în fapte bune și o neîncetată suire la cer.” Ba chiar însuși Iisus Hristos, ca să ne arate folosul și nevoia unei singurătăți tăcute, își lăsa din când în când predica obștească și se retrăgea în locuri pustii, pentru ca să Se liniștească și să Se roage.

Contemplativii tăcuți sunt, în fond, un fel de stâlpi care țin bunăcuviința Bisericii prin rugăciunile lor neîncetate. Chiar din cele mai vechi timpuri se vede că mulți dintre mireni cucernici, ba chiar înșiși împărații și sfetnicii lor se duceau să-i cerceteze pe pustnici și pe cei ce se linișteau, pentru a le cere rugăciunile lor spre întărirea și mântuirea sufletului. Urmează de aici că și un sihastru tăcut poate sluji aproapelui și poate lucra spre folosul și binele obștei, prin singuratică-i rugăciune.

Profesorul: Dar iată că mai am o problemă pe care n-o pot dezlega așa de ușor: toți creștinii noștri au obiceiul de a cere să se roage unul pentru altul; de a dori ca altul să se roage pentru mine și, mai ales, un fiu al Bisericii „care mi-a fost încredințat ca povățuitor”. Asta nu este, oare, o simplă cerință a iubirii de sine, sau numai o deprindere împrumutată, de a vorbi cum i-au auzit vorbind pe alții, așa cum i se năzare minții, fără să-și dea seama de urmare? Dumnezeu, care are grijă de toate și care lucrează după pronia Lui atotbună, iar nu după vrerea noastră, cere mijlocirea omului în lucrarea de mântuire a lumii? Rugăciunea făcută de mai mulți oameni poate birui cu mai multă putere hotărârea Lui decât atunci când e făcută de unul singur? În acest caz înseamnă că Dumnezeu ar căuta la fața omului! Oare rugăciunea altuia mă poate mântui, când știm că fiecare dintre noi va fi acoperit de slavă sau de rușine numai prin faptele sale proprii? Tocmai de aceea eu cred că atunci când cerem rugăciunile altuia nu facem nimic altceva decât să scoatem la iveală rodul evlavios al smereniei noastre duhovnicești, care dă pe față umilința și dorința de a se socoti unul pe altul mai vrednic de cinste, și nimic mai mult!

Călugărul: Judecând lucrurile pe dinafară, după filosofia lumii, s-ar părea că așa este. Dar mintea duhovnicească, luminată de razele credinței și învățaturii prin practica vieții lăuntrice, pătrunde mai adânc, contemplează în chip mai luminos și dezvăluie în mod tainic ceva ce este cu totul împotriva dovezilor înfățișate de dumneata!... Ca să înțelegem mai repede și mai limpede această chestiune o vom lămuri printr-o pildă și vom verifica acest adevăr prin cuvântul Domnului.

Ca pildă: un elev se ducea la un învățător ca să ia lecții pentru a dobândi știința de carte. În calea lui de propășire în învățătură, ucenicul întâmpină piedici din pricina slabei lui înzestrări și, nu mai puțin, din cauza trândăviei și risipirii, ceea ce îl așeză în

rândul celor leneși, nesilitori. Întristat de acest lucru, el nu știa ce să facă și cum să se lupte cu neajunsurile sale. Odată, întâlnindu-se cu un alt elev, cu un coleg de clasă mult mai deștept, își spuse amarul. Plin de compătimire, acesta l-a poftit la el acasă, ca să învețe împreună: „Vom învăța împreună, spuse el, ne va fi mai plăcut, mai vesel și vom avea mai mulți sorți de reușită”. În acest chip ei începură să învețe laolaltă, împărtășindu-și unul altuia părerile. Și ce credeți că a urmat peste câteva zile? Elevul delăsător deveni silitor, îndrăgi învățătura, nepăsarea lui se prefăcu în osârdie și în înțelegere, lucru care a avut o înrâurire binefăcătoare atât asupra firii, cât și asupra stării lui morale. Iar înțelegătorul lui coleg deveni mai priceput și mai iubitor de muncă. Din înrâurirea pe care au avut-o unul asupra altuia, ei au dobândit un folos comun... Și este foarte firesc să fie așa, căci omul se naște într-o obște de oameni, de la care primește obiceiurile vieții, stările sufletești, pornirea dorințelor, într-un cuvânt, toate însușirile bune sau rele, după chipul semenului său. Și pentru că viața oamenilor stă în cea mai strânsă legătură și există o puternică înrâurire între semeni, atunci obiceiurile, lucrările și năravurile unui om nu sunt decât rezultatul unei deprinderi căpătate de la oamenii în mijlocul cărora trăiește. Ca urmare, cel rece se poate încălzi, cel neștiutor poate căpăta o minte ascuțită, cel leneș se poate trezi spre o lucrare de părtășie vie la munca semenului lui. Un duh are puterea să-și treacă însușirile altui duh, poate lucra în chip binefăcător unul asupra altuia, poate să-l atragă spre rugăciune, spre luarea-aminte, să-l îmbărbăteze în deznădejde, să-l abată de la o patimă și să-l îndemne spre o sfântă lucrare, iar în acest fel unul, ajutat de altul, se poate face mai cucernic, mai nevoitor și mai plăcut lui Dumnezeu... Iată care este taina rugăciunii făcute pentru alții și care lămurește piosul obicei al creștinilor de a se ruga unul pentru altul, de a cere rugăciunile fraților!...

Iar din aceasta se poate vedea nu numai că Dumnezeu este mulțumit atunci când i se fac multe cereri și mijlociri (cum se întâmplă și cu puternicii pământului), ci că însuși duhul și puterea rugăciunii curățesc și trezesc sufletul pentru care se roagă alții și îl aduc în starea de a fi vrednic să se unească cu Dumnezeu...

Dacă rugăciunea făcută unul pentru altul de către viețuitorii de pe pământ este atât de rodnică, atunci se înțelege de la sine că rugăciunea pentru răposați este tot atât de binefăcătoare, căci între cele de sus și între cele de jos este cea mai strânsă legătură. În felul acesta, rugăciunea poate pune în legătură sufletele din Biserica luptătoare cu sufletele din Biserica biruitoare, alcătuită din sufletele plecate dintre noi.

Deoarece tot ce am spus poate părea doar o judecată omenească, vom deschide Sfânta Scriptură și ne vom încredința de adevărul celor spuse:

Așa vorbește Iisus Hristos Apostolului Petru: „Dar Eu m-am rugat pentru tine, ca să nu piară credința ta.” Iată că puterea rugăciunii lui Hristos întărește duhul lui Petru și îl îmbărbătează în vremea ispitei ridicate împotriva credinței.

Când Apostolul Petru era ținut în temniță, în biserică se înălțau rugăciuni cu multă stăruință pentru slobozirea lui. Aici iese la iveală ajutorul rugăciunii frățești în împrejurările amare ale vieții.

3. Dar cea mai limpede poruncă despre rugăciunea care trebuie făcută pentru aproapele este rostită de către Apostolul Iacob astfel: „Mărturisiți-vă deci unul altuia păcatele și vă rugați unul pentru altul, ca să vă vindecați, că mult poate rugăciunea stăruitoare dreptului". Aici se întărește hotărât convingerea despre cele spuse mai sus...

Dar ce să zicem despre pilda Apostolului Pavel, care ni s-a dat ca model de rugăciune făcută pentru altul? Un scriitor arată că această pildă a Sfântului Apostol Pavel trebuie să ne învețe și să ne arate cât este de trebuincioasă rugăciunea făcută pentru altul, când însuși acest mare sfânt și puternic nevoitor duhovnicesc recunoaște că are nevoie de ajutor duhovnicesc. În Epistola către Evrei, el își rostește rugămintea astfel: „Rugați-vă pentru noi; căci suntem încredințați că avem un cuget bun, dorind ca întru toate cu cinste să trăim" (Evr. 13,18). Ținând seama de toate acestea, vom cunoaște mai bine ce faptă necugetată am face dacă ne-am sprijini numai pe propriile noastre rugăciuni și izbânzi, în vreme ce acest sfânt bărbat, condus de atâta smerenie și dăruit cu atâtea fapte bune, cere să se unească rugăciunile fraților evrei cu propria lui rugăciune. Și, de aceea, cu smerenie, simplitate și unire în duhul dragostei se cuvine să nu înlăturăm, să nu disprețuim ajutorul pe care ni-l dă chiar rugăciunea celui mai neputincios dintre credincioși, știind că duhul plin de pătrundere al Apostolului Pavel nu s-a folosit în acest caz de o amănunțită cercetare, ci a cerut rugăciunea obștească, de la toți, cunoscând că puterea lui Dumnezeu în cei neputincioși se desăvârșește, iar, ca urmare, poate să se săvârșească chiar în frații care se roagă și care par neputincioși.

După ce ne-am încredințat prin această pildă, vom mai lua în seamă că rugăciunea făcută unul pentru altul întreține unirea de dragoste creștină poruncită de Dumnezeu și adevărește smerenia și duhul umilit al celui ce se roagă, iar prin aceasta se înflăcărează rugăciunea care se face pentru aproapele.

Profesorul: Cercetarea și dovezile sfinției tale sunt foarte, foarte frumoase și precise; totuși aș dori să aud de la sfinția ta ceva în legătură cu chipul rugăciunii făcute pentru aproapele, căci eu cred că dacă rodnicia și puterea de atracție a rugăciunii atârnă de o vie părtășie la necazurile vieții fraților noștri și mai ales de o înrăurire necurmată a duhului celui ce se roagă asupra duhului celui care cere rugăciunea, atunci o astfel de stare sufletească nu ne va abate oare de la neîncetata stare de nevedere pe care trebuie s-o avem atunci când stăm în fața lui Dumnezeu și de la revărsarea sufletului ce se face înaintea Domnului pentru propriile nevoi? Iar dacă ne-am aminti numai o dată sau de două ori pe zi de aproapele nostru și ne vom ruga cu compătimire să-i ajute Dumnezeu, atunci va fi oare de ajuns ca să putem atrage și întări sufletul celui pentru care ne rugăm? Ca să spun mai pe scurt, vreau să aflu în ce fel sau cum trebuie să ne rugăm pentru aproapele?

Călugărul: Pentru orice s-ar face, rugăciunea săvârșită înaintea lui Dumnezeu nu trebuie și nici nu poate să ne scoată de la fața Domnului, pentru că, dacă ea se revarsă în fața lui Dumnezeu, atunci se face desigur în prezența Lui. În ce privește însă mijlocul de a ne ruga pentru aproapele, trebuie să băgăm de seamă că puterea acestei rugăciuni stă într-o sinceră părtășie creștină la necazurile aproapelui și, pe măsura acesteia, are o înrăurire asupra sufletului lui. De aceea, în timpul când ne amintim de aproapele, sau în vremea hotărâtă de noi, trebuie ca, ridicând ochii minții spre Dumnezeu, să facem rugăciunea în chipul următor: „Milostive Doamne! Facă-se voia Ta, care vrea ca toți să se mântuiască și la cunoștința adevărului să ajungă; mântuiește și miluiește pe robul Tău (cutare). Primește această dorință a mea ca pe un strigăt de dragoste poruncit de Tine.” De obicei se repetă aceste cuvinte în momentele în care suntem mișcați sufletește sau când se întâmplă să facem rugăciunea cu metaniile. Eu am cunoscut din experiență ce lucrare binefăcătoare face o astfel de rugăciune asupra celui pentru care o rostim.

Profesorul: Atât convorbirea ziditoare de suflet, cât și gândurile luminoase pe care le-am cules din cugetările și vederile sfinției tale mă îndatorează să le păstrez într-o permanentă aducere-aminte, iar pentru dumneavoastră toți eu nutresc o aleasă cinstită și mulțumire plină de recunoștință.

Pelerinul și Profesorul: În sfârșit a sosit și vremea plecării noastre. Cu cea mai mare osârdie cerem rugăciunile sfinției tale, cu care să pornim la drum și să călătorim.

Duhovnicul: Dumnezeu nostru, Cel Care a înviat din morți, Hristos, Domnul păcii, să vă ajute în orice faptă bună săvârșită după voia Lui. Acestuia I se cuvine slava în vecii vecilor.

AMIN.